

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Soubor vějířů

**z depozitáře Národního památkového ústavu
středních Čech v Kutné Hoře**

BcA. Zuzana Kaštovská

Vedoucí práce: Mgr. & BcA. Radomír Slovík

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **BcA. Zuzana Kaštovská**
Osobní číslo: **R12014**
Studijní program: **N8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace děl písemné kultury**
Název tématu: **Vějíře ze sbírky Národního památkového ústavu uložené v Centrálním depozitáři v Kutné Hoře**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů**

Zásady pro vypracování:

V teoretické části práce provede studentka rešerši domácí a zahraniční literatury zabývající se vývojem, popisem případně problematikou konzervace a restaurováním vějířů. Vzhledem k silné absenci české odborné literatury na dané téma, bude zpracování zahraniční literatury podstatné.

Cílem praktické části práce je provést průzkum a zpracovat sbírku vějířů z depozitáře Národního památkového ústavu středních Čech v Kutné Hoře. Výsledkem práce bude kompletní průzkum a katalog vějířů sbírky. V rámci praktické části práce bude také věnována pozornost problematikou uložení a prezentace vějířů. Na základě průzkumu bude vytipován jeden vějíř k restaurátorskému zákroku, který provede studentka.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

DUROVIČ, M. a kol.: Restaurování a konzervování archiválií a knih. Praha 2002.

KAY, S. a CUMMING, V.: Fans. Catalogue of an exhibition held at the Museum of London. 1985

ROBINSON, J. a PARDOE, T.: An Illustrated Guide to the Care of Costume and Textile Collections. 2000

MAYOR, S.: A collectors Guide to Fans. 1990, ISBN 1-55521-546-7

HART, A. a TAYLOR, E.: Fans. ISBN 1-85177-213-8

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Radomír Slovík

Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů

Data zadání diplomové práce: **31. října 2013**

Termín odevzdání diplomové práce: **27. srpna 2014**

Ing. Karol Bayer
děkan

L.S.

Mgr. Radomír Slovík
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 25. srpna 2014

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (Dislokované pracoviště – Fakulta restaurování, Litomyšl).

V Litomyšli dne 2. srpna 2014

Zuzana Kaštovská

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucímu mé diplomové práce, panu Mgr. & BcA. Radomíru Slovikovi za cenné rady a metodické vedení diplomové práce.

Dále děkuji správcům fondů Národního památkového ústavu panu PhDr. Janu Frídlovi, paní Janě Benešové a paní Stanislavě Bigasové za možnost uskutečnit průzkum v Centrálním depozitáři v Kutné Hoře. Poděkování patří také kurátorům, kteří mne přijali na exkurzi v depozitářích, především paní Bc. Ludmile Kotorové ze Západočeského muzea v Plzni, paní PhDr. Evě Uchalové z Uměleckoprůmyslového muzea a paní Ing. Martině Ohlídalové PhD. z Národního muzea.

Nechtěla bych opomenout ani poděkování panu MgA. Janu Šíblovi za fotodokumentaci výstavy Fan museum v Londýně a poskytnutí cenných informačních zdrojů.

V poslední řadě velmi děkuji mému manželovi a rodině za podporu nejen při zpracovávání této práce, ale během celého studia.

Anotace

Diplomová práce se věnuje tématu péče o vějíře. Základ praktické části práce tvoří průzkum sbírky vějířů Národního památkového ústavu uložených v Centrálním depozitáři v Kutné Hoře. Jeden z vějířů s papírovým listem byl v rámci práce restaurován. Byl navržen systém uložení vějířů v otevřené i zavřené poloze. Teoretická část se zabývá typologií a historickým vývojem vějířů, dále pak častými příčinami poškození vějířů a možnostmi prevence.

Klíčová slova

vějíř, typologie vějířů, historie vějířů, poškození vějířů, péče o vějíře, restaurování vějířů, uložení vějířů, Národní památkový ústav, Kutná Hora

Title

A collection of fans in depository of the National Heritage Institute of the Central Bohemia in Kutna Hora

Annotation

This thesis deals with the subject of fan care. Practical part of the thesis contains an exploration of fan collection of the National Heritage Institute which is situated in the Central Depository in Kutna Hora. One of the fans with a paper leaf was restored. A storage system of fans in opened and closed positions was designed. Theoretical part deals with the historical development and typologies of fans. Common causes of damages and prevention possibilities are discussed.

Keywords

fan, fan typology, history of fans, damages of fans, fan care, fan restoration, storage of fans, the National Heritage Institute, Kutna Hora

Obsah

Úvod.....	8
1 Vějíř, jeho typy a součásti.....	11
1.1 Pevné vějíře.....	12
1.2 Skládací vějíře.....	13
1.2.1 Skládací vějíře s listem.....	14
1.2.2 Brisé vějíře.....	15
1.2.3 Skládací péřové vějíře.....	16
1.2.4 Kokardové vějíře.....	17
2 Výroba vějířů.....	18
2.1 Materiály pro výrobu vějířů.....	19
2.2 Uměleckořemeslné techniky zdobení vějířů.....	24
3 Historický vývoj vějířů.....	28
3.1 Předchůdci vějířů.....	28
3.2 Starověké vějíře.....	29
3.2.1 Blízký východ.....	29
3.2.2 Dálný východ.....	30
3.2.3 Řecko a Řím.....	31
3.3 Vějíře v Evropě.....	32
3.3.1 16. století.....	34
3.3.2 17. století.....	39
3.3.3 18. století.....	42
3.3.4 19. století.....	53
3.3.5 20. století.....	58
3.3.6 Pouzdra na vějíře.....	61
4 Péče o vějíře.....	62

4.1 Příčiny a typy poškození.....	62
4.1.1 Poškození skládacích vějířů s listem.....	62
4.1.2 Poškození brisé vějířů.....	65
4.1.3 Poškození skládacích péřových vějířů.....	67
4.1.4 Poškození pevných vějířů.....	68
4.2 Preventivní péče.....	69
4.2.1 Manipulace s vějířem.....	69
4.2.2 Klimatické podmínky.....	71
4.2.3 Ukládací systémy.....	73
4.2.4 Vystavování.....	85
5 Soubor vějířů v Kutné Hoře.....	87
5.1 Průzkum a katalogizace.....	87
5.1.1 Průzkumové listy (formulář).....	88
5.1.2 Katalog.....	96
5.2 Návrh vhodného uložení.....	97
5.2.1 Krabice pro rozložený vějíř.....	99
5.2.2 Krabice pro složený vějíř.....	104
6 Restaurování vějíře JE 53.....	107
6.1 Identifikace.....	107
6.2 Popis vějíře.....	108
6.2.1 Typologický popis.....	108
6.2.2 Popis poškození.....	109
6.3 Restaurátorský záměr.....	110
6.4 Popis restaurátorských prací.....	111
6.5 Seznam použitých materiálů a chemikálií.....	116
6.6 Doporučené klimatické podmínky.....	117
7 Závěr.....	118

8 Seznam použité literatury a pramenů.....	121
8.1 Seznam použité literatury.....	121
8.2 Seznam použitých pramenů.....	124
8.3 Seznam použitých internetových zdrojů.....	126
9 Seznam tabulek.....	128
10 Seznam vyobrazení a obrazových příloh.....	129
11 Seznam textových příloh.....	138
12 Seznam elektronických příloh.....	139

Úvod

Vějíře jsou zajímavou součástí kulturního dědictví, která může obohacovat rozličné skupiny zájemců. Většinou bývají zahrnuty do oddělení módy, v mnohých z nich se však skrývají špičková umělecká díla.

Také ve sbírce vějířů Národního památkového ústavu v Kutné Hoře můžeme nalézt velmi zajímavé objekty, přestože ty, které byly považovány za nejhodnotnější, byly již ze sbírky vytříděny a nalezneme je v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze. Rozhodla jsem se věnovat svou diplomovou práci tématu péče o vějíře a zahrnout do ní i průzkum sbírky v Kutné Hoře. Cílem bylo seznámit se prakticky s těmito zajímavými předměty užitého umění, s jejich typologií i obvyklým poškozením, přehledným způsobem sbírku popsat a katalogizovat pro potřeby správců i badatelů, navrhnout její ošetření a vhodné uložení na základě průzkumu jiných sbírek a dostupné literatury.

Shromáždování poznatků týkajících se vějířů nebylo jednoduché. Ačkoli se jedná o zajímavou a poměrně složitou problematiku, je v České republice často opomíjena. Užité umění obecně je stavěno spíše na okraj zájmu odborné společnosti. Během svého průzkumu jsem se setkala s několika kurátory sbírek a restaurátory, kteří se o typologii a péči vějířů zajímají, nicméně zřídka své znalosti a zkušenosti publikují. Jinak je tomu při pohledu do Evropy. Existuje mnoho cizojazyčných monografií, zabývajících se typologickým vývojem vějířů v průběhu dějin. Můžeme nalézt články v odborných časopisech a sbornících, které rozebírají problematiku péče o vějíře. V Londýně dokonce nalezneme Muzeum vějířů, pro něž pracují úzce specializovaní restaurátoři. Zdrojů k získání vědomostí tedy není málo, jsou však poměrně těžko dostupné a člověk bez znalosti jazyků se toho o vějířích příliš nedozví. Při čerpání poznatků z cizích zdrojů používám ve své práci formu číselných citací, což je méně častý způsob citování povolený normou ČSN ISO 690. Jedná se o čísla v hranatých závorkách odkazující na seznam použité literatury a pramenů uvedený na konci práce.

V první části mé diplomové práce se zabývám typologií a historickým vývojem vějířů. Když se řekne *vějíř*, většina lidí si představí skládací vějíř

s listem. Je pravda, že s tímto typem se lze nejčastěji setkat. Možností, jak může vypadat vějíř, je však daleko více. Proto na začátku své práce jednotlivé typy popisuji a ujasňuji používanou terminologii. Na tento úvod navazuje část věnovaná materiálům a uměleckořemeslným technikám, s nimiž se u vějířů nejčastěji setkáváme. Nalezla jsem také něco málo z postupů, které byly v 18. století používány pro výrobu vějířů. Nejrozsáhlejší kapitola teoretické části práce je věnována historickému vývoji vějířů od starověku až do počátku 20. století. Toto téma je velmi zajímavé a spletité a to nejen proto, že se jedná o tak dlouhý časový úsek. Vzhled a používání vějířů je svázán nejen s vývojem módy, uměleckých technik a stylů, často se v něm odráží také politická situace dané země. Důležitou součástí vývoje vějířů v Evropě je import a export uměleckého zboží mezi našimi státy a Asií. Bez Japonska a Číny by evropské vějíře rozhodně nevypadaly tak, jak je známe. Velmi pěkně a podrobně se tímto tématem zabývá diplomová práce kurátorky Západočeského muzea v Plzni paní Ludmily Kotorové [29]. Je to jeden z mála textů v českém jazyce věnující se historickému vývoji vějířů. Jinak bylo nutné při zpracování rešerše vycházet výhradně z cizojazyčných publikací.

Druhá část práce, směřující již od teorie k praxi, vychází ze zkušeností nabytých při průzkumu sbírky v Kutné Hoře. Nejprve se v ní věnuji druhům poškození, se kterými se u vějířů setkáváme. Mechanismy degradace se liší v závislosti na typech vějířů, jejich konstrukci a materiálech, z nichž jsou složeny. V této části mi velmi pomohly poznatky britské restaurátorky vějířů Yuki Burth sepsané v malé příručce nazvané *Fan care*. [2] Věnuje se nejčastějším příčinám poškození vějířů a možnostem jak jim předcházet. Prevence je velmi důležitou součástí péče o vějíře a měla by jí být věnována náležitá pozornost. Jedná se nejen o uložení a vystavování ve správných klimatických podmínkách a materiálech, ale také správný způsob manipulace, jelikož vějíře vznikly jako předměty, které mají být používány.

Velmi diskutovaným problémem je použití správného systému uložení. Zabývá se jím mnoho odborných článků a téměř každý správce sbírky vějířů. Když přemýšlíme nad uložením skládacího vějíře, zpravidla se musíme nejprve zabývat otázkou, zda je lepší uchovávat jej v otevřené či zavřené poloze. Oba tyto způsoby mají svá úskalí i pozitivní stránky. Správné řešení závisí především

na typu vějíře a jeho stavu. V rámci průzkumu jsem měla možnost navštívit několik sbírek vějířů v českých muzeích a prohlédnout si jejich systémy uložení. Některé ze zajímavých obalů pro otevřené či zavřené vějíře popisují v kapitole 4.2.3.

Další část mé práce se zabývá průzkumem sbírky vějířů v Kutné Hoře. Sbíрка obsahuje přibližně 340 vějířů různých typů i provenience. Největší část tvoří objekty vytvořené v Evropě či Asii v průběhu 19. století. Pro podrobný zápis vlastností každého vějíře byly vytvořeny průzkumové listy, do nichž jsem zaznamenávala kromě typologického popisu také stav vějířů a návrh opatření vedoucích k jeho zlepšení. Velmi zajímavé by bylo zabývat se podrobně datací, místem výroby a ikonografií výzdoby jednotlivých vějířů. Jedná se však o poměrně komplikovanou otázku, na kterou v mé práci nezbýval čas. Vycházela jsem proto z dat uvedených v základní evidenci. Na základě průzkumových listů byl vytvořen katalog, jehož úkolem bylo přehledným způsobem podat důležité informace zaznamenané v průzkumových listech. Součástí zadání mé diplomové práce bylo navrhnout vhodný způsob uložení vějířů sbírky v Kutné Hoře. Vycházela jsem zde z poznatků sepsaných v kapitole 4. Na příkladu vějíře, který mi byl ze sbírky vypůjčen za účelem provedení restaurátorského zásahu, jsem demonstrovala svůj návrh uložení vějíře v otevřeném i zavřeném stavu.

Poslední částí mého úkolu bylo zrestaurování vějíře s papírovým listem. Vějíř byl vybrán ze sbírky v Kutné Hoře a restaurátorský zásah na něm provedený jsem absolvovala pod odborným dozorem vedoucího mé práce pana BcA. & Mgr. Radomíra Slovika. Cílem bylo obnovení estetických a funkčních kvalit objektu s co možná největší mírou zachování jeho autenticity.

1 Vějíř, jeho typy a součásti

„Vějíř je pomůcka k ochlazování a ovívání obličeje“ jak se dočteme v několika naučných slovnících. [12, sv. XXVI, str. 498]. Je to nejstručnější charakteristika funkční stránky vějířů, které známe dnes. Ve vějířích však kromě toho můžeme vidět atraktivní módní doplňky nebo příklady zručné řemeslné práce, jejichž vývoj je spojen s dlouholetou historií výtvarného umění. [7, s. 6]

Ještě než se začneme zabývat vývojem vějířů, je nutné ujasnit si terminologii. Typy vějířů a jejich jednotlivé části bývají v České republice označovány různými termíny. Důvodem je pravděpodobně to, že výroba vějířů u nás nemá své kořeny, byly k nám většinou dováženy ze zahraničí. Také když se o vějířích chceme něco dočíst, musíme sáhnout po cizí literatuře. Někteří odborníci proto při popisu vějířů ponechávají odborné termíny v původním jazyce, nejčastěji anglickém nebo francouzském. Vyhnou se tak nedorozumění s kolegy, kteří stejný pojem přeloží do češtiny jiným způsobem. To však může být na úkor srozumitelnosti a čitelnosti textu. Ve své práci dávám přednost českým termínům, některé z nich se u nás běžně užívají, pro jiné jsem musela nalézt vhodný ekvivalent v českém jazyce. Výjimkou jsou termíny zažité a celosvětově používané, jako například názvy uměleckořemeslných technik nebo některých typů vějířů, ty jsem ponechala v jazyce originálním.

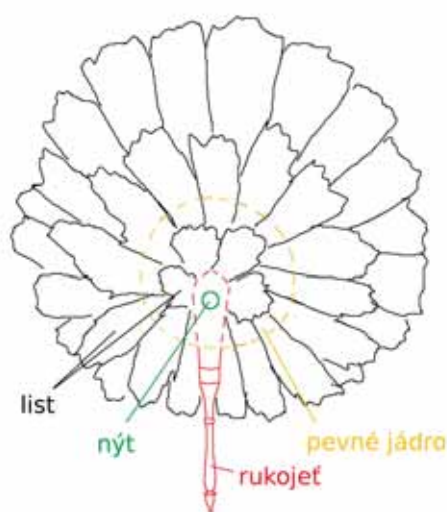
Když je dnes řeč o vějířích, myslí se ihned vějíře skládací. Ty ale patří k nejmladším typům vějířů, přišly do Evropy teprve v 16. století z Dálného východu. [8, s. 24] Kromě nich existuje mnoho typů pevných vějířů, které zažily období největšího rozkvětu ve starověku, před vynálezem vějíře skládacího. Oba tyto základní typy pak byly vyráběny až do počátku 20. století, novověku však bezesporu vládl vějíř skládací. Vývoji různých typů vějířů se věnuje kapitola č. 3. Zde si proto pouze rozdělíme vějíře do základních skupin dle typu a ujasníme si nejdůležitější termíny, které budu ve své práci používat. Pro lepší přehlednost jsem vytvořila schémata s popisky.

1.1 Pevné vějíře

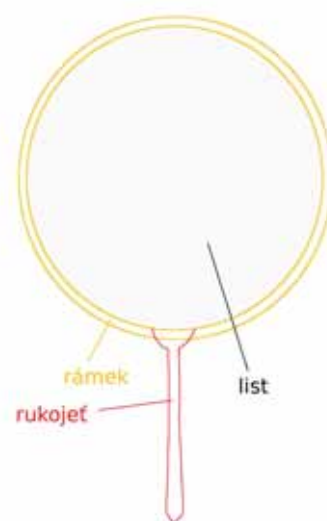
Vějíře s pevným (neskládacím) listem upevněným na libovolně dlouhou rukojeť nazýváme pevnými vějíři.

Jejich list může být vyroben z velké škály materiálů. Buď se jedná o materiál pevný sám o sobě (dřevo, lepenka, list velkolistého stromu), nebo tento pevný materiál tvoří jádro, na něž jsou upevněny ozdobné prvky, nejčastěji peří nebo textil.^{Obr. 1} Často se také setkáme s textilním listem napnutým do pevného rámu ze dřeva nebo kovu.^{Obr. 2} Asijskou specialitou jsou papírové listy vyztužené rozprostřenými štěpinami vycházejícími z bambusové rukojeti. Poměrně vzácně se dnes setkáme s takzvaným praporkovým typem pevného vějíře. Jedná se o vyztužený list, nejčastěji textilní, pohyblivě nasazený na rukojeť z boku pomocí závěsů.

Pro výrobu rukojeti mohou být použity pouze pevné nosné materiály. U vějířů z 19. a 20. století se nejčastěji setkáváme se soustruženým dřevem, bambusovou tyčkou, kovem nebo vyřezávanou kostí. Vzácnější vějíře měly rukojeti ze slonoviny nebo vzácného kovu, ozdobené řezbami, zlacením nebo vykládáním drahými kameny. Ve starověku a středověké liturgii se používaly vějíře upevněné na rukojeť dlouhou i několik metrů, aby se jimi hodnostář mohl nechat ovívat.

Obr. 1: Nákres pevného vějíře s jádrem.

Obr. 2: Nákres pevného vějíře s rámkem.

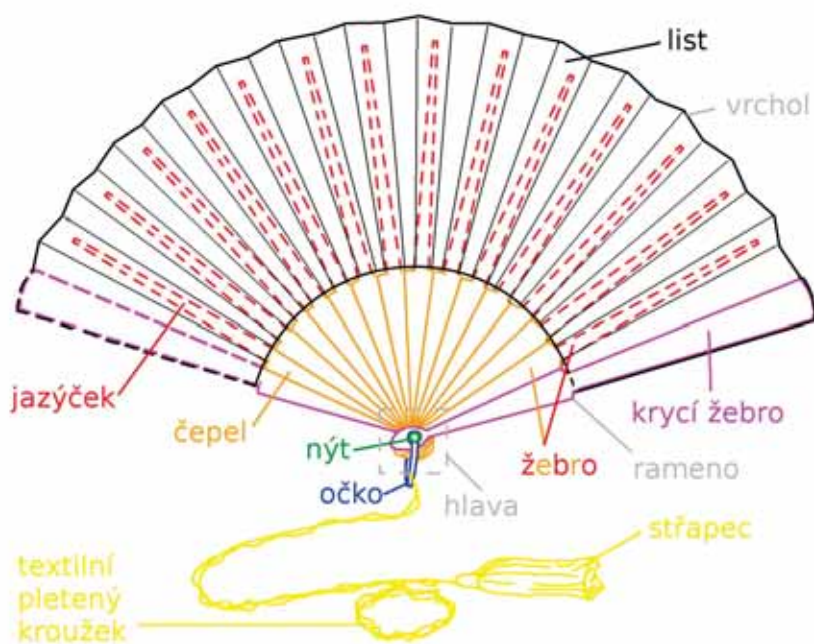
1.2 Skládací vějíře

Skládací vějíře mají stavbu o něco složitější. V rozloženém stavu musí vytvářet dostatečně velkou plochu pro vytváření vánku. Když nejsou používány, měly by se snadno dát složit a uschovat s větší úsporou místa. Kostra (*žebroví*) je součástí každého skládacího vějíře. Je tvořena určitým počtem žebrových vyrobených z pevného materiálu (dřevo, kost, slonovina, rohovina, želvovina, kostice, plast, atd.). První a poslední žebro poskytují ochranu složenému vějíři a jsou vždy vidět celá, jsou proto silnější a zdobnější než ostatní žebra. Nazýváme je *krycí žebra*. Ve spodní části vějíře (tzv. *hlava*) jsou žebra pohyblivě spojena pomocí nýtu, který bývá zpravidla kovový. Nejčastěji se setkáváme s nýty ze železa či mosazi. Tvoří jej dvě části sešroubované dohromady. Nýt mívá někdy ozdobná zakončení nebo podložky z jiných materiálů (perleť, broušené sklíčko aj.). Mnoho vějířů má v nýtu připevněno také *očko*, za které může být vějíř zavěšen. Očko bývá často kovové jako nýt, ale setkáváme se také s očky vyrobenými ze stejného materiálu jako žebroví (např. z plastu). Na očku může být upevněn ozdobný *střavec* ze stuhy nebo textilních nitek omotaných kolem pevného (dřevěného) jádra a pletený (textilní) kroužek pro upevnění vějíře v zavřeném stavu.

Ve způsobu vzájemného spojení žebrových v horní části se již vějíře liší, dalšímu popisu se tedy budu věnovat u jednotlivých typů skládacích vějířů.

1.2.1 Skládací vějíř s listem

Pravděpodobně nejznámější typ vějíře je skládací vějíř s listem. Žebra takového vějíře jsou zpravidla v určitém místě ztenčena a je na ně nasazen list z měkkého materiálu (textil, papír, pergamen, useň apod). Širší, dolní část žeber, se nazývá *čepel*, tenší část, která nese list, může být označena jako *jazýček*. Místo, kde se čepel zužuje v jazýček nazýváme *rameno*. List je nejčastěji tvořen dvěma vrstvami materiálu, mezi něž jsou vložena žebra. Některé vějíře mají pouze jeden list, v tom případě jej žebra podpírají zezadu. Listy bývají zdobeny různými uměleckořemeslnými technikami. Nejčastěji se setkáme s malbou, tiskem, vyšíváním nebo aplikacemi nejrůznějších materiálů.^{Obr. 3}

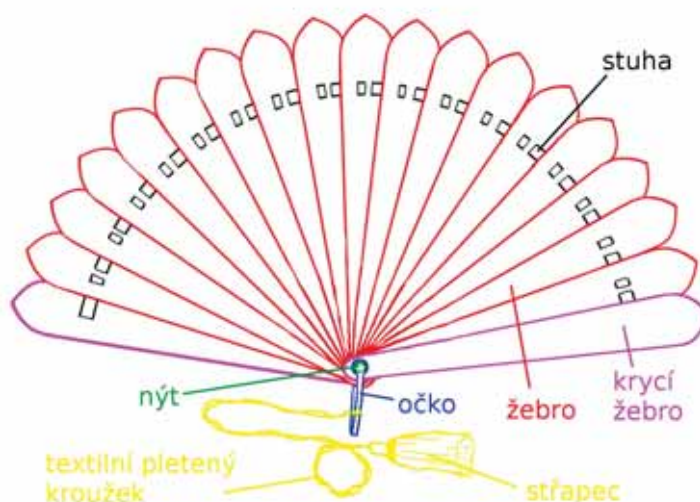

Obr. 3. Nákres skládacího vějíře s listem.

1.2.2 Brisé vějíře

Brisé je typ skládacího vějíře vytvořený ze zdobených žeber bez skládaného listu. [7, s. 12] Namísto listu bývají žebra v horní části spojena stuhou provlečenou vyřezanými štěrbinami. Ke každému žebru je stuha na správném místě přilepena tak, aby umožnila přesné rozmístění žeber při otevření i zavření vějíře.^{Obr. 4} Žebra bývají zdobena nejčastěji technikou malby, inkrustací, řezbou v nízkém reliéfu nebo prořezáváním. Některá žebra jsou prořezána do tak jemného „krajkového“ dekoru, že se zdá zázrakem, že přežívají i několik staletí.

V Evropě byl tento typ vějíře vyráběn již v 17. století, ale jen málo exemplářů je starších než ze druhé poloviny 18. století. [16] Termín „brisé“ je používán pro tento typ vějíře až od raného dvacátého století. [7, s. 12]

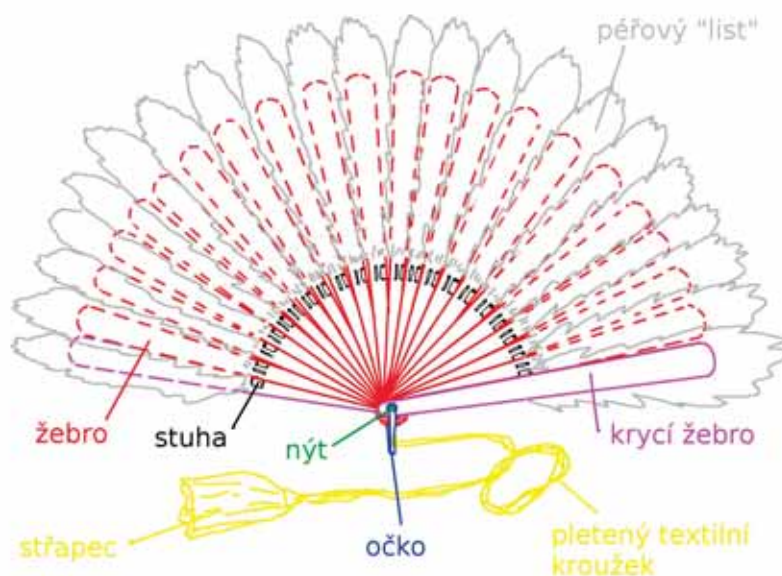

Obr. 4: Nákres brisé vějíře.

1.2.3 Skládací pérové vějíře

Ačkoli pevné vějíře byly peřím zdobeny od pradávna, skládací vějíře ze skutečného peří se neobjevovaly až do druhé poloviny 19. století. [7, s. 13]

Na žebroví jsou nasazena pera jednoho nebo více druhů ptáků. Tento typ vějířů nám může připomínat částečně vějíře s listem (neboť peří bývá na žebrech umístěno na tomtéž místě a opticky vytváří „list“) a částečně vějíře typu brisé (to z toho důvodu, že žebra pomocí per nejsou spojena dohromady). Někdy jsou skládací pérové vějíře typově zařazovány mezi brisé vějíře. [2, s. 10] Pro spojení žeber bývá často použita stuha, podobně jako u vějířů brisé, ale umístěná na vrcholu čepele (pod péroovým „listem“), případně jsou pera provázána pomocí nitek.^{Obr. 5}

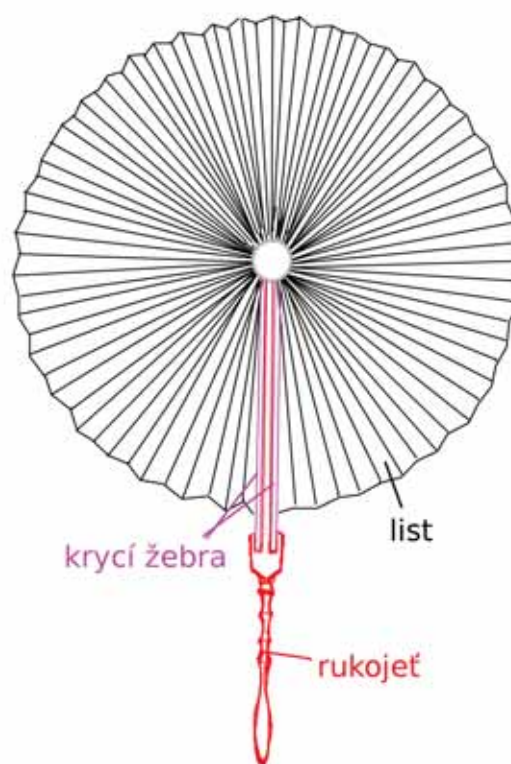

Obr. 5: Nákres skládacího pérového vějíře.

1.2.4 Kokardové vějíře

Kokardové vějíře jsou speciálním typem skládacích vějířů, neboť se otevírají vždy do plného kruhu (360°). Mohou být typu brisé nebo se skládacím listem.^{Obr. 6} Jejich základ tvoří rukojeť, v jejímž vrcholu jsou pomocí nýtu připevněna žebra. Pokud se jedná o kokardové vějíře s listem, bývá skládaný list vyztužen pouze dvěma žebry umístěnými na jeho začátku a konci. Jedno z žeber bývá připevněno k rukojeti. Když chceme vějíř otevřít, obtočíme druhé žebro o 360° a upevníme je na druhou stranu rukojeti, čímž se roztáhne list. Kokardové vějíře typu brisé fungují na podobném principu, je to však soustava žeber spojených na vrcholu stuhou. Rukojeť kokardového vějíře slouží někdy zároveň jako pouzdro, do něhož můžeme složený vějíř uschovat.

Je možné, že kokardový vějíř vychází tvarově z listu vějířové palmy. Stačí totiž naříznou stonek listu a vytvoří se typická dvě žebra otevírající a zavírající kokardový vějíř. Pokud je tato úvaha správná, pak kokardový vějíř musel předcházet půlkruhovému vějíři. Dosud nalezené památky tomu zatím plně odpovídají. [18]

Obr. 6: Návrh kokardového vějíře se skládacím listem.

2 Výroba vějířů

Vějíře existují v mnoha variacích, které odrážejí staletí měnícího se vkusu umění a módy. Mohou být malované, tištěné, papírové, pěřové, hedvábné, krajkové, dřevěné, slonovinové, prosté nebo velkolepě zdobené, evropské, orientální, moderní, velké i malé. [13, s. 13] Není jednoduché dozvědět se něco o způsobu jejich výroby. Spousta výrobců si své postupy uchovávala jako „know how“.

Něco málo se však dozvědět můžeme. V roce 1765 Denis Diderot publikoval *Soubor desek o vědě, svobodném umění a mechanickém umění* k ilustraci své Encyklopedie. Jsou mezi nimi také čtyři ilustrace znázorňující rutinu v dílně na vějíře. Zajímavé je všimnout si, že všichni zobrazení pracovníci jsou ženy. Velká část žen byla v 18. století zaměstnána obchodem s vějíři.

První ilustrace ukazuje velkou prosvětlenou dílnu s pěti ženami připravujícími papír pro listy vějíře. ^{Obr. příloha I/136} První z nich stojí u velkého stolu ve tvaru L s hromadou obdélných listů papíru, s miskou lepidla a houbou. Lepí dohromady dva listy, které druhá žena napíná na rám ve tvaru vějíře. Třetí pak zavěšuje rám na krokve. Čtvrtá odnáší uschlé rámy dolů a sundává z nich papíry, dává rámy na hromadu a podává papíry páté ženě, která je upraví do tvaru vějíře.

Všechny tyto fáze jsou číslovány a vysvětleny v legendě. Pod ní je v měřítku nakresleno vybavení dílny na vějíře: rámy neboli *rondes*, *sondy* podobající se malému kulečnickovému tágu dlouhému kolem 35,5 cm, achát a palička pro zlacení listů vějíře.

Druhá ilustrace zobrazuje malíře vějířů, také ženu. Sedí sama v luxusním pokoji u velkého stolu a před ní leží list vějíře. Jako předloha jí slouží obraz stojící na stojanu před ní. ^{Obr. příloha I/137}

Ilustrace 3 a 4 ukazují další velmi náročnou fázi, a to je sestavení vějířů. ^{Obr. příloha I/138} Dvě ženy sedí u velkých stolů a za sebou mají velké skříně, do nichž ukládají hotové vějíře. První žena naznačuje, kde budou záhyby. Pokládá vějířové listy na velkou ořechovou desku, v níž jsou vyleptány drážky. Těchto desek má více a vybírá z nich tu nejvhodnější podle rozpětí vějíře. Nastaví ji pečlivě tak, aby záhyby neprotínaly malbu, ale špatná nebo ošklivá místa. Pak

s nástrojem zvaným *jeton* přejede po papíru nad drážkou. Jedná se o stříbrný nebo měděný nástroj, 2, 5 cm v průměru, s držadlem nebo bez držadla. Budoucí střed půlkruhu listu je odříznut a list je poskládán jako harmonika podle již naznačených linií. Druhá žena pak pomocí *sondy* uvolňuje od sebe dvě vrstvy papíru mezi záhyby v dolní části vějíře, aby tam mohla být vložena žebra nebo spíše jednoduché *jazyčky*, které na hotovém vějíři nikdy nejsou vidět. Ačkoli je možné, že žebra jsou vyráběna v jiné části této dílny, je stejně tak možné, že byla importována z ciziny. Před upevněním listu na žebra je list pevně složen a oříznut na obou koncích. Žebra jsou vsunuta na své místo a kolem vrcholu listu je nalepen zpevňující proužek papíru.

Diderotovy ilustrace zobrazují základní kroky výroby jednoduchých vějířů s papírovým listem. U složitějších a zdobnějších vějířů muselo být úkonů prováděno daleko více. [13, s. 16 a 17]

2.1 Materiály pro výrobu vějířů

Vějíře mohou být vyrobeny z každého pevného materiálu. Jedna věc, na kterou se nesmí zapomínat, je, že malé a křehké předměty, jako jsou vějíře, musí být také tvrdé a odolné. Tisíce jich prověřil čas, nejsou ani zdaleka tak křehké jak vypadají. Často byly vějíře módním doplňkem a byly vyráběny z moderních materiálů dostupných v té době. V některých obdobích bylo používáno tolik rozličných materiálů, že je těžké je katalogizovat nebo všechny vyjmenovat. [13, s. 13] Přesto bych ráda vytvořila krátký přehled nejběžnějších materiálů, se kterými jsem se u vějířů setkala.

- **Materiály rostlinného původu**
 - **Dřevo** – pravděpodobně nejběžnější materiál používaný na výrobu žeber a rukojetí vějířů. Většinou jej zde nalezneme ve formě dýhy, což je dřevěný plátek o síle 0,3 – 5 mm. Podle důležitosti vějíře se může jednat o materiál z dostupných či vzácných dřevin. Pro zvýšení estetického efektu bývá zároveň využita charakteristická kresba dřevní hmoty, například kořenice nebo suky.

- **Bambus** – rostlina asijského původu složená z dutých zdřevnatělých stébel. Získává se z ní pevný, pružný a lehký materiál, který má výsadní postavení v celé Asii. [19, s. 20] Používá se na výrobu žeber a rukojetí vějířů.
 - **Sláma** – skládá se ze suchých stébel a lodyh hospodářských rostlin. [12 XXIII, s. 378]). Používá se splétaná, přírodní nebo barvená na výrobu žeber i listů pevných vějířů.
 - **Listy stromů** – především velkolistých „vějířových palem“¹, jsou jedním z nejstarších materiálů používaných pro výrobu pevných vějířů. Z tvaru těchto palem také pravděpodobně tvar vějíře vychází. [1, s. 35]
 - **Papír** – jehož základem jsou zplstnatělá rostlinná vlákna, je nejvýznamnějším materiálem pro přenos informací. [5, s. 17] V Číně znám od počátku 2. století, v Evropě dosahuje největšího rozmachu ve 14. a 15. století. [5, s. 33-34] Používá se na výrobu papírových listů skládacích i pevných vějířů. Někdy jej můžeme nalézt ve funkci vložky mezi dvěma vrstvami textilního listu. [2, s. 10]
 - **Lepenka** – papír, jehož plošná hmotnost je vyšší než 250 g/m². [5, s. 17] Používá se na vytvoření jádra pevných vějířů.
- **Materiály živočišného původu**
 - **Kost** – je od pravěku jedním z nejužívanějších materiálů pro výrobu šperků a všelikých nástrojů. Ve středověku ve střední Evropě se pro kostěnou industrii používaly ploché kosti savců, například jelena. Nejčastěji to byly kosti pánevní, záprstní nebo lopatky. V novověku byly kosti využívány v lidové tvorbě, zatímco sféře umění dominovala slonovina, mamutovina a mrožovina. [22, s. 249] Na rozdíl od slonoviny můžeme při zvětšení pozorovat ve struktuře kosti Haversovy kanálky, kterými vedly cévy. [4] Používá se na výrobu žeber skládacích i pevných vějířů.

¹pod tento název bývá zahrnováno několik rodů palem, např. *Chamaerops*, *Hyphaene petersiana*, *Livistona*, *Washingtonia*, *Latania* (Wikipedia)

- **Slonovina** - je jeden z nejvzácnějších a nejtrvanlivějších organických materiálů. Získává se z dutých klů slona afrického nebo indického. [22, s. 464]. Slonovina má jasně bílou až krémovou barvu a stářím žloutne. Jednoduchým testem lze zjistit pravost staré slonoviny; upilujeme-li kousek materiálu až na původní bílou barvu, na vzduchu po chvíli zežloutne. [19, s. 74] V českém prostředí byla slonovina nahrazována kostmi a zuby lesní zvěře. [22, s. 464]. – Používá se na výrobu a výzdobu žeber důležitějších vějířů.
- **Kostice** – se získává z rohovitých desek ve velrybí tlamě, které slouží k cezení planktonu. Vyznačuje pevností, pružností a lehkostí. Má podobné vlastnosti jako rohovina, za pomoci tepla se dá tvarovat a spojovat. [12 XIV, s. 946] Vzácně se používá na výrobu žeber skládacích vějířů.
- **Rohovina** – používá se na výrobu nebo výzdobu žeber vějířů. Obecně tento termín označuje materiál z rohů, paroží, kopyt, a krunýřů vzniklý přeměnou a tvrdnutím buněk pokožky některých živočichů. Podobně jako dřevo sloužila již od pravěku k výrobě běžných i luxusních předmětů. Nejčastěji se používají rohy hovězího dobytka. Za působení vlhka a tepla se dá naměkčit, tvarovat a spojovat. Od 19. století byla často nahrazována galatitem nebo jinými plasty. [11, s. 225], [19, s. 69], [12 XXI, s 973]
- **Želvovina** – používá se na výrobu nebo výzdobu žeber vzácných vějířů. Je to nahnědlý poloprůsvitný materiál, získávaný z krunýře plazů řádu *Testudines*. Dle druhu může mít pestrou škálu barevnosti od světle žluté přes hnědou až do červena. Pravá želvovina byla používána velice vzácně, často byla imitována použitím barvené rohoviny nebo celuloidu. [14], [19, s. 91]
- **Perleť** – používá se na výrobu nebo výzdobu žeber vějířů. Je to lesklá lasturovina mořských nebo sladkovodních mlžů. Na světle vytváří mýdlový efekt. Říční perleť je bílá a mořská namodralá. Ve šperkařství se objevuje nejvíce od renesance až do počátku 20. století. Dá se imitovat odštěpkou v nitrocelulóze. [19, s. 6]

- **Useň** – je vyčíněná kůže s vhodnými užitkovými vlastnostmi. Podle způsobu zpracování rozlišujeme více druhů usní, které se mohou vzájemně výrazně lišit vlastnostmi i vzhledem. [5, s. 51] Je doložena při výrobě vějířových listů od 16. století. [16, s. 189]
- **Pergamen** – zvířecí kůže odchlupená alkalicky nebo pomocí enzymů, vysušená v napnutém stavu a naplněna minerálními plnivými. [5, s. 51] Je to jeden z nejstarších materiálů používaných pro výrobu skládacích vějířů. Pergamenové vějíře prořezávané ve stylu *découpé* byly populární v druhé části 16. a v průběhu 17. století. [16, s. 187]
- **Peří** – povrch těla ptáků se složitou strukturou. Obrysová pera se nacházejí na povrchu, můžeme je rozdělit na pera krycí (na těle), letky (na křídlech), rýdlovací (na ocase). U většiny ptáků se pod obrysovými pery nachází vrstva peří prachového, které slouží k tepelné izolaci. Nejstarší záznam o použití peří pro výrobu vějířových listů pochází z Číny ze 13. století př. n. l. V Evropě dosahují péřové vějíře největší obliby kolem roku 1880. Oblíbená jsou pera pávů, bažantů, pštrosů, krůt a hus. [32]
- **Textil** – spojování různých druhů vláken za účelem výroby látek používal člověk již od pravěku. Z živočišných materiálů byla používána vlna, z rostlinných pak bavlna, len, konopí a hedvábí. K základním způsobům výroby látek patří tkaní, předení, pletení a plstění. [33] Textilní materiály byly hojně využívány pro výrobu pevných i skládacích vějířových listů. V Asii se hedvábné vějíře pravděpodobně vyráběly již v období starověku. V Evropě přišla éra textilních vějířů až s novověkem. Nejčastěji užívaným textilním materiálem pro výrobu vějířových listů bylo i u nás hedvábí. Kromě něj se často používala krajka nebo tyl, ale můžeme nalézt také satén, mušelín, organtýn, brokát aj.
 - **Hedvábí** – textilie vytvořená z jemných, měkkých a pevných vláken, které produkuje motýl bourec morušový, chovaný především v jižní a jihovýchodní Asii. Podle Čínské legendy bylo objeveno v roce 2600 př. n. l., do Evropy se dostalo přibližně 200 let př. n. l. a vyrábí se zde od 6. stol. [19] V soupisech inventářů jsou popisovány hedvábné

vějíře již v 15. a 16. století. Pravděpodobně se jednalo o materiál napnutý v rámcu, žádný se ale nedochoval. Skládací vějíře s hedvábnými listy se objevují až na sklonku 18. století. [16, s. 190] Kromě listů bylo hedvábí používáno také na výrobu ozdobných střípců nebo stužek brisé vějířů. Pro výrobu těchto stužek je hedvábí ideálním materiálem, neboť je jemné a nemá zesílený okraj. [2, s. 10]

- **Krajka** – ozdobná nitěná textilie zhotovená technikou paličkování. Byla známá již v antice. Od 16. století byla vyráběna v Benátkách a Bruselu a dostává se také k nám. Vamberská krajka se objevuje v 1. pol. 17. stol. [25, s. 103] Někdy se pojem krajka používá i pro textilie zhotovené jinak než technikou paličkování (např. vyšívání tyl). Často se jedná o kombinaci technik a přechod krajek k jiným druhům textilu je plynulý. Názory odborníků se však v tomto rozcházejí. Krajkové listy skládacích vějířů se objevují od 18. století. [13, s. 23]
- **Plasty** – polosyntetické a syntetické polymery. Jejich speciální vlastností je plasticita (tvarovatelnost). Mohou být tvarovány do předmětů, filmů nebo vláken. Polosyntetické látky (získané modifikací přírodních surovin) byly poprvé vyrobeny v 19. století a začaly nahrazovat dražší přírodní materiály, součásti vějířů nevyjímaje. Po vynálezu plně syntetických materiálů na počátku 20. století ztratily postupně na významu. [34]
 - **celuloid** – nejstarší umělá hmota, vyráběná od poloviny 19. století z roztoku koloidní bavlny a kafru. Pro svou pružnost, poloprůsvitnost, lesk a možnosti jemného zabarvení byl celuloid oblíbený v klenotnictví a galanterii jako náhražka rohoviny a želvoviny až do 50. let 20. století, kdy jej postupně nahradily jiné umělé hmoty (PVC, akryl). [22, s. 81]
 - **galalit (mléčný kámen)** – průsvitná formovatelná a barvitelná hmota připravovaná z kaseinu působením formaldehydu. Na rozdíl od celuloиду je nehořlavý. Poprvé byl vyroben v roce 1897,² od té doby byl hojně využíván jako náhrada rohoviny, želvoviny, kosti, slonoviny, korálů atd. [11, s. 77], [48]

² Výkladový slovník mylně uvádí, že galalit je používán již od 18. století [11, s. 77]

2.2 Uměleckořemeslné techniky zdobení vějířů

S vývojem a obměnami materiálů, z nichž byly vějíře vyráběny, šly ruku v ruce techniky používané pro výzdobu jejich žeber a listů. Některé z nich, jako například malba, doprovázely vějíře od dob, kdy začal být kladen důraz na jejich estetickou stránku, až do 20. století. S některými se naopak setkáme jen vzácně, nebo jsou charakteristické jen pro určité období. Velice často jsou techniky vzájemně kombinovány.

- **Malba** – základní technika používaná pro výzdobu pevných i skládacích vějířových listů, ale i žeber. Často ji doprovází zlacení a stříbření, ať už provedené plátkovým či práškovým kovem nebo lacinými třpyticemi se náhražkami v pojivu.
 - **Kvaš** – malba krycími barvami s pojivy rozpustnými ve vodě, je u výzdoby vějířů pravděpodobně vůbec nejčastější technikou. Podložkou může být nejen papír, ale také textilní materiály, dřevo nebo kost. Pro docílení výraznějšího efektu byl často nanášen na tónovaný podklad. Vzhledem k tomu, že jde o techniku pohotovou, schopnou dobře vyjádřit nejrůznější světelné jevy, získal kvaš zvláštní oblibu v 17. a na počátku 18. století v malbě miniatur a dekorací, v 19. století pak v žánrové a ilustrátorské tvorbě. [11, s. 137–138]
 - **Akvarel** – malba transparentními barvami s pojivy rozpustnými ve vodě, u níž se využívá prosvítajících barev podkladu. Také s ní se setkáme u výzdoby vějířových listů. Používá se buď samostatně nebo pro kolorování jiných technik. Jde o malbu náročnější na druh podkladu i provedení (většinou potřebuje světlý a savý povrch), není proto u vějířů tak častá jako malba kvašová.
 - **Olejomalba** – malba pojená olejem je obecně rozšířena od 14. století. U vějířů se objevuje u výzdoby listů i žeber a to především kvůli své dobré přilnavosti, neboť je schopna udržet se téměř na jakémkoli povrchu, ať už jde o papír, textil, dřevo, kost, kov nebo sklo.

- **Grafické tiskové techniky** – pro výzdobu většího množství lacinějších vějířových listů byly často používány moderní grafické techniky. Jednalo se buď o tisk provedený přímo na papírový vějířový list nebo byly z grafických listů vystříhány menší obrázky a aplikovány na vějíř z jiného materiálu, například hedvábí. Nejčastěji se setkáváme s takto použitými mědirytinami, lepty a litografiemi. Na vějířích z 20. století byly používány také různé techniky fotoreprodukce. [29, s. 36] Pro rozpoznání jednotlivých grafických technik doporučuji Bakalářskou práci Petry Janské. [28]
 - **dřevořez** – tisk z vysoko položených ploch řezané dřevěné matrice. S použitím této staré techniky se setkáváme nejčastěji u vějířů asijské provenience. Byla známá již od 8. století, od té doby se vyvíjela a proměňovala. Na počátku 18. století se pro výzdobu vějířových listů často používal černobílý kolorovaný dřevořez, od druhé poloviny 18. století se objevovaly barevné soutisky. K velkému znovuoživení techniky došlo na počátku 20. století. V Evropě nalezneme mnoho pevných i skládacích asijských vějířů, jejichž papírové listy jsou ozdobeny technikou barevného dřevořezu. [29, 73-76]
 - **rytina a lept** – hlubotiskové grafické techniky, jimž slouží jako matrice kovová deska s vyhloubenými liniemi, do nichž se nanáší tisková barva. U rytiny (používané od počátku 15. stol.) dochází k vyhloubení pouze mechanicky, u leptu (používaného od počátku 16. stol.) mechanicko-chemicky. Výjimečně se u vějířových listů můžeme setkat také s podobnými technikami „plošného“ charakteru akvatintou (používanou od pol. 18. stol.) nebo mezzotintou (používanou od pol. 17. stol.).
 - **litografie** – „kamenotisk“, technika tisku z plochy používaná od konce 18. století. Barevná litografie (chromolitografie) byla známá od počátku 19. století. Velmi často se s těmito technikami setkáváme na laciných vějířích z 19. a 20. století, které sloužily především za účelem reklamy nebo suvenýru.

- **Výšivka** – zdobení tkanin pomocí různých typů stehů, bylo pravděpodobně nejdříve pěstováno ve starověké Číně, Indii a Egyptě. V 16. a 17. století se s rostoucí oblibou východního umění dostává této technice rozkvětu také v Evropě. [12 XXVII, s. 71] Výšivka má však mnoho způsobů provedení a ne se všemi se u vějířů setkáme. Vějířové listy zdobené výšivkami jsou povětšinou Asijského původu.
 - **Plochá výšivka** – jedná se o konturování napodobující kresbu. U výzdoby vějířových listů se jedná většinou o doplňkovou techniku. Bývá kombinována se složitějšími způsoby vyšívání, s flitrovou výzdobou nebo malbou. [12, XXVII, s. 69]
 - **Francouzská výšivka a „malba“ jehlou** – hustě kladené stehy, jimiž je vyplněna plocha motivu. Výšivka má vypouklý charakter. „Malba“ jehlou je navíc v rámci jednoho motivu stínována různými barvami nití. [12, XXVII, str. 70] U Asijských pevných vějířů se často setkáme s takto vyšívanými hedvábnými listy napnutými v rámu.
 - **Flitry** – plochá pozlátka různých tvarů přišívaná na vějířové listy byla módní v několika etapách. V polovině 18. století se kulatými a oválnými flitry rámovaly medailony na hedvábných vějířích. Od konce století potkáme flitry téměř na každém vějíři. Vzniklo mnoho nových tvarů, například květinčky, lístky, hvězdy nebo srpky měsíce. Flitry byly přišívány barevnými nitěmi a skládány do složitých vzorů, některé z nich mohou působit až bizardně. [16, s. 190] Ve 20. století se tato móda vrací, flitry však již nejsou pouze zlaté nebo stříbrné jako dříve, ale vyrábí se ve spoustě pestrých odstínů. [13, s. 24]
 - **Dracoun** – lesklá nit používaná pro vyšívání vějířových listů nebo zdobení štrápců. Jedná se o pevné vlákno (nejčastěji bavlněné) omotané tenkou kovovou nití. Používal se od 16. století. [19, s. 31]

- **Reliéfní výzdoba pevných materiálů**
 - **Řezba** – umělecké zpracování dřeva, kosti apod. Řezby ze dřeva nacházíme v prvotních kulturách všech národů. [12, XXI, s. 634] U vějířů se setkáváme především s žebry zdobenými řezbou a prořezáváním, nejrůznějších geometrických, vegetabilních, zoomorfních i figurálních motivů. Často bývá řezba zvýrazňována různými technikami zlacení, prořezávané části bývají podkládány textiliemi, slídou, metalickými papíry apod. Nejzdobnější bývají zpravidla žebra krycí.
 - **Rytina** – kresba, ozdoba nebo nápis vyhloubená do povrchu předmětu pomocí rydla. [12, s. XXII, s. 448] Technikou rytí bývají zdobena žebra vějířů ze dřeva, kosti, slonoviny, želvoviny, perleti apod.
 - **Ražba** – technologie formování různých materiálů úderem nebo tlakem za pomoci studených nebo zahřátých raznic. Slepá ražba (slepotisk) je reliéfní ražba nezvýrazněná barevně. Další možností je použití barevné ražby vytlačené přes plátkový kov nebo barevnou folii. Při výrobě vějířů bývá ražba nejčastěji používána od 19. století k označení vějíře či etuje značkou výrobce.

- **Techniky vykládání**
 - **Inkrustace** – technika zdobení povrchu materiálů vkládáním jiných materiálů. [11, s. 98] Tradiční bylo vykládání žeber drahokamy (brilianty, rubíny, smaragdy apod.). Na konci 17. století se začaly ve Francii používat nové techniky. Slonovinová a želvovinová žebra byla prokládána proužky a puntíky zlata nebo stříbra (technika *piqué*), nebo byla vykládána tenkými plátky perletí, případně želvoviny (technika *clouté*).
 - **Intarzie** – technika zdobení plochy dřeva jinými druhy dřev (čistá intarzie) a někdy i jinými materiály jako je slonoviny, perleť, želvovina apod. (kombinovaná intarzie). Jedná se o velmi starou techniku používanou již ve starém Egyptě. [11, s. 33]

3 Historický vývoj vějířů

Typologický vývoj vějířů v průběhu dějin byl dlouhý a plynulý, ovlivněný nejen vývojem módy, vkusu, umění, technik a materiálů, ale také ekonomickými aspekty, politickou situací jednotlivých zemí a mezistátními či mezikontinentálními obchody a kontakty. Tak jako u většiny historických přehledů, i zde může striktní rozčlenění do jednotlivých kapitol dle letopočtu působit poněkud násilně. Pro vytvoření přehledného soupisu je však nutné. Důležité je předznamenat, že vývoj je kontinuální, málokdy došlo k razantnímu zlomu během krátkého časového úseku. Při rozčlenění do jednotlivých období jde spíše o to, že určitá doba nebo situace dala impuls k novému směru vývoje a má nejlepší vypovídající hodnotu ohledně původu vzhledu a použití určitého typu vějíře.

3.1 Předchůdci vějířů

Je pravděpodobně nemožné určit místo a dobu vzniku prvních vějířů. Ve své primitivní formě byly nejspíš používány v mnoha oblastech teplého podnebí. Jednalo o jednoduchý nástroj sloužící prostým lidem ke čtyřem základním účelům: odhánění much, stínění, rozdmýchávání ohně a ochlazování vzduchu. Z těchto dávných funkcí známe dnes jen tu poslední. Ostatní byly postupně nahrazeny plácačkou na mouchy, slunečníkem a klínovým měchem.

Pro výrobu těchto prvních vějířů byly používány běžně dostupné materiály, které měl prostý člověk kolem sebe. Jednalo se o velké listy stromů, křídla ptáků, kravský či koňský ohon. Z ohonů domácích zvířat vznikaly jakési *oháňky*, které sloužily především k odhánění obtížného hmyzu. Jejich vzhled ani funkce již v průběhu dějin přílišnými změnami neprošly. Listy „vějířovitých“ palem se ukázaly pro výrobu vějíře jako tvarově nejpříhodnější, proto se začaly různým způsobem upravovat (nejprve překládáním a lemováním okrajů) a napodobovat jinými materiály. Z nich se nejspíš později vyvinuly i vějíře skládací. [18, s. 1], [29]

3.2 Starověké vějíře

3.2.1 Blízký východ

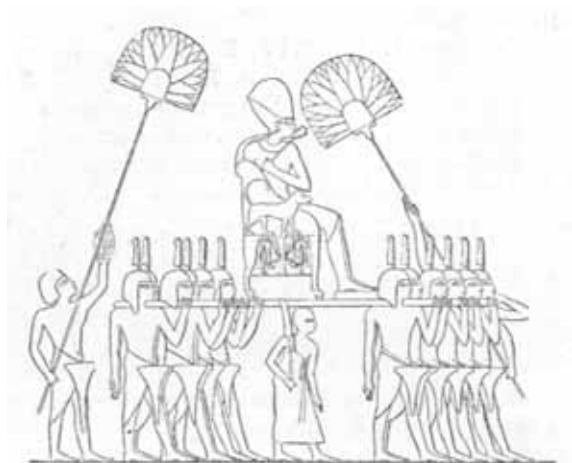
Nejstarší doklady použití vějířů v Egyptě poukazují na vládu faraona Narmera, panovníka 1. dynastie, přibližně z let 3000 př. Kr. [8, s. 24]

Staly se především symbolem důstojnosti. Jejich podobu známe ze soudobých soch, basreliéfů a maleb.

Jednalo se o pevné půlkruhové vějíře, většinou péřové, vycházející tvarem z palmového listu. Byly upevněny na uměleckořemeslně zpracovanou rukojeť, dlouhou téměř dva metry. Panovníkům důstojnost zakazovala, aby s vějířem sami manipulovali. Tento úkol museli ponechat dvořanům. Ti díky dlouhé rukojeti mohli při ovívání svého vládce zůstat v uctivé vzdálenosti.^{Obr. 7} Nositel vějíře byl v egyptské říši uznáván jako jeden z nejvyšších hodnostářů. [13, s. 11], [1]

Některé z těchto vějířů se dochovaly a byly nalezeny v hrobech vládců. Tutanchamonův hrob z období kolem roku 1350 př. Kr. obsahoval vějíř se zlatou rukojetí, zdobenou výjevem mladého krále na lovu pštrosů.^{Obr. 8} Jejich peřím byl tento vějíř ozdoben. [13, s. 11]

Také v kulturách Asyřanů, Peršanů a Indů byly vějíře používány jako posvátné předměty. [8, s. 24] Basreliéfy z paláce u Persepolis zobrazují krále na trůnu, za nímž stojí sluha držící vějíř. [1]

Obr. 7: Faraon Haremhéb na nosítkách ovívaný zepředu a zezadu nosiči vějířů. [1, s. 34]

Obr. 8: Dochovaná rukojeť Tutanchamonova péřového vějíře. [46]

3.2.2 Dálný východ

Čína a Japonsko jsou ve spojení s vějíři natolik dominantní, že je každý automaticky určí jako místo vzniku vějířů. Obě země se navzájem po mnoho staletí ovlivňovaly, jejich vějíře mají podobný vzhled i způsob používání.

Nikde nepronikly vějíře tak hluboko do kultury všech vrstev národa. [18, s. 3] Nosili je muži i ženy a podrobné předpisy přidělovaly každé hodnosti jiný typ vějíře. [13, s. 12] Byly využívány nejen pro osobní potřebu, ale také při dvorních ceremoniích, dřevěný vějíř používal rozhodčí při zápasech, vějířem dokonce učitelé trestali neposlušné žáky. Málo známou skutečností je použití vějířů ve válce. Vojáci nosili jako zbraně speciálně upravené ocelové vějíře s ostrím, pravděpodobně se však žádný z nich nedochoval. [18, s. 3]

Pevné vějíře

V Číně i Japonsku jsou doloženy ceremoniální vějíře na dlouhých rukojetích, i menší vějíře, japonsky označované jako *učiwa*. Ceremoniální vějíře jsou starší a jejich původní podobu známe pouze z dochovaných zobrazení. List tvořilo peří (v oblibě bylo především peří paví) nebo hedvábí napnuté do oválného rámu. Vějíře typu *učiwa* vznikly pravděpodobně v Číně a v šestém století byly importovány do Japonska. Zpočátku byly tvořeny palmovým listem, který mohl být nasazen na rukojeť. Později začalo být pro výrobu listů používáno hedvábí nebo kesi (hedvábná tapiserie) a papír. Tento materiál byl napnut na pevném rámu nebo jeho podpěru vytvářely rozprostřené štěpiny vycházející z bambusové rukojeti. Měly mnoho tvarů, od oválných, mandlových nebo poloměsíčitých po obdélníkové. Někdy byly na špičce zakřivené, aby vytvářely lepší vánek. [13, s. 12], [29]

Dochované exempláře jsou velmi vzácné. Pravděpodobně nejstarší jsou dva čínské tkané bambusové vějíře ze 2. století př. Kr., vyzdvižené z Mawangduiho hrobu poblíž Changsha v provincii Huan, vějíře ale jistě existovaly v Číně již dávno před tímto datem. [13, s. 11]

Skládací vějíře

Počátky skládacího vějíře, označovaného Japonci jako *ógi*, již spadají do doby o něco mladší. Čína a Japonsko se v tomto směru přou o prvenství. Podle dnešních znalostí však skládací vějíř vznikl v Japonsku a v devátém století byl přinesen do Číny. Kvůli své praktičnosti byl ochotně přijat. Když zrovna nebyl používán, mohl být poskládán do vyšívaného hedvábného pouzdra a uložen v manžetě, v dekoltu nebo v botě. [13, s. 12]

Dosud nejstarší známý exemplář je jedno ze dvaceti úzkých žebříků brisé vějíře z cypřišového dřeva (tzv. *hiogi*³), které bylo nalezeno v létě roku 1960 v průběhu restaurátorských prací v dutině jedné z mnoha paží sochy boha Senju Kannon v chrámu Kyôgokukuji v japonském Kjótu. Vějíř byl datován do roku 877. [8, s. 24]

Obr. 9: Řekyně s vějířem.
Malba z Kerčské hydrie.

[1, s. 35]

3.2.3 Řecko a Řím

Za dob řeckých a římských patřil vějíř k luxusním objektům. [18, s. 4] Nejpozději od dob Řeků a Etrusků se stal součástí dámské toalety. [8, s. 24] Noblesní dámy si držely vlastní otroky, aby jim vějíře nosili a ovívali je s nimi. Exempláře z této doby se nedochovaly. Řekyně patrně vybíraly pro své vějíře ty nejlepší z velkolistých stromů.^{Obr. 9}

Ukazují to malby na vázách i dochované tanagerské sošky, na nichž mistr zachytil své elegantní současnice s vějíři ve formě listů. Jako většinu projevů řecké kultury, převzali Římané také vějíře od svých sousedů a uzpůsobili je svým potřebám. Ponechali jim podobný tvar, ale již je nevyrobili z listů, které poskytuje příroda. Nahradili listy například tenkým dřevem, jemně prořezávaným, pestře malovaným a zlaceným. Na dochovaných artefaktech se můžeme setkat také se zobrazením péřových vějířů. Velmi moderní bylo paví peří.

V raném středověku se vějíř jako doplněk dámské toalety kupodivu vytratil, uplatnil se především v církvi. [1, s. 36]

³ Označení *hiogi* odkazuje na cypřišové dřevo (*hinoki*) a skládací vějíř (*ógi*). [29]

3.3 Vějíře v Evropě

S rozvojem křesťanství na počátku středověku došlo ke vzniku nového typu vějíře pro potřeby liturgie, tzv. *flabella*, které ovládlo celý křesťanský středověk. Ve svých základech se vyvinul z vějíře římského, dostal však jiný tvar i funkci. Důvodem zavedení *flabella* do liturgie mše svaté bylo především odhánění hmyzu od obětních darů. To bylo úkolem speciálně stanoveného jáhna (*diákona*), který měl *flabellum* na starosti.

První *flabella* měla pravděpodobně tvar oháňky a pro jejich výrobu se nejčastěji používaly koňské žíně. Tento typ byl označován latinským termínem *musculatorium* a používal se do třináctého století. Vedle *musculatorií* se od raného středověku vyvíjela liturgická *flabella* s dlouhou rukojetí a skládaným listem rozevratelným do tvaru kruhu. De facto se jednalo o první kokardové skládací vějíře. [18, s. 4]

V chrámových inventářích je „*Flabellum ad muscas a sacrificiis abigendas*“ (lat. „vějíř na odhánění hmyzu z obětí“) často zmiňováno od 9. století. Jsou popisovány vějíře ze stříbra, pavího peří, pozlaceného pergamenu nebo hedvábí, většinou kruhové s dřevěnou rukojetí. [1, s. 39]

Obr. 10: Rozevřený list *flabella de Tournus*. [38]

Některé z vějířů tohoto typu se dochovaly. Jeden z nich je uchováván v bazilice svatého Jana Křtitele v Monze. Má se jednat o dar lombardské královny Theodoline z poloviny desátého století. Jeho list je vyroben z jemného purpurového pergamenu a ozdoben zlatými a stříbrnými ornamenty. Po rozevření tvoří kruh. Složený list vějíře se může stáhnout do dřevěné schránky zdobené plátkovým stříbrem, s rostlinnými motivy v románském stylu. Podobný vějíř pochází z opatství Tournus. Jeho list, vyrobený z malovaného pergamenu, se po složení může schovat do pouzdra ze slonoviny, které je připojeno na dlouhou slonovinovou rukojeť.^{Obr. 10} Stáří obou

těchto předmětů je diskutováno. Někteří je zařazují do devátého století, jiní až do dvanáctého. [1, s. 38]

Později se pro liturgické účely využívala především *flabella* s pevným péřovým listem, uchyceným na dlouhé tyči, podobná staroegyptským vějířům. Egyptské a syrské památky poukazují na posvátný význam vějíře jakožto výsostného znaku panovníků. Toto spojení proniklo i do křesťanství, *flabella* se stala jedním z důležitých atributů papeže. [18, s. 4] Používala se většinou v páru. Při velkých procesích nesli přísluhující vedle papežských nosítek vějíře z pavího peří. Muselo to být paví peří. Přestože se ve starověku objevuje jako symbol marnosti, podle staré církve byl obrazem pokory. To proto, že páv má nejen nádherné peří, ale také velké a neohrabané nohy. [1]

Flabella byla využívána až do novověku, a to jak západními, tak východními církvemi. Západní církve jej hojně využívaly, přestože v klimatu, v němž pracovaly, nebyla ochrana před létajícím hmyzem tak naléhavá jako v horkých zemích východu. [18, s. 4]

Podobné předměty se ve středověku používaly také ve světské sféře v podobě praporečkových, kruhových, péřových vějířů nebo vějířů z listů. Zmínky o nich jsou však poněkud kusé. [8, s. 24] Ve starých francouzských inventářích jsou nazývány *Esmouchoir*, takže jako nástroj na odhánění hmyzu. Například francouzský král Karel V. vlastnil za tímto účelem v roce 1380 praporečkové vějíře z prořezávané usně s rukojetí z pozlaceného stříbra. [1, s. 41]

Od čtrnáctého a patnáctého století se začaly objevovat vějíře sloužící jako módní doplněk, a to především v Itálii. [8, s. 24] Novověké vějíře v Evropě

3.3.1 16. století

Pevné vějíře

Začátkem renesance ubývají vějíře kruhového tvaru a používají se pevné péřové a praporkové vějíře. [18, s. 6]

V 16. století bylo zavedeno mnoho nových forem i materiálů. Listy pevných vějířů se začaly vyrábět v různých tvarech; kulatý, půlkulatý, čtvercový nebo osmiboký. Ke dřevu a peří se přidal papír, pergamen, useň a hedvábí, následně i kapouní a „labutí“ kůže⁴, tyl a krajky. [1, s. 43] Barevné paví peří začalo být vytlačováno peřím pštrosím. Pro výrobu rukojetí se začíná nově používat také perleť a želvovina. [1, s. 44]

Péřové vějíře nacházíme v malbách a rytinách z 16. století. Používaly se až hluboko do století 17. Měly jádro z tuhého materiálu ozdobené peřím a upevněné na rukojeť, často bohatě zdobenou. Dnes se nám tento typ vějíře může zdát poněkud těžkopádný. [18, s. 6]

Když se přecházelo z pestrého, ale plochého pavího peří k pštrosímu, vznikl nový tvar vějíře podobný kytici. Načepýřená dlouhá pera byla dole spojena a připevněna na rukojeť vyrobenou ze zlata, stříbra nebo slonoviny, někdy i posázenou diamanty. Tento typ vějířů pocházel z Itálie, pravděpodobně z Benátek, neboť nejstarší obrazy, které jej zobrazují, jsou z rukou benátských mistrů a představují benátské dámy. Paris Bordone jej dává do rukou své hrdé a krásné Violante, Tizianova dcera Lavinia Sarcinelli je na portrétu téměř vždy zobrazena z obrovským pugetem pštrosího peří.^{Obr 11}

Obr. 11: Tizian, Lavinia Vecellio, cca 1565.

[45]

⁴labutí kůže v žádném případě nepochází z tohoto ptáka, je to jen obchodní název pro nejkvalitnější kozinu. [1, s. 61]

Praporkový typ vějíře (venezuelský, hornoitalský) k nám přišel pravděpodobně z Afriky a opět se uplatnil nejvíce v Benátkách. [18, s. 6] List, vyrobený z tuhého materiálu, byl z boku pohyblivě připojen k rukojeti. Dochovaly se exempláře z vyztužené tkaniny ozdobené malbou nebo výšivkou, z barvené splétané slámy nebo z prořezávaného pergamenu. Pro výrobu rukojeti bylo často používáno dřevo nebo slonovina. [1, s. 53]

Praporkový vějíř byl užíván šlechtou ke slavnostním příležitostem. Zcela bílé exempláře patřily k doplňkům oděvu nevěsty, jak můžeme pozorovat například na Tizianově portrétu *Dívka v bílém*, na němž zobrazil svou dceru jako nevěstu.^{Obr 12}

Obr. 12: Tizian, *Dívka v bílém*, 1555. [44]

Móda praporkových vějířů se vytratila v průběhu 16. století. [1, s. 52] Dle Rosenberga však existují španělské exempláře ze 17. a 18. století. [18, s. 6] Pevné vějíře a kytice pštrosího peří se ještě nějakou dobu udržely vedle vějířů skládacích. Rubens a van Dyck je vyobrazili na některých podobiznách, například Helene Fourment (Rubensova druhá manželka) nebo Marie Luise de Tassis. [1, s. 53] Pevné vějíře před skládacími upřednostňovala například arcivévodkyně Markéta, dcera císaře Maxe I. nebo francouzská královna Margareta z Navarry, první manželka Jindřicha IV. [1, s. 45, 46, 47]

Skládací vějíře

Počátkem 16. století našel asijský skládací vějíř svou cestu do Evropy. Zprostředkovateli byli Portugalci, kteří od objevení námořní cesty do Indie Vasco da Gamou v roce 1498 ovládali obchod se zeměmi východní Asie. Kolem roku 1543 se dostali do Japonska, odkud přivezly portugalské obchodní lodě bedny se skládacími vějíři na velkoobchodní trh v Lisabonu. V průběhu 16. století přišla tato novinka z Portugalska přes Španělsko a Itálii do Francie.

Skládací vějíře byly nejprve považovány pouze za zajímavé kuriozity, jejich design neodpovídal soudobé evropské módě, která měla v oblibě vypracované dekorace na každém povrchu. Japonské umění bylo tenkrát (stejně jako dnes) přísně vymezeno, bez nadbytečného ornamentu. Vzhled japonských vějířů se příliš neměnil následujících čtyři sta let. Žebra byla z tenkého bambusu, někdy černě lakována a zdobena zlatým dekorem. Listy byly nejčastěji z papíru s minimem dekorací, často s japonskými nápisy. Princip konstrukce japonského vějíře byl však pro evropské řemeslníky inspirací. Tvar rozšiřující se do čtvrtiny kruhu, počet žeber a umístění nýtu, který držel žebra pohromadě, to všechno, jak se zdá, bylo inspirováno japonskými principy výroby vějířů. [7, s. 10]

Na francouzském dvoře založila módu vějířů jako takovou Kateřina Medicejská. Byly to však stále pevné vějíře ve tvaru velkého tropického listu. [8, s. 24] Během jejího dlouhého života došlo k posunu od pevného vějíře ke skládacímu, což dokládá pět usňových skládacích vějířů zmíněných v pozůstalosti po její smrti v roce 1589. Syn Kateřiny, Jindřich III. (1574–1589), změnu módy ještě urychlil. Tento zženštilý král mimořádně miloval vějíře a ovlivnil v tomto směru také své mužské okolí, [1, s. 48] takže vějíře na francouzském dvoře nosily nejen dámy, ale i pánové. Oblibu, jakou zde tato forma vějířů našla, dokumentuje malba zobrazující svatební oslavu vévody Joyeuse a Marguerite Lorraine z roku 1581, na níž dvě dámy drží skládací vějíře. [8, s. 24]

Na francouzském dvoře byly moderní skládací vějíře z jemného pergamentu prořezávaného technikou *découpé* do tvaru podobajícímu se italské *reticella* krajce.^{Obr. 13} Měly slonovinová nebo kostěná žebra. [13, s. 13] Takový exemplář se nachází ve sbírce Musée de la Renaissance v Ecoen ve Francii. Jedná se

Obr. 13. *Découpé* vějíř z 16. století francouzského nebo italského původu. Musée national de la Renaissance, Ecoen. [42]

o jeden z nejstarších dochovaných evropských skládacích vějířů z pozdního 16. století.⁵ Má mírně zakřivená kostěná žebra. Na krycích žebrech jsou připevněny malé bambulky z červeného hedvábí.⁶ List je z *découpé* pergamentu a žebra jsou k němu připevněna protažením skrz řadu malých rozšiřujících se vodorovných štěrbin. Pergamenem jsou provlečeny také plátky malovaných slíd, které se při pohybu třpytí.⁷

V Anglii byla velkou milovnicí a sběratelkou vějířů královna Alžběta I. (1558–1603). Dokonce prohlásila vějíř za jediný dar, který přijme od svých poddaných. [8, s. 24] Vzhledem k tomu, že je na všech svých oficiálních portrétech zobrazena s vějířem, můžeme z nich vysledovat postup módy její doby. Na svých portrétech z mládí nosí ještě pevné vějíře.^{Obr. 14} Na portrétu vyhotoveném v roce 1592 má již v rukou vějíř skládací.^{Obr. 15} [8, s. 25] Poněvadž rukojeti byly vyráběny ze zlata a slonové kosti, jednalo se o velmi drahé předměty. Královna zanechala po své smrti třicet vějířů té nejvyšší kvality. [1, s. 49-51]

⁵Skládací vějíře z 16. století byly, pokud je známo, dochovány pouze ve třech exemplářích. [8, s. 27]

⁶Hedvábné bambulky byly oblíbenou dekorací krycích žeber. Můžeme je nalézt také u anglických vějířů (viz ditchelský portrét Královny Alžběty z roku 1592).

⁷Počátky slídy jako dekoračního materiálu byly v Evropě 16. století poměrně novinkou [7, s. 11]

Obr. 14: Alžběta I. s pevným pěřovým vějířem. Portrét neznámého umělce. 70. léta 15. století. [49]

Obr. 15: Alžběta I. se skládacím vějířem. Ditchlayský portrét. 1592. [49]

Na konci 16. století se na dvorech evropských vládců začínají objevovat také vějíře typu *brisé*. Jeden z nejstarších je zobrazen na portrétu malé princezny Elizabeth (1596–1622), dcery Jamese I, z roku 1603. Vějíř je vyroben z šesti panelů *découpé* pergamenu vyřezaného do tvaru listu. Každý list je připevněn na rovné úzké žebro. Vnější žebro je ozdobeno sedmi bambulkami z bílého hedvábí.

Technika konstrukce zaměstnávala evropské výrobce skládacích vějířů v 16. a raném 17. století. Experimentovali s různými materiály, pro list používali vyšívané hedvábí, kůže a lepenky. Váhu těchto materiálů však někdy žebra nedokázala unést. Naopak příliš těžká žebra mohla být příčinou brzkého poškození listu. Řemeslníci museli zdokonalovat své dovednosti podle velikosti objektů. Vějíře v této době nebyly velké, jejich délka byla kolem 23 cm a při rozložení měl list rozpětí 40–50 cm. [7, s. 13]

3.3.2 17. století

Na počátku 17. století přinutili Holanďané Portugalce přenechat jim trh s Čínou a dovoz čínského zboží do Evropy. V roce 1657 však došlo k politicky motivovanému přerušení obchodních vztahů s Čínou a Holandsko přesunulo své obchodní aktivity do Japonska. Od roku 1600 provozovala živý obchod s východní Asií také britská Východoindická společnost. Ve Francii byla založena první taková společnost teprve v roce 1664, ale neměla mnoho úspěchů. Německé země v první polovině 17. století trpěly třicetiletou válkou a byly schopné se pomalu obnovit až po Vestfálském míru 1648. Zatím ve Francii za absolutismu značně vzkvétal vývoj umění. V průběhu 17. století získala Francie vedoucí postavení v Evropě nejen politicky, ale i kulturně. Ludvík XIV (1643–1715) a jeho následovníci určovali umělecký vkus. Měli velkou zálibu v předmětech dovážených z Asie, což podpořilo orientální módu na francouzském dvoře. [8, s. 25 a 27]

Vějíře určené k vývozu Asiaté do určité míry přizpůsobovali evropskému vkusu. A to nejen materiálově (vyráběli pro Evropany například vějíře s vyřezávanými žebry ze slonoviny), ale zdobili také vějíře poevropštěnými motivy. Na některých asijských vějířích nalezneme postavy Evropanů, vyznačující se světlými vlasy a charakteristickými klobouky s krepou, nebo jsou zobrazeny evropské aktivity, např. lovecké scény. Ne vždy je možné u těchto raných vějířů jednoznačně určit, zda jsou čínského nebo japonského původu. [8, s. 26]

Obr. 16: Vějíř s papírovým listem zdobeným kvašovou malbou s tématem lovu. Japonsko nebo Čína kolem r. 1700. Soukromá sbírka. [8, s. 87]

Evropské techniky výroby skládacích vějířů se v 17. století zlepšily. Žebra, vyráběná ze slonoviny, kosti nebo želvoviny se směrem k vrcholu vějíře ztenčovala. Jejich části podpírající list (jazýčky) byly obzvlášť jemné. Krycí žebra byla širší, takže chránila záhyby listu zavřeného vějíře. Často byla zdobena nízkým reliéfem s řezanými nebo rytými motivy, vykládaná drahokamy, želvovinou a později stříbrem (technika *silver piqué*⁸). Zdokonalení technik dovolilo vyrábět vějířové listy různých velikostí a rozšířit tvar celého vějíře ze čtvrtkruhu do půlkruhu. Největší půlkruhové vějíře mají po rozevření rozpětí přes 60 cm. [7, s. 16] Nejběžnějšími pro denní používání byly vějíře s papírovým listem. [13, s. 16] Mnoho vějířových listů z pozdního 17. a raného 18. století bylo vyráběno z tenkého pergamenu zdobeného kvašovými malbami.^{Obr. 17}

Obr. 17: Vějíř se slonovinovými žebry a pergamenovým listem zdobeným kvašovým výjevem Venušiny toalety. Francie, 1690–1710. Victoria and Albert museum. [7, s. 19]

Pro dojem větší intenzity maleb byl pergamenový podklad tmavě zbarven, například do purpurového odstínu. [7, s. 16] Z druhé poloviny

⁸Technika *silver piqué* byla zavedena v Neapoli v poslední čtvrtině 17. století a zůstala v módě až do první čtvrtiny 18. století. Příklady nejvyšší kvality pocházejí z Itálie nebo Francie, konečně také center řezaných slonovinových žeber vějířů. [7, s. 13]

17. století se dochovaly také dva exempláře slídových vějířů. Byly vyrobeny z mnoha malovaných kousků slídy připojených malými proužky papíru k žebrům. Je úžasné, že objekt složený z tolika malých částí mohl přežít tak dlouho. To ovšem ukazuje, jak pečlivě musí být vějíř navržen; nejen že by měl vypadat dekorativně, musí být také praktický pro užívání, dokonale vyvážený, aby bylo možné jej pohodlně držet, otevírat a zavírat. [13, s. 16] Ne všechny vějíře jsou oboustranné. Italské a vlámské vějíře z pozdního 17. a raného 18. století byly oboustranné zřídka. Vějíře s jedním listem jsou často uváděny jako „vyrobené po anglicku“ možná proto, že daně za papír byly vysoké, museli Angličané šetřit více než ostatní. [13, s. 17] Většina vějířů ze 17. století, které se dochovaly, je datována do poslední čtvrtiny 17. století. Často se jedná o velice kvalitní exempláře s umně malovanými listy a bohatě zdobenými žeby. [7, s. 19]

Malíři vějířů byli nevyhnutelně ovlivněni mistry raného a vrcholného baroka, kopírovali nebo adaptovali jejich malby pro listy vějířů. Mnoho umělců, kteří dosáhli zralosti ve stylu a technice byli žáci Carraciho (1560–1609) nebo Caravaggia (1573–1610). Použití *chiaroscuro*, ovlivněné zejména malíři 17. století, výrazné kontrasty, lesk a hluboké bohaté stíny jsou často věrně reprodukovány na vějířích té doby. Umělecký vkus doby se také odrážely ve volbě tématu; klasické, biblické a v menší míře i aktuální výjevy.

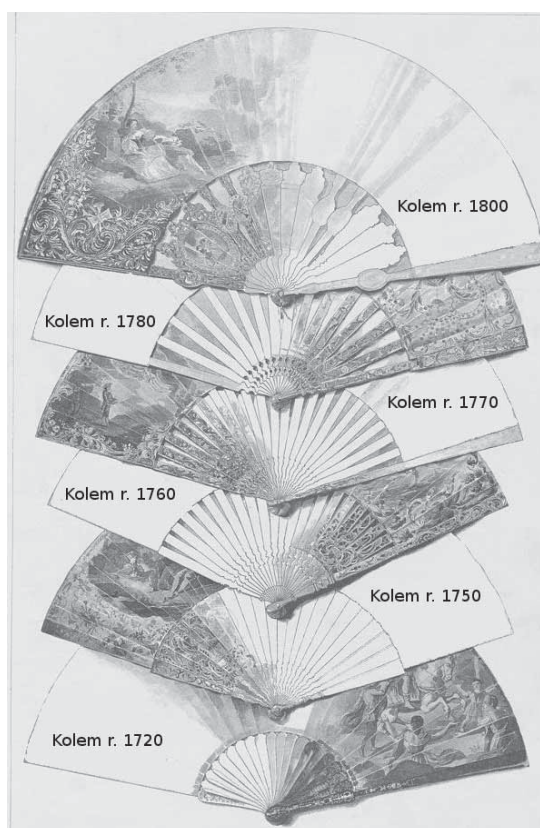
Ve zdobení malovaných a tištěných listů vějířů byli na počátku 17. století průkopníky dva evropští umělci: Jacques Callot (1592–1635) a Abraham Boose⁹ (1602–1676). Kompoziční vzory vyvinuté těmito dvěma umělci zůstaly platné až do poloviny 19. století. Po otevření Japonska v roce 1854 byly zahájeny nové stylistické změny a pojem *Japanismus* vešel do výtvarného umění. [8, s. 27]

⁹1637–8 zakřivené plochy obrazu dělí na tři symetrické ornamenty orámované medailony, do nichž jsou aplikovány segmenty obrazu. [8, s. 27]

3.3.3 18. století

S 18. stoletím začíná skutečná éra vějířů, které jsou jen velmi vzácně jiné než skládací. Když v rokoku vládla žena, byl vějíř jejím neoddělitelným žezlem. „Dáma bez vějíře“, napsal Addison, „je jako muž bez meče“, a to v té době byl muž bez meče nemožným jevem. [1, s. 57]

Vzhled vějířů se nyní po dvě generace zásadně neměnil. V období regentství¹⁰ (1715–1723) však nastává v tomto směru převrat, projevující se změnou poměru mezi listem a čepelí. Čepel se prodlužuje, čímž vzniká větší prostor pro její výzdobu. Zároveň se list zužuje a malba na něm začíná být elegantnější, méně těžkopádná. Tato změna přišla vhod duchu doby, protože lehká uskupení 18. století byla slušivější na užších listech. Teoretické úvahy vyžadovaly daleko lehčí konstrukci vějířů. Žebra se proto zúžila a vzdálila od sebe, takže jejich čepele už nevytvářely souvislou plochu. Musel se uzpůsobit i tvar krycích žebrech. Dříve se od hlavy vějíře směrem k vrcholu plynule rozšiřovala. Nyní, aby vějíř nebyl zbytečně rozměrný, se čepel krycího žebra zúžila do *krčku* a až v místě dotyku s listem (tzv. *rameno*) se znovu nasadila. Tento tvar měla konstrukce za pozdního období Ludvíka XV. List se začal skládat do menšího množství větších skladů. V této fázi nebyla krycí žebra dostatečně široká aby chránila list. [18, s. 10] Vývoj tvaru vějířů v průběhu 18. století ukazuje obr. 18.

Obr. 18: Vývoj tvaru žebor a jejich poměru k listu v 18. století. [18, s. 9]

¹⁰Období vlády Filipa Orleánského, který spravoval zemi ve funkci regenta po dobu nezletilosti Ludvíka XV. Uvolněním pravomocí ve prospěch regentské státní rady se přičinil o zmírnění dosavadního absolutismu.

Od konce 17. a počátku 18. století začaly být k dekoraci žeber používány nové techniky. Slonovinová i želvovinová žebra byla často vykládána technikou *piqué* malými puntíky nebo proužky stříbra nebo zlata. [13, s. 17] Nejlepší *piqué* vykládaná žebra byla z Paříže a Neapole, byla ale vyráběna také v Anglii a Holandsku. Později v 18. století byla občas používána technika *pousé d'or*, což byla želvovina se zlatými prvky. Některá žebra v této době začínají být vykládaná perletí technikou *clouté*, často v podobě Harlekýna nebo jiné figury z *Commedia dell'Are* nebo v podobě ptáků. Jiná kombinace byla nalezena na italském vějíři z poloviny 18. století: slonovinová žebra a krycí žebra z perletí *clouté* vykládaná želvovinou. Z první poloviny 18. století můžeme nalézt vějíře s žebry z malované slonoviny, případně byla malovaná jen krycí žebra. [13, s. 18]

Od poloviny století jsou výrazně zdobená také krycí žebra (slídou, tvrdými kameny a stříbrem, slonovinou nebo perletí), vyřezávaná a podkládaná barevnými materiály nebo dekorovaná slaměnou dekorací. Jejich okraje jsou většinou zhraněné, ne zakulacené jako dříve. Žebra jsou při rozevření vějíře dál od sebe a většina vějířů tohoto období (1750–80) má široké rozpětí, téměř 180° nebo i více neboli *à grand vol*. Během této periody rokoka přestávají být všechna žebra stejně zdobená a jsou vyřezávaná s velkým pohybem a vervou, s motivy figur, květin a rokají, vzorem přes několik žeber.

Obr. 19: Vějíř se slonovinovými battoire žebry. Francie nebo Španělsko, kol. r. 1760. [13, s. 19]

Od konce tohoto období datujeme *battoire* žebra. Jsou to ornamentální žebra tvořící ve svém středu dekorativní medailony, někdy ve tvaru tenisové rakety nebo kytary. Španělská *battoire* žebra byla velmi oblíbená.^{Obr. 19} Většina žeber je ze slonoviny nebo z perleti. Jsou obvykle bohatě zdobena vyřezávanými a vypíchanými figurami nebo květinami. U lepších vějířů výzdoba žeber často odráží téma listu. To je dobré brát v úvahu, protože velké množství vějířů se zničeným žebry bylo nasazeno na žebra nová. Mnoho žeber z perleti a slonoviny je podloženo tenkou vrstvou perleti. Leskne se přes vyřezávanou nebo vypíchanou horní vrstvu. Někdy bývá podobným způsobem místo perleti použita slída nebo metalický papír (většinou červené barvy). Žebra ze slonoviny a perleti jsou obvykle zlacená nebo stříbřená a pěkně malovaná. Někdy dokonce bývají zdobena slaměnými dekoracemi. Žebra také bývají vykládaná *clouté* perletí. *Piqué* vykládání stříbrem a zlatem jak se zdá už v druhé polovině 18. století nevznikalo. [13, s. 19] Na žebra z želvoviny nebo rohoviny také občas došlo, podobně jako na malovaná dřevěná žebra, ačkoli ta jsou častěji vidět v posledních dvou desetiletích století. Někdy z této doby nacházíme kontrastně pojatá žebra z kombinovaných materiálů nebo z kontrastně malovaného dřeva a slonoviny. Mnohem častěji se s nimi však setkáváme uprostřed 19. století u vějířů exportovaných z Číny, u nichž bychom mohli najít i tři kontrastní materiály, například perleť, slonovinu a smaltovaný nebo stříbrný filigrán.

Od let 1760 jsou datována žebra nazývaná Woolliscroftem Rheadem jako *pagoda*. Jsou ze slonoviny vypichované nebo řezané do svazků tyčinek, podélně spojených na několika místech. Když je takto zdobeno každé žebro, uzavřený vějíř se pak podobá svazku prutů.

Kolem roku 1780 se začínají žebra opět zjednodušovat. Většina vějířů se rozevívá do úhlu 120°. Mnoho vějířů s tištěným listem má rovná úzká jednoduchá dřevěná žebra. Jsou obvykle 28 cm dlouhá. Mnoho evropských vějířů je upevněno na čínská žebra, někdy slonovinová, někdy dřevěná zdobená řezbou. Hlavní dekorace na žebrech z pozdního 18. století jsou vypichované, provedené v Dieppe nebo v Číně a možná taky v Anglii. Nacházíme také obyčejná žebra s vypíchanou dekorací jen v horní, širší části krycí lišty. Žebra se opět navzájem dotýkají a tvoří souvislý povrch, možná proto se v této fázi *brisé* vějíře vrátili do módy. Krycí žebra bývají zdobena ocelovými kuličkami nebo smaltovanými

portrétními miniaturami. Nejsou rovná, ale mírně zúžená a tvarovaná. Bohatě zdobená krycí žebra byla používána také na tištěných vějířích z počátku 19. století. [13, s. 20]

Brisé vějíře z východní Asie, určené pro Evropský trh, měly silný vliv na vývoj evropských brisé vějířů v 17. a 18. století. Z něj se v první třetině 18. století vyvinul úchvatný typ vějíře nazvaný *Vernis Martin*. Svého vrcholu dosáhl v době vlády Ludvíka XV. (1715–1774). Vyroběn je ze slonoviny, která není prořezávaná, ale pomocí olejových barev pomalovaná jemnými a detailně propracovanými figurálními motivy. K jejich ochraně slouží vrstva čirého laku, který dává této metodě jméno. Složení laku je tajné, ingredience byly známy pouze Bratrům Martinovým.¹¹ Označení *Vernis Martin* může být ve skutečnosti zavádějící, nicméně byl v literatuře dodnes zachován jako terminus technicus. Marc Rosenberg již uvedl v katalogu z výstavy v Karlsruhe z roku 1891, že tyto lakované slonovinové brisé vějíře nemají spojitost se slavnou rodinou Martin. Říká, že jejich lak nemá žádný vztah s tím, který si za Ludvíka XV v roce 1730 nechala patentovat rodina Martin. Navíc nelze jednoznačně vymezit, že tyto *brisé* vějíře vznikly ve Francii, neboť lze nalézt podobné exempláře anglické a holandské provenience.^{Obr. 20} [8, s. 26], [18, s. 11], [16].

Obr. 20: *Brisé* vějíř zdobný ve stylu *verniss Martin*. Anglie, kol 1720. Soukromá sbírka. [8, s. 102]

¹¹pracovali v Paříži kolem let 1720–1758 [16]

Nyní se podívejme na vývoj vějířových listů. Až do roku 1780 byly obyčejně pergamenové nebo papírové. O to cennější byly vějíře zdobené jinými materiály, jako například slídou v pozdním 17. a v polovině 18. století nebo slámou a perletí v polovině 18. století. K tomu můžeme přidat flitry na počátku 18. století a peří, motýlí křídla nebo aplikace z hedvábí v polovině 18. století. Trochu později, když byly časté listy z hedvábí, byly zdobeny zlatým lemováním a opět flitry a někdy dokonce malovanými slonovinovými obličejí, podobně jako kantonské vějíře z 19. století. Můžeme se setkat s vějíři, jejichž listy jsou vyrobeny z takzvané labutí kůže. Některé listy byly z postříbřeného papíru, zejména od poloviny 18. století do let 1780. Ty byly často zdobeny prořezávaným papírem nebo *découpé* prací. Jiné byly zdobeny aplikacemi ze stříbrného papíru. Příležitostně můžeme nalézt krajkové vějíře z 18. století, někdy jsou posázeny malovanými vinětami, některé francouzské vějíře z let 1760 byly z mušelínu. V 1760 letech byly flitry a výšivkami velmi často orámovány malované viněty na hedvábných listech. [13, s. 23]

Ve výrobě vějířů měla od 17. století významné postavení Francie. Ostatní země mají ve srovnání s ní pouze minimální podíl. Centrum zpracovávání slonovinových žeber bylo v Paříži a ke konci 18. století v Dieppe. [13, s. 18 a 19] Před revolucí se výrobou ve Francii zabývalo přes 6000 dělníků a bezpočet uměleckých sil. [18, s. 15] Vzhledem k tomu, že mnozí řemeslníci byli protestanti, museli po odvolání Ediktu Nanského utéct do Londýna a Holandska. Na počátku 18. století bylo zřejmě mnoho vějířů vyrobeno v Anglii. Poté zde průmysl zbankrotoval díky bezcelnímu dovozu cizích vějířů, především Čínských. V Holandsku byly vyráběny vějíře s jednoduššími lakovanými žebry a ve Španělsku s malovanými. Itálie byla známá krásně malovanými listy a možná zde byla vyráběna některá *piqué* žebra [13, s.18 a 19]. Z německy mluvících zemí můžeme jmenovat Německo (konkrétně Berlín) a Švýcarsko. Jaký podíl na výrobě vějířů měly další země není jisté. [18, s. 14] a [13, s.18 a 19]

V průběhu století bylo dováženo mnoho žeber z Číny. Převážná část obchodů probíhala přes Francii a Anglii. Do Holandska nebylo dopravováno mnoho vějířů z Číny. [13, s. 18 a 19]

Předměty, dovážené během 18. století s jihovýchodní Asie, byly označovány pojmem *chinoserie*, a to bez ohledu na to, zda se jednalo o objekty japonského nebo čínského původu. Motivy zobrazované na těchto předmětech silně ovlivnily pozdně barokní malířství, užité umění i prvky architektury. Francouzský malíř Jean-Baptista Pillement (1728–1808) vytvořil několik alb *chinoserií*, která měla sloužit umělcům jako pomůcka při napodobování asijských motivů. Většinou však byli úspěšní pouze částečně. Prozradili se těžkým stylem evropské malby nebo špatným pochopením asijské ikonografie, která jim byla velice vzdálená. [29, s. 84–85] (obr. Fans2, s. 46)

Vraťme se však k evropským motivům. Pro výmalbu vějířových listů byla nejčastěji používaná technika kvaše. Jejich tvůrci čerpali inspiraci ze soudobého malířství. [1, s. 61] Francouzský umělec, který nejvíce ovlivnil malíře pastorálních vějířů v Evropě byl Antoine Watteau (1684–1721). Jeho slavné malby, na nichž spolu důvěrně hovoří malé skupinky mužů a žen, poskytly malířům vějířů vzor pro reprodukování v miniaturách. Scénérie jsou umístěny do přírody, na louku nebo zahradu. Další francouzští malíři, jejichž styl kopírovali malíři vějířů byli Francois Boucher (1703–70) a Jean Honore Fragonard (1732–1806). Watteau a Boucher měli naprosto odlišné tvořivé charaktery. Watteau se snažil uchopit svou tvorbou ideály. Jeho malby jsou uchvacující, plné přírodních motivů. Boucher byl naproti tomu světák, cílem jehož tvorby nebylo vlastní potěšení, ale především spokojenost zákazníka. [18, s. 10] Watteau, Boucher a Fragonard také sami malovali vějířové listy, z nichž se některé dochovaly. [7, s. 31] Některé vějíře z poloviny 18. století jsou pomalovány miniaturními klasickými krajinkami ve stylu Clauda Lorraina (1600–82) nebo Nicolase Poussina. [7, s. 33] Významný vliv na výzdobu anglických vějířů 19. století měla vášeň pro romantické zahrady; rozmařile ozdobené sochami, obelisky, „středověkými“ zříceninami nebo poustevnami. Mnohými těmito aktivitami zahradníci toužili znovu vytvořit ducha klasické krajiny Clauda Lorraina a [7, s. 34] Nicolase Poussina ve stylu známém jako „*picturesque*“. ^{Obr. 21} [7, s. 36]

Obr. 21: Vějíř s pergamenovým listem ozdobeným kvašovou malbou. Výjev zobrazuje typickou anglickou zahradu ve Vila Borghese v Římě s chrámem obklopeným stromy a jezerem. Anglie, 1760–1770. Victoria and Albert museum. [7, s. 36]

Zatímco mnoho vějířů zobrazuje volné kopie populárních soudobých maleb, pár malířů vějířů vynalezlo svůj vlastní osobitý styl. Jedním z těchto umělců byl Johannes Schulzer, výrobce vějířů z konce 18. století. [7, s. 34]

Výjevy zobrazující decentní koketování a letní vycházky v zemích, typické pro pastorální vějíře 18. století, mohou být viděny jako odraz aktivit, kterými se zabývaly dámy, které vějíře využívaly. Vějíře byly spojovány s laškováním v 18. století a spisovatelé často poukazují na „Jazyk vějířů“ nebo tajemné zprávy, které měly být doručeny k dámě skrz její vějíř. Je nepravděpodobné, že by mohl být dohodnutý nějaký velice složitý kód a dopraven k milenci, ale ženy si určitě byly vědomy toho, že jejich vějíř může být použit pro přilákání mužů. V roce 1746 si Cleone Knox zaznamenala přípravu na večírek do svého deníku:

„Má sestra, posuzujíc mě, byla velice spokojena s mým vzhledem, jen mně nabádala, abych používala svůj vějíř elegantně, řekla: „Tady ve vějíři je veškerý jazyk. S ním mohou ženy módně vyjádřit opovržení, lásku, lhostejnost, pobídku atd.“ Popravdě jsem nad tím nikdy dříve nepřemýšlela, po tom zjištění však dostačují moje oči ke sdělení každé zprávy, kterou si přeji sdělit druhému pohlaví.“ [7, s. 28] V roce 1711 Divák satirizoval použití vějíře v koketním

představení dámy. Bylo tvrzeno, že „ženy jsou ozbrojeny vějířem jako muži mečem, a někdy s ním více popravují“. [7, s. 28]

Vějíř mohl také zakrývat nedostatek konverzace. Francouzi, kteří navštívili Anglii ve 20. letech 17. století, zaznamenali, že „hlavní konverzace je mávání vějířem.“ [1, s. 57] U Francouzského dvora měly vějíře pevné místo ve zvycích. Zvykem ve stylu nejvyšší společnosti bylo například, že nevěsta ve svatební den darovala pozvaným dámám vějíř. [1, s. 57] Vějíře vznešených dam nebyly levnou záležitostí. Dauphinka Sazská nebo Marie Antoinetta vlastnily vějíře ze zlata, ametystu a perleti, posázené brilianty, rubíny a smaragdy. Užívání takových vějířů u dvorů bylo opravdovým plýtváním, dámám se však na druhou stranu ukládala zdrženlivost v jejich používání. Například ve Versailles etiketa zakazovala v přítomnosti krále otevírat vějíř, mohl být nanejvýš používán jako podnos, na němž bylo monarchovi něco podáno. [1, s. 59]

V polovině 50. let 18. století byl vyráběn výrazný typ vějíře, inspirovaný kočárem cabriolet, který vynalezl v roce 1755 Josiah Chids. Vějíře cabriolet byly složeny ze dvou nebo tří oddělených listů připevněných na jednom žebroví tak, aby připomínaly soustředná kola kočáru.^{Obr. 22}

Obr. 22: Vějíř typu cabriolet se dvěma pergamenovými listy a vyřezávanými a malovanými slonovinovými žebry. Anglie nebo Francie, 1755-1760. Victoria and Albert museum.

[7, s. 32]

Vějíře tohoto typu se staly natolik módními, že některé vějíře s jedním listem byly pomalovány tak, aby vypadaly, že mají dva oddělené listy. Motivem výzdoby byly stále pastýřské scenérie, idylické krajiny nebo zobrazení každodenní zábavy. Někdy je zobrazen také malý kočár cabriolet. [7, s. 33] Vějíře cabriolet jsou velmi vzácné a u sběratelů ceněné. Vznikaly pravděpodobně pouze ve Francii. Ve většině případů jde o jemnou řemeslnou práci, i když některé z nich jsou poněkud nahrubo dokončené. [16]

V poslední čtvrtině 18. století obecně klesá kvalita malovaných listů. Stovky variant jejich zdobení, které byly dříve používány, se nyní stávají manýrou: drobné výšivky, flitry, otvory pro koukání, otvory pro posovatelné portréty, rozdělení kompozice do jednotlivých medailonků, ornamentální orámování obrázků, spojení vlastností skládacího vějíře s pevným vějířem (např. skládací vějíř s rukojetí) aj. Tyto obměny kompenzovaly narůstající uměleckou chudobu. [18, s. 13]

Kvůli velkému zájmu byly dováženy vějíře z Číny ve velkém. Byly velmi odolné, protože jejich listy byly vyráběny z lýkových vláken, vydržely toho více než pergamen nebo textil. Kromě toho byly také velmi levné. Konkurence, kterou tento artikl dělal domácím výrobnám, byla tak velká, že angličtí výrobci vějířů požadovali po vládě zákaz dovozu čínských a indických vějířů. [1, s. 62–65]

Vzhledem k tomu, že malované vějíře, i když nepocházely z ruky významného umělce, zůstaly stále drahé, šla výroba vsříc poptávce po levných obrázkových vějířích a poskytovala rytiny na bílém nebo barevném podkladě za rozumné ceny. Sledovala pozorně aktuální akce, všechno, co zajímalo dámský svět se okamžitě objevilo na papírových vějířích. Vynalézavost a vtipnost, triky, škádlení, galantnost a holdování byly testovány na vějířích. [1, s. 62–65]

Ve zlých časech byli výrobci vějířů tvůrčí a vnímaví, aby své názory neprojevovala příliš otevřeně [1, s. 62–65]. Vějíře revoluce (1789–1799), které zobrazují denní události bez valné umělecké hodnoty na laciném nekvalitním listu a málo zdobném žebroví mají svůj význam v tajných záhybech, které narážejí na nešťastnou královskou rodinu. Například vějíř [18, obr. 23] je nutně podržet proti světlu a pak jsou na něm patrné tři portréty Ludvíka XVI., Ludvíka XVII. a Marie Antoinetty. Tyto vějíře se vyráběly kolem roku 1797. [18, s. 14]

Tyto „tajemné“ vějíře samozřejmě nemusely vždy narážet na královskou rodinu. Mohly to být předměty běžného užívání s výjimečnou schopností měnit svou barvu nebo motiv podle vůle majitele. Jejich funkce je postavena na tom, že místo dvou objektů (zadního a předního), které má běžný vějíř, obsahují čtyři obrázky, měnící se v závislosti na způsobu manipulace. Může se jednat o vějíře typu brisé, jejichž žebroví je uspořádáno tak, aby šel vějíř otevřít stejně dobře zprava doleva nebo zleva doprava. Žebra jsou poněkud početnější než obvykle, protože musí být rozprostřena tak, že při otevření je vidět přesně jedna jejich polovina. Každé žebro mělo čtyři části dekorace. Na levé straně přední konstrukce, když se vějíř otevře zleva doprava a na pravé straně přední konstrukce, když je otevírán naopak. Byla nutná maximální přesnost, aby se neobjevila žádná stopa druhého motivu. Některé tyto vějíře byly vyrobeny tak dobře a nenápadně, že byly ve sbírce i několik let aniž majitel věděl o jejich „tajemství“ [16, s. 168]. Podobnou funkci „tajemného“ vějíře mohou plnit i skládací vějíře s listem. V Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze je uložen vějíř, jenž má každý ze záhybů listů dvojité. Při odklopení záhybů doprava nebo doleva se ukazují dva různé motivy malby.^{Obr. 23}

Obr. 23: „Tajemný“ vějíř s papírovým listem uložený v Uměleckoprůmyslovém muzeu.

Jinou tajemnou funkci měly „lornětové“ vějíře. Takový vějíř se na první pohled příliš neliší od obyčejného vějíře. Má list z hedvábí nebo gázy zdobený flitry nebo malbou a na vrcholu je zakončen silnou bordurou. Výzdobu často tvoří proplétající se kruhy flitrů nebo nášivka z hedvábné krajky. Při bližším zkoumání si můžeme všimnout, že některé kruhy jsou vyřiznuty a nahrazeny transparentním materiálem. Jsou to ve skutečnosti kukátka, jejichž prostřednictvím majitelka, zatímco předstírá zakrývání očí vějířem ve chvíli, kdy by měla projevit cudnost, může pozorovat vše, co se děje. Existuje také řada „lornětových“ vějířů s odlišnou funkcí. Celá bordura listu se skládá z velkých otevřených kruhů a v jednom z krycích žeber je připevněna lupa. Tento typ vějíře je určen pro krátkozraké lidi jako náhrada brýlí. Oba tyto druhy vějířů byly vyráběny na konci 18. století a na začátku 19. století a byly zdobeny stejným způsobem jako ostatní vějíře tohoto období. Průhledné části byly někdy ze sítky, slídy, skla nebo želatiny. Lornětové vějíře vybavené skly byly někdy typu brisé vyrobené z perforované slonoviny. [16]

Po revoluci přicházejí laciné brisé vějíře silně ovlivněné předměty importovanými z Číny. [8, s. 26] Často jsou to lupenkovou pilkou vyřezávaná žebra spojená stuhou. Bývají použity nejlevnější materiály: kost, rohovina a dřevo. Někdy jsou ozdobeny lorňonem, portrétem prvního konzula nebo flitry. Na druhou stranu se dále vyvíjí i předrevolucionární vějíře, které se exportují do Španělska a zámoří. Ty mají stále se prodlužující a sílící čepel žebroví na úkor listu, který je degradován na barevně potištěný papírový pruh.

Po revoluci začaly vějíře pomalu vycházet z módy, ani Paříž v této době neprodukovala zajímavé výtvořky. Až kolem roku 1830 přichází náznak renesance, která vede k vývoji pařížského vějíře 20. století. [18, s. 14]

3.3.4 19. století

V 19. století výroba a design vějířů dosáhly nového stupně dokonalosti a opět se staly vzkvétajícím průmyslem. Jejich hodnoty se pohybovaly v širokém rozmezí od levných tištěných suvenýrů koupených za pár centů na ulici nebo po cestě do divadla po uchvacující exempláře v hodnotě stovek liber s umně malovanými listy a složitě vyřezávanými a drahokamy vykládanými slonovinovými žebry. [7, s. 6] Takové vějíře patřily k soupravám těch nejvznešenějších dam. Napoleon daroval své císařovně ke svatbě v roce 1810 dva vějíře s krycími žebry posázenými brilianty a smaragdy. Dohromady stály 9000 Franků. Berlínští dvorní klenotníci bratři Jordanové vyrobili v roce 1823 svatební vějíř pro korunní princeznu Elisabeth, na nějž použili 300 briliantů a 252 malých růží. [1, s. 65– 66]

Zdokonalení tiskových technik a výroby papíru v 19. století uhlazovalo cestu politickým vějířům, které mohly být rychle produkovány a prodávány na ulicích dříve než horké novinky zastaraly. [7, s. 6] V sedmdesátých letech zažívaly rozkvět *autogramové vějíře*, na které majitelé sbírali podpisy slavných mužů. [1, s. 67]

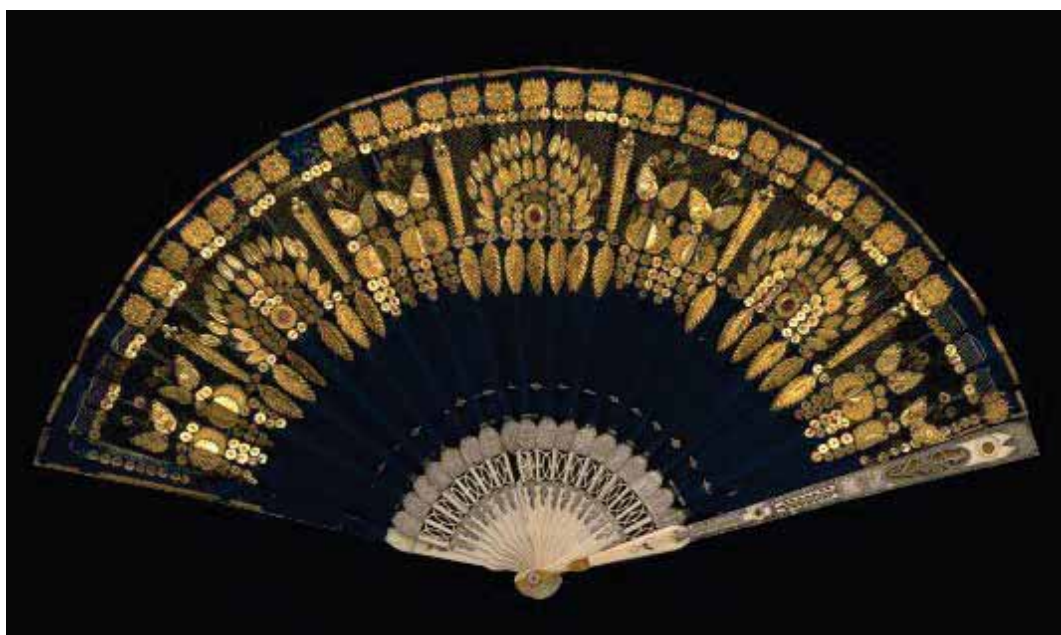
Na začátku 19 století se stala výroba vějířů velkým byznysem. Masově produkovány byly velmi dekorativní, ale málo kvalitní vějíře. Většina průmyslu vějířů v 19. století byla soustředěna v Číně a Japonsku. V Evropě tvořila stále centrum Paříž. Žebrové konstrukce byly již 200 let manufakturně vyráběny v Oise ve francouzské Picardii. Několik evropských producentů bychom našli v Berlíně, ve Vídni a také ve Španělsku. Anglie se snažila marně obnovit vějířový průmysl. [18, s. 15], [13, s. 62]

S ohromnými změnami v módě, ke kterým došlo v 19. století, výroba vějířů začala zažívat pokles. [7, s. 6] Přesto je 19. století jedním z nejzajímavějších období, pokud jde o rozmanitost a množství typů vějířů. Příchod velkých mezinárodních výstav umožnil lepší prezentaci vějířů, byla to příležitost zdokonalit návrhy a techniky v procesu jejich výroby. [7. s. 88]

Podnětem k novým návrhům vějířů byly významné změny v dámském odívání. Doby módních změn můžeme rozdělit zhruba do čtyř období:

1800–1825, 1825–1840, 1840–1870, 1870–1900. Vějíře jsou často v souladu se stylem, barvami, doplňky a někdy dokonce i s módním druhem textilie. Jejich velikost, která se během století výrazně proměňovala, je důležitá pro módní siluetu doby. [7, s. 88]

Mezi léty **1800–1825** byly vějíře většinou malé a jemné, [7, s. 88] podobně jako módní šaty z úzkými siluetami bez obručí. V roce 1804 se vrátily do módy *brisé* vějíře [17, s. 273]. Byly vyráběny ze slonoviny, perleti, rohoviny, dřeva nebo kosti. Často byly zdobeny malovanými nebo vypichovanými girlandami květin. Vyráběny byly například v Anglii nebo v Diepe. [13, s. 62] Kromě *brisé* vějířů vznikaly extrémně křehké a elegantní vějíře s hedvábným listem.^{Obr. 24} [7, s. 88]

Obr. 24. Vějíř s hedvábným listem ozdobeným aplikacemi ze zlatého papíru. Žebroví vějíře je vyrobeno z perleti vykládané slonovinou. Francie, kol. r. 1820. Victoria and Albert museum. [7, s. 89]

Francouzské tištěné vějíře vznikající mezi léty 1815 a 1825 byly obvykle 21,5 cm dlouhé s rozpětím kolem 120°. Jejich žebra byla hranatá a navzájem se dotýkala. Obvykle byla vyráběná ze slonoviny nebo kosti a zdobena vypichováním a vykládáním *clouté* ocelí nebo perleti. Krycí žebra byla důkladně propracovaná a posázená plátky perleti, korálu, opálu nebo pozlacenými kovovými destičkami. [13, s. 20]

V letech **1825–1840** začaly být vějíře větší a ozdobnější. [7, s. 88] Opět tak odrážely dobovou módu rozšiřujících se sukni. [13, s. 22] Španělské a Francouzské vějíře se často podobají těm z 18. století, obzvláště žebra z perleti jsou vyřezávané a vypichované ve stylu 18. století. [13, s. 63] Mnoho vějířů bylo tištěných a pestře kolorovaných.^{Obr. 25 a 26} Motivy pro výzdobu vějířů byly často převzaty z populární literatury, písní a her, z aktuálních či pamětních témat. [7, s. 88] V letech 1829–1830 byly v módě vějíře s rohovinovými žebry ozdobenými prořezávanými ornamenty. [17, s. 273]

Obr. 25: Přední strana vějíře nápaditě ozdobeného malbou módních šatů této doby. 1830–1840. Victoria and Albert museum. [47]

Obr. 26: Zadní strana vějíře z obr. 25. [47]

V letech **1840–1870** byly nejoblíbenější vějíře s listem zdobeným kolorovanou litografií. [7, s. 92] Malované vějíře už nebyly nutně těmi nejdůležitějšími. Malovaná scéna byla často odsunuta na zadní stranu vějíře, zatímco přední obsadila litografie. [13, s. 62] Vznikaly ve Francii a ve velkých počtech byly vyváženy do dalších evropských zemí, zejména Španělska, Anglie, Severní a Jižní Ameriky.

Obr. 27: Vějíř s listem zdobeným kolorovanou technikou litografie a žebry z lakovaného papier maché. Francie, 1840-1860. Victoria and Albert museum. [47]

Motivy bývají romantické. Zobrazené postavy jsou často oblečeny ve stylu 18. nebo dokonce 17. století a užívají si fêtes champêtres (fr. Slavnosti země) a jiné pastýřské nebo dvorské radovánky. Jsou to scenérie, které byly používány na výzdobu vějířů i v 18. století. [13, s. 62]

Výška vějířů je kolem 25 cm a rozpětí téměř 180°. Žebra těch nejjemnějších vějířů jsou obvykle perleťová. Opět se navzájem dotýkají, mají zaoblená ramena a směrem k nýtu se zužují. Krycí žebra jsou umně vyřezávaná a vypichovaná, zlacená a podkládaná perletí jako v 18. století. Levnější žebra jsou vyráběna z kosti nebo lakovaného dřeva. Začínají být vyhledávané také vějíře s rukojetí z pozlaceného kovu, která je připojena k nýtu a ozdobena hedvábným střípцем. [13, s. 22] Mezi lety 1860 a 1870 se žebra trochu prodlužují a zužují a mají trochu hranatější ramena. Jsou také prostší, obyčejně kostěné s jemně vypíchaným vzorem.

Drahé vějíře mívají často krajkové listy. V 18. století jsme se s krajkovými vějíři potkali spíše výjimečně. Od let 1860 byla krajka používaná hojně a některé jemné exempláře se dochovaly. Bílé krajky byly upevňovány na perleťová žebra, černé krajky na želvovinová. Listy byly vytvořeny „à disposition“ na správný tvar pro vějíř. Dochovaly se exempláře různé kvality. Použité krajky jsou především z Bruselu, Honitonu a Chantilly.

Období **1870–1900** zahrnuje počet mezinárodních výstav, na nichž byly vystavovány vějíře velmi vysoké kvality a získávaly vysoká ocenění. Také v tomto období pokračovala oblíbenost historických motivů, ale s tím rozdílem, že romantické a pastorální motivy byly vybírány ze známých obrazů 18. století a přesně kopírovány na vějířových listech.^{Obr. 28}

Obr. 28: Vějíř s papírovým listem ozdobeným kvašovou malbou v rokokovém stylu namalovanou dle Françoise de Troy (1645–1752). Francie, 1870-1890. [7, s. 92]

Zdá se že šaty s mimořádně velkými rukávy, módní v letech 1890 se odrazily v obrovských vějířích, které se v té době objevily. Při otevření dosahovaly některé rozpětí 76 cm. [7, s. 93] Žebra těchto vějířů jsou užší. Vrcholy krycích žeber jsou často ozdobeny vyřezávanými vegetabilními dekoracemi opakujícími se na čepelích žeber. Nemívají již ramena. Mnoho žeber je vyráběno ze dřeva a opatřeno bílým, šedým nebo černým lakem. [13, s. 22]

3.3.5 20. století

Móda obrovských vějířů na konci 19. století byla v naprostém protikladu ke štíhlým postavám a malinkým vějířům na počátku 19. století. Ještě do konce století a na počátku 20. století se však začalo módní odívání opět podobat tomu z roku 1800 a znovu vytvořilo jednoduchý a elegantní styl. To vyústilo v produkci špatných napodobenin starších vějířů. [7, s. 93] V jejich výzdobě hrály významnou roli peří, krajky, flitry a litografie. Na rozdíl od vějířů v 18. a 19. století však bylo pozadí listu zcela pokryto flitry, ne již v obvyklé zlaté barvě, ale v různých pestrých odstínech, někdy s perleťovými žebry obarvenými tak, aby odpovídaly barvám flitrů. [13, s. 24]

Ve velkých nákladech byly vydávány tištěné vějíře s papírovými listy nasazenými na prostá dřevěná žebra. Často se jednalo o vějíře reklamní. Od 90. let 19. století až do druhé světové války produkovaly obchody, restaurace a divadla levné tištěné vějíře, na jejichž listech představovaly své služby. Jejich výzdoba byla inspirována populárními dekorativními styly Art Nouveau či Art Deco.^{Obr. 29} [7, s. 119]

Obr. 29: Vějíř s papírovým listem a prostými dřevěnými žebry. Laciný materiál do určité míry vynahrazuje zajímavý asymetrický tvar vějíře. Francie, 1950–1955. [7, s. 92]

Podobné typy laciných tištěných vějířů si často mohli lidé opatřit jako suvenýr při zvláštních příležitostech nebo jako památku na zajímavá místa, která navštívili. [7, s. 121] Listy takových vějířů bývají často ozdobeny reprodukovanými fotografiemi staveb nebo portrétů slavných osobností, plány města nebo vypsanými programy zážitkových akcí.

Když pomineme masově vyráběné levné vějíře s miniaturami a výjevy býčích zápasů od španělských malířů vějířů, vznikalo již velice málo malovaných vějířů. [13, s. 69]

I v tomto období však můžeme nalézt vějíře špičkové kvality. Během konce 19. století až do první světové války se téměř poprvé setkáváme s tím, že vějíře zdobí a navrhují přední umělci světového významu. Ačkoli již přestávají být nepostradatelným módním doplňkem, tvar vějíře je populární a stále používaný. Charles Conder (1868–1909) navrhl mnoho takovýchto vějířů. Jeho listy tvořila většinou malba na hedvábí s krásnými pastýřskými scénami. Byly však většinou považovány za příliš dobré a příliš jemné, než aby byly připevněny na žebra. [13, s. 68] Edgar Degas (1834–1917) zdobil vějíře pastelovými kresbami tanečnic a existují také tři exempláře od Van Gogha (1853–1890). Návrhy vějířů od umělců tohoto kalibru se však objevují většinou jen na obrázcích a v důležitých uměleckých sbírkách. Ve 20. století maloval vějíře německý expresionista Oskar Kokoschka. V letech 1913–1914 namaloval sérii vějířů k poctě Almy Mahler, manželky skladatele Gustava Mahlera. [7, s. 116] Jejich výstava se konala v roce 1969. [13, s. 68] Z prací významných francouzských umělců můžeme jmenovat jemné litografické vějíře Geoga Barbiera (1882–1932) nebo návrhy neobvyklých vějířů umělce známého pod pseudonymem Erté¹² (1892–1990). Neví se však, kolik z jeho fantaskních návrhů bylo skutečně zrealizováno. Holandský secesní malíř Willem van Konijnenburg (1868–1943) namaloval v roce 1890 pro přítele dřevěný brisé vějíř. [13, s. 68]

¹² vlastním jménem Romain de Tiroff

Od roku 1914 je příběh evropských vějířů v podstatě jedním úpadkem. Ve 20. letech byly sice extravagantní péřové vějíře považovány za dokonalý doplněk úzkých večerních šatů, vějíře si však již užívají pouze nárazové popularity. [7, s. 116] Péřové vějíře z bílého nebo barevného peří mívají žebra perleťová, vějíře z tmavého peří želvovinová. V září 1922 francouzský magazín *Art, Goût, Beauté* zmiňuje, že jsou v módě dlouhé a těžké želvovinové brisé vějíře s širokými žebry. [13, s. 23]

V zemích s horkým podnebím, jako je například Španělsko, nalezneme ještě dnes v obchodech stovky vzorů vějířů. Nicméně, úzký vztah mezi vývojem vějířů, módy a dekorativního umění, který jsme mohli pozorovat od 17. do počátku 20. století, jak se zdá, skončil. [7, s. 121]

3.3.6 Pouzdra na vějíře

Jeden z důvodů zachování mnoha vějířů v dobrém stavu je jejich uložení v etujích. Na spoustě pouzder vějířů z 18. století a francouzských z raného 19. století se dochovala značka výrobce vějíře. To nám může výrazně napomoci při určování datace nebo provenience vějířů v nich uložených.

Většina pouzder z 18. století, která se dochovala, jsou z papier maché podloženého přebytečným papírem z tiskáren. Anglická pouzdra jsou všechna podlouhlá s odklápěcím víkem, buď šestihranná nebo oválná. Mají růžový, bílý, modrý, červený nebo oranžový papírový pokryv, některá anglická pouzdra jsou pokryta francouzským papírem. Holandská pouzdra mají tvar úzkého obdélného formátu s víkem, jsou vyrobena z papíru různých barev a zdobena šablonovou malbou, často s jednoduchým křížovým vzorem. Pouzdra bez značek mohou znamenat, že vějíře byly prodávány v jiných obchodech.

Dochovala se také zužující se obdélníková pouzdra s háčky a závěsy vyrobená ze žraločí kůže. Občas se můžeme setkat i s francouzskými nebo anglickými válcovitými pouzdry v barvě marocké červeně z pozdního 19. století. Existují také jemná marocká pouzdra ve tvaru rakve Francouzské provenience z let kolem 1810. Od let 1840 jsou pouzdra často vyráběna z potištěného papíru, ale bývají i dřevěná vyložená prošívaným saténem. Z 80. let 19. století je mnoho pouzder klenutých, pokrytých bílým, černým nebo růžovým saténem a vykládaných vhodným papírem, se značkou výrobce vyraženou ve zlatě na spodní straně víka. Kantonské vějíře mají velkolepější lakovaná pouzdra.

Dochovalo se mnoho pouzder na péřové vějíře z pozdního 19. století. Existuje také množství pouzder, pravděpodobně ze začátku 20. století, pokrytých hedvábím z 18. století nebo i starším; často jsou opatřeny španělskými štítky. [13, s. 24–25]

4 Péče o vějíře

Jak správně pečovat o vějíře, to je otázkou pro mnoho institucí i soukromých sběratelů. Ačkoli dnes toužíme zachovat tyto doklady minulosti, vějíře v době svého vzniku nebyly určeny k tomu, aby se staly starožitnými předměty s dlouhou životností. Byly vyrobeny proto, aby byly používány. V důsledku toho byly kombinovány různé druhy materiálů bez ohledu na to, zda jsou navzájem kompatibilní. Může se stát, že se setkáme s vějířem, na němž jedna část nepříznivě ovlivňuje jinou a každá potřebuje jiné podmínky uložení. Proto musí být o každý vějíř pečováno jedinečným způsobem. [2, s. 5] Důležité je správná identifikace materiálového složení vějíře, ale také jeho původní funkce a podstaty. [27, s. 8]

Cílem této kapitoly je nastínit nejčastější příčiny a typy poškození, aby mohla být snížena rizika, kterým jsou vějíře vystaveny a aby tak mohla být prodloužena jejich životnost. [2, s. 5] Pro názornost budu uvádět příklady, s nimiž jsem se setkala při průzkumu sbírky vějířů NPÚ v Kutné Hoře. (viz kapitola 5)

4.1 Příčiny a typy poškození

Pro každý typ vějíře (viz kapitola 1) je charakteristická jiná konstrukce a typ materiálu. Tím pádem jsou náchylné k poškození různé jeho části. [2, s. 15]

4.1.1 Poškození skládacích vějířů s listem

Skládací vějíře s listem jsou vystaveny největšímu nebezpečí poškození, když jsou plně rozevřené a exponované. Naopak, když jsou zavřené, mohou se jejich žebra opírat jedno o druhé a list je chráněn krycími žebry. Jsou to však zase záhyby listu, které jsou pod větším tlakem

Obr. 30: Praskání skládků hedvábného listu vějíře JE 10.

a vlivem okolního prostředí. Také velmi časté otevírání a zavírání vějíře může oslabit a poškodit vlákna v záhybech listu, ať už se jedná o vějíř papírový, textilní nebo pergamenový.^{Obr 30} [2, s. 15]

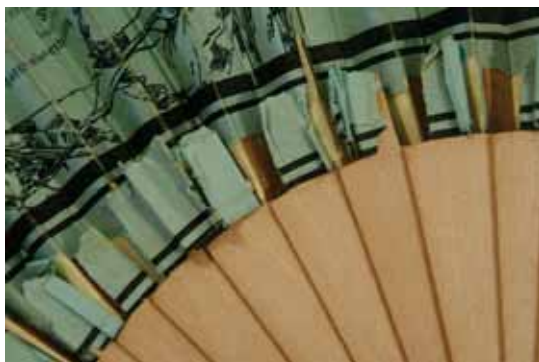
Ohroženou složkou skládacího vějíře bývá barevná vrstva a to především v případech silného pastózního nánosu, který může při manipulaci krakelovat. Právě ve skladech nejčastěji dochází odírání, krakelování a odlupování barevné vrstvy.^{Obr 31}

Obr. 31: Krakeláž a odlupování kvašové malby na hedvábné části listu vějíře JE 269.

Špatný způsob a podmínky

uložení mohou způsobit deformaci žeber. To může mít za následek roztržení listu

Obr. 32: Trhliny na listu vzniklé oddělením jazýčků od čepelí žeber.

a větší nápor na nýt. Také když je nýt příliš těsný, může způsobit zlomení některého z žeber při otevírání. Pád vějíře může způsobit zlomení žebra, potrhání listu nebo deformaci nýtu. [2, s. 15] Poškozená žebra často zapříčiňují vznik trhlin na jinak neporušeném listu.^{Obr 33} [2, s. 16]

Skládací vějíř s listem z přírodního materiálu bývá často lákavou potravou pro hmyz.^{Obr 33} Při uložení vějíře v nevhodných podmínkách může dojít k mikrobiologickému napadení, i zde bývá napaden v první řadě list.^{Obr 34}

Obr. 33: Vějíř JE 30 napadený hmyzem.

Obr. 34: Vějíř JE 243 napadený plísní.

Ve sbírce NPÚ můžeme setkat s několika vějíři, jejichž listy jsou poškozovány kvůli nedostatečné ochraně krycích žebry. Krycí žebra v těchto případech bývají již od výroby krátká,^{Obr 35} úzká nebo i žádná. Listu pak hrozí poškození v podobě deformace, trhlin nebo znečištění.^{Obr 36}

Obr. 35: Vějíř JE 132 s krátkými krycími žebry. Obr. 36: Znečištění vějíře JE 132.

Příčinou poškození může být také nevhodně provedený restaurátorský zásah. Setkáváme se s vějíři, jejichž listy byly při opravě celoplošně podlepeny silnou vrstvou nového materiálu kvůli zpevnění zkřehlých nebo potřhaných skladů. V důsledku toho vějíř často nejde již zavřít a je fixován v otevřené poloze.^{Obr 38} Jiným důsledkem bývá nabytí hmoty listu, čímž jsou při zavření vějíře žebra vystavena tlaku.^{Obr 37}

Obr. 37: Podlepený vějíř JE 262 v zavřeném stavu.

Obr. 38: Vějíř JE 54 celoplošně podlepený papírem, který již nelze zavřít.

Obr. 39: Nevhodně zrestaurovaný vějíř.

Problém může nastat také při použití nevhodných materiálů pro restaurátorský zásah. V jednom z muzeí jsem se setkala s vějířem, jehož žebra byla vyspravena adhezivem, které způsobilo velké pnutí a tím i deformaci krycích žebry vzácného vějíře z velrybí kostice.^{Obr 39}

4.1.2 Poškození brisé vějířů

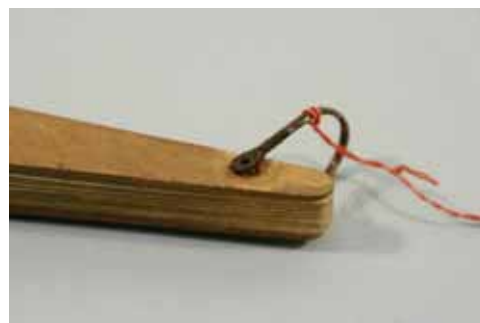
Nejslabší složkou brisé vějířů bývá většinou stuha, která drží žebra pohromadě.^{Obr 40} Opět platí, že vějíř zaplatí svou daň za časté otevírání a zavírání. Nebezpečí je o to větší, když je použito jemné a časem křehnoucí hedvábí na spojení příliš těžkých žeber. Používání

Obr. 40: Potrhaná stuha vějíře JE 25.

hedvábných stužek k tomuto účelu však má svůj důvod. Kdyby byla použita silnější stuha nebo měla zesílený okraj, může být při zavření vějíře důsledkem deformace žeber nebo nýtu. [2, s. 16]

Tak jako u všech skládacích vějířů může nastat problém také na jiném místě spojení žeber – v nýtu. Nýty a očka vyrobené z železa často podléhají korozi, čímž mohou poškodit žebra nebo způsobit rozpad vějíře.^{Obr 41}

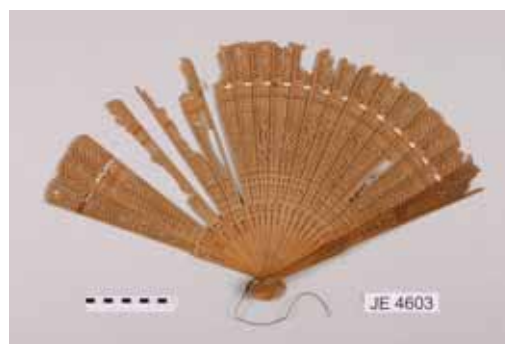

Obr. 41: Zkorodovaný nýt a očko vějíře.

Žebra některých brisé vějířů jsou vyrobena z velmi jemné kosti nebo slonoviny, takže se můžou překvapivě snadno deformovat, rozštípnout nebo zlomit.^{Obr 42} Většinou k rozštěpení dojde ve směru vláken materiálu, podobně jako u dřeva. Když je však žebroví poškozené nebo nesprávně sesazené a vzniká u něj nerovnoměrné napětí, může dojít i ke zlomu napříč vláken. [2, s. 16] Někdy dochází ke ztrátám materiálu v místech jemného prořezávání žeber brisé vějířů.^{Obr 43}

Obr. 42: Poškození žeber kostěného vějíře v místě krčku JE 266. [36]

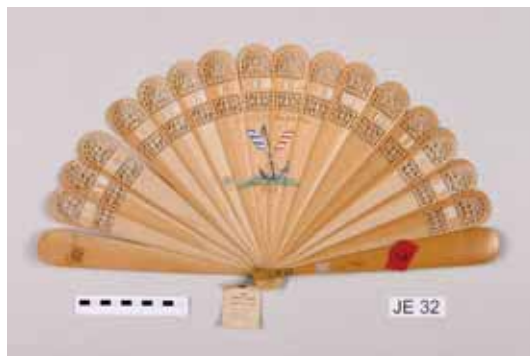

Obr. 43: Poškození žeber dřevěného vějíře JE 4603 v místě zdobení. [36]

Podobně jako je tomu u skládacích vějířů s listem, i brisé vějíře jsou méně náchylné k poškození, když jsou zavřené. Výhodou brisé vějířů v tomto směru je, že nemají list, který by byl v místech skladů při zavření namáhán, takže jim můžeme luxus uložení v zavřeném stavu dopřát téměř vždy. Dlouhodobé udržování brisé vějířů v otevřeném stavu může vést k deformaci nedostatečně podložených žebér^{Obr 44} nebo při světelné expozici ke změnám barevnosti.^{Obr 45}

Obr. 44: Deformace dřevěných žebér vějíře JE 9410, který byl uchováván rozevřený.

Obr. 45: Ztmavnutí dřevěných žebér vějíře JE 32 vlivem slunečního záření. [36]

U brisé vějířů se často setkáváme se zdobením žebér pomocí malby, která může být ohrožena častým nebo neopatrným otevíráním a zavíráním vějíře. Může docházet k jejímu odírání,^{Obr 46} méně často však již ke vzniku krakeláže jako u vějířů s listem, neboť podložka se neohýbá.

Obr. 46: Odřená malba na žebrech kostěného vějíře.

Také zde bych ráda uvedla jedno poškození vzniklé pravděpodobně v důsledku neopatrného restaurátorského zásahu. U krásného dřevěného brisé vějíře došlo ke slepení dvou žebér, snad při výměně stuhy. Při neopatrném zavření se pak jedno z nich ulomilo v místě jemného zdobení.^{Obr 47}

Obr. 47: Vějíř JE 188 s dvěma slepenými žebry.

4.1.3 Poškození skládacích péroových vějířů

Pokud je žebrovní skládacího vějíře zdobené peřím, jsou zde další rizika, která musíme brát v úvahu. Při manipulaci s péroovými vějíři často dochází k lámání nebo odpadávaní jednotlivých částí per.^{Obr 48} [2, s. 16] Dochází k tomu ještě častěji v případě, když je vějíř složen z velkého množství nalepených drobných pírek.^{Obr 49} Při otevírání a zavírání skládacích péroových vějířů je třeba dbát velké opatrnosti, neboť pera mají tendenci se navzájem o sebe zachytávat.

Obr. 48: Odpadaná a poškozená pera vějíře JE 12966. [36]

Obr. 49: Odpadající drobná pírká vějíře JE 306.

Obr. 50: Hmyzem poškozená pera vějíře JE 12969.

Péroové vějíře jsou obzvláště náchylné k biologickému poškození, především ze strany hmyzu.^{Obr 50} Podobně jako jiné organické materiály mohou být v příliš vlhkém prostředí napadeny mikrobiologicky. [2, s. 16]

4.1.4 Poškození pevných vějířů

Pevné vějíře jsou náchylné k různému poškození v závislosti na konkrétní konstrukci a materiálovém složení. Papírové nebo textilní listy napnuté v rámku bývají často poškozeny proražením nebo potrháním.^{Obr 51} Pokud je rám kovový, může ve vlhkém prostředí korodovat, což vede k zabarvení nebo narušení pevnosti listu.

Obr. 51: Vějíř JE 12 s proraženým hedvábným listem.

Obr. 52: Vějíř JE 1 s popraskaným palmovým listem a bambusovou obrubou. [36]

Pevné vějíře vyrobené z přírodních materiálů jako je sláma nebo palmový list, mění své proporce se vzdušnou vlhkostí. To může v případě příliš suchého ovzduší nebo prudkých výkyvů klimatických podmínek vést ke vzniku trhlin a prasklin.^{Obr 52} [2, s. 17]

4.2 Preventivní péče

Dodržování správných zásad preventivní péče je ke sbírkám šetrnější a také daleko levnější než neustálý koloběh restaurátorských zásahů. [9, s. 7] Snažíme se zamezit mechanickému poškození šetrnou manipulací, omezit negativní vlivy klimatu a používat takové systémy uložení a vystavování, které co nejvíce prodlouží životnost vějíře.

4.2.1 Manipulace s vějířem

Přestože skládací vějíře byly vytvořeny za účelem skládání a rozkládání, jak už bylo zmíněno, může právě toto časem způsobit oslabení skladů listů nebo stuh. Také způsob, jakým je vějíř otevírán, však může přispět k poškození. Například při prudkém rozevření vějíře může dojít k okamžitému vzniku trhlin a to zejména v případě vějířů s těžkými žebry. V ideálním případě by měl být vějíř rozevírán pomalu a postupně, přičemž každému žebro poskytujeme

podporu. Převážná většina vějířů se otevírá ve směru hodinových ručiček; jinak řečeno, přední krycí žebro posouváme směrem doprava. Jen málokdy potkáme vějíř, jenž se otevírá v opačném směru a ještě vzácněji vějíře otevíratelné v obou směrech. Pokud tedy vezmeme do ruky neznámý vějíř a při otevírání směrem doprava narazíme na odpor, dejme si pozor, může to být některý z těchto vzácných typů. Případně, je-li to brisé vějíř, může být spojen novou stuhou nesprávně a výsledek bude stejný.^{Obr 53} [2, s. 19]

Zvláštní ohled je třeba brát na kokardové vějíře. Když se budeme snažit násilím zcela je otevřít, můžeme poškodit list nebo stuhu.^{Obr 54} V případě kokardových brisé vějířů může bránit plnému otevření chybějící žebro.^{Obr 55} Stejně opatrnosti musíme dbát také při zavírání vějířů. [2, s. 20]

Obr. 53: Vějíř JE 109 nesprávně spojený stuhou. Do plné šíře se dá nyní rozevřít v opačném směru. [36]

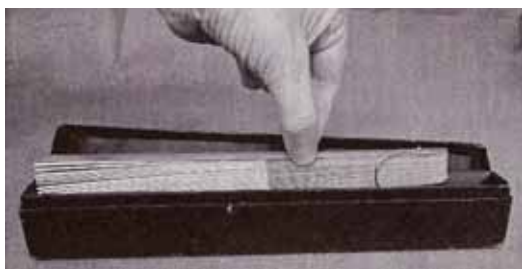
Obr. 54: Trhliny na papírovém listu kokardvého vějíře JE 273.

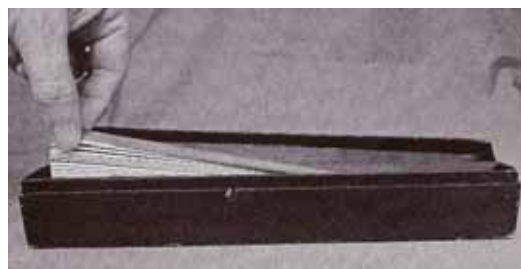
Obr. 55: Brisé kokardový vějíř JE 253 se slaměnými žebry, jemuž pravděpodobně jedno z žeber schází. [36]

Také intenzivní ovívání může urychlit zánik vějíře a to bez ohledu na to o který typ se jedná. Obzvláště zranitelné jsou brisé vějíře, jejichž žebra se přitom mohou ohýbat a navzájem otloukat. Může tak dojít nejen potrhání stuh, ale také ke zlomení některého z žeber. [2, s. 22]

Na první pohled se může zdát, že vějíře uložené v pouzdrech nebo rámech jsou dobře chráněny. Musíme však dbát na způsob, jakým je z pouzder vyjímáme. Obrázky 56 a 57 ukazují nesprávné způsoby. Uchopení vějíře pouze za krycí žebro může způsobit zlomení žebra nebo potrhání listu, především, pokud je vějíř těžký. [2, s. 20]

Obr. 56: Nesprávné uchopení vějíře za střední část krycího žebra. [2, s. 20]

Obr. 57: Nesprávné uchopení vějíře za vrchol krycího žebra. [2, s. 21]

Lepší je uchopit vějíř co nejbližší hlavě, neboť zde jsou žebra navzájem spojena a tím pádem i zpevněna.^{Obr 58} V případě, že je pouzdro příliš těsné a neumožňuje vsunutí prstů, je dobré podložit vějíř textilním nebo papírovým stripem, pomocí něhož jej můžeme snadno vyjmout.^{Obr 59} [2, s. 21,22]

Obr 58: Správné uchopení vějíře za hlavu. [2, s. 22]

Obr 59: Správné uchopení vějíře za pomocný strip. [2, s. 23]

4.2.2 Klimatické podmínky

Dodržováním vhodných klimatických podmínek omezíme fyzikální, chemické a biologické procesy vedoucí k degradaci materiálů. Zajímají nás především teplota, vlhkost, světlo a vnější i vnitřní atmosferické znečištění včetně prachu.

Jako pro většinu sbírkových předmětů, i pro vějíře je důležité především zamezení prudkých změn teploty a vzdušné vlhkosti.¹³ Tyto změny mohou způsobit roztahování a smršťování materiálu, které vějíř oslabují. I stabilní podmínky však mohou znamenat problém, když jsou extrémní. Například vějířový list vystavený příliš suchému prostředí¹⁴ může přeschnout, křehnout a praskat. Naopak v příliš vlhkém prostředí¹⁵ může docházet k deformaci dřevěných, kostěných nebo slonovinových žeber, kovové prvky jako nýty, očka nebo drobné dekorace mohou začít korodovat a navíc vzniká optimální prostředí pro růst plísní. [2, s. 26] Jak již bylo podotknuto, vějíře jsou většinou složeny z většího množství různých materiálů, z nichž každý má jinou hranici optimálních podmínek. Je proto třeba tyto podmínky korigovat dle nejcitlivějších částí.^{Tabulka 1}

¹³ prudkými změnami vlhkosti rozumíme výkyv 5 % nebo více v rozmezí několika hodin [9, s. 13]

¹⁴ Příliš suchým prostředím rozumíme RH nižší než 35 % [9, s 12]

¹⁵ Příliš suchým prostředím rozumíme RH vyšší než 70 % [9, s 12]

Tabulka 1: Doporučená teplota a vlhkost při uložení jednotlivých materiálů

[23, s. 41- 57], [5]

	teplota	vlhkost
Dřevo	15–18 °C	50–60 %
Zoologický materiál¹⁶	do 18 °C	50–60 %
Textil	10–20 °C	45–55 %
Useň a pergamen	do 20 °C	45–50±5 %
Papír	do 18 °C	45–50± % ¹⁷
Kovy	18–20 °C	40–55 % ¹⁸

Velká část materiálů, z nichž se vějíře skládají, je organického původu a může být terčem biologického napadení. Často se setkáváme se vějíři napadenými hmyzem, jedná se většinou o péřové, případně textilní vějíře. Vysoká vzdušná vlhkost podporuje růst plísní. Ty se navíc, spolu s organickými nečistotami, jako jsou skvrny od jídla, potu a krve, mohou stát dalším lákadlem pro hmyz. Výjimečně se můžeme setkat také s napadením vějířů hlodavci. [2, s. 26]

Velice nebezpečné může být pro vějíře působení světla. Zatímco anorganické materiály jsou vůči záření téměř inertní, většina organických materiálů může být jeho působením nevratně poškozena nebo dokonce zničena. Největší nebezpečí představuje UV složka denního světla, jeho kontaktu se sbírkovými předměty je třeba se úplně vyhnout. Obecně lze při vystavování vějířů doporučit osvětlení do 200 lx, u velmi citlivých materiálů jako je textil, barevná useň, akvarelové a kvašové barevné vrstvy by nemělo přesáhnout hodnotu 50 lx. [9, s. 14] Překvapivě může některé materiály ohrozit také nedostatek světla, podle Burth [2, s. 27] může ve tmě docházet ke žloutnutí slonoviny.

¹⁶ jedná se o suché nebo tekutinové preparáty živých organismů nebo jejich částí. [23, s. 55] Do této kategorie můžeme zahrnout také živočišné materiály používané na výrobu vějířů jako kost, slonovina, rohovina, želvovina apod.

¹⁷ Doporučená vlhkost pro tisky a malby na papíře

¹⁸ Tato doporučená vlhkost se týká uložení kovu v kombinaci s jinými organickými materiály, což je případ vějířů. Pro kovy samotné je lepší uložení při nižší vlhkosti 30-40 %. [23, s. 41]

4.2.3 Ukládací systémy

Významnou složkou prevence poškození je uložení vějířů ve správných materiálech a ukládacích systémech. Zvolením správného systému uložení můžeme omezit zejména mechanické poškození vějíře při manipulaci. [9, s 59]

Zásadní otázka, kterou si musíme položit, je, zda je lepší uchovávat skládací vějíř otevřený či zavřený. Pro její zodpovězení musí být každý vějíř posouzen individuálně. Pokud to stav vějíře dovoluje, je lepší ukládat jej zavřený. Je to pro něj přirozené. Skládací vějíř vznikl z důvodu lepší skladnosti, tedy, aby mohl být uzavřen v době kdy není používán. Jeho konstrukce je uzpůsobena tak, aby jej v zavřeném stavu chránila silná krycí žebra. Všechna žebra složeného vějíře se navzájem podpírají a je zde menší nebezpečí, že dojde k jejich deformaci.^{Obr. 44} Pro zachovalý vějíř je uložení v zavřeném stavu rozhodně nejlepší.

My se však často bavíme o předmětech z materiálů starých i několik staletí. Listy a stuhy mají sklon křehnout a praskat, barevné vrstvy se ve skladech odírají a mají tendenci krakelovat a odpadávat. Časté otevírání a zavírání vějíře pak nepřipadá v úvahu. V těchto případech, pokud nechceme vějíři ublížit, je nejlepší uchovávat jej otevřený. O to důležitější však je systém, který pro jeho uložení využíváme. Vějíř je trojrozměrný objekt, kterému neprospívá uložení na rovné podložce. Potřebuje správným způsobem tvarované lůžko a dobré podmínky uložení, jinak může docházet k nevratné deformaci některých jeho částí.^{Obr 60} [2, s. 24] Lůžko by mělo zabraňovat fyzickému namáhání objektu a nerovnoměrnému rozložení hmotnosti vějíře. [37]

Obr. 60: Deformace nepodloženého krycího žebra vějíře uloženého v rozevřeném stavu.

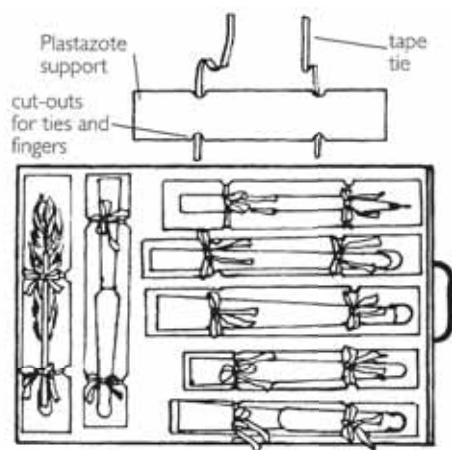
Ochranné obaly a materiály, s nimiž vějíř přichází do kontaktu, by měly splňovat řadu podmínek. Musí být chemicky inertní, dostatečně pevné, mělo by se s nimi snadno manipulovat, měly by být řádně označeny a umožňovat snadnou kontrolu vějíře. Pro výrobu úložných systémů by měly být použity materiály

archivní kvality; lepenka či papír s alkalickou rezervou, nebarvená a kvalitní textilie, případně chemicky stabilní plast, který neuvolňuje reaktivní a škodlivé látky. Lepených spojů by mělo být co nejméně, lépe je použití suchých systémů spojování materiálů (šití, vysekávané zámky). Pokud je použití lepidla nezbytné, musí být chemicky stabilní a nekyselé, nesmí přijít do kontaktu s vějířem. Sešívání obalů kovovými sponkami je nevhodné. [5, s. 124–126]. Není vhodné umísťovat vějíře do neprodyšných plastových obalů. Může to vést k vytvoření škodlivého mikroklimatu uvnitř systému. [2, s. 27] Nejméně jednou za rok je třeba vějíře i ukládací systémy kontrolovat. Při zaznamenání změn na obalovém materiálu (například změna barevnosti) je nutné jej neprodleně vyměnit. [2, s. 28]

Ve sbírkách a publikacích se setkáme s různými typy úložných systémů. Dá se říci, že každá instituce má svůj originální systém obalů. Chtěla bych představit některé z těch, s nimiž jsem se setkala a zaujaly mě.

Metody uložení složeného vějíře

- **The Museums & Galleries Commission** (Velká Británie)

Obr. 61: Metoda uložení zavřených vějířů dle MGC [15, s. 34]

Uložení vějířů v zavřené poloze přináší méně rizik. Měly by být zabalené v prachotěsném obalu nebo nekyselém papíru a svázané, aby se zabránilo jejich samovolnému rozevření. Je dobré mít kvalitní fotografie rozevřeného vějíře, které sníží potřebu manipulace s originálem. Vějíře by neměly být uloženy v originálních etujích, ty by však měly být přiloženy do stejné krabice. Je dobré použít skříně s plytkými zásuvkami, v nichž budou vějíře uloženy v jednotlivých vrstvách. V příkladu

uložení na Obr. 61 je doporučena podložka z polstrovacího materiálu Plastazote®¹⁹ se zářezy pro vsunutí prstů a tkalounů na svázání vějíře. [15 s. 34]

¹⁹ inertní polyetylenová pěna používaná pro výrobu obalů a polstrování v různých odvětvích průmyslu (zdravotnictví, automobilový prům., stavebnictví,...)

- **Museum of Fine Arts, Boston [39]**

Obr. 62: Krabice vyrobená z nekyselé lepenky. Jednotlivé bloky mohou být z krabice vyjmuty. Jsou vyloženy papírem PhotoTex. Zarážky z pěny Volara zabraňují posunu a tkalouny rozevření. [39]

Obr. 63: Brisé vějíř uložený krycími žebry dolů. Zarážky z Volary jej drží na místě. [39]

Obr. 64: Skládací vějíř uložený na bok, aby na zlacená dřevěná žebra nepůsobil tlak. [39]

Když to stav vějířů dovolí, je dobré ukládat je v zavřené poloze. Jsou uloženy v jednotlivých krabicích a přidržovány polstrováním nebo pomocí tkalounů. Krabice jsou vyloženy papírem PhotoTex²⁰, bílou pěnou Volara²¹ nebo pěnou Poly-Fil²² pokrytou folií Tyvek.²³

Vějíře mohou být uloženy ve třech polohách:

Ty se širokými zdobenými žebry je nejlepší pokládat krycími žebry dolů, důležitá je měkká podložka.^{Obr 63}

Na boku bývají ukládány vějíře s krycími žebry tenkými nebo těžké vějíře, které by při uložení na krycí žebra vyvíjely velký tlak na list.^{Obr 64}

²⁰ polyesterová textilie

²¹ polyetylenová chemicky odolná pěna archivní kvality používaná pro uložení knih

²² 100 % polyesterová pěna, používaná k řemeslným i domácím pracím

²³ 100 % polyetylenová difúzní folie používaná ve stavebnictví, ale také pro uložení sbírkových předmětů.

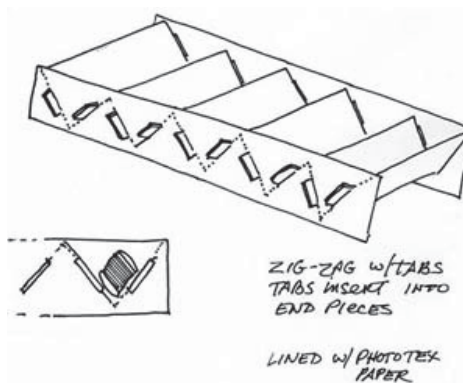
Třetí možností je uložení vějíře na hranu, které umožňuje rozložení váhy vějíře mezi žebra a krycí žebra. ^{Obr 65-67}

Obr. 65: Brisé vějíř s vykládanými žebry uložený na podložce ve tvaru V pokryté PhotoTex papírem. [39]

Obr. 66: Krabice pro 5 vějířů s vykládanými žebry. Podložka ve tvaru cik-cak je vyrobena z lepenky Coroplast a pokrytá PhotoTex papírem. [39]

Obr. 67: Schéma krabice z obr. [39]

- **Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze**

System uložení zavřených vějířů tvoří jednotlivé krabičky vyrobené z polyesterové folie Melinex. Jsou umístěny v jednotlivých vrstvách v plytkých kovových šuplících. ^{Obr. 68 a 69} Velice praktická je průhlednost melinexové folie, která umožňuje snadnou kontrolu vějířů. Krabičky jsou opatřeny štítky se signaturami. Spoje krabiček jsou tvořeny pomocí kovových sponek, což je jednoduchý, ale ne příliš vhodný způsob.

Obr. 68: Pěřové vějíře umístěné v jednotlivých krabičkách z Melinexu.

Obr. 69: Melinexové krabičky se složenými vějíři naskládáné v kovové zásuvce.

- **Národní muzeum v Praze (depozitář Terezín)**

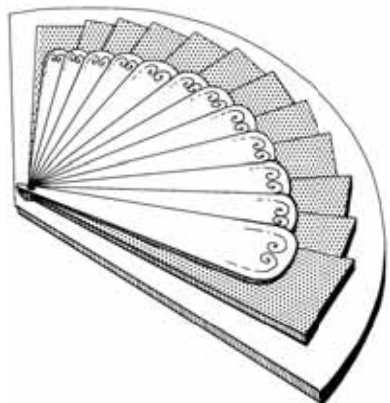
Obr. 70: Uložení vějířů v lepenkové krabici.

Zavřené vějíře Národního muzea jsou umístěny v krabicích s odděleným víkem, vyrobených z vlnité lepenky s alkalickou rezervou. Boxy pro jednotlivé vějíře jsou vytvořeny z lepenky poskládané cik-cak napříč krabicí. Vějíře jsou zabaleny do nekyselého papíru.

System neumožňuje uložení každého vějíře zvlášť, lze s nimi však snadno manipulovat.

Metody uložení rozloženého vějíře

- **Canadian conservation institute**

Obr. 71: Nákres lůžka vějíře vyrobeného z polyetylenové pěny. [3, s. 2]

V ideálním případě by měly být vějíře uloženy na pevné podložce z polyetylenové pěny o síle 2 cm, která je o 5 cm delší než výška vějíře. Mohou být podloženy nekyselým hedvábným papírem. Obzvláště křehké vějíře je dobré podložit přesně tvarovaným lůžkem z polyetylenové pěny.^{Obr 71} [3, s. 2–3]

- **Jillian Gregory**

Studentka University of the Arts London v restaurátorské zprávě popisuje systém uložení, který použila pro zrestaurovaný kantonský vějíř. Měl by sloužit dvěma funkcím; soukromému prohlížení vějíře v rozevřené poloze i vystavování. Do krabice z lepenky bylo vloženo šikmé lůžko z polyetylenové pěny Plastazote²⁴ pokryté difúzní polyetylenovou folií Tyvek. Pěna Plastazote

Obr. 72: Uložení rozevřeného vějíře v pěně Plastazote. [27, s. 45]

byla zároveň použita pro vytvoření mantinelu kolem obvodu vějíře, který mu bude zabraňovat v samovolnému pohybu. Na spodní straně lůžka jsou připevněny tkalouny, pomocí nichž bude možno vějíř i s podložkou z krabice vyjmout.^{Obr. 72} [27 s. 44-45]

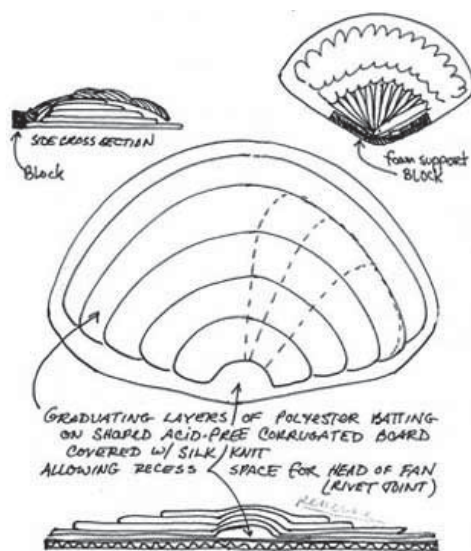
²⁴ Pěny Plastazote a Voltara jsou běžně používány pro výrobu ukládacích systémů. Zda jsou podobně vhodné i k vystavování zjišťovaly Valinda Carroll a Pamela Young. Byl proveden test stárnutí (4 týdny při 60 °C). Oba materiály se ukázaly jako přijatelné pro dlouhodobé vystavování. Doporučují však zakrýt exponovaná místa stabilní tkaninou. [4]

- **Museum of Fine Arts, Boston [40]**

Vějíře uložené v rozevřené poloze jsou většinou uloženy na podložku z tvrdého materiálu vypořstovanou polyesterovým vatelínem dle křivek vějíře. Vatelín je v některých případech ještě pokryt vrstvou bavlněné nebo hedvábné textilie. Na bocích jsou připevněny pěnové zarážky, které brání klouzání a zavírání vějíře. ^{Obr 73-76}

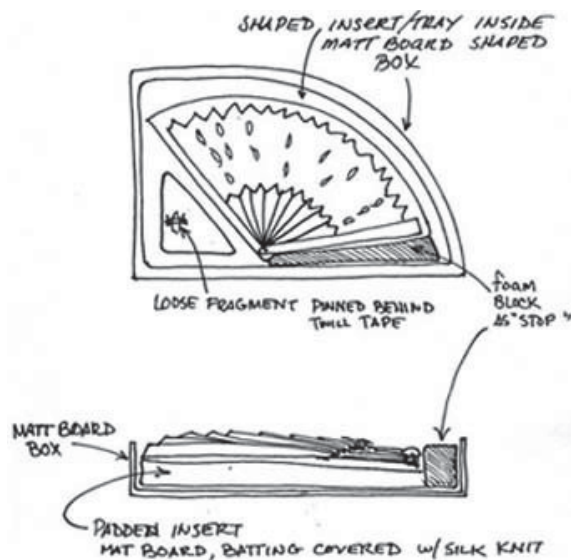
Obr. 73: Uložení pérového vějíře s celuloidovými žebry. [40]

Obr. 74: Nákres uložení vějíře z obr. 73. [40]

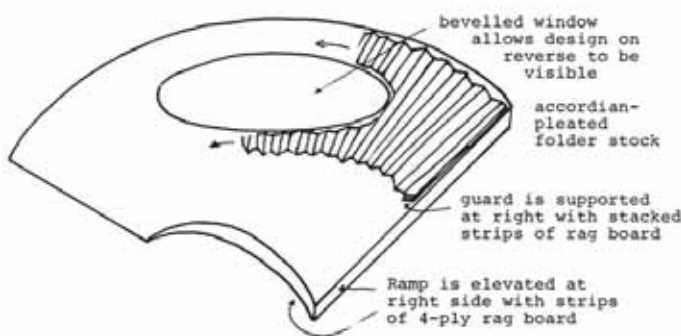
Obr. 75: Uložení hedvábného vějíře ozdobeného flitry a skleněnými kamínky se speciálním prostorem pro uložení fragmentů. [40]

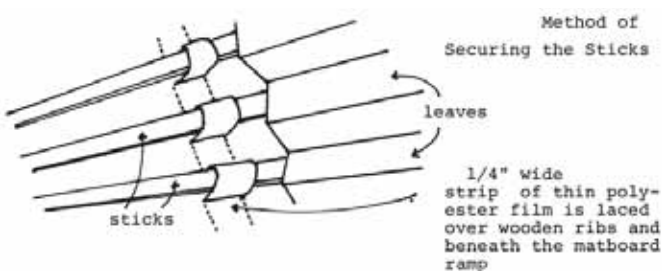
Obr. 76: Nákres uložení vějíře z obr. [40]

- **Holly Maxson (soukromý restaurátor) [43]**

Návrh uložení rozevřeného vějíře, které bude sloužit zároveň k vystavování. Měl by umožňovat prohlížení bez nutnosti manipulace s vějířem. Systém musí být esteticky nenápadný, aby na sebe neupoutával pozornost. Měl by umožňovat vystavování v horizontální i vertikální podobě.

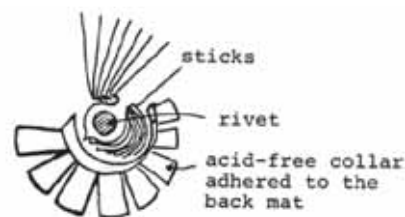
Obr. 77: Podložka z lepenky tvarované dle potřeb vějíře. [43]

Obr. 78: připevnění vějíře k podložce. [43]

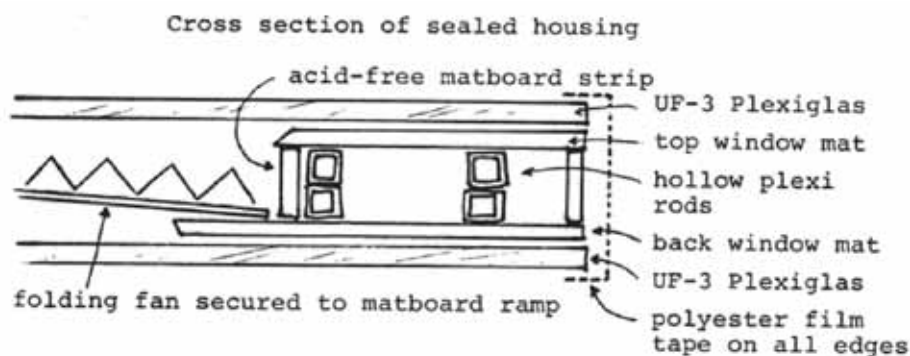
polyesterové folie provlečené skrz štěrby vyřezané v podložce a obepínající každé žebro těsně pod listem. ^{Obr 78}

Hlavice vějíře je přidržována „límec“ z nekyselé lepenky nařezané tak, aby se dala ohnout ^{Obr. 79} Tato podpora je důležitá především při vystavení vějíře ve vertikální poloze. Celý systém je umístěn mezi dvě vrstvy plexiskla se schopností filtrace UV světla. Okraje jsou zajištěny transparentní polyesterovou páskou. ^{Obr 80} Takto zajištěný systém představuje ochranu před vzdušnými polutanty i rychlým kolísáním teploty a vlhkosti.

Obr. 79: „Límec“ pro vypořádání hlavy vějíře. [43]

Podložka je tvořena nakloněnou rovinou čtyřvrstvé nekyselé lepenky zařízle podle tvaru obvodu vějíře. List vějíře je navíc podepřen nekyselým kartonem naskládaným přesně dle jeho skladů. K lepence je připevněn pomocí lněné nitě. V podložce je vyřezáno okénko pro prohlížení zadní strany listu. ^{Obr 77} Vějíř je k podložce připevněn pomocí proužku

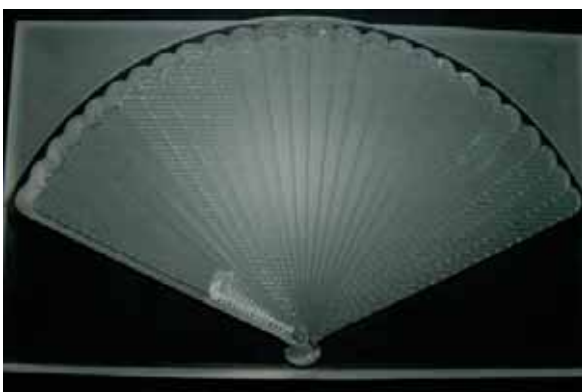

Obr. 80: Schéma uzavření systému mezi dvě vrstvy plexiskla. [43]

- **Sarah Bright** (textilní designerka, zabývající se moderními i historickými tkaninami, absolventka konzervačního kurzu)

V rámci projektu zabývajícího se správným způsobem uložení rozevřeného vějíře navrhla podložku zhotovenou z plexiskla pomocí 3D tisku. Tato podložka může zajistit individuální potřebu podpory každého vějíře. Bude sloužit k uložení vějíře a zároveň k jeho vystavení. K jejímu zhotovení bude sloužit inertní a nenápadný materiál, který nebude zasahovat do estetického vyznění vějíře.

Existuje několik způsobů vytvoření digitálního obrazu lůžka, které bude tvarováno přesně dle potřeb vějíře (3D skenování, nafocení vějíře ze všech stran,...). Všechny možnosti byly zváženy. Kvůli složitému tvaru některých vějířů bylo nakonec přistoupeno k podrobnému ručnímu proměření jednotlivých částí. Tato měření byla zaznamenána do počítače a byl vytvořen digitální 3D model vějíře a lůžka. Za pomoci speciální frézy propojené s počítačem byl tvar lůžka vyřezán do plexiskla.^{Obr 81} Proces frézování trval několik hodin, ale

Obr. 81: Lůžko vyřezané pomocí frézy z plexiskla. [37]

výsledek splnil svůj účel. V budoucnu, za předpokládaného postupu vývoje 3D skenerů a tiskáren můžeme předpokládat, že budou našimi účinnými pomocníky při péči o historické objekty nejrůznějších velikostí a tvarů. [37]

- **Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze**

Restaurátorka textilu Uměleckoprůmyslového muzea Jitka Svobodová pracuje na novém systému uložení rozložených vějířů v inertní polyetylenové pěně.^{Obr. 82} Je to materiál k tomuto účelu ve světě hojně používaný. Základ systému tvoří pevná podložka, na níž je umístěn vějíř. Na podložku je připevněna deska z polyetylenové pěny, v níž je vyřezán přesný tvar obvodu vějíře. Je to jednoduchý způsob, jak vějíři zamezit v pohybu. Navíc by bylo možné umístit několik takovýchto systémů na sebe, aniž by byly vějíře

Obr. 82: Vějíře v polyetylenové pěně umístěné v plytkém kovovém šuplíku.

deformovány tlakem výše položených objektů. V jedné obdélné pěnové desce je vějířů umístěno více. Tak je vhodným způsobem využito tvaru vějíře k zabírání co nejmenšího prostoru. Autorka nadále pracuje na vylepšení systému a zabránění vějířům v samovolném zavírání.

Obr. 83: Vějíř uložený v lepenkovém systému.

Jiný systém uložení rozevřeného vějíře v Uměleckoprůmyslovém muzeu je celý vytvořen z vlnité lepenky s alkalickou rezervou. Vějíř je umístěn na nakloněné rovině. Svažuje se od vrcholu vějíře směrem k hlavě, kde je vějíř podepřen několika lepenkovými

zarážkami.^{Obr 83} Tento systém je vhodný také pro vystavování vějíře.

- **Národní muzeum v Praze (depozitář Terezín)**

Rozložené vějíř Národního muzea jsou uloženy v krabicích z vlnité lepenky s alkalickou rezervou. Některé vějíře mají kolem sebe lepenkové zarážky, které jim částečně zabraňují v pohybu.^{Obr 84}

Tento účel plní také hedvábný papír, jímž jsou některé z vějířů podloženy.^{Obr 85} Zajímavé je využití špejlí zabraňujících samovolnému zavírání vějíře.^{Obr 86} Krabice mají typizované rozměry a jsou umístěny v kovových regálech. Víka krabic jsou ze dvou stran opatřeny fotografiemi rozevřeného vějíře pro snadnější orientaci ve sbírce.^{Obr 87}

Obr. 84: Skládací vějíř s malovaným papírovým listem opatřený zarážkami ze spodní strany.

Obr. 85: Skládací vějíř s textilním listem uložený na hedvábném papíře.

Obr. 86: Zarážky ze špejlí mezi žebry vějíře zabraňující samovolnému zavírání.

Obr. 87: Lepenkové krabice s fotografiemi vějířů na víku.

- **Západočeské muzeum v Plzni**

Obr. 88: Krabice s vypodložením předního krycího žebra.

V západočeském muzeu se můžeme setkat se systémem uložení, který jako jeden z mála v České republice bere v úvahu trojrozměrnou podstatu vějíře. Mám tím na mysli podepření předního krycího žebra, které je u rozloženého vějíře vždy

nejvíce namáháno. Zde je podepřeno jednoduchým trojúhelníkem složeným z vlnité lepenky s alkalickou rezervou. Také krabice a zarážky jsou vytvořeny z této lepenky vytvořeny. Vějíř je navíc podložen vatelínem, který podložku změkčuje a netkanou textilií.^{Obr 88}

4.2.4 Vystavování

Je přirozené, že instituce i soukromí sběratelé vlastníci vějíř s mimořádně atraktivním listem nebo propracovanými žebry jej chtějí vystavit. Mohou si vybrat z několika systémů vystavení. Tradiční způsob je umístit vějíř do zlaceného rámu ve tvaru kruhové výseče a pověsit jej na

Obr. 89: Tradiční způsob vystavení vějíře v dřevěném zlaceném rámu (Výstava Národního muzea).

zeď.^{Obr 89} Nebo může být vystaven ve vitríně a podepřen různými systémy.^{Obr 90–94} [2, s. 24] Oboustranně zdobené vějíře lze vystavovat na držáku z plexiskla, pod něhož je vloženo zrcadlo pro prohlížení zadní strany vějíře.

Obr. 90: Brisé vějíř vystavený na nakloněné podložce z plexiskla (Výstava uměleckoprůmyslového muzea).

Obr. 91: Vějíř na podložce z lepenky zavěšený v prostoru pomocí provázků (Výstava Národního muzea).

Zatímco stálá expozice snižuje rizika spojená s častým otevíráním a zavíráním vějíře, nastává zde naprosto stejný problém o němž jsme mluvili ve spojitosti s vějíři uloženými v otevřené poloze. Vějíř, který je dlouhou dobu otevřený, má tendenci si na tuto polohu zvyknout a může se stát, že již nepůjde zavřít. To ovšem omezí jeho integritu jakožto *skládacího* vějíře. [2, s. 24] Problém, s nímž se často setkáváme u vějířů vystavených ve starých rámech, je křehnutí. Světlo, teplo a kyselost materiálů, z nichž je rám vyroben, mívají často za následek vysušování a oslabování jednotlivých částí vějíře. Nejnáchylnější jsou papírové a hedvábné listy, které mohou zkřehnout do takové míry, že se rozpadají. [2, s. 24]

U všech systémů vystavování je nebezpečné působení světla a to především světla slunečního. Riziko se dá snížit správnou volbou typu a intenzity osvětlení nebo umístěním vějíře na správné místo. K dispozici jsou také speciální skla nebo folie, které mohou snížit množství UV světla dopadajícího na vějíř. Pokud je vějíř vystaven v místnosti s přístupem denního světla, musíme vybrat místo, na něž sluneční světlo pokud možno nedopadá. Může se zdát, že ideální volbou v tomto případě je umístění vějíře vedle okna. Na toto řešení je však třeba dát si pozor, neboť na vnějších stěnách je vyšší riziko kolísání teploty a vlhkosti. Rozumné opatření zamezující těmto poškozením je vystavení vějíře pouze na krátkou dobu a to v místnosti s co nejnižší intenzitou světla. Mezitím je dobré uložit vějíř na suchém, chladném a tmavém místě se stabilními klimatickými podmínkami. [2, s. 25]

Dobré je ukládat vějíř i při vystavování do nekyselých a inertních materiálů, pravidelně kontrolovat, zda nedegradují nebo nejsou biologicky napadené.

Obr. 92: Pěřový vějíř podepřený konstrukcí z plexiskla (Výstava Muzea vějířů v Londýně) [35]

Obr. 93: Pevný pěřový vějíř podepření konstrukcí z plexiskla (Výstava Muzea vějířů v Londýně). [35]

Obr. 94: Pevné proutěné vějíře upevněné na vertikální podložku pomocí plastových háčků (Výstava Muzea vějířů v Londýně). [35]

5 Soubor vějířů v Kutné Hoře

Jedná se o uměle vytvořenou sbírku. V rámci konfiskací ve 20. století byly vějíře shromážděné především ze zámků středních Čech předány do péče Uměleckoprůmyslového muzea. Staly se součástí depozitářů a expozic Muzea módy na zámku v Jemništi. V 60. letech byl zámek Jemniště spolu s částí sbírek UMP převeden pod Okresní muzeum v Benešově. V roce 1970 byl předán do správy Památkového ústavu a s ním i sbírka vějířů uložená nyní v Centrálním depozitáři v Kutné Hoře. [24, s. 153] Dlouhou dobu depozitáře nacházely v Klášteře Voršilek. V roce 2014 byly přemístěny do nově zrekonstruované budovy Hlouška v jiné části města, kde probíhal také průzkum pro mou diplomovou práci.

5.1 Průzkum a katalogizace

Sbírka je zpracována v podobě karet základní evidence. Většina vějířů byla evidována a základním způsobem popsána pracovníci Uměleckoprůmyslového muzea, odborníci na módu a textil paní Evou Uchalovou a Milenou Zeminovou v roce 1984–1985, kdy se soubor z Jemniště třídil. Na kartách je určena provenience a datace, vyjmenovány použité materiály a techniky a stručný popis stavu vějíře. V letech 2010–12 byly informace z evidenčních karet přepisovány do e-systému pro zprávu mobiliárních fondů Castis. V rámci digitalizace evidence byla pořízena nová fotodokumentace sbírky vějířů. Autorem fotografií je Radek Volf.

Cílem mé práce bylo pokusit se informace doplnit a upřesnit, roztřídit vějíře podle typu, podrobněji popsat jejich rozměry, materiálové složení, techniky a motivy použité pro výzdobu jednotlivých částí. Z restaurátorského hlediska mě pak zajímal stav vějířů a typy poškození jednotlivých částí, související s použitými materiály, sekundárními zásahy či způsobem uložení.

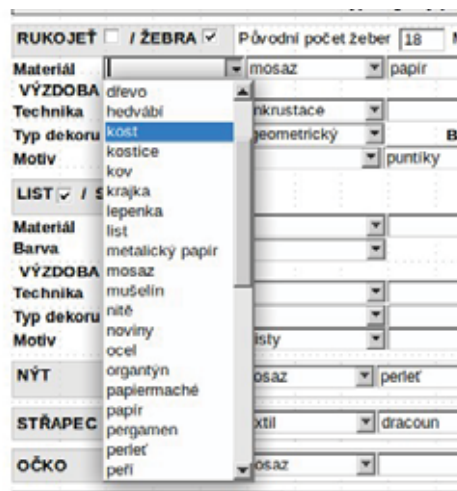
5.1.1 Průzkumové listy (formulář)

Při podobných průzkumech je obvyklé připravit si pro každý objekt průzkumový list s potřebnými kolonkami, které se ručně vyplňují. Já jsem zvolila digitální podobu formuláře, která poskytuje větší prostor pro úpravu údajů během průzkumu a umožňuje vyhledávání a srovnávání jednotlivých objektů dle zaznamenaných dat. V digitální podobě je také snazší zpřístupnit sbírku širšímu okruhu badatelů pomocí internetové sítě.

Pro zápis a uspořádání informací jsem zvolila program pro tvorbu databází LibreOffice Base. Jde o základní součást kancelářského balíku LibreOffice, který je volně dostupný. V základě se jedná o systém navzájem propojených tabulek, jejichž vlastnosti si autor sám navolí a zadá do nich údaje. S tímto základem je pak možné vytvořit formulář s interaktivními poli, v nichž předvolené údaje z tabulek vybíráme, zaškrtaujeme, dopisujeme.^{Obr 95} Další část programu umožňuje vytvořit předvolby pro vyhledávání a filtrování jednotlivých údajů.

Nevýhodou tohoto způsobu záznamu byla náročná a zdlouhavá práce s počítačem, když jsem se učila s tímto programem pracovat a poté tvořila samotnou databázi.

Vějíře jsou ve formuláři seřazeny dle inventárních čísel. Mezi jednotlivými listy lze listovat pomocí šipek nebo zadáním hledaného čísla či jiného údaje do kolonek k tomu určených.

Obr. 95: Ukázka používání formuláře vytvořeného v programu LibreOffice Base.

Formulář má čtyři základní části dle typů údajů:

1. část

Vějíře NPÚ uložené v Ústředním depozitáři Voršilky v Kutné Hoře

PRŮZKUMOVÝ FORMULÁŘ

Inventární číslo << < > >>

Základní informace

Typ **Oboustranný** Datace

Provenience

Signatura/Značka

ROZMĚRY A TVAR

Výška vějíře	<input type="text" value="298"/> mm	Síla žebra	<input type="text" value="0,5"/> mm
Síla vějíře	<input type="text" value="20"/> mm	Síla krycího žebra	<input type="text" value="2"/> mm
Výška listu	<input type="text" value="160"/> mm	Šířka krycího žebra	<input type="text" value="6-22"/> mm
Výška čepele	<input type="text" value="132"/> mm	Úhel rozvětvení	<input type="text" value="140"/> °

Obr. 96: Příklad vyplněné první části průzkumového formuláře.

Pod první hlavičkou najdeme **Základní informace**.^{Obr. 96} Jsou zde uvedena evidenční čísla, která byla vějíři přidělena při ukládání v různých sbírkách a při jeho přemístování. **Nové inventární číslo** je aktuální číslo, pod nímž vějíř nalezneme dnes v Centrálním depozitáři. Skládá se ze dvou písmen a jedno- až pěti-místného čísla. Písmena před číslem uvádějí zkratku sbírky, v níž byly vějíře dříve shromážděny (*JE* = Jemniště, *VE* = Veltrusy, *CS* = Kačina - Roztěž, *DK* = jiné zdroje) Pro úplnost zde uvádím také dvě stará a dnes již nepoužívaná čísla, která mohou být užitečná při dohledávání starších informací. Je to **Původní IČ** (původní inventární číslo) a **PC**, (převozové číslo).

Původní uložení označuje nejčastěji zámek či město - místo původního uložení vějíře před svazem na Jemniště.

Dále zde určuji **Typ** vějíře. Podle materiálového složení a konstrukce můžeme každý vějíř přiřadit do některé ze základních skupin. Jednotlivými typy se podrobně zabývá kapitola 1, já jen připomenu, že se jedná o *skládací vějíř s listem* (papírovým, textilním, pergamenovým, usňovým atd.), *skládací pěřový vějíř*, který je konstrukčně na pomezí mezi vějířem s listem a třetím typem skládacího vějíře, jímž je *skládací brisé vějíř*, jenž nemá list, pouze žebra spojená stuhou. Do zvláštní skupiny můžeme zařadit *kokardový skládací vějíř*,

který můžeme být zároveň vějířem s listem nebo brisé, ale liší se rozpětím, které je vždy 360° a má jiný mechanismus otevírání. Dále zde máme několik typů *pevného vějíře*, které pro jednoduchost zahrnuji do jedné skupiny.

Za **Oboustranný vějíř** považuji ten, u něhož můžeme obě strany vnímat jako pohledové, jsou vyzdobeny do podobného stupně. Vějíř bez zdobení můžeme také pokládat za oboustranný. V některých případech se může jednat o subjektivní informaci.

Provenience a **Datace** byla opsána z evidenčních karet. Údaje jsou různě přesné a podrobné dle možností. Jednoduché je to v případě některých vějířů z 19. a 20. století, na nichž je datace nebo provenience přímo uvedena. V těchto případech je v průzkumových listech uvedeno přesné místo nebo rok výroby. Někdy je však vějíř zařazen do širšího okruhu. U datace to mohou být desetiletí, čtvrtstoletí, půlstoletí nebo i století. Podobně u provenience může být určeno konkrétní město, stát, nebo jen kontinent. Přestože se často jedná o údaje získané odhadem a žádaly by upřesnění, v rámci mé práce nebyl dostatek prostoru pro uskutečnění tak podrobného průzkumu. Vyžadoval by chemicko-technologické analýzy, dobrou znalost vývoje vějířů ve světě a podrobný typologický rozbor jednotlivých částí každého vějíře a jeho výzdoby. Jako problematické v tomto směru vnímám především vějíře Asijské provenience, neboť se jedná o kulturu a ikonografii našemu vnímání velmi vzdálenou. V Evropských sbírkách se nachází mnoho vějířů z Číny a Japonska. Vývoj umění v těchto zemích se v průběhu staletí natolik prolíná, že přesné určení provenience u některých kusů bývá problematické i pro odborníka na asijské umění. V evidenčních kartách sbírky jsou pro označení původu asijských vějířů použity nejednotné termíny jako *Dálný východ* nebo *Přední orient*. Ve svém průzkumu jsem tato označení sjednotila pod široký termín *Asie*. Většinou se jedná o výše zmíněné vějíře z Číny a Japonska.

Signatura/značka je v průzkumových listech uvedena pouze když ji nalezneme na vějíři. Může se jednat o podpis u malovaného výjevu nebo tištěnou či raženou značku výrobce vějířů (např. vídeňský *GEBR. RODECK PATENT*). U vlastnoručních a někdy obtížně čitelných podpisů je těžce rozpoznatelné, zda se jedná o signaturu autora malby, podpis majitele vějíře či věnování.

Dále zde jsou zaznamenány **ROZMĚRY A TVAR** vějíře. Jsou udány v milimetrech. **Výška vějíře** (někdy také označována jako *délka*) označuje rozměr od vrcholu k hlavě. U skládacích vějířů (i kokardových) se jedná o výšku vějíře zavřeného. **Síla vějíře** se měří v místě nýtu ve směru rovnoběžném s osou nýtu. Je závislá na počtu a síle jednotlivých žeber. **Výška listu** se měří od vrcholu listu po jeho napojení na žebra, **výška čepele** od místa napojení listu na žebra k nýtu. U pevných a kokardových vějířů jsem měřila od spodní části rukojeti po začátek listu, pouze u praporkových vějířů jsem měřila rukojeť celou, neboť zde není jasné místo napojení. **Síla žebra** je často jen přibližná, často se liší u jednotlivých žeber jednoho vějíře. Podobně tomu je i u **síly krycího žebra**, která je proměnná většinou u žebra samotného. Byla měřena v místě s největší silou. **Šířka krycího žebra** bývá také proměnná, zapisuji proto rozmezí nejtenčí části (většinou v oblasti krčku) a nejširší části (u vrcholu).

2. část

Typologický popis	
RUKOJEŤ ☐ / ŽEBRA ☒	Původní počet žeber <input type="text" value="18"/> Mezery mezi čepelemi ☒ Souvislý motiv ☐
Materiál	bambus
VÝZDOBA	
Technika	lak hnědý malba
Typ dekoru	geometrický vegetabilní Barevnost vícebarevná
Motiv	květiny listy
LIST ☒ / STUHA ☐	
Materiál	pergamen
Barva	bílá
VÝZDOBA	
Technika	kvaš
Typ dekoru	veduta Barevnost plnobarevná
Motiv	město moře
NÝT ☒	Materiál mosaz perleť
STŘAPEČ ☐	Materiál Barva
OČKO ☐	Materiál
ÚLOŽNÉ POUZDRO ☐ / RÁM ☐ k vějíři patřící ☐ / nepatřící ☐ pro vějíř rozložený ☐ / složený ☐	
Materiál	Výstelka Barva
Pokryv	Barva Technika
Motiv	
POZNÁMKY "Weduta dell Eutrata della Grotta di Gazuolin"	

Obr. 97: Příklad vyplněné druhé části průzkumového formuláře.

Následuje **Typologický popis** vějíře.^{Obr 97} V šedých rámečcích jsou vypsané jednotlivé části vějíře. Zaškrťovací políčka těsně u nich slouží k zaznamenání, jestli tuto část u vějíře nalezneme. Nezaškrtnuté políčko znamená buď to, že tato část u konkrétního typu vějíře nebývá nebo že se nedochovala.

RUKOJEŤ/ŽEBRA tvoří kostru vějíře. Rukojeť nalezneme většinou u pevných vějířů, žebra u vějířů skládacích. U některých pevných asijských vějířů se nachází rukojeť, která se výše štěpí na jednotlivá žebra podpírající list. V tomto případě jsou zaškrtnuty obě možnosti. **Původní počet žeber** bývá často totožný s počtem stávajícím nebo nám jej napoví počet skladů listu (u vějířů s nedochovaným žebrovím). Zaškrťovací políčka **Mezery mezi čepelemi** a **Souvislý motiv** se dotazují, zda čepele žeber tvoří souvislou plochu či ne a zda jsou ozdobeny navazujícím motivem. Do kolonek **Materiál** vybíráme z předvolených údajů materiálů používaných pro výrobu vějířů. Můžeme zde navolit tři různé materiály, které u žeber konkrétního vějíře nalezneme. (*dřevo, rohovina, kost, slonovina, kov,...*) Podrobněji se používanými materiály zabývá kapitola 2.1. **Technika** znamená, jakým způsobem byla provedena výzdoba žeber (*kvaš, řezba, prořezávání, inkrustace, intarzie,...*). **Typ dekoru** zařazuje výzdobu konkrétního vějíře do některé z širších kategorií (*figurální, vegetabilní, zoomorfni, geometrický, nápis, předmět, veduta,...*). **Motiv** naproti tomu uvádí bližší určení zobrazeného dekoru (*strom, zámek, růže, děti, andělíčky, puntíky, proužky,...*). Ne vždy bylo možné uvést všechny motivy vyskytující se na žebrech vějíře. Do kolonky **Barevnost** uvádím, zda je použitý dekor *jednobarevný* (monochromní), *vícebarevný* (vytvořený pomocí dvou nebo tří odstínů) nebo *plnobarevný* (obsahuje celou barevnou škálu).

LIST/STUHA spojují žebra a mají zároveň dekorační funkci. List nalezneme u skládacích vějířů s listem, můžeme tak nazvat i základní část pevných vějířů a zdobnou část skládacích péřových vějířů (peří). Stuhu nalezneme zpravidla u vějířů typu brisé a často i u skládacích péřových vějířů. Kromě **Materiálu**, z něhož jsou vyrobeny zde zapisují taky **Barvu** materiálu. U výzdoby listu opět zaznamenávám použitou **Techniku, Typ dekoru, Barevnost** a **Motiv**.

Dalšími částmi, které může vějíř mít, jsou **NÝT**, **OČKO** a **STŘAPEC**. Nýt slouží ke spojení žeber v hlavě vějíře a určují u něj **Materiál**, podobně jako u oka, které na něj někdy bývá připojeno. Štřapec bývá jako zdobný prvek zavěšen na oku. Zapisuji opět z jakého je **Materiálu** a jakou má **Barvu**.

Některé vějíře jsou uloženy v **POUZDRU** nebo **RÁMU**. U nich zkouším určit, zda se jedná o obal ke konkrétnímu vějíři **patřící** či **nepatřící**. Většinou se jedná o odhad dle typologie a tvaru. Pouzdro zpravidla bývá určeno pro uložení vějíře **složeného**, v rámu bývá vějíř **rozložený**. Také zde je důležité, z jakého **Materiálu** je obal vyroben, z jakého **Materiálu** a jaké **Barvy** je jeho **Výstelka** a **Pokryv**, jaká **Technika** je použita pro jeho výzdobu a jaký **Motiv** je zde zobrazen. Někdy nalezneme na původních pouzdrech stejný motiv jako ve výzdobě vějíře.

Kolonka **POZNÁMKY** slouží k zaznamenání jakýchkoli informací týkajících se typologického popisu, které nebyly výše zahrnuty a jsou důležité.

3. část

Popis poškození			
POŠKOZENÍ RUKOJETI / ŽEBER			
Mechanické	zlomená žebra	zbytky lepidla	
Biologické			
Chemické			
Která žebra jsou poškozena: zlomená č. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12			
POŠKOZENÍ LISTU / STUHY			
Mechanické	trhliny	oddělování materiálů	
Biologické			
Chemické			
POŠKOZENÍ BAREVNÝCH VRSTEV			
POŠK. NÝTU	Mech		Chem
POŠK. STŘAPCE	Mech		Chem Bio
POŠK. OČKA	Mech		Chem
POŠK. POUZDRA / RÁMU	Mech		
	Bio		Chem
SEKUNDÁRNÍ OPRAVY	☒	spojení žeber papírem	
POZNÁMKY			
KOMPLEXNÍ ZHODNOCENÍ STAVU 2			
1. výborný stav – stabilní, pouze znečištění nebo dobré oděrky			
2. dobrý stav – kompaktní, pouze drobná poškození nenarušující výrazně funkční ani estetickou stránku, vhodné malé výprávkování			
3. špatný stav – rozsáhlejší poškození, nutná opatrnější manipulace, nutný částečný restaurátorský zásah			
4. velmi špatný – nekompatní, velké ztráty a degradace materiálu, pro záchranu je potřeba komplexní restaurátorský zásah			
5. alarmující stav – je ohrožena existence objektu			

Obr. 98: Příklad vyplněné třetí části průzkumového formuláře.

Další část formuláře se zabývá **Popisem poškození** daného vějíře.^{Obr. 98} **POŠKOZENÍ RUKOJETI/ŽEBER** a **LISTU/STUHY** rozdělují dle typu na poškození **Mechanické** (trhliny, zlomená žebra, skvrny, deformace, lokální ztráty), **Biologické** (hmyz, hlodavci, mikrobiologické) a **Chemické** (koroze, foxing, žloutnutí, tmavnutí, blednutí). Mechanismy vedoucí k degradaci vějíře spolu samozřejmě souvisí a prolínají se, rozdělení je pouze pro přehlednost. U poškození žeber navíc uvádím, **Která žebra jsou poškozena** (např. *Zlomená žebra č. 2, 5–7, 9, 10*). Žebra jsou u všech vějířů číslována zleva doprava, to znamená, že zadní krycí žebro je označeno č. 1 a následující žebra pak č. 2, 3 atd.

Jiné typy degradace nabízí kolonka u **POŠKOZENÍ BAREVNÝCH VRSTEV**. Zde se může jednat o *sprašování, krakeláž, odlupování* aj.

V této sekci mám zahrnuty také poznámky týkající se **SEKUNDÁRNÍCH OPRAV**, neboť také přispívají k vývoji stavu vějíře. Může se jednat o nejrůznější typy *vysprávek, doplňků* nebo *retuší*.

Opět následuje kolonka, do níž je možné zapsat jiné **POZNÁMKY** týkající se poškození vějíře.

Na konci této části formuláře nalezneme **KOMPLEXNÍ ZHODNOCENÍ STAVU** vějíře. Stav je hodnocen číselnou stupnicí 1–5, přičemž stupeň poškození, který si máme představit pod jednotlivými čísly je ve formuláři uveden i slovně (je inspirován hodnocením stavu knih):

1. *výborný stav – stabilní, pouze znečištění nebo dobré oděrky*
2. *dobrá stav – kompaktní, pouze drobná poškození nenarušující výrazně funkční ani estetickou stránku, vhodné malé vysprávkování*
3. *špatný stav – rozsáhlejší poškození, nutná opatrnější manipulace, nutný částečný restaurátorský zásah*
4. *velmi špatný – nekompatní, velké ztráty a degradace materiálu, pro záchranu je potřeba komplexní restaurátorský zásah*
5. *alarmující stav – je ohrožena existence objektu*

4. část

Péče o objekt		
NÁVRH RESTAURÁTORSKO-KONZERVAČNÍHO ZÁSAHU		
vytvoření ochranného obalu		
DOPORUČENÝ ZPŮSOB ULOŽENÍ rozložený s podporou		
DOPORUČENÉ PODMÍNKY ULOŽENÍ SBÍRKY		
POZNÁMKY Vějíř po zrestaurování nelze složit.		

Obr. 99: Příklad vyplněné čtvrté části průzkumového formuláře.

Poslední část formuláře se týká **Péče o objekt**.^{Obr. 99} Představuji zde svůj **NÁVRH RESTAURÁTORSKO-KONZERVAČNÍHO ZÁSAHU**, kterým by bylo vhodné vějíř ošetřit. Jedná se o přehled doporučených kroků, jako je *doplnění chybějícího materiálu, vysprávkování trhlin, fixace barevných vrstev, celoplošná skeletizace listu, spojení stuh, vytvoření ochranného obalu* apod. Metoda, která bude pro dosažení jednotlivých kroků zvolena, už záleží na restaurátorovi, který by se vykonání restaurátorského zásahu ujal.

Jak již bylo mnohokrát zmiňováno, důležitou součástí péče o objekt je správný **ZPŮSOB ULOŽENÍ**. Dle stavu objektu zde doporučuji, zda by bylo lepší uložit tento vějíř *složený, rozložený* nebo *rozložený s podporou* (tzn. s tvarovaným lůžkem). Následuje opět kolonka pro ostatní **POZNÁMKY**.

5.1.2 Katalog

Na základě dat shromážděných do průzkumových listů byl vytvořen katalog. Formulář byl koncipován takovým způsobem, aby bylo možné informace v něm zaznamenané navzájem srovnávat a třídit, tedy aby bylo možné napasovat do něj každý typ vějíře. Nevýhodou tohoto systému je, že se jedná o pouhá hesla v kolonkách a někdy je náročné si na jejich základě představit něco konkrétního. Katalog naproti tomu má být čtivou formou zpracování jednotlivých vějířů s fotkami a popisem ve větách a souvislostech. Nezabývám se v něm popisem poškození ani návrhy restaurátorského zásahu, jedná se především o typologický popis.

Pro tvorbu katalogu byl použit program LibreOffice Impress (jedná se o obdobu programu Microsoft PowerPoint, opět z kancelářského balíku LibreOffice). Katalog je veden jako samostatně svázaná příloha Diplomové práce. Má vlastní úvod se základním přehledem typologie vějířů. Následují jednotlivé oddíly, do nichž jsou vějíře rozčleněny podle dle typu (tedy ne již dle inventárních čísel jako u průzkumových listů). Každý vějíř má svou stránku s fotkami celku i detailů a s jednoduchým popisem. Viz Textová Příloha č. I.

5.2 Návrh vhodného uložení

Tak jako ve většině sbírek vějířů, s nimiž se běžně setkáme, také vějíře v Kutné Hoře jsou uloženy v různých obalech, více či méně vhodných. Většina vějířů je uložena složená v hedvábném papíře,^{Obr 100} jiné nalezneme rozložené na podložkách z lepenky, některé v originálních etujích či rámech.^{Obr 101}

Obr. 100: Složený vějíř uložený v hedvábném papíře. Obr. 101: Vějíř uložený v původním obalu.

Obr. 102: Uložení vějíře v dřevěném zlaceném rámu. [36]

Sbírka vějířů v Kutné Hoře byla dlouhá léta uložena v depozitáři v klášteře Voršílek. Letos byl Centrální depozitář přemístěn do nově zrekonstruované budovy Hlouška v jiné části města. Objekty jsou zde ukládány do nových systémů, přičemž sbírka vějířů zatím zůstává v původních obalech. Jedním z cílů mé diplomové práce proto bylo navrhnout pro tuto sbírku systém uložení, který by každému vějíři poskytoval potřebné podmínky. Věcí majitele pak bude, nakolik se z mého návrhu inspiruje pro skutečný systém uložení.

V rámci diplomové práce byl restaurován jeden z vějířů z této sbírky, asijský skládací vějíř s papírovým listem (viz kap. 6). Součástí restaurátorského zásahu byla výroba úložného pouzdra, které bude zároveň návrhem pro uložení dalších vějířů sbírky. Vzhledem k tomu, že pro některé vějíře je lepší uložení ve stavu rozloženém a pro některé ve stavu složeném, byly dle rozměrů

restaurovaného vějíře navrženy obaly pro oba způsoby uložení. Snažila jsem se nejen o to, aby obaly odpovídaly potřebám vějířů, ale také aby nebyly příliš nákladné a náročné na výrobu. Pokusila jsem se odhadnout náklady na jejich výrobu. Při volbě vhodných ukládacích systémů jsem se inspirovala těmi, s nimiž jsem se setkala v muzeích či odborných člancích (viz kapitola 4.2.3).

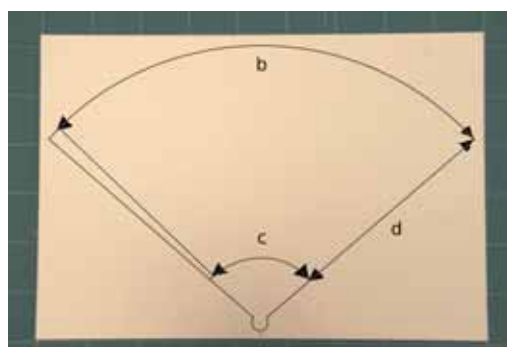
V depozitáři budou vějíře umístěny do kovových skříní s plytkými zásuvkami, kde budou uloženy vždy v jedné vrstvě. Není proto třeba v nosnosti počítat s vrstvením obalů na sebe. Požadavkem správců depozitáře bylo, aby úložné systémy umožňovaly nahlížení na objekt bez nutnosti otevírání obalů a byla tak možná snadná kontrola vějířů. Znamená to vyrobení systému s průhlednými víky, což je možné za předpokladu jejich uložení v dokonale temné zásuvce či místnosti.

5.2.1 Krabice pro rozložený vějíř

Pro rozložený vějíř byla vyrobena krabice z alkalické lepenky s tvarovaným lůžkem z archivní lepenky. Vějíř je na lůžko upevněn pomocí proužků polyesterové folie uchycené suchými zipy. Lůžko je upevněno na zvláštní desku položenou na dně krabice a vyjímatelnou za pomoci tkalounů, aby bylo možné vějíř i s lůžkem z krabice vyndat. Krabice je lepená, na okrajích zpevněná pomocí samolepících proužků plátna. Víko na krabici bylo vyrobeno ve dvou variantách, aby si majitel mohl vybrat systém, který mu bude více vyhovovat. Pevné lepenkové víko bylo vyrobeno ze stejných materiálů jako krabice a byly na něj umístěny fotografie vějíře. Druhou variantou je měkké průhledné víko vyrobené z polyesterové folie. Pro usnadnění výroby jsem vytvořila návod s obrázky.²⁵

Obr. 103: Z lepenky AlphaCell byla uřezána podložka z každé strany o 1 cm větší než volně rozložený vějíř.

Obr. 104: Na podložku byl obkreslen obrys vějíře, linie naznačující umístění zadního žebra a polovinu výšky čepelí žeber, aby mohly být naměřeny délky „b“, „c“, „d“.

Obr. 105: Z lepenky AlphaCell byly uřezány 3 pásy dle rozměrů naznačených na obr. 104. První dva pásy se zvažují k 0 mm, třetí je obdélník.

Obr. 106: Měření rozměru „a“ (po spodní hranu předního krycího žebra a odečteme 1 mm).

²⁵ linie při rozměrování byly kresleny tužkou, aby byly vidět na fotografiích, jsou zvýrazněny za pomoci počítače.

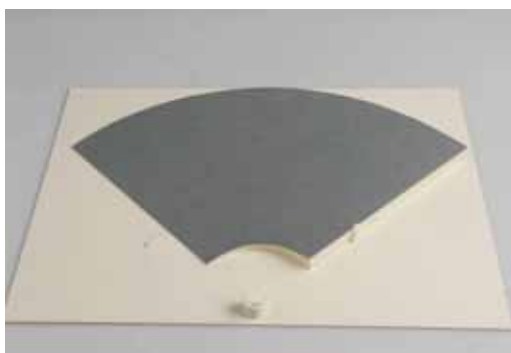
Obr. 107: Pásy byly nalepeny na podložku do místa nakreslených čar. Svažují se doleva. Kolem hlavice nalepen další pás vysoký „a“ a dlouhý 4 cm.

Obr. 108: Dle nalepených pásů byla obkreslena a vyřezána horní část lůžka z lepenky BoxBoard.

Obr. 109: Dle vějíře bylo naměřeno umístění proužků Melinexu držících přední a zadní krycí žebro 5 mm pod listem. Proužky široké 5 mm, provlečeny otvory vyřezanými v lepence, nalepeny zezadu oboustrannou lepicí páskou. Na konci nalepen suchý zip.

Obr. 110: Takto připravená horní část lůžka z lepenky BoxBoard byla nalepena na hrany pásů připravených na podložce z lepenky AlphaCell.

Obr. 111: Z lepenky AlphaCell byla vyrobena krabice. Její dno je z každé strany o 1 mm širší než podložka lůžka.

Obr. 112: Hrany nalepeny na boky dna krabice. Výška krabice je cca o 1 cm vyšší než vějíř upevněný na lůžku

Obr. 113: Boky krabice byly zpevněny Filmoplastem T, vevnitř asi 1 cm pod horní hranu, zvenku několik centimetrů přes dno. Filmoplast lepen po částech, nejprve rohy krabice, potom celé boky.

Obr. 114: Detail zapravení Filmoplastu na každém rohu.

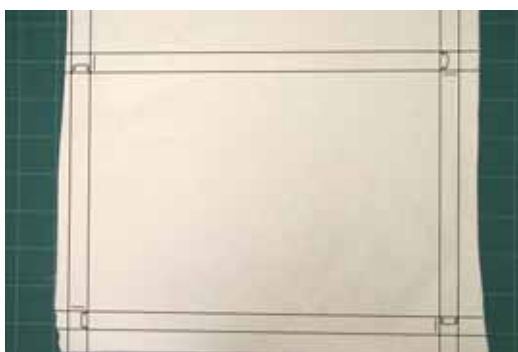
Na dno krabice byly vlepény tkalouny pro snazší vyndání podložky.

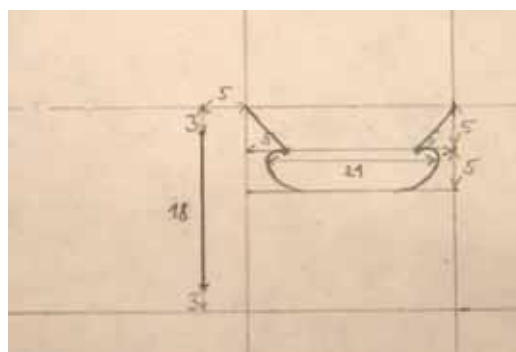
Obr. 115: Varianta pevného víka byla zhotovena stejným způsobem jako krabice samotná. Rozměry víka jsou z každé strany o 1,5 mm větší než krabice. Okraje jsou vysoké 2,5 cm.

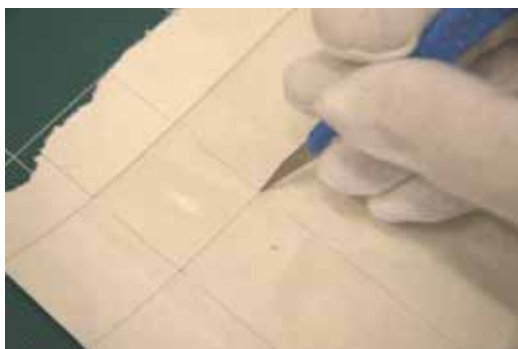
Obr. 116: Na boční a horní stranu víka byly nalepeny fotografie rozevřeného vějíře.

Obr. 117: Varianta víka z Melinexu byla nejprve rozkreslena na papír. Víko je z každé strany o 1mm větší než krabice. Okraje jsou vysoké 2,5 cm.

Obr. 118: Detail rozkresu zámku v každém rohu víka. Hlavička „hříbku“ je o 3 mm širší než otvor do něhož zapadá.

Obr. 119: Na Melinex byly dle rozkresu naznačeny linie pomocí ostrého předmětu, zámky byly vyřezány. Víko bylo poskládáno a rohy zajištěny pomocí zámků.

Obr. 120: Detail založení zámku v každém rohu víka.

Obr. 121: Krabice s vějířem a víkem z Melinexu.

Použité materiály

- AlphaCell antique 2 mm, alkalická lepenka
- BoxBoard 1 mm, archivní alkalická lepenka s šedým povrchem odolným proti mastnotě, špíně a oděrkám
- Filmoplast T 240 µm, samolepící tkaná páska, bílá
- Melinex 100 µm, inertní polyesterová folie
- Akrylep 545, disperzní archivní lepidlo
- Velcro, samolepící suchý zip, kolečka 19 mm
- Kores duo, oboustranně lepící páska
- Tkaloun bílý bavlněný

Odhad nákladů

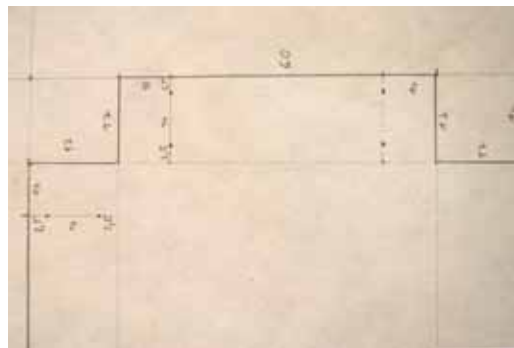
- Krabice
 - Materiál: AlphaCell 60 Kč + Filmoplast 100 Kč + Akrylep 20 Kč + tkaloun 5 Kč = **185 Kč**
 - Čas na výrobu: **2h**
- Lůžko
 - Materiál: AlphaCell 50 Kč + BoxBoard 30 Kč + Akrylep 20 Kč + Melinex 3 Kč = **103 Kč**
 - Čas na výrobu: **4h**
- Víko lepenkové
 - Materiál: AlphaCell 60 Kč + Filmoplast 100 Kč + Akrylep 20 Kč = **180 Kč**
 - Čas na výrobu: **2h**
- Víko melinexové
 - Materiál: Melinex **50 Kč**
 - Čas na výrobu: **2h**

5.2.2 Krabice pro složený vějíř

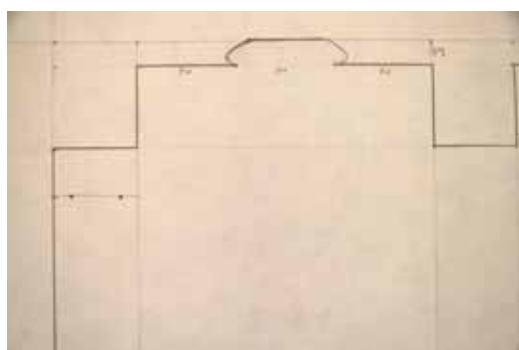
Pro složený vějíř byly vyrobeny dvě varianty krabic. První je vyrobena z polyesterové folie spojené nití a uzavíratelná z kratší boční strany vyřezaným zámkem. Byla inspirována systémem uložení používaným v Uměleckoprůmyslovém muzeu. Druhá, pevnější varianta krabice, byla vyrobena z alkalické lepenky. Je opatřena násuvným víkem z polyesterové folie spojeným nití. V krabici z lepenky je vlepena výztuž pro upevnění hlavy vějíře.

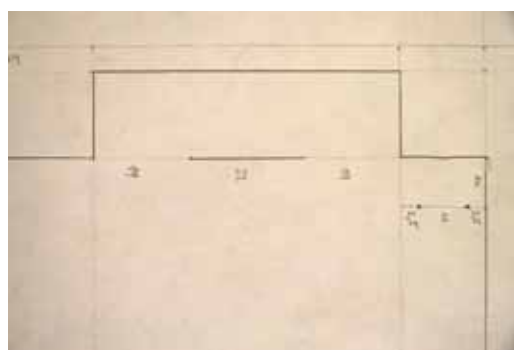
Obr. 122: Pro výrobu krabičky z Melinexu byl opět nejprve proveden rozkres včetně rozmístění dírek pro šití.. Rozměry krabičky jsou natěsno kolem složeného vějíře, pouze výška má 5 mm rezervu.

Obr. 123: Detail rozkresu zadní boční strany.

Obr. 124: Detail rozkresu „hříbkové“ části zámku.

Obr. 125: Detail rozkresu prořezané části zámku.

Obr. 126: Dle rozkresu byla krabička narýhována, vyříznuta jehlou byly předpíchnány dírky pro šití.

Obr. 127: Krabička byla poskládána a pomocí zahnuté jehly sešita v místě předpíchaných dírek.

Obr. 128: Detail zavírání krabičky pomocí zámku.

Obr. 129: Vějíř v krabičce z Melinexu.

Obr. 130: Druhá varianta krabičky pro složený vějíř byla vyrobena z lepenky AlphaCell podobným způsobem jako krabice pro rozložený vějíř. Vnitřní rozměry krabičky jsou o 5 mm delší než vějíř a o 5 mm vyšší. Bočnice krabičky jsou zpevněny Filmoplastem T.

Obr. 131: Výztuha pro upevnění hlavice vějíře vyrobená z lepenky AlphaCell byla vlepena do krabice do místa krčku vějíře.

Obr. 132: Z Melinexu bylo vyrobeno násuvné víko z každé strany o 0,5 mm větší než krabička. Bylo sešito pomocí nitě.

Obr. 133: Hotová krabička s melinexovým víkem a složeným vějířem.

Použité materiály

- AlphaCell antique 2 mm, alkalická lepenka
- Filmoplast T 240 μm , samolepící tkaná páska, bílá
- Melinex 100 μm , inertní polyesterová folie
- Akrylep 545, disperzní archivní lepidlo
- Kovářská nit, 100 % len hlazený, tex 42x3, 50 m, bílá

Odhad nákladů

- Krabička melinexová
 - Materiál: Melinex 25 Kč + nit' 1 Kč = **26 Kč**
 - Čas na výrobu: **2 hod**
- Krabička lepenková s melinexovým víkem
 - Materiál: Alphacell 15 Kč + Filmoplast 45 Kč + Melinex 25 Kč = **85 Kč**
 - Čas na výrobu: **4 hod**

Lepenkové krabičky jsou nákladnější na výrobu. Poměrně drahým materiálem je Filmoplast T použitý pro zpevnění bočních stran krabičky. Pro snížení nákladů by bylo možné nahradit jej plátnem, výroba by však byla časově náročnější, neboť by bylo nutné použít pro upevnění plátna „mokré“ lepidlo.

6 Restaurování vějíře JE 53

6.1 Identifikace

Předmět restaurování: malovaný vějíř

Inventární číslo: JE 53

Provenience: Asie

Doba vzniku: přelom 18. a 19. století

Autor: neznámý

Rozměr: (výška x šířka x síla): 290 x 430 x 200 mm

Materiál: papír, kost, dřevo, rohovina, perleť, mosaz

Výzdoba: kvašová malba, zlacení, lak

Místo uložení: Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Zadavatel: NPÚ středních Čech

Zásah provedla: BcA. Zuzana Kaštovská

Pedagogický dohled: Mgr. & BcA. Radomír Slovík

Termín započetí práce: červen 2014

Termín ukončení práce: červenec 2014

Analýzy: Ing. Alena Hurtová, Katedra chemické technologie, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice,

PhMr. Bronislava Bacílková a Ing. Hana Paulusová, Oddělení péče o fyzický stav archiválií Národního archivu.

6.2 Popis vějíře

6.2.1 Typologický popis

Jedná se o skládací vějíř, jehož základ tvoří papírový list nasazený na kostěné žebrovi. Dle evidenční karty vznikl vějíř na přelomu 18. a 19. století, provenience je pravděpodobně Japonská nebo Čínská.

List je dvouvrstvý, jeho výška je 152 mm a rozpětí při rozevření dosahuje rozpětí 430 mm. Výzdoba je provedena technikou kvašové malby. Na přední straně se nachází figurální výjev Asijské rodiny na třpytivém hnědošedém podkladě. Scénérie se odehrává v krajině s kopci. U stolu stojí žena se třemi syny, opodál se prochází muž a opírá se o hůl. Nad stolem létá hmyz podobný včele. V obrovských zdobených nádobách na pravé i levé straně listu jsou vzrostlé kvetoucí sakury. Kvaš je doplněn zlatými liniemi, pravděpodobně se jedná o mušlové či plátkové zlato. Zadní strana listu je ozdobena motivem bílé kvetoucích rostlin na růžovém třpytícím se podkladě.

Kostru vějíře tvoří 20 tenkých hnědě lakovaných kostěných žeber, která na první pohled působí jako bambusová. Výška čepelí je 125 mm. Jazyčky žeber jsou dřevěné, jsou vsunuty mezi dvě vrstvy papírového listu. Krycí žebra a přední stranu čepelí zdobí navazující reliéfní malba s figurálními, vegetabilními i zoomorfními motivy. I zde se nacházejí zlaté prvky. Uprostřed je zobrazena skupinka čtyř Asiatů s dítětem. Vlevo nalezneme dva jelínky. Další části žebrovi jsou ozdobeny zlatými a modrými květy a přesličkami. Na krycích žebrech se nacházejí fragmenty figurálních motivů. V hlavici a nad ní jsou krycí žebra zpevněna kusem rohoviny.

Žebra jsou v hlavici spojena pomocí mosazného nýtu s kulatými perleťovými podložkami.

6.2.2 Popis poškození

List vějíře je poškozen zejména mechanicky. Je narušen mnoha trhlinami, především v místě skladů. Téměř každý sklad je natržen u vrcholu a ve spodní části listu. Na dvou místech způsobily trhliny úplné oddělení materiálu od celku listu. Lokálně se přední a zadní strana papírového listu oddělují. Papír je mírně zkroucený a zkřehlý. V minulosti byl list vyspraven ze zadní strany tím způsobem, že trhliny byly spojeny proužky papíru. Vysprávky byly zapraveny neutrální retuší růžovou kvašovou barvou. Retuš lokálně překrývá originální malbu. Takovýchto vysprávek nalezneme na zadní straně listu celkem 13.

Pastózní vrstvy kvašové malby i zlacení krakeluje a lokálně v místech skladů došlo k jejich ztrátám.

Kostěný základ žebroví vějíře není poškozen. Ztráty můžeme však zaznamenat v jeho výzdobě. Hnědý lak je na krajích žeber sedřený a poškozeny jsou také malby. Jejich vystupující části jsou odřeny, v některých místech došlo ke ztrátám barevných vrstev. V tomto směru jsou do nejvyšší míry poškozena krycí žebra, neboť jsou vystavena největšímu mechanickému náporu. Zůstaly na nich již jen fragmenty malby. Část rohoviny zpevňující dolní část zadního krycího žebra chybí a je uvolněna z kostěného základu.

6.3 Restaurátorský záměr

1. Fotodokumentace stavu před a v průběhu restaurování.
2. Odborné analýzy (odběr stěrů pro mikrobiologickou analýzu, identifikace chemického složení barevných vrstev a lepidel, identifikace vlákninového složení papíru).
3. Průzkum fyzického stavu (průzkum stavu barevných vrstev, zkoušky rozpustnosti originálních barevných vrstev a retuší, měření pH papírové podložky).
4. Desinfekce v případě prokázání aktivního mikrobiologického napadení.
5. Mechanické čištění suchou cestou (latexové pryže Wishab a Wallmaster).
6. Konsolidace barevných vrstev v případě špatné adheze papíru a barevné vrstvy.
7. Odkyselení papíru v případě nízkého pH.
8. Sejmutí historických cedulek se signaturami z povrchu vějíře.
9. Demontáž historických vysprávek.
10. Odstranění historických retuší z originální barevné vrstvy.
11. Vyspravení trhlin v papírovém listu vlepáním japonského papíru mezi vrstvy originální papírové podložky.
12. Doplnění chybějící části krycího žebra.
13. Adjustáž do krabice z nekyselé lepenky s tvarovaným lůžkem.

6.4 Popis restaurátorských prací

Fotodokumentace

Pro lepší orientaci v procesech, kterými vějíř prošel, byla pořízena detailní fotodokumentace. Zachycen je především stav před restaurováním a po restaurování. Fotografie byly pořízeny v temné místnosti za pomoci zábleskových světel a antireflexní podložky.^{Obr. 139-156} Před restaurováním byl objekt rovněž focen za pomoci UV záření kvůli zjištění výskytu aktivního mikrobiologického napadení a ujasnění rozsahu přemaleb na zadní straně listu.^{Obr. 157} Za denního světla či za pomoci zábleskových světel byly rovněž foceny všechny důležité kroky průběhu restaurátorských prací. Viz Obrazová příloha II.

Odborné analýzy

Před započítím prací byl proveden optický průzkum, na jehož základě byl vyhotoven restaurátorský záměr. Následně byly provedeny základní testy a analýzy.

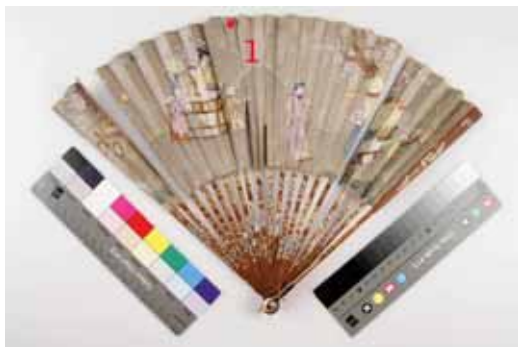
Byly provedeny zkoušky rozpustnosti barevných vrstev ve vodě a v etanolu. Filtrační papírky, namočené v jednotlivých látkách, byly přikládány postupně ke všem typům originálních barevných vrstev i retuší a byla pozorována reakce.^{Tabulka 2}

Tabulka 2: Zkoušky rozpustnosti barevných vrstev²⁶

		voda	etanol
list	růžové a šedé pozadí	-	-
	modrá, žlutá, zlato	++	-
	černá, bílá, hnědá, zelená, oranžová, růžová, fialová	+	-
žebra	hnědý lak	-	-
	nažloutlý povrchový lak	-	+
	fialová, modrá, zlato	+	-
	bílá, oranžová	-	-
retuš	růžová	++	-

²⁶ - nereaguje, + mírně reaguje, ++ reaguje

Pro zjištění míry kyselosti vějířového listu byla zvolena místa, na nichž se nachází pouze barevné pozadí nereagující na vodu. Místa měření byla nejprve mechanicky očištěna pomocí latexové houby Wallmaster. Bylo provedeno měření předního i zadního listu, dle možností z vnitřní strany v místě rozlepení. ^{Ob. 134 a 135} K měření byl použit předem nakalibrovaný pH metr s dotykovou elektrodou. Naměřená průměrná hodnota pH vějířového listu byla 6,14. Nebude tedy třeba přistupovat k jeho odkyselození.

Obr. 134: Lokalizace měření pH na přední straně vějíře.

Obr. 135: Lokalizace měření pH na zadní straně vějíře.

Dále byly z objektu odebrány vzorky materiálů pro identifikaci složení. Pro identifikaci vlákninového složení papíru byl odebrán vzorek papírového listu. Analýzu provedla Ing. Hana Paulusová z Oddělení péče o fyzický stav archiválií Národního archivu. Analýza prokázala silně namletá a nakráčená lýková vlákna. Vzhledem k malé velikosti vzoru jsou výsledky pouze orientační. Viz Textová příloha III.

Pro identifikaci složení zdobné části krycích žeber, o níž jsem se domnívala, že je vyrobena z rohoviny, byl odebrán vzorek z okraje ulomené části. Infračervená spektroskopie prokázala podobnost vzorku se standardem spektra buvolího rohu. Analýzu provedla Ing. Alena Hurtová z Katedry chemické technologie z Fakulty restaurování Univerzity Pardubice. Viz Textová příloha IV.

Nedestruktivní metodou mobilní XRF analýzy bylo stanoveno prvkové složení dalších částí vějíře a barevných vrstev. ^{Ob. 158} Analýzy provedla opět Ing. Alena Hurtová. Přístroj byl přikládán k jednotlivým částem vějíře. Metoda udává směsné spektrum látek přítomných v celé hloubce měřeného místa, výsledky jsou proto pouze orientační. Viz Textová příloha IV. Zlaté části výzdoby jsou vyhotoveny ze zlata, případně ze zlata s malým podílem mědi (může se jednat o plátkový nebo práškový kov). ^{Ob. 159, 160, 162} V pozadí obou stran listu je přítomno stříbro, pravděpodobně v podobě prášku tvořícího lesk. ^{Ob. 165} Prvkové složení žeber odpovídá kosti. V barevných vrstvách se mohou

nacházet tyto pigmenty: olovnatá běloba, mínium nebo masikot, hlinitokřemičitany a sloučeniny vápníku, malachit, měděnka, rumělka, železité červeně, smalt, pruská modř (byla používána od poloviny 18. století), zinková běloba (začala se používat na konci 18. století). Dle výsledků analýzy můžeme tedy předpokládat, že vějíř byl vyroben nejdříve na konci 18. století, nelze to však tvrdit s určitostí.

Průzkum fyzického stavu barevných vrstev^{Obr. 159-170}

Pastózní vrstvy kvašové malby i zlacení krakelují a lokálně v místech skladů došlo k jejich ztrátám. Stav barevných vrstev byl zkoumán pod mikroskopem.²⁷ Adheze krakel k papírové podložce byla jemně testována pomocí malého štětečku. Krakely vykazovaly poměrně dobrou adhezi, nebude tedy nutné přistoupit k jejich fixaci. Ke krakeláži dochází pravděpodobně v důsledku velkého množství pojiva přítomného ve hmotě barevných vrstev, fixací by mohlo vzniknout ještě větší pnutí.

Mechanické čištění suchou cestou

Povrch žebra a list byl mechanicky očištěn suchou cestou pomocí latexové houby Wallmaster. V místech zkrakelované malby bylo postupováno se zvláštní opatrností.

Odstranění historických vysprávek a retuší

Na základě zkoušek rozpustnosti, které neprokázaly zvláštní citlivost většiny barevných vrstev na vodu,^{Tab 2} bylo možno přistoupit k opatrnému sejmutí historických vysprávek ze zadní strany vějíře mokrou cestou. Byly postupně vlhčeny 3 % vodnou Tylose MH 6000 a odstraněny pomocí skalpelu. Retuše překrývající originální barevnou vrstvu byly rovněž vlhčeny a snímány pomocí vatových tampónů.^{Obr. 171-174}

²⁷ Byl použit stereomikroskop Leica S6 D.

Vyspravení trhlin

Trhliny v papírovém listu byly vyspraveny pomocí japonského papíru *Tengujo kashmir* 8,6 g/m² tónovaného azobarvivou do barvy podkladu. Nejprve byly provedeny zkoušky lepení na vzorcích kvůli správné volbě adheziva.^{Obr. 175} Proužky čínského papíru (vlastnostmi podobného vějířovému listu) a japonského papíru (který bude použit pro vyspravení) byly slepeny pomocí škrobu (v poměru 1:4 s vodou) a 5 % vodnoetanolové Tylose MH 6000. Jedna část vzorků byla po nalepení nechána pod zátěží a byla měřena doba jejich schnutí.^{Obr. 176} Druhá část usychala bez zátěže kvůli srovnání míry zkroucení.^{Obr. 176} Výsledkem zkoušek byla doba schnutí škrobu 20 minut a Tylose 15 minut. Oba vzorky, které usychaly bez zátěže se zkroutily, Tylose trochu méně. Výsledky tedy byly srovnatelné, bylo by možné použít obě lepidla. Nakonec byl pro lepení vysprávek vybrán rýžový škrob. Je pevnější než Tylose a pravděpodobně je to stejný materiál, který byl originálně použit na slepení vějířových listů.

Aby vysprávký nenarušily estetické vyznění listu, bude japonský papír vsunut mezi originální vějířové listy. Bylo tedy třeba nejprve oddělit přední a zadní list vějíře v místech, kde bude potřeba vysprávký provést. V horní části listu byla adheze originálních listů poměrně špatná, bylo proto možné oddělit je nasucho pomocí skalpelu. V některých místech však bylo třeba sklad navlhčit, aby došlo k uvolnění lepidla. Opět muselo být postupováno velmi opatrně s ohledem na citlivé části barevných vrstev.^{Obr. 178}

Do takto připravených okrajů trhlin byl postupně lepen tónovaný japonský papír. Poté byly originální vrstvy vějířového listu slepeny k sobě a sklad byl zatížen. Japonský papír byl do defektů vkládán takovým způsobem, aby směr jeho vláken byl kolmý ke směru trhliny.^{Obr. 179} Pro zvýšení pevnosti bylo použito větší množství malých kousků japonského papíru místo jednoho souvislého pruhu [inspirace 27]. Aby při lepení a zatěžování skladů na rovné podložce nedošlo ke ztrátě třetího rozměru vějíře, bylo dle tvaru vějířového listu vyrobeno pevné lůžko^{Obr. 180} z lepenky a holytexu.²⁸ Po vyspravení každého skladu byl vějíř na toto lůžko umístěn, shora založen lepenkou odpovídajícího tvaru a zatížen pomocí zátěžového pytlíku. Takto byl list ponechán do uschnutí, než bylo přistoupeno k lepení dalšího skladu.^{Obr. 181}

²⁸ systém zatěžování lepeného vějířového listu na tvarovaném lůžku byl inspirován restaurátorským zásahem provedeným na kantonském vějíři. Lůžko však vyrobili z melinexu. [27]

Upevnění rohovinové části krycího žebra

Uvolněná zdobná část zadního krycího žebra nebyla doplněna, byla pouze upevněna na své místo pomocí kostního klihu.^{Obr. 156} Bylo by obtížné sehnat pro doplnění materiál stejného složení a barevnosti. Pouhou konzervací defektu v současném stavu nebude ovlivněna pevnost žebra, efekt při doplnění by byl pouze estetický.

Adjustáž vějíře

Vzhledem ke křehkosti vějířového listu a množství vyspravených skladů bude lepší uchovávat vějíř v rozevřené poloze podepřený tvarovaným lůžkem. Z alkalické lepenky Alphacell s okraji zpevněnými Filmoplastem T byla zhotovena krabice. Jako adhezivum bylo použito disperzní lepidlo Akrylep. Do ní byla vložena podložka s tvarovaným lůžkem, kterou bude možné z krabice vyndat pomocí tkalounů.^{Obr. 184 a 187} Lůžko je zhotoveno z alkalických lepenek AlphaCell a BoxBoard. Vějíř je na něj upevněn uchycením krycích žeber proužky melinexové folie se suchými zipy.^{Obr. 186} Pro uzavření krabice byly zhotoveny dvě varianty víka, z nichž si majitel bude moci vybrat formu, která mu více vyhovuje. Jedno víko je pevné, vyrobené z lepenky stejným způsobem jako krabice. Z boční a horní strany je opatřeno fotkami rozevřeného vějíře.^{Obr. 189} Druhá varianta víka je měkká a průhledná, zhotovená ze skládané melinexové folie.^{Obr. 188} V rámci návrhu uložení jiných vějířů sbírky byly dle rozměrů vějíře JE 53 také dvě varianty krabiček pro složený vějíř. Podrobně jsou popsány v kapitole 5.2.

6.5 Seznam použitých materiálů a chemikálií

Použité materiály

- japonský papír Tengujo Kashmir 8,6 g/m²
- AlphaCell antique 2 mm, alkalická lepenka
- BoxBoard 1 mm, archivní alkalická lepenka
- Filmoplast T 240 μm, samolepící tkaná páska, bílá
- Melinex 100 μm, inertní polyesterová folie
- Kovářská nit, 100 % len hlazený, tex 42x3, 50 m, bílá
- Velcro, samolepící suchý zip, kolečka 19 mm
- Kores duo, oboustranně lepící páska
- Tkaloun bílý bavlněný

Použité chemikálie

- demineralizovaná voda
- Tylose MH 6000 (methylhydroxyetylcelulóza)
- azobarviva (saturnová hněď L2G., saturnová šed' LRN a rybacelová žlut' D3R), vyrábí Synthesia a.s., Pardubice
- rýžový škrob
- kostní klič
- Akrylep 545, disperzní archivní lepidlo
-

Pomocné materiály

- latexové pryže Wishab a Wallmaster
- jemné syntetické štětce
- HollyTex, 100 % PES, 33 g/m² a 81 g/m²
- prokladové lepenky
- filce
- filtrační papíry

6.6 Doporučené klimatické podmínky

Vějíř doporučujeme skladovat v otevřené poloze v obalu s tvarovaným lůžkem při relativní vlhkosti 45–50 % \pm 5 %, teplotě do 16–18 °C \pm 2 °C. V případě vystavování doporučujeme osvětlení max. 50 lx. Umístit mimo přímé denní světlo a zabránit kolísání relativní vlhkosti a teploty.

Prachový depozit lze z povrchu díla jemně odstraňovat pouze suchou cestou pomocí jemného štětce.

7 Závěr

Vějíře jsou trojrozměrné objekty určené k užívání. Navíc se zpravidla skládají z většího množství materiálů odlišného charakteru, které jsou nuceny správně spolupracovat. To jsou hlavní důvody, proč není péče o ně jednoduchá. V kombinaci s jejich stářím a degradujícími materiály se může jednat o opravdový oříšek. Rozhodně se nedá říci, že má práce směřuje k jeho rozlousknutí. Měla jsem však příležitost aspoň trochu nahlédnout do tohoto zajímavého problému a částečně jej zkusit pochopit. Ostatně, jeden rok věnování se takto komplikovanému tématu je velmi krátká doba na to stihnout něco více.

Jak již bylo několikrát řečeno, u vějířů se můžeme setkat se spoustou rozličných materiálů pocházejících ze všech koutů světa. Již jen úkol naučit se tyto materiály rozlišovat, pochopit správně jejich složení a mechanismy probíhající v nich během stárnutí, by člověku vystačil na velkou část života. Přesto jsem velmi ráda, že jsem se pustila do zpracování právě tohoto tématu a nerada bych jej s dokončením této práce opustila.

Průzkum sbírky v Kutné Hoře byl velmi přínosnou součástí. Jakkoli bychom se mohli o vějířích bavit na teoretické úrovni, poté, co mi jich rukama prošlo téměř 350, jsem si udělala jasnější představu o tom, jak fungují. Výroba průzkumových listů, průzkum vějířů a katalogizace byly poměrně zdoluhavými částmi práce se spoustou neustále se opakujících informací. Doufám však, že nashromážděná data budou přínosná nejen pro mou zkušenost, ale také pro správu sbírky a další případné zájemce a badatele.

Každý z jednotlivých typů vějířů trpí jiným způsobem a zásahy vedoucí k jejich záchraně se mohou navzájem velmi lišit. U zdegradovaných skládacích vějířů často stojíme před rozhodnutím, zda vějíř zachránit na úkor jeho funkčnosti, nebo zda lze oba tyto prvky (estetický i funkční) zachovat. Zkřehlé vějířové listy, lámající se ve skladech, můžeme zachránit pouze zpevněním, ať už celoplošným nebo lokálním. Tím však vždy dojde k nárustu hmoty materiálu a často se stává, že pak vějíř již nelze zavřít, nebo při jeho zavření vzniká neúměrný tlak materiálu listu na žebra. S tímto problémem jsem se potýkala také při restaurátorském zásahu provedeném v rámci práce. Jednalo se o vějíř s velmi

jemným oboustranně zdobeným papírovým listem. Téměř každý sklad byl zčásti prasklý a bylo nutné jej zpevnit. Řešení se nabízelo ve vložení velmi tenkých vysprávek z japonského papíru do místa skladu mezi dvě vrstvy listu vějíře. Uskutečnění tohoto zásahu napomáhala skutečnost, že listy šly na mnoha místech oddělit pouze mechanicky a v případě potřeby jemného navlhčení zde byly barevné vrstvy nepříliš citlivé na kontakt s vodou. Při vlepování vysprávek do takto připravených míst však narazíme na další problém. Při použití mokrého adheziva je nutné každý vyspravený sklad zatížit, aby nedošlo ke zkroucení listu. Zatížíme-li jej na rovné ploše, přijdeme tím pravděpodobně o třetí rozměr listu a z vějíře se stane plochý obrázek připevněný na kostru z žeber. V tomto případě jsem se inspirovala restaurátorským zásahem britské studentky Jillian Gregory [27]. Při zatěžování použila lůžko přesně tvarované dle skladů listu. Podobné lůžko jsem si připravila také za použití lepenky a holytexu a dosáhla jsem tak kýženého efektu. I přesto je však nutné provádět zásah velmi opatrně a používat jen minimální množství lepidla, aby docházelo k co nejmenším deformacím listu působení vlhkosti.

Návrh správného způsobu uložení nejen zrestaurovaného vějíře, ale celé sbírky, bylo dalším velkým úkolem. Mým cílem bylo vymyslet systém, který by co nejvíce vyhovoval potřebám každého z vějířů a zároveň byl jednoduchý na výrobu. Krabice různých tvarů jsou častým artiklem používaným pro uložení archiválií či uměleckých děl. Mým návrhem byla krabice lepená z alkalické lepenky, jejíž okraje je nutné zpevnit pomocí pruhu textilie. Jednoduchým řešením by mohla být také skládaná krabice typizovaného tvaru vyseknutá z alkalické lepenky či kartonu. Pro uložení rozevřeného vějíře je dobré, aby krabice obsahovala speciálně tvarované lůžko, které bude podepírat nadzvednuté části vějíře a omezovat tak možnost deformace materiálů. V Evropě se často setkáme s tím, že jsou lůžka vyrobená ze syntetických materiálů, například vyříznutá z polyetylenové pěny. Je však nutné, aby se jednalo o inertní a chemicky stabilní materiály, které nebudou podléhat degradaci a negativně ovlivňovat objekt v nich uložený. Já jsem v případě tvorby lůžka sáhla po léty osvědčeném materiálu – alkalické lepence. Lůžko není náročné na výrobu, je však třeba přizpůsobit jej rozměrům každého konkrétního vějíře.

Při výrobě obalu pro složený vějíř jsem se inspirovala krabičkami z Melinexu používanými v Uměleckoprůmyslovém muzeu, které svou celkovou průhledností splňují jeden ze základních požadavků správců sbírky v Kutné Hoře. Nevýhodou tohoto systému je však malá možnost upevnění vějíře v krabičce, takže mu není zamezeno v samovolném pohybu. Proto jsem přistoupila k výrobě ještě jednoho typu obalu, který má základ z pevné alkalické lepenky s hranami zpevněnými pomocí textilie. Také ten má průhledné víko vyrobené z Melinexu. Díky jinému systému otevírání a vkládání vějíře je však možné do této krabičky umístit výstuže upevňující vějíř na místě.

Tvorba diplomové práce mi pomohla nahlédnout dál za hranice materiálů a objektů, s nimiž se ve svém oboru běžně setkávám. Poskytla mi příležitost k setkání se zajímavými lidmi z okruhu správců sbírek, kurátorů i restaurátorů. Jako přínosnou bych hodnotila také nutnost čerpání informací z cizojazyčné literatury při nedostatku zdrojů tuzemských. Doufám, že má práce bude aspoň malým kouskem doplňujícím tuto mezeru, aby se studium problematiky péče o vějíře mohlo otevřít širšímu okruhu zájemců.

8 Seznam použité literatury a pramenů

8.1 Seznam použité literatury

- [1] BOEHN, Max von. *Das Beiwerk der Mode : Spitzen, Fächer, Handschuhe, Stöcke, Schirme, Schmuck*. München : F. Bruckmann, 1928.
- [2] BURT, Yuki. *Fan Care. A guide to good handling, storage and display*. London: The Fan Museum Greenwich, 2012.
- [3] Canadian conservation institut. *Storage for Costume Accessories. CCI Notes 13/12*. Services Canada, 2009. ISSN 0714-6221.
- [4] CARROLL, Valinda, Pamela YOUNG, *The language of the fan: a composite object case study. Works of art on paper: books, documents and photographs: techniques and conservation: contributions to the Baltimore Congress. 2–6 September 2002*. London, IIC 2002, str. 42–46. ISSN 0-9500525-7-4.
- [5] ĎUROVIČ, Michal. *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2002, 517 s. ISBN 80-718-5383-6.
- [6] *Fans of all countries. A series of twenty photographs of Spanish, French, German, Italian and English fans*. London: arundel society for promoting the knowledge of art, 1871.
- [7] HART, Avril a Emma TAYLOR. *Fans*. London: V, 1998, 126 p. ISBN 18-517-7213-8.
- [8] KAMMERL, Christl. *Der Fächer: Kunstobjekt und Billetdoux*. München: Hirmer, 1989, 251 p. ISBN 37-774-5270-X.
- [9] KOPECKÁ, Ivana a kol. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené. Zprávy památkové péče*. Praha: Laurus press servic, 2002, roč. 62, příloha.

- [10] KOTOROVÁ, Ludmila. Problematika určování vějířů na příkladu sbírky Západočeského muzea v Plzni. *Textil v muzeu: soubor statí k problematice: oděvní doplňky - péče - průzkum – prezentace*. Brno: Technické muzeum. 2010. s. 23–27.
- [11] KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 341 s. ISBN 80-247-9046-7.
- [12] *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: Paseka, 1996–2003, 28 sv. ISBN 80-7203-007-8.
- [13] MAYOR, Susan. *A Collector's Guide To Fans*. New Jersey: Studio Editions, 1990. ISBN 1-55521-546-7.
- [14] RITCHIE, Roy a Ron STEWART. *Standard guide to razors: identification and values*. 2nd ed. Paducah, Ky.: Collector Books, c1999, 224 p. ISBN 15-743-2091-2.
- [15] ROBINSON, Jane, Tuula PARDOE a Scottish Museums COUNCIL. *An illustrated guide to the care of costume and textile collections*. London: Museums, 2000. ISBN 09-486-3095-7.
- [16] PERCIVAL, MacIver. *The Fan book*. New York: Frederick A. Stokes company, 1921.
- [17] RHEAD, G.Woolliscroft. *History of the Fan*. London: K. Paul, Trench, Trübner, 1910.
- [18] ROSENBERG, Marc. *Alte und neue Fächer aus der Wettbewerbung und Ausstellung zu Karlsruhe 1891 / Badischer Kunstgewerbe-Verein*. Wien : Gerlach & Schenk, 1891.
- [19] SLANINA, Ondřej. *Výkladový slovník exotických materiálů používaných v uměleckém řemesle*. 1. vyd. Praha: Grada, c2012, 103 s., [63] s. barev. obr. příl. ISBN 978-802-4733-135.
- [21] STANILAND, [text by Kay a Edited by Valerie]. CUMMING. *Fans*. London: Museum of London, 1985. ISBN 09-048-1818-7.

- [22] STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, 616 s. ISBN 80-859-8390-7.
- [23] ŠTEFICOVÁ P. (ed.). *Preventivní ochrana sbírkových předmětů*. 1. vyd., Praha: Národní muzeum, 2000, ISSN: 80-7036-114.
- [24] SVOBODA, Milan. Vějíř z Kutné Hory: (Clam-Gallasové a jejich přátelé z roku 1860). In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy 2001/11: regionální historický sborník*. Liberec: Technická univerzita, 2000. ISBN 8070835451ISSN 1213-5097. s. 145–155.
- [25] TROJAN, Raoul a Bohumír MRÁZ. *Malý slovník výtvarného umění: malířství, grafika, restaurátorství*. Vyd. 2., upr., ve Fortuně 1. Praha: Fortuna, 1996, 236 s. ISBN 80-716-8329-9.
- [26] WERTHMANN, Josefine. Conservation, Preservation and Storage of Fans: A Concept for the Fan Collection, Castle Friedenstein in Gotha. *Journal of paper conservation IADA reports Mitteilungen der IADA*. Stuttgart: Wolfgang Jaworek, 2013, vol. 14, No. 3. ISSN 1868-0860.

8.2 Seznam použitých pramenů

[27] GREGORY, Jillian. *The Conservation of a Double-Sided Cantonese Folding Fan, c.1840*. London, 2012. MA Conservation Camberwell College, University of the Arts London.

[28] JANSKÁ, Petra. *Rozpoznání a optické porovnání grafických a polygrafických technik*. Litomyšl, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Fakulta restaurování Litomyšl. Restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech.

[29] KOTOROVÁ, Ludmila. *Percepce japonských vlivů v evropském umění na příkladu vějířové tvorby*. Diplomová práce. Plzeň, 2013. Západočeská univerzita v Plzni . Fakulta filozofická . Katedra filozofie . Studijní program Humanitní studia. Studijní obor Evropská kulturní studia.

[30] Národní památkový ústav. *Sbírka vějířů v Centrálním depozitáři v Kutné Hoře*. Evidenční karty. 1984–1992.

[31] NĚMEČKOVÁ, Zuzana. *Restaurování vějíře z palmových listů*. Praha, 2012/2013. Restaurátorská zpráva. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Fakulta chemické technologie. Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z textilních materiálů a vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel.

[32] NĚMEČKOVÁ, Zuzana. *Restaurování vějíře z ptačích per*. Praha, 2012/2013. Restaurátorská zpráva. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Fakulta chemické technologie. Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z textilních materiálů a vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel.

[33] STŘALKOVÁ, Simona. *Staročeské reálie – názvy textilních materiálů*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta. Ústav českého jazyka.

[34] SUCHÝ, Marek. *Mechanické vlastnosti plastů*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Vysoké učení technické v Brně. Fakulta strojního inženýrství. Ústav materiálových věd a inženýrství.

[35] ŠÍBLO, Jan. Fotografie vystavených vějířů ve Fan museum v Greenwich. Londýn, 2014.

[36] VOLF, Radek. Fotografie vějířů NPÚ uložených v Centrálním depozitáři v Kutné Hoře pro Systém zprávy mobiliárních fondů Castis. Kutná Hora, 2010-2012.

8.3 Seznam použitých internetových zdrojů

- [37] BRIGHT, Sarah. Investigating effective support mounts for fans during display by exploring new technologies. *CeROArt* [online]. 2012 [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://ceroart.revues.org/2546>
- [38] Branson DeCou Stock Images. [online]. [cit. 2014-08-22]. Dostupné z: <http://im9.eu/album/branson-decou-stock-images/16/full-images>
- [39] Conservation Project: Costume Accessories, Fans: Folding Fans in Closed Position. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://www.mfa.org>
- [40] Conservation Project: Costume Accessories, Fans: Folding Fans in Open Position. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://www.mfa.org>
- [41] Fan Maker. *The Encyclopedia of Diderot & d'Alembert Collaborative Translation Project*. Ann Arbor: Michigan Publishing, University of Michigan Library, 2010. [online]. [cit. 2014-08-22]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/2027/spo.did2222.0001.447>
- [42] Fan from 16th century Frechn or Italian origin. Pinterest. In: [online]. [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://www.pinterest.com/cristeane/fans/>
- [43] MAXSON, Holly. Design and Construction of a Support for a Folding Fan. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://cool.conservation-us.org>
- [44] Porträt einer Dame in Weiß. *Ocean'sbridge*. [online]. [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://www.oceansbridge.com>
- [45] Tiziano Vecellio (Titian) Portrait of Lavinia Vecellio. *Starlight Masquerade*. In: [online]. [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://starlightmasquerade.com>
- [46] Tutanchamonovy poklady. Vějíř. [online]. [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://historickyegypt.blog.cz/galerie/tutanchamonovy-poklady>
- [47] Victoria and Albert museum. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://www.vam.ac.uk/>

[48] Víte ještě, co to je galalit?. [online]. [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <http://www.odbornecasopisy.cz>

[49] Wikipedie [online]. [cit. 2014-08-23]. Dostupné z: <http://www.wikipedia.org/>

9 Seznam tabulek

Tabulka 1: Doporučená teplota a vlhkost při uložení jednotlivých materiálů.

Tabulka 2: Zkoušky rozpustnosti barevných vrstev.

10 Seznam vyobrazení a obrazových příloh

Vyobrazení v textu

Obr. 1: Nákres pevného vějíře s jádrem.

Obr. 2: Nákres pevného vějíře s rámkem.

Obr. 3: Nákres skládacího vějíře s listem.

Obr. 4: Nákres brisé vějíře.

Obr. 5: Nákres skládacího péřového vějíře.

Obr. 6: Nákres kokardového vějíře se skládacím listem.

Obr. 7: Faraon Haremheb na nosítkách ovívaný zepředu a zezadu nosiči vějířů.
[1, s. 34]

Obr. 8: Dochovaná rukojeť Tutanchamonova péřového vějíře. [46]

Obr. 9: Řekyně s vějířem. Malba z Kerčské hydrie. [1, s. 35]

Obr. 10: Rozevřený list flabella de Tournus. [38]

Obr. 11: Tizian, Lavinia Vecellio, cca 1565. [45]

Obr. 12: Tizian, Dívka v bílém, 1555. [44]

Obr. 13. Découpé vějíř z 16. století francouzského nebo italského původu.
Musee national de la Renaissance, Ecoenen. [42]

Obr. 14: Alžběta I. s pevným péřovým vějířem. Portrét neznámého umělce. 70.
léta 15. století. [49]

Obr. 15: Alžběta I. se skládacím vějířem. Ditchlayský portrét. 1592. [49]

Obr. 16: Vějíř s papírovým listem zdobeným kvašovou malbou s tématem lovu.
Japonsko nebo Čína kolem r. 1700. Soukromá sbírka. [8, s. 87]

Obr. 17: Vějíř se slonovinovými žebry a pergamenovým listem zdobeným
kvašovým výjevem Venušiny toalety. Francie, 1690-1710. Victoria and Albert
museum. [7, s. 19]

Obr. 18: Vývoj tvaru žeber a jejich poměru k listu v 18. století. [18, s. 9]

Obr. 19: Vějíř se slonovinovými battoire žebry. Francie nebo Španělsko, kol. r.
1760. [13, s. 19]

Obr. 20: Brisé vějíř zdobený ve stylu vernis Martin. Anglie, kol 1720. Soukromá
sbírka. [8, s. 102]

21: Vějíř s pergamenovým listem ozdobeným kvašovou malbou. Výjev zobrazuje typickou anglickou zahradu ve Vila Borghese v Římě s chrámem obklopeným stromy a jezerem. Anglie, 1760-1770. Victoria and Albert museum. [7, s. 36]

Obr. 22: Vějíř typu cabriolet se dvěma pergamenovými listy a vyřezávanými a malovanými slonovinovými žebry. Anglie nebo Francie, 1755-1760. Victoria and Albert museum. [7, s. 32]

Obr. 23: „Tajemný“ vějíř s papírovým listem uložený v Uměleckoprůmyslovém muzeu.

Obr. 24: Vějíř s hedvábným listem ozdobeným aplikacemi ze zlatého papíru. Žebroví vějíře je vyrobeno z perleti vykládané slonovinou. Francie, kol. r. 1820. Victoria and Albert museum. [7, s. 89]

Obr. 25: Přední strana vějíře nápaditě ozdobeného malbou módních šatů této doby. 1830-1840. Victoria and Albert museum. [47]

Obr. 26: Zadní strana vějíře z obr. 25. [47]

Obr. 27: Vějíř s listem zdobeným kolorovanou technikou litografie a žebry z lakovaného papier maché. Francie, 1840-1860. Victoria and Albert museum. [47]

Obr. 28: Vějíř s papírovým listem ozdobeným kvašovou malbou v rokokovém stylu namalovanou dle Françoise de Troy (1645-1752). Francie, 1870-1890. [7, s. 92]

Obr. 29: Vějíř s papírovým listem a prostými dřevěnými žebry. Laciný materiál do určité míry vynahrazuje zajímavý asymetrický tvar vějíře. Francie, 1950-1955. [7, s. 92]

Obr. 30: Praskání skladů hedvábného listu vějíře JE 10.

Obr. 31: Krakeláž a odlupování kvašové malby na hedvábné části listu vějíře JE 269.

Obr. 32: Trhliny na listu vzniklé oddělením jazýčků od čepelí žeber.

Obr. 35: Vějíř JE 132 s krátkými krycími žebry.

Obr. 36: Znečištění vějíře JE 132.

Obr. 37: Podlepený vějíř JE 262 v zavřeném stavu.

- Obr. 38: Vějíř JE 54 celoplošně podlepený papírem, který již nelze zavřít.
- Obr. 39: Nevhodně zrestaurovaný vějíř.
- Obr. 40: Potrhaná stuha vějíře JE 25.
- Obr. 41: Zkorodovaný nýt a očko vějíře.
- Obr. 42: Poškození žeber kostěného vějíře v místě krčku JE 266. [36]
- Obr. 43: Poškození žeber dřevěného vějíře JE 4603 v místě zdobení. [36]
- Obr. 44: Deformace dřevěných žeber vějíře JE 9410, který byl uchováván rozevřený.
- Obr. 45: Ztmavnutí dřevěných žeber vějíře JE 32 vlivem slunečního záření. [36]
- Obr. 46: Odřená malba na žebrech kostěného vějíře.
- Obr. 47: Vějíř JE 188 s dvěma slepenými žebry.
- Obr. 48: Odpadaná a poškozená pera vějíře JE 12966. [36]
- Obr. 49: Odpadající drobná pírka vějíře JE 306.
- Obr. 50: Hmyzem poškozená pera vějíře JE 12969.
- Obr. 51: Vějíř JE 12 s proraženým hedvábným listem.
- Obr. 52: Vějíř JE 1 s popraskaným palmovým listem a bambusovou obrubou. [36]
- Obr. 53: Vějíř JE 109 nesprávně spojený stuhou. Do plné šíře se dá nyní rozevřít v opačném směru. [36]
- Obr. 54: Trhliny na papírovém listu kokardvého vějíře JE 273.
- Obr. 55: Brisé kokardový vějíř JE 253 se slaměnými žebry, jemuž pravděpodobně jedno z žeber schází. [36]
- Obr. 56: Nesprávné uchopení vějíře za střední část krycího žebra. [2, s. 20]
- Obr. 57: Nesprávné uchopení vějíře za vrchol krycího žebra. [2, s. 21]
- Obr. 58: Správné uchopení vějíře za hlavu. [2, s. 22]
- Obr. 59: Správné uchopení vějíře za pomocný strip. [2, s. 23]
- Obr. 60: Deformace nepodloženého krycího žebra vějíře uloženého v rozevřeném stavu.
- Obr. 61: Metoda uložení zavřených vějířů dle MGC [15, s. 34]
- Obr. 62: Krabice vyrobená z nekyselé lepenky. Jednotlivé bloky mohou být z krabice vyjmuty. Jsou vyloženy papírem PhotoTex. Zarážky z pěny Volara zabraňují posunu a tkalouny rozevření. [39]

- Obr. 63: Brisé vějíř uložený krycími žebry dolů. Zarážky z Volary jej drží na místě. [39]
- Obr. 64: Skládací vějíř uložený na bok, aby na zlacená dřevěná žebra nepůsobil tlak. [39]
- Obr. 65: Brisé vějíř s vykládanými žebry uložený na podložce ve tvaru V pokryté PhotoTex papírem. [39]
- Obr. 66: Krabice pro 5 vějířů s vykládanými žebry. Podložka ve tvaru cik-cak je vyrobena z lepenky Coroplast a pokrytá PhotoTex papírem. [39]
- Obr. 67: Schéma krabice z obr. [39]
- Obr. 68: Péřové vějíře umístěné v jednotlivých krabičkách z Melinexu.
- Obr. 69: Melinexové krabičky se složenými vějíři naskládané v kovové zásuvce.
- Obr. 70: Uložení vějířů v lepenkové krabici.
- Obr. 71: Nákres lůžka vějíře vyrobeného z polyetylenové pěny. [3, s. 2]
- Obr. 72: Uložení rozevřeného vějíře v pěně Plastazote. [27, s. 45]
- Obr. 73: Uložení péřového vějíře s celuloidovými žebry. [40]
- Obr. 74: Nákres uložení vějíře z obr. 73. [40]
- Obr. 75: Uložení hedvábného vějíře ozdobeného flitry a skleněnými kamínky se speciálním prostorem pro uložení fragmentů. [40]
- Obr. 76: Nákres uložení vějíře z obr. [40]
- Obr. 77: Podložka z lepenky tvarované dle potřeb vějíře. [43]
- Obr. 78: připevnění vějíře k podložce. [43]
- Obr. 79: „Límeč“ pro vypodložení hlavy vějíře. [43]
- Obr. 80: Schéma uzavření systému mezi dvě vrstvy plexiskla. [43]
- Obr. 81: Lůžko vyřezané pomocí frézy z plexiskla. [37]
- Obr. 82: Vějíře v polyetylenové pěně umístěné v plytkém kovovém šuplíku.
- Obr. 83: Vějíř uložený v lepenkovém systému.
- Obr. 84: Skládací vějíř s malovaným papírovým listem opatřený zarážkami ze spodní strany.
- Obr. 84: Skládací vějíř s malovaným papírovým listem opatřený zarážkami ze spodní strany.
- Obr. 85: Skládací vějíř s textilním listem uložený na hedvábném papíře.
- Obr. 86: Zarážky ze špejlí mezi žebry vějíře zabraňující samovolnému zavírání.
- Obr. 87: Lepenkové krabice s fotografiemi vějířů na víku.

- Obr. 88: Krabice s vypoďložením předního krycího žebra.
- Obr. 89: Tradiční způsob vystavení vějíře v dřevěném zlaceném rámu (Výstava Národního muzea).
- Obr. 90: Brisé vějíř vystavený na nakloněné podložce z plexiskla (Výstava uměleckoprůmyslového muzea)
- Obr. 91: Vějíř na podložce z lepenky zavěšený v prostoru pomocí provázků (Výstava Národního muzea).
- Obr. 92: Péřový vějíř podepřený konstrukcí z plexiskla (Výstava Muzea vějířů v Londýně) [35]
- Obr. 93: Pevný péřový vějíř podepření konstrukcí z plexiskla (Výstava Muzea vějířů v Londýně).[35]
- Obr. 94: Pevné proutěné vějíře upevněné na vertikální podložku pomocí plastových háčků (Výstava Muzea vějířů v Londýně). [35]
- Obr. 95: Ukázka používání formuláře vytvořeného v programu LibreOffice Base.
- Obr. 96: Příklad vyplněné první části průzkumového formuláře.
- Obr. 97: Příklad vyplněné druhé části průzkumového formuláře.
- Obr. 98: Příklad vyplněné třetí části průzkumového formuláře.
- Obr. 99: Příklad vyplněné čtvrté části průzkumového formuláře.
- Obr. 100: Složený vějíř uložený v hedvábném papíře.
- Obr. 101: Vějíř uložený v původním obalu.
- Obr. 102: Uložení vějíře v dřevěném zlaceném rámu. [36]
- Obr. 103: Z lepenky AlphaCell byla uřezána podložka z každé strany o 1 cm větší než volně rozložený vějíř.
- Obr. 104: Na podložku byl obkreslen obrys vějíře, linie naznačující umístění zadního žebra a polovinu výšky čepelí žebor, aby mohly být naměřeny délky „b“, „c“, „d“.
- Obr. 105: Z lepenky AlphaCell byly uřezány 3 pásy dle rozměrů naznačených na obr 104. První dva pásy se zvažují k 0 mm, třetí je obdélník.
- Obr. 106: Měření rozměru „a“ (po spodní hranu předního krycího žebra a odečteme 1 mm).
- Obr. 107: Pásy byly nalepeny na podložku do místa nakreslených čar. Svažují se doleva. Kolem hlavice nalepen další pás vysoký „a“ a dlouhý 4 cm.

Obr. 108: Dle nalepených pásů byla obkreslena a vyřezána horní část lůžka z lepenky BoxBoard.

Obr. 109: Dle vějíře bylo naměřeno umístění proužků Melinexu držících přední a zadní krycí žebro 5 mm pod listem. Proužky široké 5 mm, provlečeny otvory vyřezanými v lepence, nalepeny zezadu oboustrannou lepící páskou. Na konci nalepen suchý zip.

Obr. 110: Takto připravená horní část lůžka z lepenky BoxBoard byla nalepena na hrany pásů připravených na podložce z lepenky AlphaCell.

Obr. 111: Z lepenky AlphaCell byla vyrobena krabice. Její dno je z každé strany o 1 mm širší než podložka lůžka.

Obr. 112: Hrany nalepeny na boky dna krabice. Výška krabice je cca o 1 cm vyšší než vějíř upevněný na lůžku.

Obr. 113: Boky krabice byly zpevněny Filmoplastem T, vevnitř asi 1 cm pod horní hranu, zvenku několik centimetrů přes dno. Filmoplast lepen po částech, nejprve rohy krabice, potom celé boky.

Obr. 114: Detail zapravení Filmoplastu na každém rohu. Na dno krabice byly vlepeny tkalouny pro snazší vyndání podložky.

Obr. 115: Varianta pevného víka byla zhotovena stejným způsobem jako krabice samotná. Rozměry víka jsou z každé strany o 1,5 mm větší než krabice. Okraje jsou vysoké 2,5 cm.

Obr. 116: Na boční a horní stranu víka byly nalepeny fotografie rozevřeného vějíře.

Obr. 117: Varianta víka z Melinexu byla nejprve rozkreslena na papír. Víko je z každé strany o 1mm větší než krabice. Okraje jsou vysoké 2,5 cm.

Obr. 118: Detail rozkresu zámku v každém rohu víka. Hlavička „hříbku“ je o 3 mm širší než otvor do něhož zapadá.

Obr. 119: Na Melinex byly dle rozkresu naznačeny linie pomocí ostrého předmětu, zámky byly vyřezány. Víko bylo poskládáno a rohy zajištěny pomocí zámků.

Obr. 120: Detail založení zámku v každém rohu víka.

Obr. 121: Krabice s vějířem a víkem z Melinexu.

Obr. 122: Pro výrobu krabičky z Melinexu byl opět nejprve proveden rozkres včetně rozmístění dírek pro šití. Rozměry krabičky jsou natěsno kolem složeného vějíře, pouze výška má 5 mm rezervu.

Obr. 123: Detail rozkresu zadní boční strany.

Obr. 124: Detail rozkresu „hříbkové“ části zámku.

Obr. 125: Detail rozkresu prořezané části zámku.

Obr. 126: Dle rozkresu byla krabička narýhována, vyříznuta jehlou byly předpíchnány dírky pro šití.

Obr. 127: Krabička byla poskládána a pomocí zahnuté jehly sešita v místě předpíchaných dírek.

Obr. 128: Detail zavírání krabičky pomocí zámku.

Obr. 129: Vějíř v krabičce z Melinexu.

Obr. 130: Druhá varianta krabičky pro složený vějíř byla vyrobena z lepenky AlphaCell podobným způsobem jako krabice pro rozložený vějíř. Vnitřní rozměry krabičky jsou o 5 mm delší než vějíř a o 5 mm vyšší. Bočnice krabičky jsou zpevněny Filmoplastem T.

Obr. 131: Výztuha pro upevnění hlavice vějíře vyrobená z lepenky AlphaCell byla vlepena do krabice do místa krčku vějíře.

Obr. 132: Z Melinexu bylo vyrobeno násuvné víko z každé strany o 0,5 mm větší než krabička. Bylo sešito pomocí nitě.

Obr. 133: Hotová krabička s melinexovým víkem a složeným vějířem.

Obr. 134: Lokalizace měření pH na přední straně vějíře.

Obr. 135: Lokalizace měření pH na zadní straně vějíře.

Obrazová příloha I: Výroba vějířů v 18. století

Obr. 136: Napínání vějířových listů do rámců. [41]

Obr. 137: Zdobení vějířových listů. [41]

Obr. 138: Skládání vějířových listů a jejich upevňování na žebroví. [41]

Obrazová příloha II: Restaurátorský zásah

- Obr. 139: Celkový pohled na přední stranu vějíře. Stav před restaurováním.
- Obr. 140: Celkový pohled na přední stranu vějíře. Stav po restaurování.
- Obr. 141: Celkový pohled na zadní stranu vějíře. Stav před restaurováním.
- Obr. 142: Celkový pohled na zadní stranu vějíře. Stav po restaurování.
- Obr. 143: Detail výzdoby přední strany listu. Stav před restaurováním.
- Obr. 144: Detail výzdoby přední strany čepelí žeber. Stav před restaurováním.
- Obr. 145: Detail přední strany listu. Stav před restaurováním.
- Obr. 146: Detail přední strany listu. Stav po restaurování.
- Obr. 147: Detail zadní strany listu. Stav před restaurováním.
- Obr. 148: Detail zadní strany listu. Stav po restaurování.
- Obr. 149: Detail vrcholu listu. Stav před restaurováním.
- Obr. 150: Detail vrcholu listu. Stav po restaurování.
- Obr. 151: Detail historických vysprávek. Stav před restaurováním.
- Obr. 152: Detail místa historických vysprávek. Stav po restaurování.
- Obr. 153: Pohled na zavřený vějíř ze strany vrcholu. Stav před restaurováním.
- Obr. 154: Pohled na zavřený vějíř ze strany vrcholu. Stav po restaurování.
- Obr. 155: Pohled na hlavu vějíře. Stav před restaurováním.
- Obr. 156: Pohled na hlavu vějíře. Stav po restaurování.
- Obr. 157: Detail historických vysprávek na zadní straně listu v UV světle.
- Obr. 158: Průběh mobilní XRF analýzy.
- Obr. 159: Průzkum stavu barevné vrstvy. Stolek. Zvětšeno 40x.
- Obr. 160: Průzkum stavu barevné vrstvy. Větévka. Zvětšeno 40x.
- Obr. 161: Průzkum stavu barevné vrstvy. Růžová váza. Zvětšeno 40x.
- Obr. 162: Průzkum stavu barevné vrstvy. Růžová váza. Zvětšeno 40x.
- Obr. 163: Průzkum stavu barevné vrstvy. Čepička dítěte. Zvětšeno 40x.
- Obr. 164: Průzkum stavu barevné vrstvy. Límec. Zvětšeno 40x.
- Obr. 165: Průzkum stavu barevné vrstvy. Kopec. Zvětšeno 40x.
- Obr. 166: Průzkum stavu barevné vrstvy. Váza. Zvětšeno 40x.
- Obr. 167: Průzkum stavu barevné vrstvy. List. Zvětšeno 40x.
- Obr. 168: Průzkum stavu barevné vrstvy, 11. žebro. Zvětšeno 40x.
- Obr. 169: Průzkum stavu barevné vrstvy, 13. žebro. Květina. Zvětšeno 40x.
- Obr. 170: Průzkum stavu barevné vrstvy, 5. žebro. Přeslička. Zvětšeno 40x.

- Obr. 171: Pohled na zadní stranu vějíře po sejmutí historických vysprávek.
- Obr. 172: Detail listu po sejmutí vysprávek.
- Obr. 173: zadní strana jedné ze sejmutých vysprávek.
- Obr. 174: Sejmuté štítky se starými inventárními čísly.
- Obr. 175: Průběh zkoušky lepení na vzorcích z čínského papíru.
- Obr. 176: Vzorky uschlé pod zátěží.
- Obr. 177: Vzorky uschlé bez zátěže.
- Obr. 178: Rozlepování přední a zadní strany listu pomocí skalpelu.
- Obr. 179: Vlepování japonského papíru mezi vrstvy listu.
- Obr. 180: Lůžko z lepenky a holytexu pro vypořádání listu při vyspravování.
- Obr. 181: Zatížení vyspravené části listu na tvarovaném lůžku z lepenky.
- Obr. 182: Zavřený vějíř uložený v krabici z lepenky s melinexovým násuvným víkem.
- Obr. 183: Zavřený vějíř uložený v melinexovém obalu.
- Obr. 184: Rozložený vějíř uložený na tvarovaném lůžku v lepenkové krabici.
- Obr. 185: Fragменты uložené v melinexových obálkách.
- Obr. 186: Detail tvarovaného lůžka z lepenky.
- Obr. 187: Vyndávání vějíře s lůžkem z krabice za pomoci tkalounů.
- Obr. 188: Krabice s variantou průhledného víka z Melinexu.
- Obr. 189: Krabice s variantou pevného víka z lepenky doplněného fotografiemi vějíře.

11 Seznam textových příloh

Textová příloha I: Katalog (samostatná vazba)

Textová příloha II: Průzkumový list

Textová příloha III: Stanovení vlákninového složení

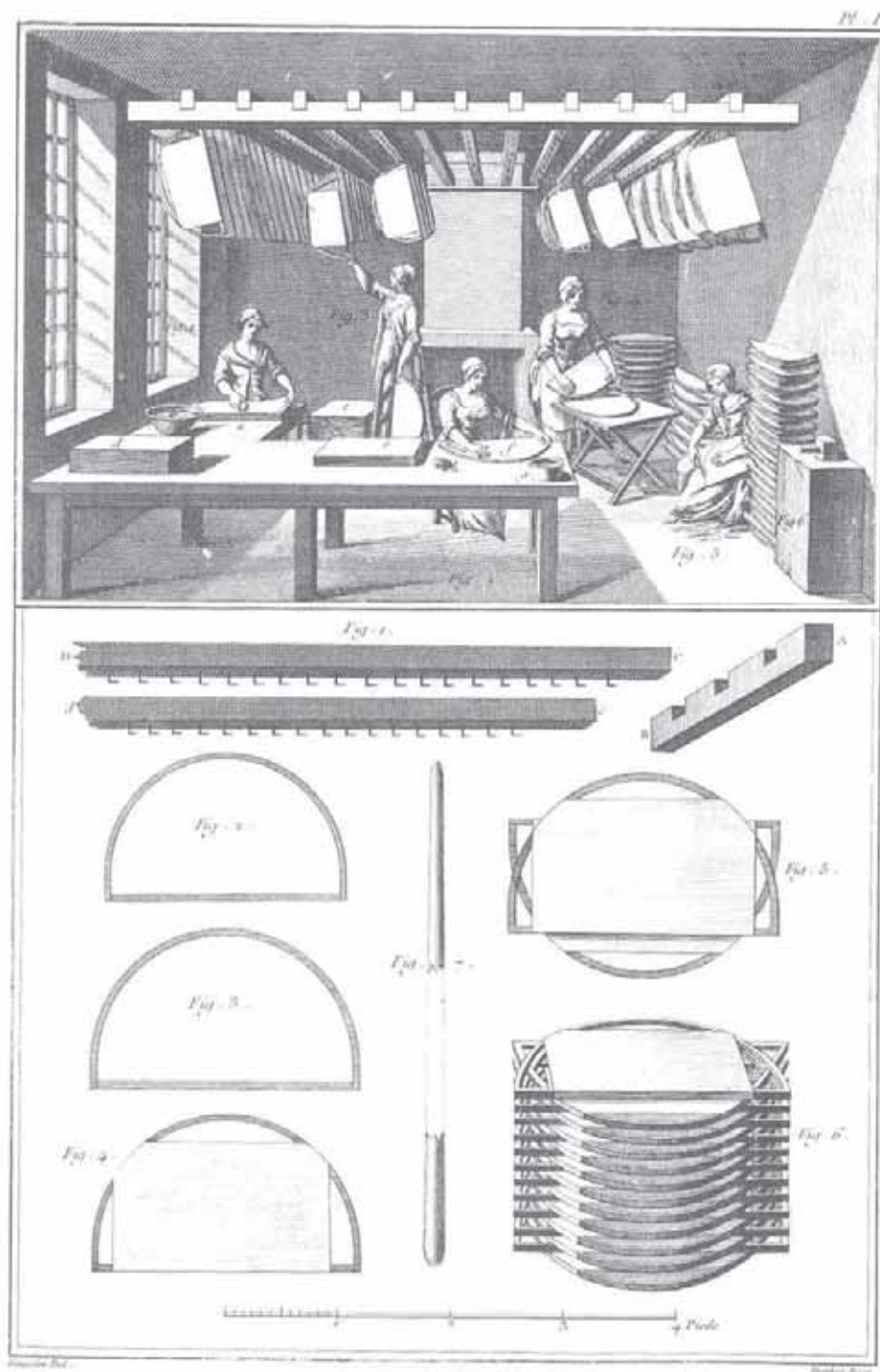
Textová příloha IV: Stanovení prvkového složení

12 Seznam elektronických příloh

**Elektronická příloha I: Databáze vějířů ze sbírky v Kutné Hoře
s programem pro editaci (Průzkumové listy)**

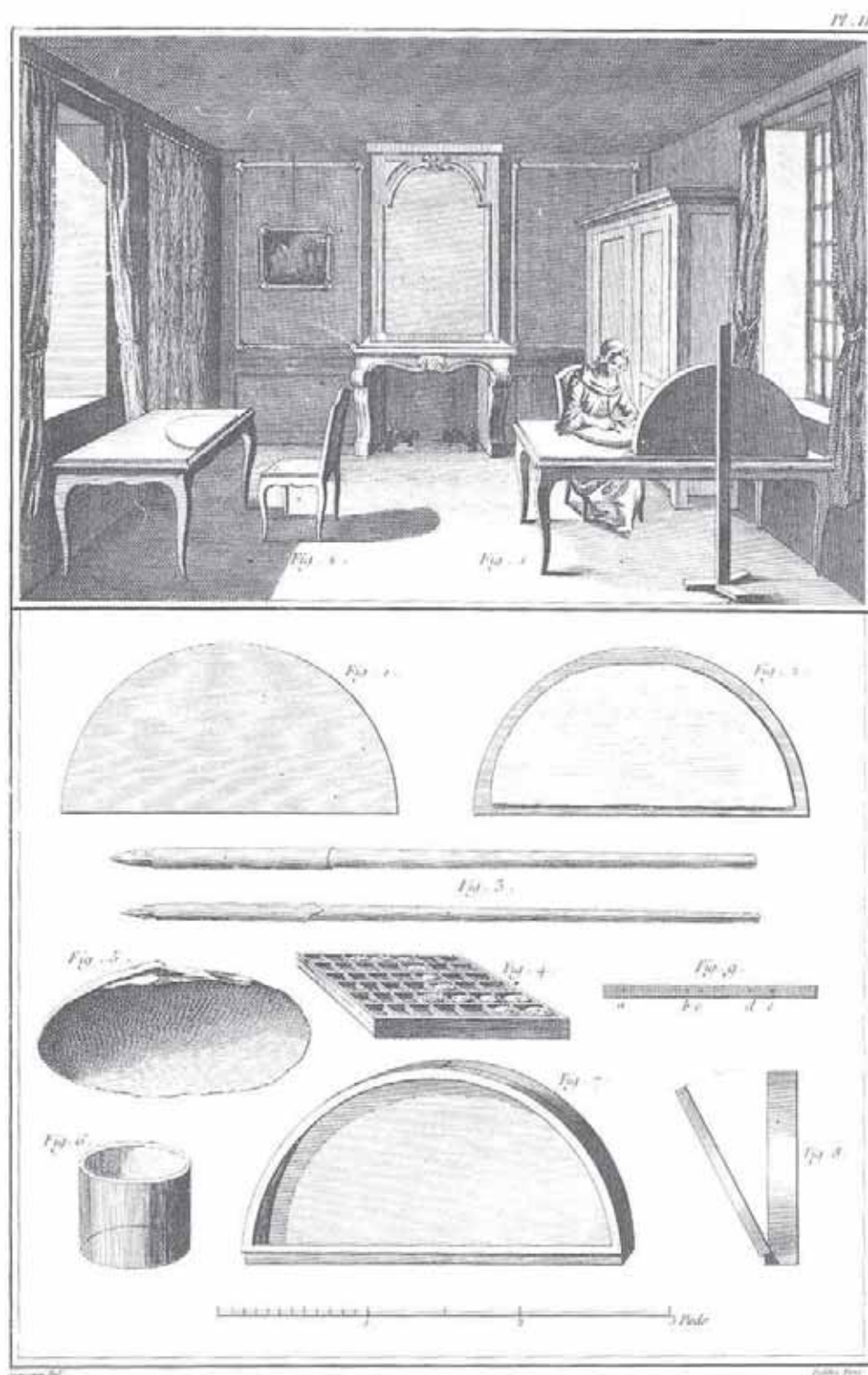
**Elektronická příloha II: Fotografie vějířů ze sbírky v Kutné Hoře
(Radek Volf, Zuzana Kaštovská)**

Obrazová příloha I: Výroba vějířů v 18. století

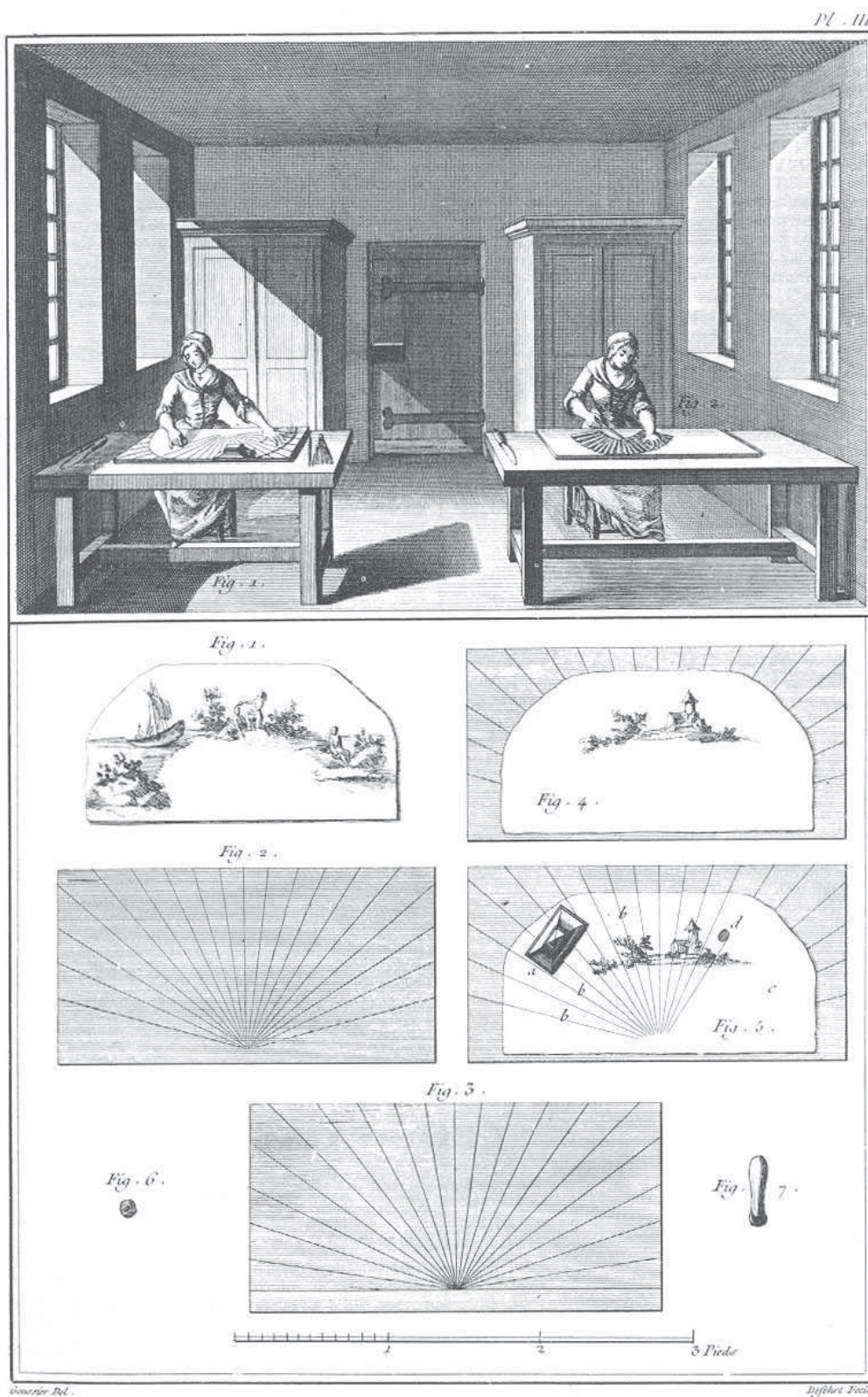
Eventailliste, Colage & Preparation des Papiers.

Obr. 136: Napínání vějířových listů do rámu. [41]

Eventailliste, Peinture des Feuilles.

Obr. 137: Zdobení vějířových listů. [41]

Obr. 138: Skládání vějířových listů a jejich upevňování na žebroví. [41]

Obrazová příloha II: Restaurátorský zásah

Obr. 139: Celkový pohled na přední stranu vějíře. Stav před restaurováním.

Obr. 140: Celkový pohled na přední stranu vějíře. Stav po restaurování.

Obr. 141: Celkový pohled na zadní stranu vějíře. Stav před restaurováním.

Obr. 142: Celkový pohled na zadní stranu vějíře. Stav po restaurování.

Obr. 143: Detail výzdoby přední strany listu. Stav před restaurováním.

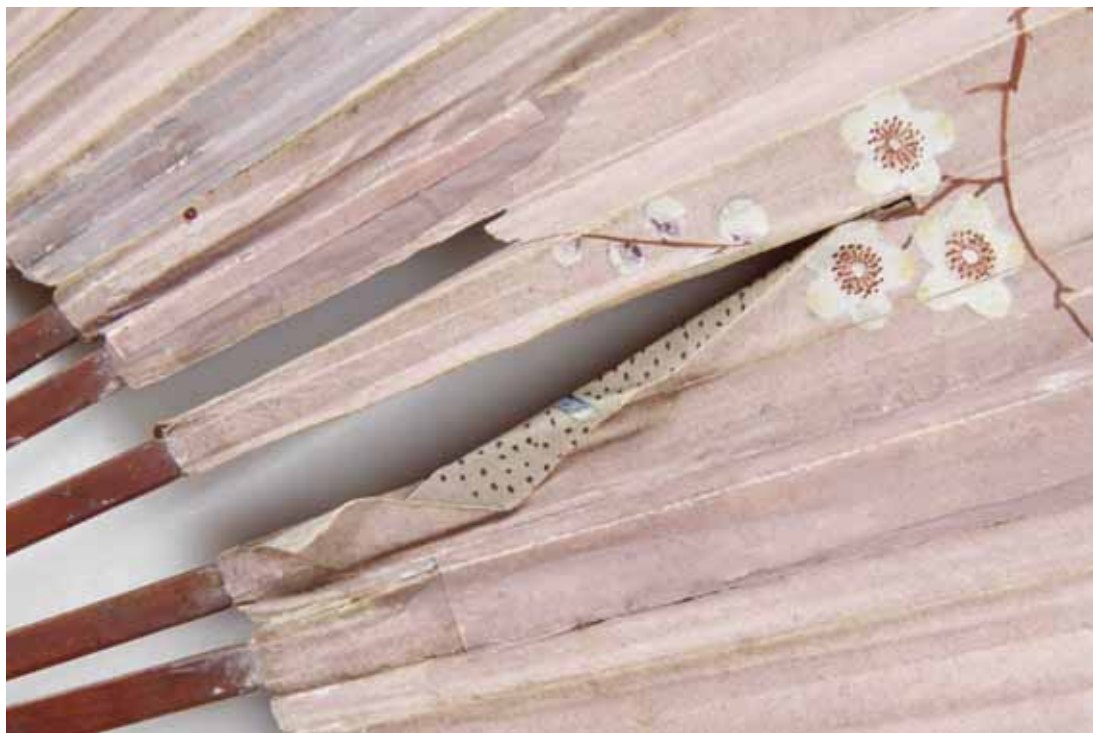
Obr. 144: Detail výzdoby přední strany čepelí žeber. Stav před restaurováním.

Obr. 145: Detail přední strany listu. Stav před restaurováním.

Obr. 146: Detail přední strany listu. Stav po restaurování.

Obr. 147: Detail zadní strany listu. Stav před restaurováním.

Obr. 148: Detail zadní strany listu. Stav po restaurování.

Obr. 149: Detail vrcholu listu. Stav před restaurováním.

Obr. 150: Detail vrcholu listu. Stav po restaurování.

Obr. 151: Detail historických vysprávek. Stav před restaurováním.

Obr. 152: Detail místa historických vysprávek. Stav po restaurování.

Obr. 153: Pohled na zavřený vějíř ze strany vrcholu. Stav před restaurováním.

Obr. 154: Pohled na zavřený vějíř ze strany vrcholu. Stav po restaurování.

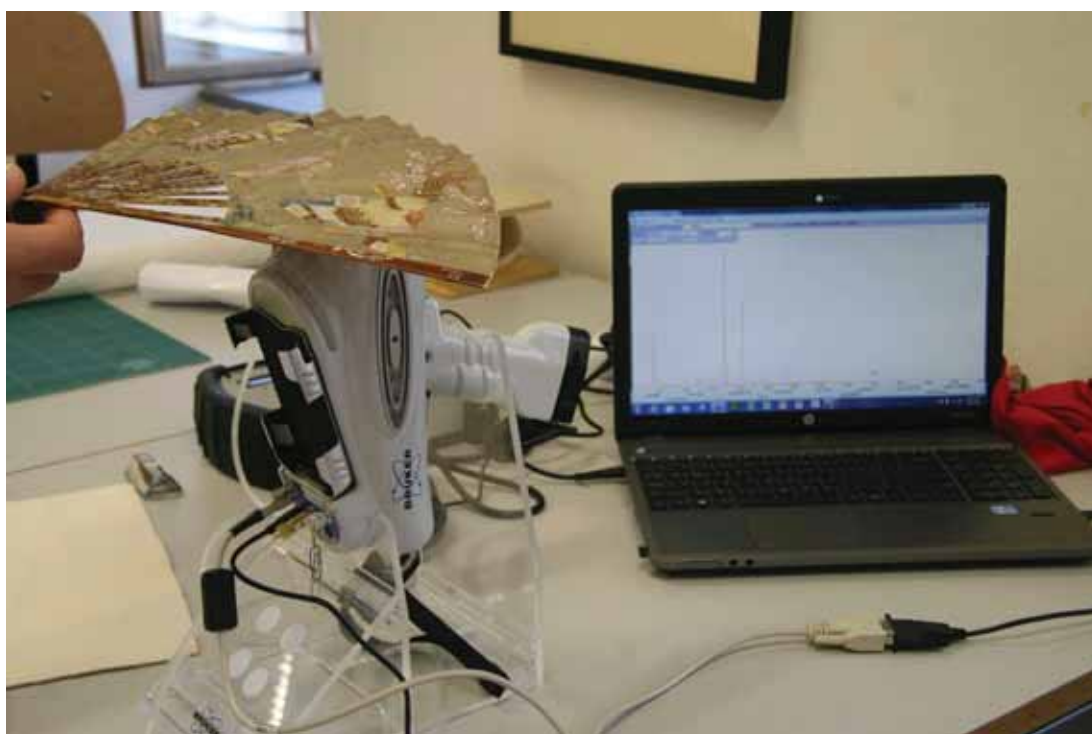
Obr. 155: Pohled na hlavu vějíře. Stav před restaurováním.

Obr. 156: Pohled na hlavu vějíře. Stav po restaurování.

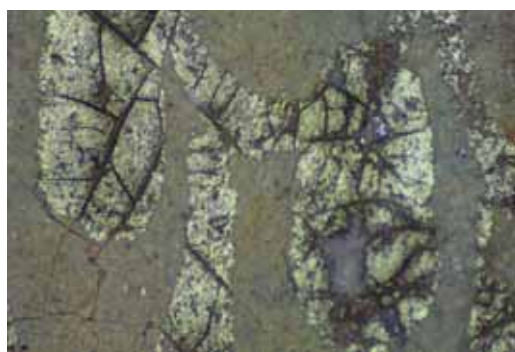
Obr. 157: Detail historických vysprávek na zadní straně listu v UV světle.

Obr. 158: Průběh mobilní XRF analýzy.

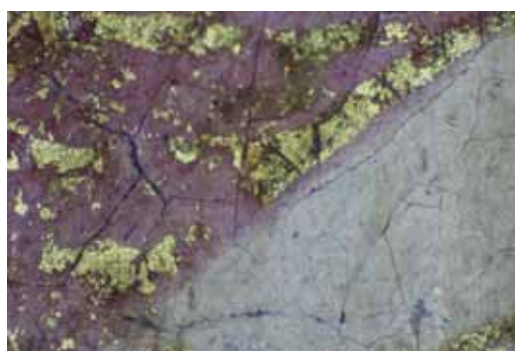
Obr. 159: Průzkum stavu barevné vrstvy. Stolek. Zvětšeno 40x.

Obr. 160: Průzkum stavu barevné vrstvy. Větévka. Zvětšeno 40x.

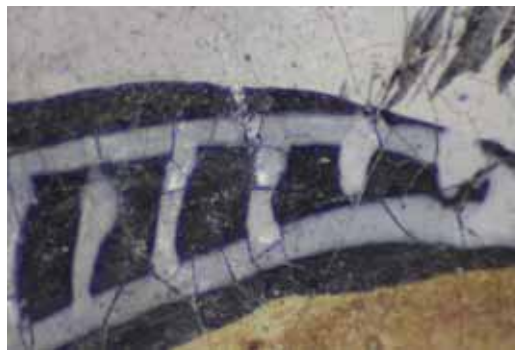
Obr. 161: Průzkum stavu barevné vrstvy. Růžová váza. Zvětšeno 40x.

Obr. 162: Průzkum stavu barevné vrstvy. Růžová váza. Zvětšeno 40x.

Obr. 163: Průzkum stavu barevné vrstvy. Čepička dítěte. Zvětšeno 40x.

Obr. 164: Průzkum stavu barevné vrstvy. Límec. Zvětšeno 40x.

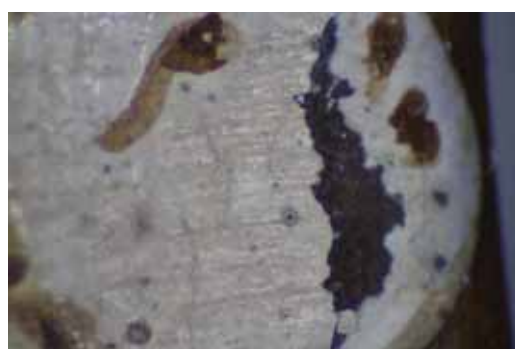
Obr. 165: Průzkum stavu barevné vrstvy. Kopec. Zvětšeno 40x.

Obr. 166: Průzkum stavu barevné vrstvy. Váza. Zvětšeno 40x.

Obr. 167: Průzkum stavu barevné vrstvy. List. Zvětšeno 40x.

Obr. 168: Průzkum stavu barevné vrstvy, 11. žebro. Zvětšeno 40x.

Obr. 169: Průzkum stavu barevné vrstvy, 13. žebro. Květina. Zvětšeno 40x.

Obr. 170: Průzkum stavu barevné vrstvy, 5. žebro. Pšeslička. Zvětšeno 40x.

Obr. 171: Pohled na zadní stranu vějíře po sejmutí historických vysprávek.

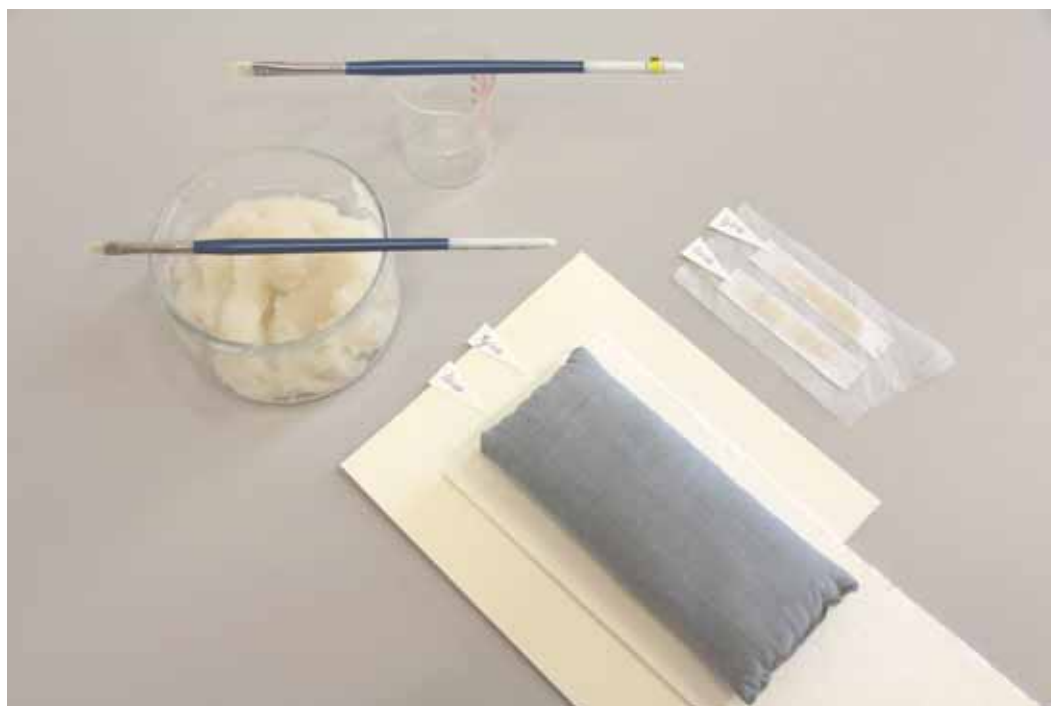
Obr. 172: Detail listu po sejmutí vysprávek.

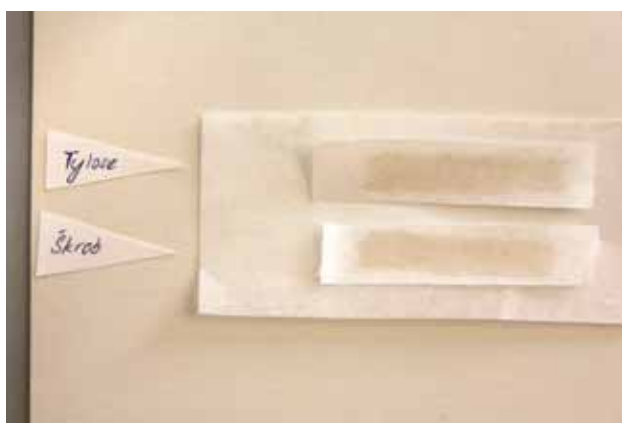
Obr. 173: zadní strana jedné ze sejmutých vysprávek.

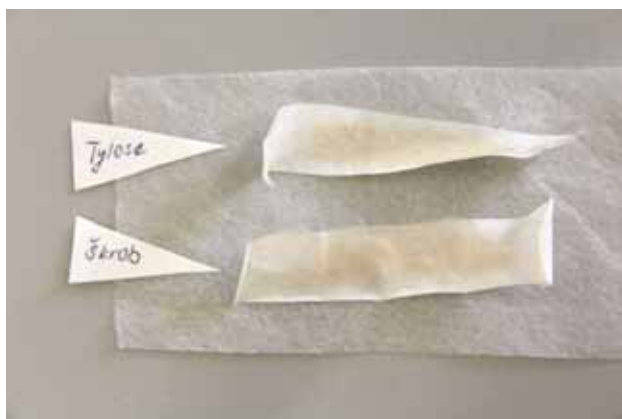
Obr. 174: Sejmuté štítky se starými inventárními čísly.

Obr. 175: Průběh zkoušky lepení na vzorcích z čínského papíru.

Obr. 176: Vzorky uschlé pod zátěží.

Obr. 177: Vzorky uschlé bez zátěže.

Obr. 178: Rozlepování přední a zadní strany listu pomocí skalpelu.

Obr. 179: Vlepování japonského papíru mezi vrstvy listu.

Obr. 180: Lůžko z lepenky a holytexu pro vypodložení listu při vyspravování.

Obr. 181: Zatížení vyspravené části listu na tvarovaném lůžku z lepenky.

Obr. 182: Zavřený vějíř uložený v krabičce z lepenky s melinexovým násuvným víkem.

Obr. 183: Zavřený vějíř uložený v melinexovém obalu.

Obr. 184: Rozložený vějíř uložený na tvarovaném lůžku v lepenkové krabici.

Obr. 185: Fragmenty uložené v melinexových obáčkách.

Obr. 186: Detail tvarovaného lůžka z lepenky.

Obr. 187: Vyndávání vějíře s lůžkem z krabice za pomoci tkalounů.

Obr. 188: Krabice s variantou průhledného víka z Melinexu.

Obr. 189: Krabice s variantou pevného víka z lepenky doplněného fotografiemi vějíře.

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

DIPLOMOVÁ PRÁCE 2014

Soubor vějířů

z depozitáře Národního památkového ústavu středních Čech v Kutné Hoře

Příloha I: Katalog

Vypracovala: BcA. Zuzana Kaštovská

Vedoucí práce: Mgr & BcA Radomír Slovík

Stručný vývoj vějířů

Vějíř, jak jej známe dnes, slouží jako pomůcka k ovívání a ochlazování obličejů. Ve svých počátcích však musel zastávat i jiné funkce, jako stínění před sluncem, odhánění much či rozdmýchávání ohně.

Na Východě byl používán již od starověku. Egypťští faraoni se nechávali ovívat péřovými vějíři na dlouhých rukojetích. V Orientu byly vějíře zhotovovány z palmových a lotosových listů, později z pavích nebo pštrosích per. V Indii byly vedle slunečníku považovány za atribut královské důstojnosti, v Japonsku symbol vojenské moci. V Číně nosili vějíře muži i ženy, duchovní i učenci bohatí i chudí, starci i děti. Z Indie se dostaly vějíře přes Asýrii do Médie a Persie, dále do Arabie, Afriky a konečně i do Evropy.

Za starověku si již Řekyně a Římanky ochlazovaly obličej vějířem z listu nebo pavích per. Křesťanský středověk využil vějíře jako liturgickou pomůcku a staly se jedním z atributů papeže. Se zámořskými plavbami přišly do Evropy v polovině šestnáctého století skládací vějíře a zdomácněly zde jako ženský módní doplněk. Baroko přineslo módu terčovitých vějířů; byly malované, se zrcátkem uprostřed, orámované pavími nebo pštrosími pery. Za Ludvíka XV. a XVI. byly ve Francii vyráběny nádherné vějíře z usně, hedvábí, pergamenu, zdobené slonovinou, želvovinou a perletí, vykládané zlatem a stříbrem. Od doby rokoka se vějíře začínají užívat i v měšťanské společnosti. Jako doplněk plesového oblečení se udržely v Evropě až do počátku dvacátého století, neměly již však zdaleka takový význam jako v Orientu nebo v jižním Španělsku, kde dodnes patří ke slavnostnímu oblečení.

[12, XXVI, str. 498], [18]

Sbírka vějířů v Kutné Hoře

Jedná se o uměle vytvořenou sbírku. V rámci konfiskací ve 20. století byly vějíře shromážděné především ze zámků středních Čech předány do péče Uměleckoprůmyslového muzea. Staly se součástí depositářů a expozic Muzea módy na zámku v Jemništi. V 60. letech byl zámek Jemniště spolu s částí sbírek UMP převeden pod Okresní muzeum v Benešově. V roce 1970 byl předán do správy Památkového ústavu a s ním i sbírka vějířů uložená nyní v Centrálním depositáři v Kutné Hoře. [24, s. 153] Dlouhou dobu se depositáře nacházely v Klášterě Voršilek. V roce 2014 byly přemístěny do nově zrekonstruované budovy Hlouška v jiné části města, kde probíhal také průzkum pro mou diplomovou práci.

- Ve sbírce se nyní nachází 336 vějířů různých typů, 1 oháňka, 2 malá torza vějířů a 1 nehotový vějířový list. Sbírka byla větší, 45 vějířů však bylo navraceno v restitucích.
- Co se týče typů, v největším zastoupení jsou skládací vějíře s listem (186 ks). Dále zde nalezneme 73 brisé vějířů, 4 kokardové vějíře (1 z nich je typu brisé, 3 jsou se skládacím papírovým listem), 38 skládacích pětových vějířů a 34 pevných vějířů včetně dvou vějířů praporkového typu.
- 15 vějířů pochází pravděpodobně z 18. nebo z přelomu 18. a 19. století. Nejvíce vějířů (249 ks) je přiřazeno do století 19. nebo přelomu 19. a 20. století. 44 z nich je datováno přesně. Nalezneme zde také 65 vějířů spadajících do počátku 20. století, 15 z nich je přesně datováno.
- 59 vějířů ze sbírky je označeno za asijskou provenienci, 140 vějířů pochází pravděpodobně z Čech nebo Rakouska.
- 17 vějířů je uloženo v etujích a 11 v dřevěných rámech.
- Největším vějířem sbírky je asijský skládací vějíř s listem, jehož výška je 91 cm. Naopak nejmenší je plastový brisé vějíř měřící pouhých 9 cm.

Katalogizace sbírky

Sbírka vějířů NPÚ v Kutné Hoře byla dlouhou dobu zpracována pouze v podobě karet základní evidence. Na kartách je určena provenience a datace, jsou vyjmenovány použité materiály a techniky a nalezneme zde i stručný popis stavu vějíře. V rámci digitalizace evidence v letech 2010-12 byla pořízena nová fotodokumentace sbírky vějířů.

Autorem fotografií je Radek Volf.

Evidenční karty jsou vypracovány tak, aby do nich mohl být popsán jakýkoli objekt uložený v depozitářích. Můj průzkum byl zaměřen pouze na vějíře, proto jsem mohla vyrobiť podrobné průzkumové listy přímo dle jejich charakteristických vlastností. Vycházela jsem z informací uvedených v evidenčních kartách, pokusila jsem se je však doplnit a upřesnit, roztrdit vějíře podle typu, podrobněji popsat jejich rozměry, materiálové složení, techniky a motivy použité pro výzdobu jednotlivých částí. Z restaurátorského hlediska mě pak zajímal stav vějířů a typy poškození jednotlivých částí, související s použitými materiály, sekundárními zásahy či způsobem uložení.

Na základě průzkumových listů byl vyroben katalog, který je reprezentativnějším zpracováním sbírky. Jednotlivé vějíře jsou zde popsány a vyobrazeny, takže nabízejí případným zájemcům o studium lepší představu než pouhá hesla v kolonkách průzkumových listů. V digitální podobě bude možné zpřístupnit katalog širšímu okruhu badatelů. Nezabývám se zde popisem poškození ani návrhy restaurátorského zásahu, jedná se především o typologický popis.

Struktura katalogu

Vějíře v katalogu jsou řazeny dle typu. Pro každý z vějířů byl vytvořen jeden list. Nalezneme na něm slovní popis týkající se materiálového složení, konstrukce a výzdoby vějířů a několik fotografií. Jedná se o fotografie zobrazující pohled na celek přední a zadní strany vějíře a jeden nebo dva detaily. V případě, že byly vyhovující, použila jsem existující fotografie NPÚ.* Některé detaily a celkové pohledy jsem doplnila svou fotodokumentací.

Při určení datace a provenience jsem vycházela z informací uvedených na evidenčních kartách. Možnost přesnějšího zařazení vějířů je velmi komplikovaná. Často si proto musíme vystačit v širokém rozmezí datace (nejčastěji půlstoletí) a provenience (v některých případech je uveden pouze kontinent). V evidenčních kartách sbírky jsou pro označení původu asijských vějířů použity nejednotné termíny jako *Dálný východ* nebo *Přední orient*. Ve svém průzkumu jsem tato označení sjednotila pod termín *Asie*. Většinou se jedná o vějíře dovezené do Evropy z Číny nebo Japonska. V případě, že v evidenčních kartách není provenience nebo datace uvedena, chybí i v katalogu.

* Použité fotografie NPÚ:

- všechny fotografie celkového pohledu kromě JE 4, JE 53, JE 63, JE 198, JE 258, VE 452, JE 13182
- tyto detaily: JE 4, JE 5, JE 8, JE 9, JE 12, JE 13, JE 19, JE 21, JE 22, JE 23, JE 24, JE 25, JE 26, JE 30, JE 32, JE 33, JE 34, JE 35, JE 36, JE 38, JE 40, JE 41, JE 42, JE 46, JE 49, JE 55, JE 56, JE 57, JE 83, JE 85, JE 88, JE 93, JE 94, JE 98, JE 101, JE 106, JE 107, JE 108, JE 111, JE 114, JE 116, JE 117, JE 118, JE 121, JE 122, JE 123, JE 124, JE 125, JE 126, JE 128, JE 130, JE 131, JE 135, JE 136, JE 138, JE 139, JE 141, JE 144, JE 146, JE 148, JE 163, JE 165, JE 172, JE 175, JE 176, JE 177, JE 181, JE 182, JE 183, JE 184, JE 185, JE 192, JE 193, JE 194, JE 195, JE 196, JE 197, JE 199, JE 201, JE 202, JE 203, JE 206, JE 207, JE 208, JE 209, JE 210, JE 211, JE 212, JE 253, JE 266, JE 273, JE 326, JE 12968, JE 1612, JE 12897

Co se týče rozměrů, u každého vějíře je v katalogu uvedena pouze jeho výška. Za pomoci fotografií je možné utvořit si představu také o dalších rozměrech. Podrobnější informace lze dohledat v průzkumových listech.

V katalogu jsou zobrazeny všechny vějíře sbírky až na několik výjimek. Vějíře stejného typu (např. celodřevěné vějíře bez zdobení, velmi podobné péřové vějíře nebo vějíře s listem tisknutým ve stejném vydání) nejsou zobrazeny a popsány dvakrát, jejich signatury jsou však poznamenány na příslušných stranách.

Vějíře v katalogu nejsou řazeny podle inventárního čísla, nýbrž jsou rozděleny dle typu a materiálu.

V textech katalogu je použita forma číselných citací (v hranatých závorkách) dle citační normy ČSN ISO 690:2001. Čísla odkazují na seznam použité literatury a pramenů uvedený na konci katalogu.

Obsah sbírky (číslo vějíře – číslo stránky v katalogu)

JE 1.....	12	JE 32.....	219	JE 69.....	35
JE 2.....	13	JE 33.....	113	JE 70.....	26
JE 3.....	14	JE 34.....	181	JE 71.....	27
JE 4.....	97	JE 35.....	211	JE 72.....	28
JE 5.....	167	JE 36.....	220	JE 74.....	21
JE 6.....	182	JE 38.....	221	JE 75.....	15
JE 8.....	103	JE 39.....	100	JE 76.....	15
JE 9.....	216	JE 40.....	213	JE 77.....	36
JE 10.....	193	JE 41.....	156	JE 78.....	37
JE 11.....	15	JE 42.....	222	JE 79.....	39
JE 12.....	16	JE 43.....	217	JE 80.....	40
JE 13.....	18	JE 45.....	277	JE 82.....	114
JE 14.....	22	JE 46ab.....	184	JE 83.....	49
JE 15.....	19	JE 47.....	34	JE 84.....	225
JE 16.....	23	JE 48.....	95	JE 85.....	169
JE 17.....	25	JE 49.....	82	JE 86.....	226
JE 18.....	17	JE 50.....	83	JE 87.....	50
JE 19.....	270	JE 52.....	223	JE 88.....	64
JE 20.....	217	JE 53.....	98	JE 89.....	168
JE 21.....	218	JE 54.....	180	JE 90.....	67
JE 22.....	215	JE 55.....	255	JE 91.....	227
JE 23.....	208	JE 56.....	261	JE 92.....	174
JE 24.....	47	JE 57.....	224	JE 93.....	235
JE 25.....	247	JE 58.....	256	JE 94.....	153
JE 26.....	209	JE 59ab.....	238	JE 95.....	265
JE 27.....	217	JE 60.....	273	JE 96.....	284
JE 28.....	237	JE 61.....	79	JE 97.....	29
JE 29.....	48	JE 63.....	138	JE 98.....	183
JE 30.....	155	JE 66.....	24	JE 101.....	173
		JE 67.....	192	JE 102.....	55
		JE 68.....	20		

JE 102.....	55	JE 136.....	286	JE 174.....	288
JE 103.....	165	JE 138.....	194	JE 175.....	72
JE 104.....	77	JE 139.....	102	JE 176.....	283
JE 106.....	134	JE 140.....	131	JE 177.....	287
JE 107.....	69	JE 141.....	278	JE 178ab.....	117
JE 108ab.....	71	JE 143.....	262	JE 179.....	282
JE 109.....	263	JE 144.....	195	JE 181.....	154
JE 110.....	80	JE 145.....	106	JE 182.....	177
JE 111.....	232	JE 146.....	144	JE 183.....	151
JE 112.....	275	JE 148.....	158	JE 184.....	59
JE 114.....	262	JE 150.....	96	JE 185.....	70
JE 116.....	58	JE 151.....	157	JE 186.....	62
JE 117.....	81	JE 152.....	176	JE 188.....	245
JE 118.....	53	JE 153.....	243	JE 189.....	282
JE 121.....	115	JE 154.....	68	JE 190.....	224
JE 122.....	49	JE 155.....	108	JE 191.....	209
JE 123.....	57	JE 156.....	234	JE 192.....	239
JE 124.....	170	JE 157.....	61	JE 193.....	228
JE 125.....	185	JE 158.....	30	JE 194ab.....	196
JE 126.....	171	JE 159.....	186	JE 195.....	163
JE 127.....	172	JE 163ab.....	233	JE 196.....	86
JE 128.....	84	JE 164.....	145	JE 197.....	54
JE 129.....	217	JE 165.....	268	JE 200.....	165
JE 130.....	63	JE 166.....	31	JE 201.....	197
JE 131.....	116	JE 167.....	104	JE 202.....	251
JE 132.....	55	JE 168.....	145	JE 203.....	187
JE 133.....	250	JE 169.....	143	JE 206.....	229
JE 134.....	164	JE 170.....	282	JE 207.....	188
JE 135.....	175	JE 171.....	282	JE 208.....	212
		JE 172.....	271		
		JE 173.....	278		

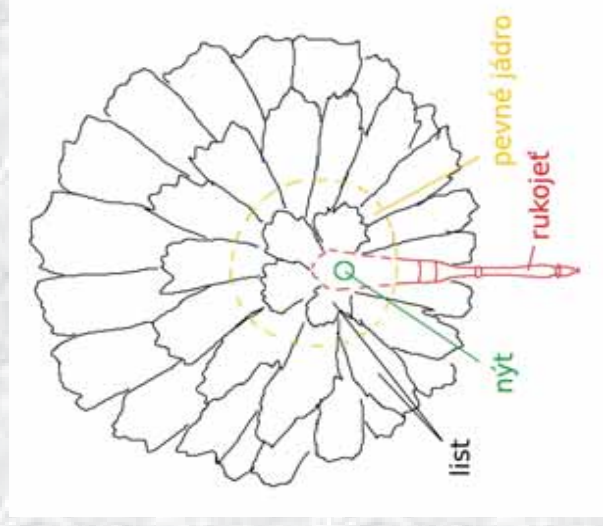
JE 209.....	198	JE 240.....	66	JE 277.....	260
JE 210.....	85	JE 241.....	122	JE 278.....	191
JE 211.....	118	JE 242.....	92	JE 279.....	201
JE 212.....	210	JE 243.....	162	JE 280.....	278
JE 213.....	230	JE 244.....	130	JE 281.....	133
JE 214.....	119	JE 245.....	240	JE 282.....	290
JE 215.....	231	JE 247.....	249	JE 283.....	52
JE 216.....	242	JE 248.....	149	JE 285ab.....	258
JE 217.....	52	JE 249.....	54	JE 286.....	272
JE 218.....	87	JE 250.....	128	JE 287.....	274
JE 219.....	152	JE 251.....	278	JE 289.....	264
JE 220.....	56	JE 252.....	248	JE 290.....	111
JE 221.....	88	JE 253.....	294	JE 291.....	110
JE 222.....	89	JE 255.....	123	JE 292.....	127
JE 223.....	101	JE 256.....	147	JE 293.....	163
JE 224.....	148	JE 257.....	145	JE 295.....	146
JE 225.....	90	JE 258.....	99	JE 299.....	253
JE 227.....	159	JE 259.....	246	JE 300.....	267
JE 228.....	48	JE 260.....	94	JE 301.....	150
JE 229.....	145	JE 261.....	178	JE 302.....	190
JE 230.....	91	JE 262.....	78	JE 303.....	293
JE 231.....	225	JE 263.....	142	JE 304.....	276
JE 232.....	120	JE 264.....	199	JE 305.....	112
JE 233.....	126	JE 266ab.....	257	JE 306.....	278
JE 234.....	160	JE 269ab.....	189	JE 307.....	285
JE 235.....	65	JE 270.....	200	JE 308.....	132
JE 236.....	58	JE 273.....	291	JE 309.....	212
JE 237.....	108	JE 274.....	266	JE 310.....	52
JE 238.....	161	JE 275.....	93	JE 312.....	60
JE 239.....	109	JE 276.....	107	JE 313.....	202

JE 315.....	203	JE 6920 – krycí žebro		JE 13733.....	280
JE 316.....	135	JE 7087.....	84	JE 13734.....	41
JE 317.....	44	DK 7424.....	75	JE 13735.....	41
JE 318.....	124	JE 8075ab.....	204	JE 13745.....	271
JE 319.....	137	JE 8224.....	145	JE 13811.....	279
JE 320.....	125	JE 8799.....	76	JE 13812.....	145
JE 321.....	52	JE 9303 - list		JE 13813.....	145
JE 322.....	254	JE 9410.....	234	JE 13821.....	212
JE 323.....	136	JE 9485.....	105	DK 19330ab.....	129
JE 324.....	262	JE 9618ab.....	46		
JE 325.....	166	JE 12260 – zápůjčka			
JE 326.....	292	JE 12895.....	212		
JE 328.....	252	JE 12896.....	212		
JE 329.....	241	JE 12897.....	51		
JE 330.....	60	JE 12898.....	205		
JE 331.....	45	JE 12966.....	275		
JE 333.....	34	JE 12967.....	151		
JE 392.....	279	JE 12968.....	206		
VE 451AB.....	139	JE 12969.....	279		
VE 452.....	259	JE 12970 - torzo			
CS 828ab.....	140	JE 12971.....	38		
CS 842ab.....	73	JE 13012 - torzo			
CS 843ab.....	141	JE 13182.....	121		
CS 1612ab.....	74	JE 13708.....	278		
JE 3515 – nedokončený vějíř		JE 13709.....	278		
JE 4603.....	244	JE 13726.....	288		
JE 4604.....	179	JE 13727.....	282		
JE 4605.....	214	JE 13729.....	271		
JE 4628.....	165	JE 13730.....	281		
JE 5226.....	32	JE 13732	280		
JE 5227.....	33				

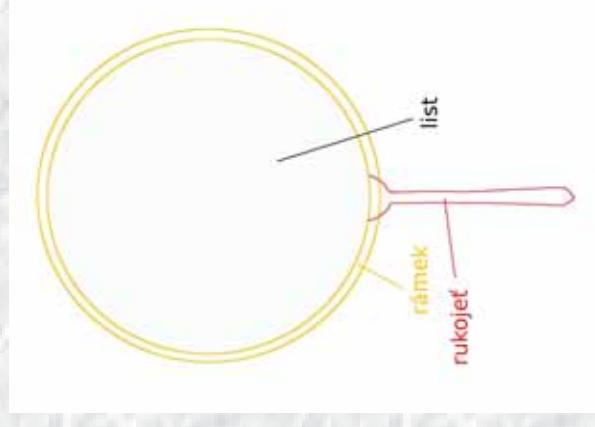
PEVNÉ VĚJÍŘE

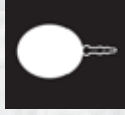
Vějíř s pevným (neskládacím) listem upevněným na libovolně dlouhou rukojeť. List může být vyroben z velké škály materiálů. Buď se jedná o materiál pevný sám o sobě (dřevo, lepenka, list velkolistého stromu), nebo tento pevný materiál tvoří jádro, na něž jsou upevněny ozdobné prvky, nejčastěji peří nebo textil. Často se také setkáváme s textilním listem napnutým do pevného rámečku ze dřeva nebo kovu. Asijskou specialitou jsou papírové listy vyztužené rozprostřenými štěpinami vycházejícími z bambusové rukojeti. Poměrně vzácně se dnes setkáváme s takzvaným praporkovým typem pevného vějíře. Jedná se o vyztužený list, nejčastěji textilní, pohyblivě nasazený na rukojeť z boku pomocí závěsů. Pro výrobu rukojeti mohou být použity pouze pevné nosné materiály. Nejčastěji se setkáváme se soustruženým dřevem, bambusovou tyčkou, kovem nebo vyřezávanou kostí. Vzácnější vějíře měly rukojeti ze slonoviny nebo vzácného kovu ozdobené řezbami, zlacením nebo vykládáním drahými kameny.

nákres pevného vějíře s jádrem

nákres pevného vějíře s rámečkem

Pevné vějíře

JE 1

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 50 cm.

Pevný vějíř zdobený několika druhy ptačího peří převážně hnědé barvy. V místě upevnění listu na rukojeť je nýt ozdobený kokardou v podobě květiny ze skládaného textilu a perleti. Vějíř má bambusovou černě lakovanou rukojeť, která je ozdobena zlatými malbami motýlů a květin.

Literatura: [52]

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail rukojeti

detail kokardy

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 43 cm.

Pevný vějíř zdobený peřím různých druhů. Základní tvar tvoří šedivé perutě, seskládané tak, aby se všechny jejich čepele ohýbaly směrem vzhůru. V jádru listu je zasazen kovový nýt ozdobený květem z perleti, kolem něž jsou naskládána drobná peříčka. Rukojeť je vyrobena z černě lakovaného soustruženého dřeva. Místo nasazení nýtu na rukojeť je zakryto černě lakovaným dřevěným medailonem ozdobeným vegetabilním motivem zlaté barvy. Literatura: [52]

Literatura: [52]

přední strana vějíře

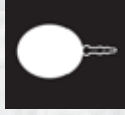
zadní strana vějíře

detail kokardy

detail dřevěného
medailonu

Pevné vějíře

JE 3

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 54 cm.

Pevný vějíř z listem zdobeným centrálně uspořádanými pavími peří. V místě nasazení listu na rukojeť se nachází usňové štítky. Rukojeť je soustružená, černě lakovaná, zdobená bílými puntíky.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail peří

detail rukojeti

Pevné vějíře

JE 11

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, výška vějíře 38 cm.

Pevný vějíř vyrobený z palmového listu přírodní barvy, zařezaného do kulatého tvaru. Okraj listu je kolem celého svého obvodu zpevněn tenkým bambusovým proutkem, přišitým k listu pomocí přírodního vlákna. Rukojeť vějíře je tvořena hnědě lakovaným plochým bambusem, ozdobeným asijským textem zlaté barvy. Rukojeť je připevněna k listu dvěma železnými nýty.

Další vějíře tohoto typu nalezneme pod signaturami: JE 75, JE 76

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail lemování listu

*detail nápisu
na rukojeti*

Pevné vějíře

JE 12

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, výška vějíře 35 cm.

Pevný vějíř s hedvábným listem bílé barvy, napnutým do drátěného rámečku. List je nasazen na plochou černě lakovanou dřevěnou rukojeť. Hedvábní je z přední strany potištěno fotografickou reprodukcí asijské dívky čtoucí ve svitku. Reprodukce je kolorovaná žlutou, modrou a výrazně červenou barvou.

přední strana vějíře

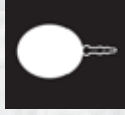

zadní strana vějíře

detail tisku

16

Pevné vějíře

JE 18

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 35 cm.

Pevný vějíř s bílým hedvábným listem napnutým v kovovém rámku srdcovitého tvaru. Ve spodní části rámu je upevněno ploché držadlo z černě lakovaného bambusu. Hedvábný list je z přední strany ozdoben jemně kolorovanou fotografickou reprodukcí. Zobrazuje portrét směřující se asijské dívky, která si upravuje účes. Tisk jemně prosvítá na druhou stranu vějířového listu.

přední strana vějíře

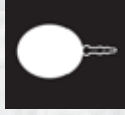
zadní strana vějíře

detail tisku

detail poškození listu

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 41 cm.

Pevný vějíř s papírovým listem, oboustranně zdobeným technikou dřevorezu. Bambusová rukojeť se výše dělí na 56 štěpin, které se rozprostírají a tvoří tak výztuž papírového listu. Spodní strana listu je upevněna na napnutý motouz. Na přední straně je barevný výjev setkání dvou asijských žen nesoucích dřevo. Jedna z nich vede volka. Na zadní straně se nachází monochromní motiv společné hostiny.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail tisku

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 41 cm.

Pevný vějíř s papírovým listem zdobeným kolorovaným dřevorezem. Na přední straně vějíře je zobrazena noční scéna v modrých a červených odstínech. Asiatka zabraná do svých myšlenek sedí před rozloženým paravanem, zpoza něhož na ní nakukují další dvě postavy. Druhá strana vějíře je ozdobena výjevem, který připomíná návštěvu vězení. Za mřížemi stojí postavy, se kterými si lidé venku povídají. Bambusová rukojeť vějíře je rozdělena na 61 štěpin, které tvoří výztuž papírového listu. Ze spodní strany je list upevněn na horizontálně natažený provázek.

JE 15

přední strana vějíře

JE 15

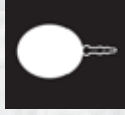
zadní strana vějíře

detail barevného dřevorezu

*detail žebroví
z bambusových štěpin*

JE 68

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 40 cm.

Pevný vějíř s papírovým listem ozdobeným oboustranně technickou dřevorezu. List je podepřen 59 štěpy, které vycházejí z bambusové rukojeti. Ve spodní části je listu upnut na natažený provázek. Na přední straně vějíře můžeme pozorovat barevný dřevorez zobrazující Asijskou ženu na terase, která byla pravděpodobně právě vyrušena z meditace druhou postavou přicházející zezadu, která jí něco sděluje. V pozadí za terasou jsou zobrazeny kvetoucí sakury. Pod výjevem je nápis a červená značka (signatura) umělce. Na zadní straně listu se nacházejí tři obdélné různým směrem nakloněné rámce s motivy rostlin a ptáka. Jsou vyhotoveny soutiskem černé a červené barvy. Opět zde asijské nápisy.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail tisku

Detail písma
a signatury

JE 74

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 41 cm.

Pevný vějíř s papírovým listem podepřeným 48 štěpinami, které vycházejí z bambusové rukojeti. Spodní část listu je upevněna na napnutý provázek. Na přední straně listu je technikou barevného dřevorezu zobrazena asijská rodina. Muž se baví se ženou a drží v ruce skládací vějíř. Scénu pozorují tři děti, jedno z nich ukazuje na rodiče. Výjev je doplněn asijskými nápisy a značkami umělce. Na zadní straně vějíře je jednoduchým způsobem zpracovaný motiv zvonku a rostliny v nádobě, tištěný černou, modrou a zelenou barvou.

JE 74

přední strana vějíře

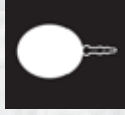

JE 74

zadní strana vějíře

detail tisku

Asie, přelom 18. a 19. století, výška vějíře 35 cm.

Pevný vějíř s bílým hedvábným listem napnutým na drátěném rámků. Výjev zobrazuje dva Asiaty mezi vegetabilními prvky naznačujícími prostředí přírody. Je vytvořen kombinovanou technikou výšivky a kvašové malby. Obě strany vějířového listu mohou sloužit jako pohledové, zobrazují tentýž motiv, pouze zrcadlově převrácený. Středem přední strany vějířového listu prochází vertikální výztuž obalená textílem s motivem zmiňého hřbetu. Výztuž drží vrchol v mírně zakřivené poloze, pravděpodobně za účelem vytvoření lepšího vánku (Fans 1, str. 12). List je nasazen na dřevěnou rukojeť, která je černě lakovaná a ozdobená prořezávaným motivem lístků.

Literatura: [13, s. 12]

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail výzdoby listu

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 40 cm.

Pevný vějíř s listem z bílého hedvábí napnutým do dřevěného rámu ve tvaru osmiúhelníku. Rámek je spojen s dřevěnou černě lakovanou rukojetí. Výjev zobrazuje Asijský pár v přírodě. Žena drží v ruce vějíř. Obličje postav tvoří umně malované kostěné aplikace, oděv je poskládan z kousků textilu. Vegetabilní prvky jsou vyšity barevnými nitěmi. Druhá strana vějíře ukazuje tentýž výjev zrcadlově převrácený.

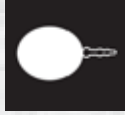
přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail výzdoby listu 23

Asie, 19. století, výška vějíře 43 cm.

Pevný vějíř s textilním listem napnutým v kulatém bambusovém ráмку, na nějž je ve spodní části připojena bambusová rukojeť. Tyto dřevěné části jsou opatřeny černým lakem. Mezi vrstvami textilního listu je vlepena zpevňující lepenka. Jedná se pravděpodobně o sekundární opravu vějíře. Přední list je ozdoben kvašovou malbou kombinovanou s technikou koláže. Zobrazuje čtyři páry Asijských figur (pravděpodobně vždy matku a dítě). Postavy mají kostěné malované hlavičky a šaty z hedvábných aplikací. Jsou na cestě do nějakého domu a každá z nich něco nese. Mezi těmito předměty najdeme také 2 skládací a 1 pevný vějíř. Na zadní straně je vyobrazen pták sedící na kvetoucí rostlině, snad se jedná o pivoňku. Ke spodní části rukojeti je připevněn vínově červený štrapec.

původní (vpravo) a nová (vlevo) kostěná hlavička

JE 66

přední strana vějíře

JE 66

zadní strana vějíře

JE 17

Asie, přelom 18. a 19. století, výška vějíře 42 cm.

Pevný vějíř s nahnědlým hedvábným listem napnutým v oválném rámku z bambusu potaženého textilíí se zmiřovitým vzorem. Rámek je ve spodní části připojen na plochou rukojeť z černě lakovaného bambusu. Hedvábný list je oboustranně zdoben výjevem se dvěma Asiaty hledícími na sebe. Stojící Asiatka se otáčí ke druhé postavě sedící na zemi a hrající na příčnou flétnu. Asiáté jsou zhotoveni kvašovou malbou, části jejich oblečení a prostředí, v němž se nachází jsou vyšity barevnými nitěmi. Na druhé straně vějíře se nachází tentýž výjev zrcadlově obrácený.

JE 17

přední strana vějíře

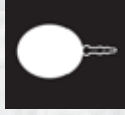

JE 17

zadní strana vějíře

detail

Asie, 19. století, výška vějíře 42 cm.

Vějíř je tematicky i materiálově velmi podobný s vějířem JE 66. Je to pevný vějíř s textilním listem napnutým do kulatého bambusového rámu. Ve spodní části je rámek spojen s plochou bambusovou rukojetí. Obě dřevěné části jsou opatřeny černým lakem. Na přední straně listu je technikou kvaše a koláže zobrazena figurální staž. Postavy Asiátů patrně směřující do domu nějakého človeka a téměř každý z nich nese vějíř. Hlavičky mají aplikované z malované kosti (dochované v původní podobě jsou patrně jen dvě ze sedmi, viz obr. *detaily*) a šaty z kousků hedvábí. Na zadní straně vějíře je technikou kvašové malby zobrazen pták sedící na keři pivoněk. Ke spodní části držadla je připevněn červený hedvábný střípec.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail originální výzdoby

detail výzdoby
s novými hlavičkami

Pevné vějíře

JE 71

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 35 cm.

Pevný vějíř s růžovým hedvábným listem napnutým v drátěném rámku. Je ozdoben výšivkou ptáčka sedícího na větvičce vedle rozkvetlé rostliny. Výšivka je na druhé straně vějíře totožná, pouze zrcadlově převrácená. Byly pro ni použity nitě zlatavých odstínů. Na spodní části rámku je upevněna plochá dřevěná rukojeť opatřená černým lakem. V místě spojení je rozšířena do iliovitého tvaru. Celkový tvar i barevnost vějíře působí dojmem rozvíjejícího se růžového poupěte.

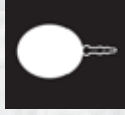
přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail výšivky

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 41 cm.

Pevný vějíř s hedvábným listem napnutým v osmibokém dřevěném rámku, na nějž je ve spodní části napojena plochá dřevěná rukojeť. Dřevěné části jsou opatřeny černým lakem. Přední strana listu je ozdobena barevnou výšivkou zobrazující obilné klasy a polní kvítí. Zadní strana listu je nezdobená.

přední strana vějíře

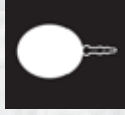
zadní strana vějíře

detail výšivky

detail výšivky

Asie, 19. století, výška vějíře 44 cm.

Pevný vějíř s bílým hedvábným listem napnutým v kulatém dřevěném rámečku. List je ozdoben pestrobarevnou výšivkou exotických ptáků a květin. Na zadní straně listu je tataž výšivka, pouze zrcadlově převrácená. Rámek je připevněn na ploché bambusové držadlo. Obě tyto dřevěné části jsou pokryty černým lakem a ozdobeny jemně rytými motivy ptáků a květin. Do rytin je zahloubena zlatá barva. Neobvyklé a velmi hezké je toto ryté zdobení především po celém obvodu rámečku (viz obr. *detail zdobení rámečku*). Na spodní části držadla jsou upevněny dva střípce: červený a zelený.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail zdobení rámečku

detail výšivky

Pevné vějíře

JE 158

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 40 cm.

Pevný vějíř s hedvábným vzorovaným listem smetanové barvy napnutým do osmibokého rámu. List je z obou stran vyzdoben motivem větvíček s růžovými a žlutými květy. Rámek je pokryt bleděmodrým textilním proužkem. V dolní části rámu je napojena kostěná rukojeť, která na zadní straně vějíře dosahuje až k vrcholu listu. Celoplošně je pokryta vyřezávaným motivem růží. Dole je na ní napojen hedvábný střepec vínové barvy.

přední strana vějíře

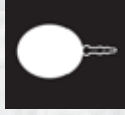
zadní strana vějíře

detail střední části vějíře

detail dolní části rukojeti 30

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 41 cm.

Pevný vějíř s hedvábným listem napnutým do rámků. Mezi textilní listy je vložen list papíru. Hedvábní je z obou stran zdobeno kvašovou malbou s vegetabilními motivy. na přední straně jsou zobrazeny růžové chryzantémy a na zadní straně pivoňky. Rámek je obalen kostkovaným plátnem a ve spodní části napojen na dřevěnou rukojeť. Rukojeť je ozdobena vyřezávanými vegetabilními motivy a na zadní straně vějíře sahá až k vrcholu listu.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail malby přední strany

detail malby zadní strany 31

Pevné vějíře

JE 5226

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, 19. století, výška vějíře 48 cm.

Pevný vějíř s hedvábným listem napnutým v kovovém rámku. List je na každé straně ozdoben podobným motivem. Technikou kvašové malby a koláže je zde vyobrazeno několik Asiatických měst. Jeden z nich někam ukazuje. Oděvy i obličejové postavy jsou naskládány z různých barevných květin. Rámek je potažen barevnou textilií s vegetabilními motivy. Je upevněn na bambusovou rukojeť, poskládanou pravděpodobně uměle z více kusů bambusu, neboť jednotlivá kolínka jsou ve spodní části příliš krátká. Na zadní straně vějíře rukojeť dosahuje přes list až k horní části rámku.

přední strana vějíře

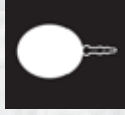
zadní strana vějíře

detail přední strany

detail zadní strany

Pevné vějíře

JE 5227

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

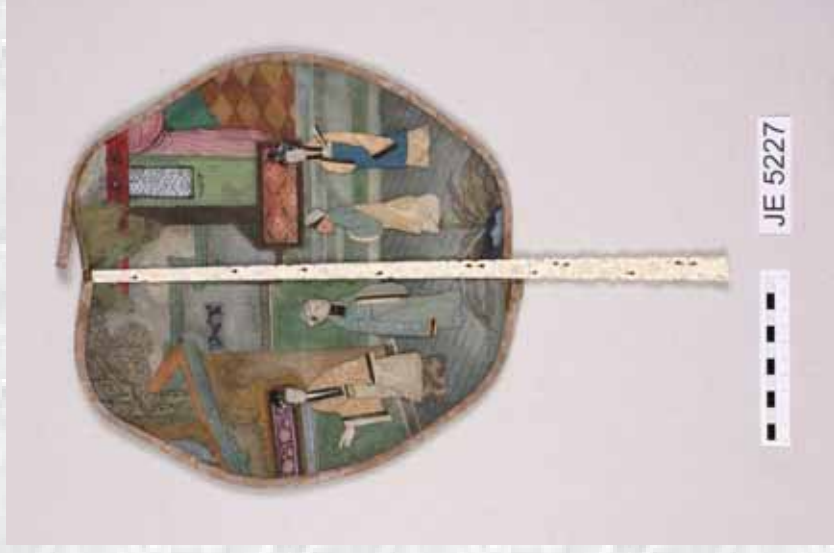
Asie, 19. století, výška vějíře 49,5 cm.

Pevný vějíř s hedvábným listem napnutým v kovovém rámku. Rámek je pokryt pruhem růžové tkaniny. List je z obou stran ozdoben technikou kvašové malby a koláže. Na přední straně jsou zobrazeny dvě asijské ženy a dítě přicházející do domu ke dvěma mužům. Obličje postav jsou vytvořeny z jemně malovaných plátků kosti. Jsou oděny hedvábnými aplikacemi. Tři z postav drží vějíř. Druhá strana listu je ozdobena dvěma asijskými páry ve městě. Zde jsou obličje i oděvy postav vytvořeny z polstrovaných kusů hedvábí. Vějíř je upevněn na rukojeť z kosti vyřezávané motivy růží. Na zadní straně vějíře dosahuje rukojeť k horní části rámků.

JE 5227

přední strana vějíře

JE 5227

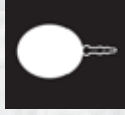
zadní strana vějíře

detail zadní strany

detail přední strany 33

Pevné vějíře

JE 47, JE 333

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Balkán, 19. století, výška vějíře 41 cm.

Pevný vějíř praporečkového typu. Jádru listu je tvořeno dvěma lepenkami pokrytými oboustranně textilem přírodní barvy. Na něm jsou našity textilní aplikace modré, červené a černé barvy. Povrch textilií je dozdoben pásy plisovaných plíšků, zelených kovových gombíků a stříbrných filitrů. Mezi lepenky je vloženo paví peří. List je připevněn dvěma sametovými závěsy na soustruženou dřevěnou rukojeť s černě lakovaným povrchem.

JE 47

přední strana vějíře

JE 47

zadní strana vějíře

detail výzdoby listu

detail uchycení listu na rukojeť

34

Asie, 19. století, výška vějíře 49 cm.

Pevný vějíř, jehož list i rukojeť jsou utvořeny ze slámy. Základem jsou snopečky slámy obarvené na zeleno, které jsou v několika řadách horizontálně prošity nití. Každá takto vzniklá řada tvoří na okraji listu zoubek, takže celý list působí dojmem listu stromu. Snopečky se v dolní části listu sbíhají v držadlo, zde jsou omotány slámou spletenou do copánku. List je oboustranně zdoben slaměnými aplikacemi zlaté a světle zelené barvy, které vytvářejí motiv kytice s 5 květy.

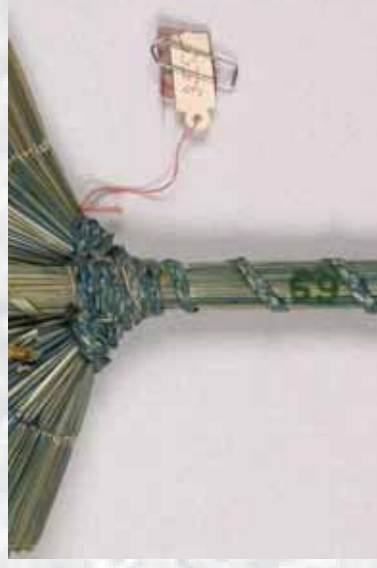
přední strana vějíře

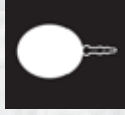
zadní strana vějíře

detail výzdoby listu

detail zpevnění rukojeti

JE 77

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 44 cm.

Pevný slaměný vějíř. List je složen ze snopečků zlaté slámy, které jsou uspořádány do plochého tvaru a v několika řadách horizontálně prošity nití. Okraj listu tvoří vroubky. List je upevněn na rukojeť tvořenou také svazkem slámy a zpevněnou pomocí slámy spletené do copánku. List je ozdoben slaměnými aplikacemi. Na přední straně je z nich vytvořena větev s růžovými kvítky, pod ní sedící moucha. Na zadní straně vějíře jsou pouze fragmenty zelených lístků.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail - moucha

detail – kvetoucí větev 36

JE 78

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 38 cm.

Slaměný vějíř s listem ve tvaru čtverce. Základ listu je tvořen vertikálně uspořádanými svazky slámy hnědé barvy. Tvoří plochu, která je zpevněná horizontálními prošitím nití v několika řadách. List je orámován slámou světlejší barvy, spletenou a plisovanou, takže tvoří zubatý okraj. Pro výzdobu listu byly použity opět aplikace ze slámy barvené do hněda, zelena a růžova. Je z nich vytvořen motiv kvetoucí větve a mouchy. Na druhé straně listu je tentýž motiv zrcadlově převrácený. K listu je připevněna rukojeť vytvořená ze svazku světle hnědé slámy. Je zpevněna snopečkem slámy spleteným do copánku. Rukojeť zasahuje zepředu i zezadu přibližně do středu listu vějíře.

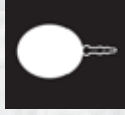
přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail výzdoby listu 37

Pevné vějíře

JE 12971

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 41 cm.

Pevný slaměný vějíř. List je vyrobený z červeně nabarvené slámy poskládané do soustředných kruhů. Jednotlivá stébla jsou spojena sešitím bílou nití. Okraj listu tvoří sláma naskládaná do zubatého motivu. Přední i zadní strana je ozdobena motivem květin z aplikované různě barevné slámy. Rukojeť je také vytvořena ze stébel červené slámy, které dosahují až do středu listu a ve spodní části jsou spojeny spleteným copánkem slámy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

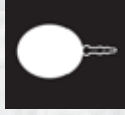
detail výzdoby přední strany listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 79

Střední Evropa, 1. polovina 19. století, výška vějíře 34 cm

Pevný vějíř s dřevěným listem neobvyklého tvaru připomínajícím barokní kartuši. List je oboustranně potištěn černou barvou zoomorfními motivy. Na přední straně je vyobrazen kůň vykopávající kopytama na lišku (viz obr. *detail přední strany*). Na zadní straně jsou natištěni dva psi (viz obr. *detail zadní strany*). Výjevy jsou překryty zažloutlým lakem. List je nasazen na dřevěnou soustruženou rukojeť opatřenou černým lakem. Je připravena pomocí dvou mosazných nýtů.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail přední strany

detail zadní strany 39

JE 80

Čechy, počátek 19. století, výška vějíře 43 cm.

Pevný vějíř s listem ve tvaru nepravidelného osmiúhelníku. Jádru listu je dřevěné, pokryté oboustranně zeleným papírem ozdobeným technikou koláže. Přední strana je pokryta nalepenými výstřížky z barevných i jednobarevných grafických listů. Naleznete zde různé motivy, od krajiny přes portrét a figuru až k mytologickým scénám a mystickým symbolům. Na zadní straně vějíře jsou nalepeny pouze dva tisky v barvě černé a červené. Větší z nich zobrazuje antický vůz se dvěma postavami tažené koňským čtyřspřezím. Pod ním je vyobrazena antická váza. Okraj listu je z obou stran olemován papírem zlaté barvy s reliéfními geometrickými motivy. K listu je pomocí dvou nýtů připevněna dřevěná rukojeť. Je členitě vysoustružena a opatřena hnědou a zlatou povrchovou úpravou.

přední strana vějíře

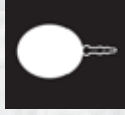
zadní strana vějíře

detail koláže a uchycení rukojeti

detail koláže

Pevné vějíře

JE 13734

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 19. století, výška vějíře 35 cm.

Výtvar zařazený do sbírky vějířů pod číslem JE 13734 lze těžko na první pohled považovat za vějíř. Přesto však mohl podobnému účelu sloužit. Jedná se o hnědá pera zasazená do držadla tvořeného plátky pravé či umělé kosti s horním okrajem ozdobeným vlnkou. Plátky kosi jsou propojeny čtyřmi nýty. Konstrukcí tento vějíř připomíná rostlinu zasazenou do truhlíku.

Podobný vějíř najdeme pod signaturou: JE 13735

JE 13734

přední strana vějíře

JE 13734

zadní strana vějíře

detail

SKLÁDACÍ VĚJÍŘE

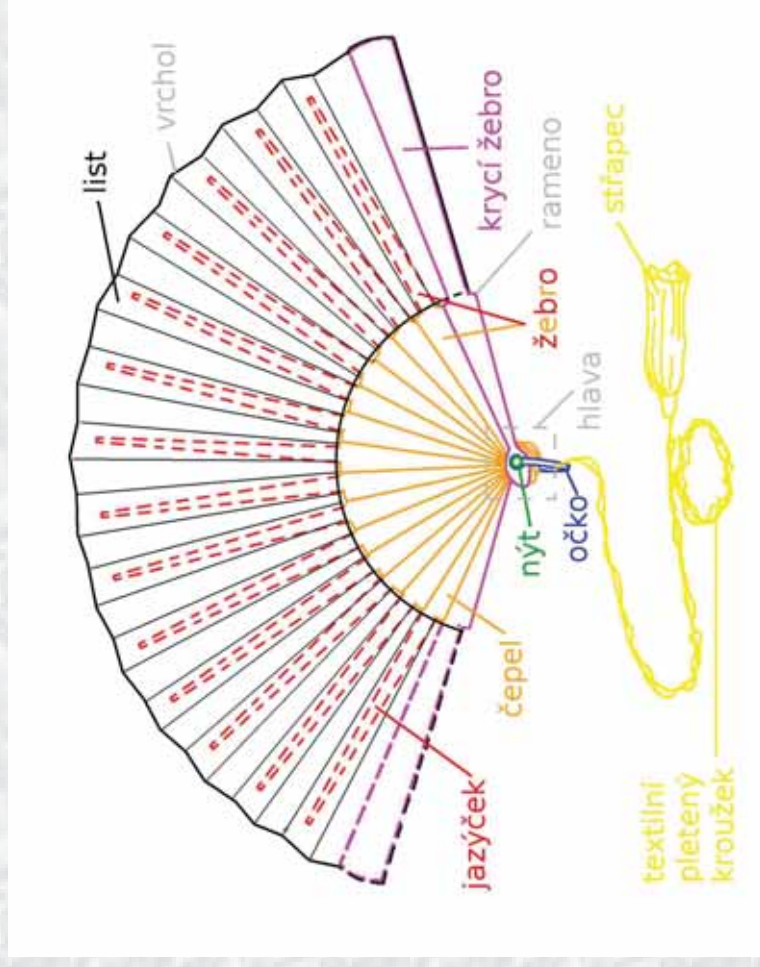

Skládací vějíře mají stavbu o něco složitější. V rozloženém stavu musí vytvářet dostatečně velkou plochu pro vytváření vánku. Když nejsou používány, měly by se snadno dát složit a uschovat s větší úsporou místa. Kostra (žebroví) je součástí každého skládacího vějíře. Je tvořena určitým počtem žeber vyrobených z pevného materiálu (dřevo, kost, slonovina, rohovina, želvovina, kostice, plast, atd.). První a poslední žebro poskytují ochranu složenému vějíři a jdou vždy vidět celá, jsou proto silnější a zdobnější než ostatní žebra. Nazýváme je *krycí žebra*. Ve spodní části vějíře (tzv. *hlava*) jsou žebra pohyblivě spojena pomocí nýtu, který bývá zpravidla kovový. Nejčastěji se setkáváme s nýty z železa či mosazi. Tvoří jej dvě části sešroubované dohromady. Nýt má někdy ozdobná zakončení nebo podložky z jiných materiálů (perleť, broušené sklíčko aj.). Mnoho vějířů má v nýtu připevněno také očko, za které může být vějíř zavěšen. Očko bývá často kovové jako nýt, ale setkáváme se také s očky vyrobenými ze stejného materiálu jako žebroví (např. z plastu). Na očku může být upevněn ozdobný *střápec* ze stuhy nebo textilních nitek omotaných kolem pevného (dřevěného) jádra a pletený (textilní) kroužek pro upevnění vějíře v zavřeném stavu. Ve způsobu vzájemného spojení žeber v horní části se již jednotlivé typy skládacích vějířů liší...

Skládací vějíře s listem

Pravděpodobně nejznámější typ vějíře je skládací vějíř s listem. Žebra takového vějíře jsou zpravidla v určitém místě ztenčena a je na ně nasazen list z měkkého materiálu (textil, papír, pergamen, useň apod). Širší, dolní část žeber, se nazývá *čepel*, tenčí část, která nese list, můžeme označit jako *jazyček*. Místo, kde se čepel zužuje v jazyček nazýváme *rameno*. List je nejčastěji tvořen dvěma vrstvami materiálu, mezi něž jsou vložena žebra. Některé vějíře mají pouze jeden list, v tom případě jej žebra podpírají zezadu. Listy bývají zdobeny různými uměleckořemeslnými technikami. Nejčastěji se setkáváme s malbou, tiskem, vyšíváním nebo aplikacemi nejrůznějších materiálů.

nákres skládacího vějíře s listem

Skládací vějíř s listem

JE 317

Francie, 1907, výška vějíře 25 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem, jehož přední strana je ozdobena litografií George Redona v odstínech modré, žluté a červené. Zobrazuje lesní scenérii, satyra líbajícího nymfy. Vpravo pod výjevem se nachází signatura „George Redon 07“, vlevo je zlatým písmem natištěno „FOYOT ARMENONVILLE CAFÉ DE PARIS“. List je upevněn na 16 dřevěných bíle lakovaných žeber ozdobených vegetabilními zlatě raženými motivy.

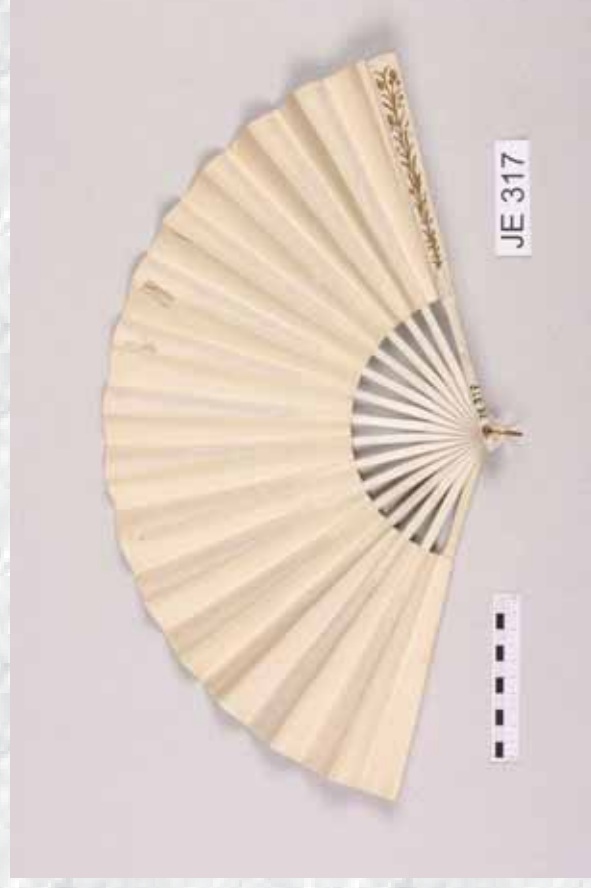
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 331

Paříž, počátek 20. století, výška vějíře 26 cm.

Skládací vějíř s papírovým jednolistem nasazeným na 9 prostých dřevěných žeber. List je ozdoben žertovným výjevem zhotoveným technikou monochromní litografie. V centru scenerie stojí větrný mlýn, od něhož po žebříku sestupuje dívka v oděvu kašpárka. Ta zatáhnutím za provázek spouští šňůru katastrof, započatou fouknutím měchu s nápisem „Le Vent dela Folie“ (fr. „Vitr šílenství“). Následuje 9 postavíček, které si navzájem schválně nebo náhodou provádějí nepřímnosti. Pod výjevem je signatura „A. Willette “. Na zadní straně listu nalezneme opět tištěný text „Café Americain 4. Boul. des Capucines: Paris“

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 9618

Střední Evropa, 19. století, výška vějíře 23 cm.

Červený skládací vějíř s papírovým listem upevněným na 20 dřevěných červeně lakovaných žeber. Papír je lesklý, pravděpodobně opatřený sinou vrstvou laku. Přední strana listu je ozdobena kvašovým výjevem zobrazujícím dítě, psa a slunce. Vějíř je uložen v dřevěném rámu, který má podobu zasklené zásuvky. Je vyložen šedým hedvábím. Rám pokrývá hnědá useň. Vějíř je v rámu uložen napolo otevřený, krajní žebra jsou v této poloze zalepena. Vějíř nelze úplně otevřít ani zavřít.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

vějíř v zásuvném rámu

Skládací vějíře s listem

JE 24

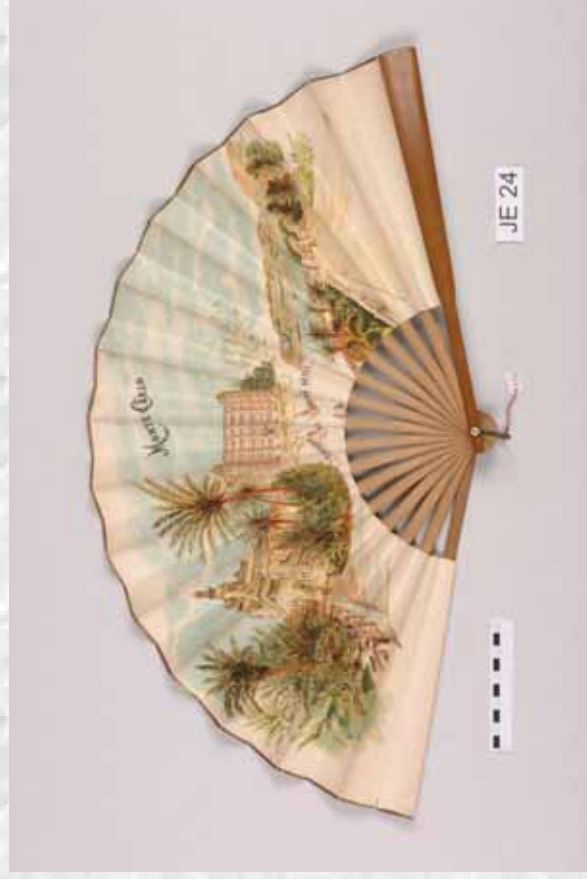
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Francie, 1892, výška vějíře 32 cm.

Upomínkový skládací vějíř s oboustranně barevně potištěným papírovým listem. Na jedné straně listu je zobrazeno několik pohledů na město s nápisem „Monte Carlo“ a ve stuze „SOUVENIER DU GRAND HOTEL“. Na druhé straně listu je vyzdobena budova se štítkem „Restaurant Francais“ a nápis „Exposition Vienne, Mai – Octobre 1892“. List je nesen šestnácti dřevěnými žebry. Krycí žebra jsou pokryta transparentním lakem.

detail tisku

JE 24

přední strana vějíře

JE 24

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 29, JE 228

Vídeň, 1894, výška vějíře 45 cm.

Skládací vějíř s oboustranně potištěným papírovým listem. Jedná se o upomínkový vějíř s vyobrazením „mezinárodní“ vesnice, který pro světovou výstavu vytvořil architekt Oskar Marmorek ve Vídeňské rotundě. Na přední straně vějíře se nachází barevná veduta domků s nápisem "Andenken an das Internationale Dorf - Rotunde Wien 1894" (překl. „Vzpomínka na mezinárodní vesnici – Rotunda Vídeň“). Zadní strana vějíře je pokryta černobíle tištěnými reklamami na výrobky rozličných vídeňských firem v obdélných a oválných rámcích. Vrchol listu tvoří drobné obloučky. Vějířový list je upevněn na lakovaná žebra z tmavého dřeva.

Literatura: [51]

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail přední strany vějíře JE 228

přední strana vějíře JE 29

zadní strana vějíře JE 29

Skládací vějíř s listem

JE 83, JE 122,

Německo, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. Jedná se o upomínkový vějíř na německé město Bayreuth ozdobený monochromní litografií. Je zde zobrazena veduta města, portrét Richarda Wagnera s notami opery Parsifal, Wagnerovo divadlo, vila Wahnfried, v níž Wagner žil, pohřební kaple a zámek Ermitage. Zadní strana vějíře je nezdobena. Vějíř je upevněn na 16 dřevěných žeber opatřených lakem zlaté barvy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 87

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem upomínající na návštěvu Prahy. Technikou barevného tisku jsou zde v rámečcích vyobrazeny známé pražské památky, kolem nich je list dozdoben pestřími lidovými vegetabilními motivy. Uprostřed předního listu je vyobrazena veduta s nápisem „Kráál. Hlavní město Praha“ v borduře ve tvaru srdce. Kolem ní jsou vyobrazeny jednotlivé architektonické zajímavosti s popisky (Jungmanův pomník, Národní divadlo, Příkopy, Staroměstská radnice, Staroměstská mostecká věž, Hradčany, Valdštejnův palác, Staroměstské náměstí, Výstaviště, Malostranské mostecké věže, Rudolfinum, Sv. Vítký dóm). Zadní list je nezdobený. List je upevněn na 16 dřevěných (snad bambusových) tenkých žeber. Krycí žebra jsou poměrně úzká, při zavření vějíře zcela nechrání list.

pohled na zavřený vějíř

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 12897

Vídeň, 1873, výška vějíře 25 cm.

Skládací vějíř s papírovým jednolistem nepravidelného tvaru. Na přední straně listu je technikou barevného tisku vyobrazena budova vídeňské Rotundy na Světové výstavě v roce 1873. Na spodní straně listu to hlásá nápis "Weltausstellung 1873, Wien". Budova je ozdobena vlajkami a před ní se procházejí skupinky lidí. Dá se říci, že zadní strana vějíře je ozdobena jazýčky dřevěných žeber, které se nad rameny opět začínají rozšiřovat a na vrcholu tvoří motiv zubatého listu. Krycí žebra jsou opatřena černým lakem.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail přední strany vějíře

JE 12897

přední strana vějíře

JE 12897

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 217, JE 283, JE 310 (jiná zadní strana), JE 321

Čechy, 1895, výška vějíře 34,5 cm.

Skládací vějíř upomínající na etnografickou výstavu v Královské oboře v Praze, která měla za úkol předvést život českého a slovanského národa.* Přední strana listu je ozdobena vedutou slovanské vesnice zhotovené technikou litografie. Na vrcholu vějíře ji uvádí nápis "Upomínka na Národopisnou Výstavu Československou v Praze 1895", ve spodní části listu „Nákladem L. I. Čecha v Praze“. Zadní strana listu je opatřena reklamami na nejrůznější zboží nebo služby v obdélných a oválných rámcích. List je upevněn na 18 prostých bambusových žeber.

*Literatura: [50]

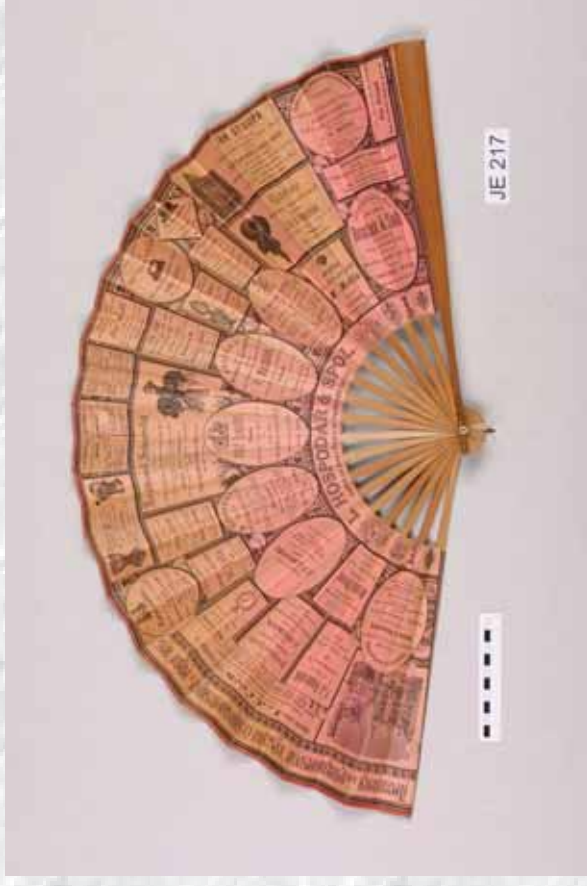
detail přední strany listu JE 217

detail zadní strany listu JE 217

přední strana vějíře JE 217

zadní strana vějíře JE 217

JE 118

Vídeň, konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

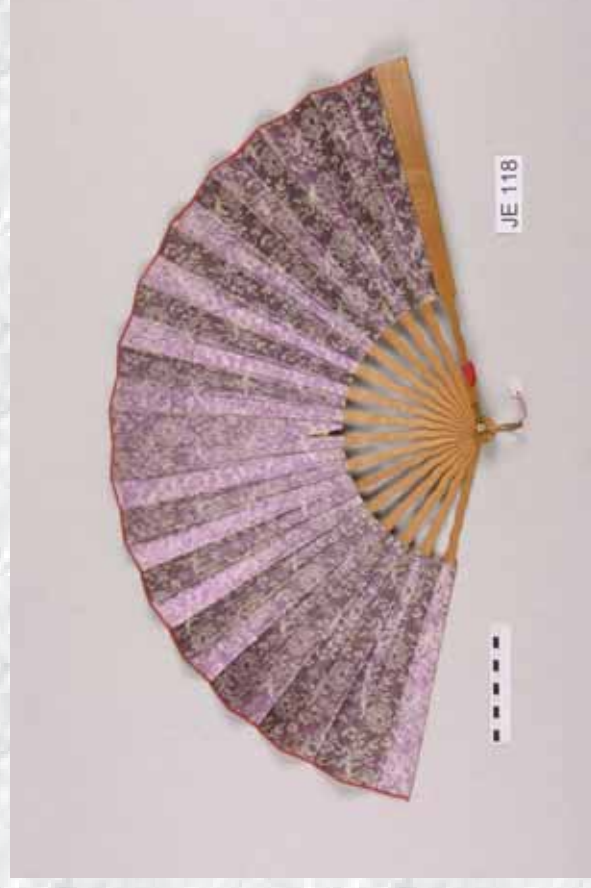
Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným oboustranně technikou barevného tisku. Na přední straně je vyobrazeno náměstí s kašnou, na němž se procházejí malé skupinky dam a pánů. Druhá strana listu je celoplošně ozdobena tiskem bílé krajky na fialovém pozadí. Vějíř je nasazen na 16 dřevěných žeber, jejichž čepele jsou vyřezány do vlnitého tvaru, takže připomínají paprsky rozprostírající se od hlavy vějíře. Přední krycí žebro je ozdobeno raženým stříbrným nápisem „Alt Wien 1692“

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 197, JE 249

Vídeň, 1898, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem nasazeným na 16 rovných dřevěných žeber opatřených bílým lakem. List je z přední strany zdoben dvoubarevným tiskem vyobrazením důležitých vídeňských staveb. Střední částí listu vévodí Stephanskirche v oválném medailonu. Ostatní památky jsou umístěny v obdélných rámcích. Všechny jsou natisknuty černou barvou, takže připomínají černobílé pohlednice nalepené na vějíř. Pozadí kolem nich je ozdobeno tištěnými listy hnědé barvy a datací "1848-1898". Zadní list je nezdobený, pouze vlevo dole je razítko "Johanna Erdödy, Wien 1, Kärntherstrasse 31".

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail tisku JE 249

přední strana vějíře JE 249

zadní strana vějíře JE 249

JE 102, JE 132

Vídeň, počátek 20. století, výška vějíře 30 cm.

Skládací vějíř sloužící jako průvodce Vídní. Přední list je z bílého papíru potištěného plánem Vídně s legendou. Část listu, kterou drží zadní krycí žebro nese titul "Der Führer durch Wien". Téměř celý prostor přední strany listu zabírá podrobný plán Vídně, vpravo a vlevo nalezneme legendy popisující jednotlivé části města, penziony, památky, hotely a ceník taxíků. Zadní strana listu je z fialového textilu. List je nasazen na 8 černě lakovaných žeber. Jazýčky žeber jsou nad rameny zúžené, pak se ale rozšiřují až k vrcholu vějíře. Střední žebra jsou nejdelší, krycí žebra nejkratší. List kopíruje jejich tvar. Při zavření vějíře způsobují rozdílné délky žeber zajímavý „cik-cak“ tvar.

tvar složeného vějíře (JE 132)

přední strana vějíře (JE 132)

zadní strana vějíře (JE 132)

Skládací vějíře s listem

JE 220

Vídeň 1910, výška vějíře 24,5 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným z přední strany černobílým tiskem uvedeným nápisem "Andenken an die 1. Internationale Jagdausstellung Wien 1910" (něm. "Upomínka na 1. mezinárodní loveckou výstavu, Vídeň 1910"). Jsou zde zobrazeny fotografické reprodukcce Vídeňských budov spojených s výstavou. Jsou orámovány obdélnými bordurami složenými z teček (viz *detail tisku*). Mezi nimi je pozadí dozdobeno motivy větviček a ptáků. V pravém dolním rohu nalezneme značku výrobce „Wiener Lichtdruck-Anstalt“. List je upevněn na 14 dřevěných lakovaných žeber.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail tisku

JE 220

přední strana vějíře

JE 220

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 123

Vídeň, 1908, výška vějíře 23 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. Přední strana je černobíle potiskněna v upomínku na 60. výročí vlády Franze Josefa I. Nahoře uvádí téma nápis na stuze ozdobené dvěma korunami: "1848 KAISER JUBILÄUMS-FÄCHER 1908", v dolní části listu se pak dočteme: "Für Erinnerung an das 60 jährige Reierungsjubiläum Majestät Kaiser FRANZ JOSEF I." Je zde vyobrazeno 9 portrétních fotografií v oválných medailonech. Ve třech největších nahoře je Franz Josef I. v letech 1848, 1898 a uprostřed pravděpodobně na soudobé fotografii z roku 1908. V dalších medailonech jsou portréty Gisely a Leopolda; princezny a prince von Batiern, arcivévodkyně Elisabeth s knížetem z Windisch-Grätz a arcivévodkyně Marie Valerie s arcivévodou Franzem Salvatorem. List je upevněn na 14 prostých dřevěných žeber.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail tisku – Franz Josef I.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 116

Vídeň, konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. Zadní strana listu má červenou barvu a je bez dalšího zdobení. Přední strana je potištěna motivem krajiny s kočárem taženým dvěma koňmi, v němž jede císař František Josef I. spolu s dalšími dvěma důstojníky. Vlevo dole je vepsán autor tisku "Druck von Joh. Haupt. Wien", vpravo pak psacím písmem „J.Stramitzer“. Kolem hlavního výjevu je okraj vějíře ozdoben tiskem bílé krajky s vegetabilními motivy na černém pozadí. List je upevněn na 16 prostých dřevěných žeber opatřených zlatým lakem.

Téměř totožný vějíř najdeme pod signaturou:

JE 236 (běžová zadní strana listu)

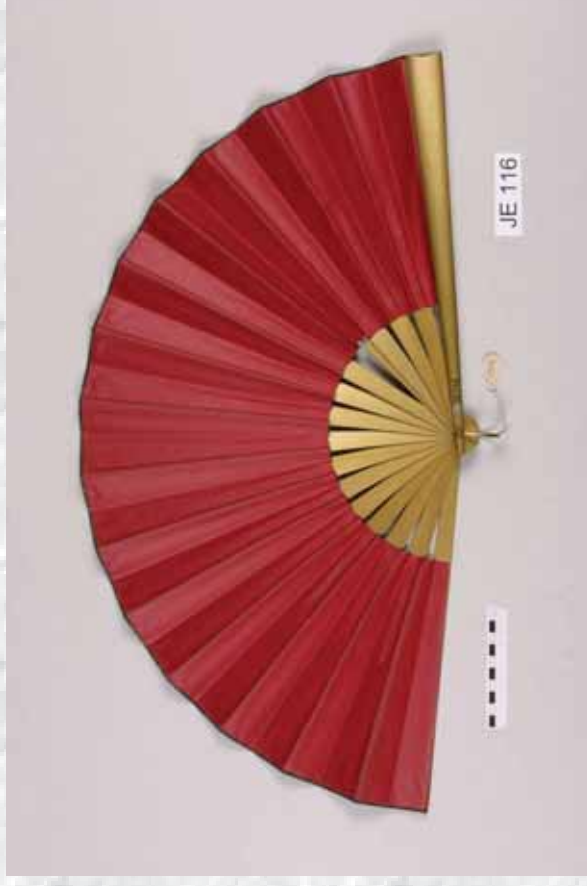
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 184

Vídeň, konec 19. století, výška vějíře 65 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným z přední strany monochromním tiskem. Poslání vějíře hlásá nápis u vrcholu listu "Kaiser-Jubiläumus Fächer" (něm. „vějíř k výročí císaře“). Pod ním jsou v 17 oválných medailonech zobrazení členové rodiny císaře Franze Josefa II. Sám císař je zde zobrazen ve 4 medailonech na fotografiích z různých let. Medailony jsou obklopeny secesními ornamenty s motivy rokají a malých andělíčků (viz *detail tisku*). Dolní okraj listu je využit pro nápis "Familien Stammbild Sr. Majestät Franz Josef I. Kaiser von Österreich König von Ungarnete." (něm. „Rodokmen jeho veličenstva Franze Josefa I., rakouského císaře a krále uherského“). List je nasazen na 14 prostých dřevěných žeber.

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 312, JE 330

Vídeň, 1898, výška vějíře 31,5.

Skládací vějíř nepravidelného tvaru s papírovým jednolistem podepřeným 12 dřevěnými žebry. Přední strana listu je ozdobena technikou barevného tisku. Jak hlásá německý nápis "Erinnerung an das 50jährige Regierungs-Jubiläum Sr. Maj. des Kaisers Franz Josef I." "1848-1898", jde o upomínku 50. výročí vlády císaře Franza Josefa I. Ve velkém centrálním medailonu se vznášejí 3 andělci nad vedutou Vídně. Nesou císařské insignie, erby a vavřínové věnce. V menších oválných medailonech na bocích listu, orámovaných rokokovými ornamenty, je zobrazen císař v roce 1848 a o 50. let později.

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

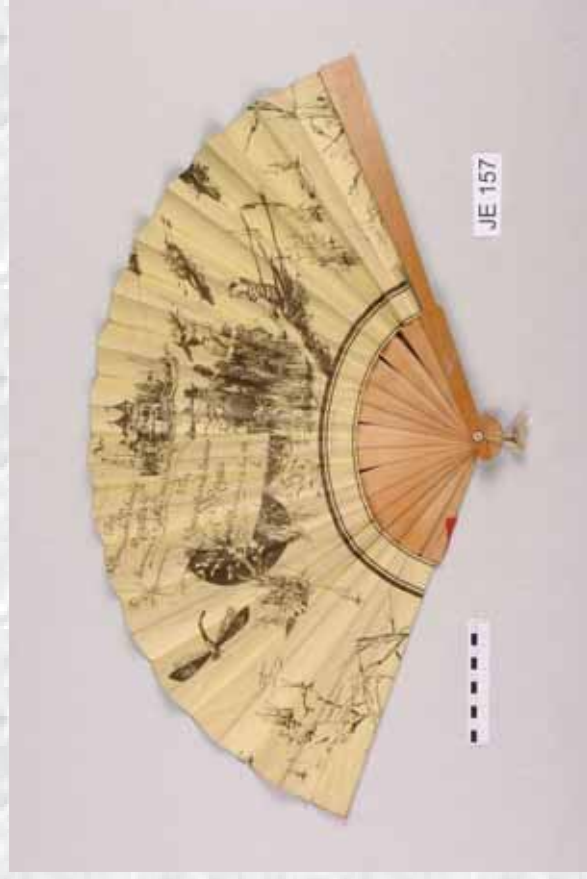
JE 157

Německo, 1885, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem upevněným na 16 lakovaných dřevěných žeber. List je oboustranně ozdoben monochromním tiskem. Na přední straně je výjev závodů na regatách, jimž z břehů přihlíží obecnstvo. V rámečcích připomínajících útržky papíru jsou německy vepsány názvy závodů v jednotlivých dnech: "I. Tag III Bayerische Verbands Regatta Samstag d. 15. Aug. 1885", "II. Tag II Internationale amateur Regatta Sonntag d. 16. Aug. 1885". Na zadní straně jsou na zeleném papíře natištěny větší rámce, v nichž je vepsán podrobný program jednotlivých závodů. Pozadí je ozdobeno motivy závodů. Na dolní straně předního listu je malým písmem vtištěna signatura výrobce vějíře „Dr. C. Wolf & Sohn. München“.

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

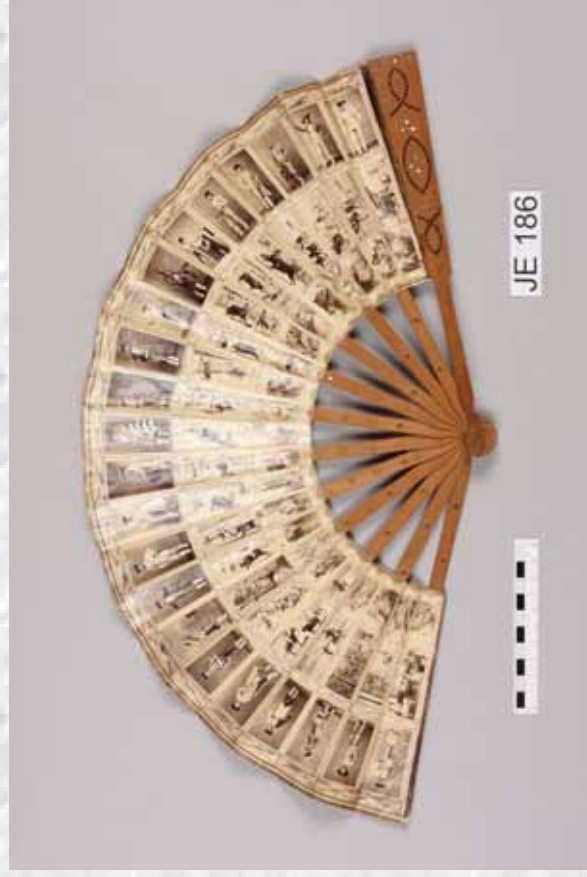
JE 186

Španělsko, počátek 20. století, výška vějíře 25,5 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným z přední strany monochromním tiskem s motivy býčích zápasů. List je pomocí vertikálních a horizontálních linií rozdělen do několika různě velkých polí. V horní části se nachází reprodukované fotografie toreadorů. V polích pod nimi jsou napsána jejich jména. Úzká pole nad fotografiemi jsou vyplněna skříženými meči a banderillami. Pod jmény toreadorů jsou vyobrazeny scénérie jednotlivých zápasů. Předposlední pás je vyzdoben hlavami býků a koní nebo emblémy býčích zápasů. V nejspodnější části listu nalezneme signaturu výrobce "J. LAURENT Y CIA Madrid Paris". List je nasazen na 12 dřevěných žeber ozdobených puntíky inkrusovaného stříbrného kovu a motivy rybiček vytvořených z vyvrtaných dírek (viz detail zdobení krycího žebra).

detail zdobení krycího žebra

JE 186

přední strana vějíře

JE 186

zadní strana vějíře

JE 130

Vídeň, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 29 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. Na přední straně je tištěný motivy pivoňek, v pestrých barvách, kolem je růžové pozadí. Zadní strana listu je tvořena výstřížkem z novin. Je zde natištěn program vídeňského kina s nadpisem „Fürst Theater im k. k. Prater“. Tento novinový list pravděpodobně nevznikl za účelem použití pro vějíř, tvar zadního listu musel být tomuto tisku uzpůsoben (dole je navíc oblouček). List je upevněn na 27 lakovaných bambusových žeberech.

detail novin

JE 130

přední strana vějíře

JE 130

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 88

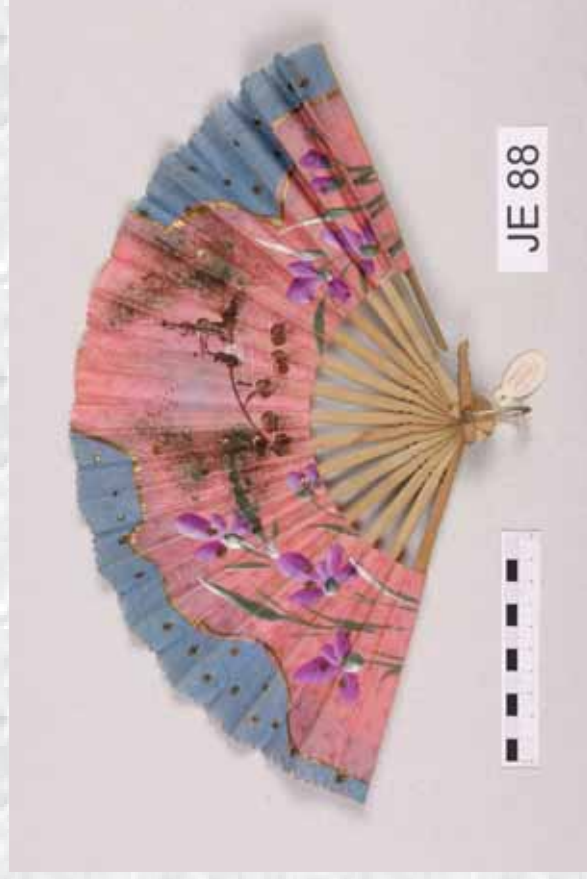
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Paříž, 1905, výška vějíře 19 cm.

Malý skládací vějíř s papírovým listem. Základ listu tvoří jemný papír růžové barvy s prolisovaným motivem javorových lístků. Okraj při vrcholu přední strany listu je navíc dozdoben krepovým papírem modré barvy ozdobeným puntíky zlaté barvy. Také přechod mezi těmito dvěma papíry je obtažen linií zlaté barvy. Na růžovém papíru je technikou kvaše vyobrazena malá architektura připomínající most přes řeku a fialové květiny. Na zadní straně listu je nápis „Paris, 21. VI. 1905, Alcazar d'Eie“. List je nasazen na 16 dřevěných žeber, jejichž okraj je vyřezán do ozdobného tvaru.

detail malby

JE 88

přední strana vějíře

JE 88

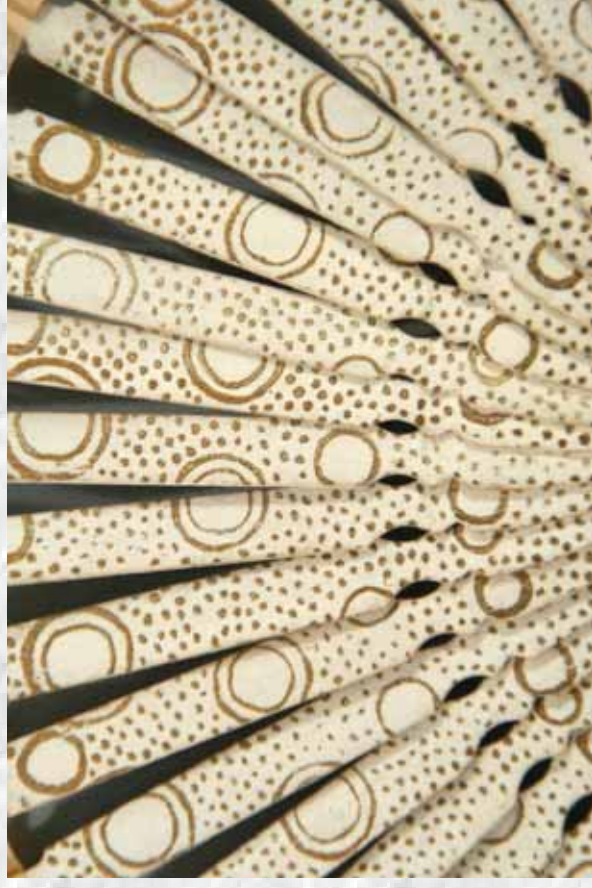
zadní strana vějíře

JE 235

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 20 cm.

Skládací vějíř s papírovým jednolistem ozdobeným technikou akvarelu s doplňky ze zlaté barvy. Osmkrát se zde opakuje tentýž motiv modrého květu s lístky. Volná místa jsou vyplněna malbou drobných hvězdiček. List je nasazen na 23 žeber opatřených bílým lakem. Čepice žeber jsou zkrášleny motivem koleček a teček namalovaných zlatou barvou. Na krycích žebrech je toutéž technikou zhotoven dekor vegetabilní. Zajímavostí je, že žebra, která se v místě kontaktu s listem zužují v jazýčky, se směrem nahoru opět rozšiřují.

detail výzdoby žebroví

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 240

Výška vějíře 20 cm.

Skládací vějíř neobvyklého stylu. Základ tvoří 12 dřevěných žebér opatřených bílým lakem. Na žebra je namísto jednoho skládaného listu upevněno 12 oválných listů krepeového papíru smetanové barvy. Papírové listy se navzájem, překrývají. Celkový styl vyznívá trochu na způsob skládacího péřového vějíře, kdy papír zaujímá místo jednotlivých per. Žebra jsou navzájem propojena pomocí nitě. List je z přední strany ozdoben malbou fialové mašle, od níž se na dvě strany rozprostírá dlouhá ratolest. Pod mašlí je aplikována barevná reprodukce portrétu dámy s kloboukem. Všechny tyto motivy mají zlatou plastickou konturu. Vějíř nemá krycí žebra. Jejich funkci zastávají první a poslední list papíru a také jsou podle toho poškozené a znečištěné. Na listu, jenž je při zavření vějíře na místě krycího žebra, je černým písmem natištěný nápis "Grand Hotel Continental Cairo".

detail výzdoby přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 90

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 33 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem zdobeným technikou barevného tisku. Přední strana listu je ozdobena kvetoucími větvičkami. U vrcholu vějíře je vytvořeno okénko s jinou barvou pozadí, jím nahlížíme do zimní scenérie na okraji vesnice, kde asijské děti staví sněhuláka. Na zadní straně vějíře je bílou kvašovou barvou započata malba větvičky a motýlů. List je upevněn na 23 bambusových žeber. Krycí žebra jsou ozdobena podélnou rytou kanelací a mramorováním v jiném odstínu dřeva.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 154

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 1891, výška vějíře 34 cm.

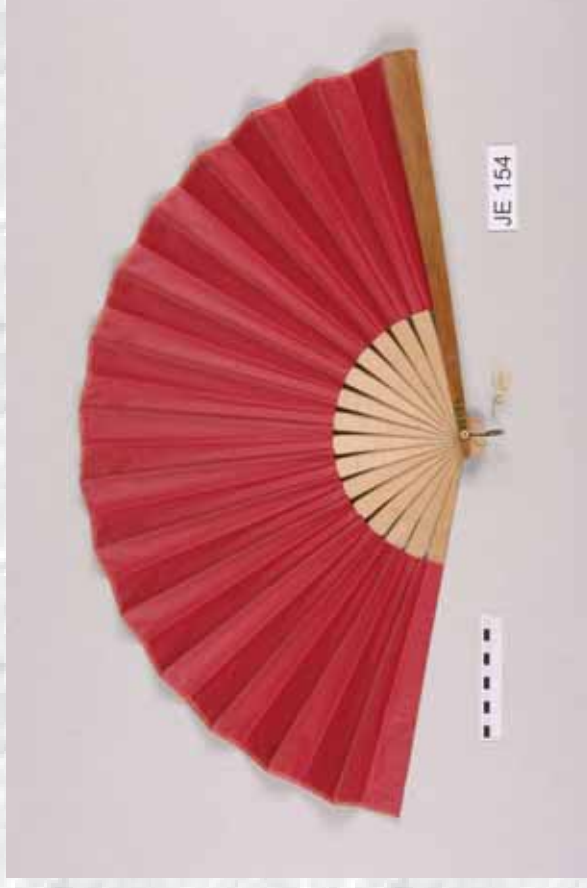
Skládací vějíř s papírovým listem. Na přední straně listu se nachází na světlém pozadí barevný tisk větévek šípkové růže a ostružiníku, na nichž sedí tři ptáci lovící hmyz. Na vrcholu listu je nápis "V upomínku na zemskou výstavu v Praze 1891" a tentýž nápis v německé jazyce. Na levém okraji listu je ručně připsaná německá věta. Zadní strana listu je vyrobená z červeného papíru. List je nasazen na 16 dřevěných žeber.

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 107

1887, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř na památku Elisabetta d'Austria. Přední strana listu je papírová, malovaná akvarelovými barvami. Zobrazuje několik ostrůvků v moři, v předním plánu je namalován památný kámen s italským nápisem obklopený květinami. Druhá strana listu je z hedvábí smetanové barvy. Je zde vymalována velká zdobená iniciála „MK“ s korunkou, obklopená květy fialek. List je upevněn na 18 dřevěných lakovaných žeber. Jejich hlavice je vyřezána do tvaru palmety.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail iniciály

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 185

Rakousko, konec 18. století, výška vějíře 27,5 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným z přední strany scénérií zhotovenou kvašovými barvami. Zobrazuje setkání tří důstojníků s tureckými ženami. V zadním plánu jsou zobrazena dvě města. Pod výjevem najdeme nápis "Der Freie austridt der Türkischen Weiber aus Sabatsch" (něm. „svobodný odchod tureckých žen ze Sabatsch“). Vpravo a vlevo je výjev doplněn tureckými emblémy (turbany s pery). Některé části scénérie a bordura na vrcholu listu jsou ozdobeny filitry zlaté barvy. List je upevněn na 14 tenkých kostěných žeber.

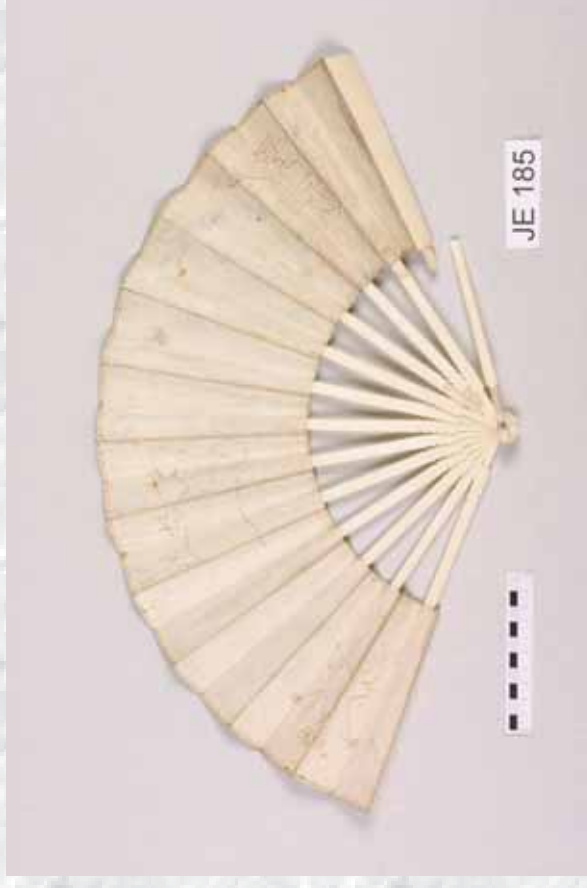
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 108

Rakousko, 1. pol. 19. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným barevně tištěnými scénériemi. Na přední straně můžeme pozorovat výjev s velkým množstvím lidí, pravděpodobně se jedná o svatební průvod vycházející z kostela. V čele průvodu jsou hudebníci a voják. Za nimi krácejí rodiče novomanželů a ženich s nevěstou. Vpravo jiný voják střelí z pušky, nejspíš na počest novomanželů. Zadní strana vějíře je ozdobena menším výjevem mladých párů v přírodě. Po bocích obrázku jsou vypáleny motivy větviček. List je nasazen na 16 dřevěných žeber s rytými motivy mřížek a větviček zvýrazněnými zlatou barvou. Hlavice krycích žeber jsou zpevněny perletí.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

svatební průvod

JE 108a

přední strana vějíře

JE 108a

zadní strana vějíře

JE 175

Španělsko, konec 19. století, výška vějíře 38 cm.

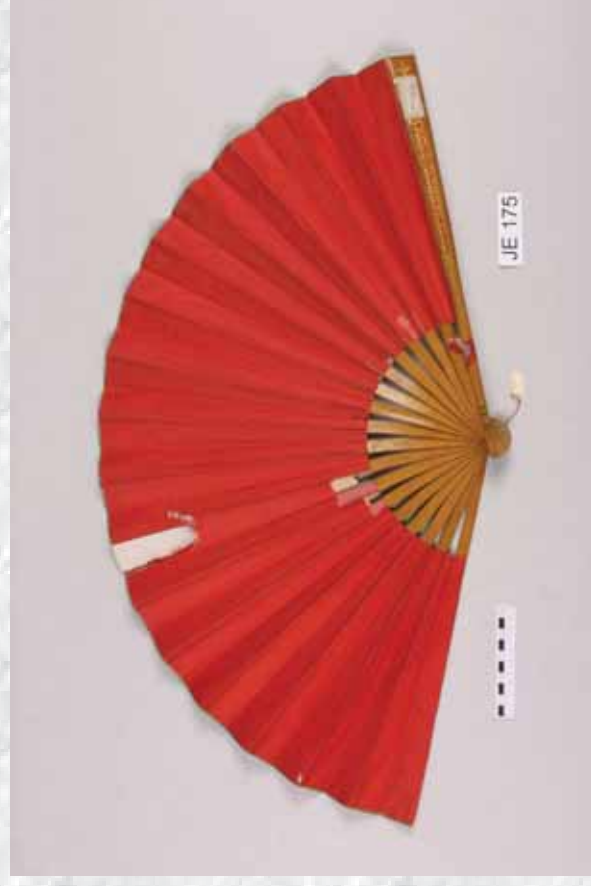
Skládací vějíř s papírovým listem. Přední strana listu je světle hnědá, ozdobená barevným tiskem scény ze španělského života. Uprostřed pokoje tančí mladá Španělka. Hrou na kytaru ji doprovází mladý muž, sedící na lavici vlevo. Žena sedící vedle něj povzbuzuje tleskáním. Na lavici vpravo sedí další pár, který si vesele připíjí. V pozadí jsou otevřené dveře, za nimiž rozmlouvají další dva mladí lidé. Druhá strana listu je z červeného papíru, nezdobená. List je nasazen na 18 dřevěných lakovaných žeber s jednoduchými ornamenty malovanými zlatou barvou. Na krycích žebrech jsou stejnou technikou vyhotoveny nápisy "RECUERDO DE ESPAÑA" a "COSTUMBRES ESPAÑOLAS" (šp. „Památka ze Španělska“ a „Španělské zvyky“). Zlatá barva na žebrech je lokálně doplněna transparentní červenou barvou.

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

CS 842

2. pol. 19. století, výška vějíře 29,5 cm.

Skládací vějíř s papírovým jednolistem upevněným na 22 kostěných žeber. List je z obou stran ozdoben pastorálními výjevy zhotovenými technikou kvašové malby a zlacení. Na přední straně listu jsou dva výjevy umístěné v medailonech nepravidelného tvaru. Na zadní straně listu nalezneme jeden výjev. Zajímavé je přerušení jazýčků žeber v místě malovaných obličejů (viz detail výzdoby zadní strany listu). Čepele žeber jsou ozdobeny prořezáváním a nízkým reliéfem opět s motivem pastorálního výjevu. Krycí žebra jsou pravděpodobně zhotovena ze slonové kosti. Jsou ozdobena figurami a rokokovými motivy ve vyšším reliéfu.

Vějíř je uložen v dřevěném zlaceném rámu s motivem mašle.

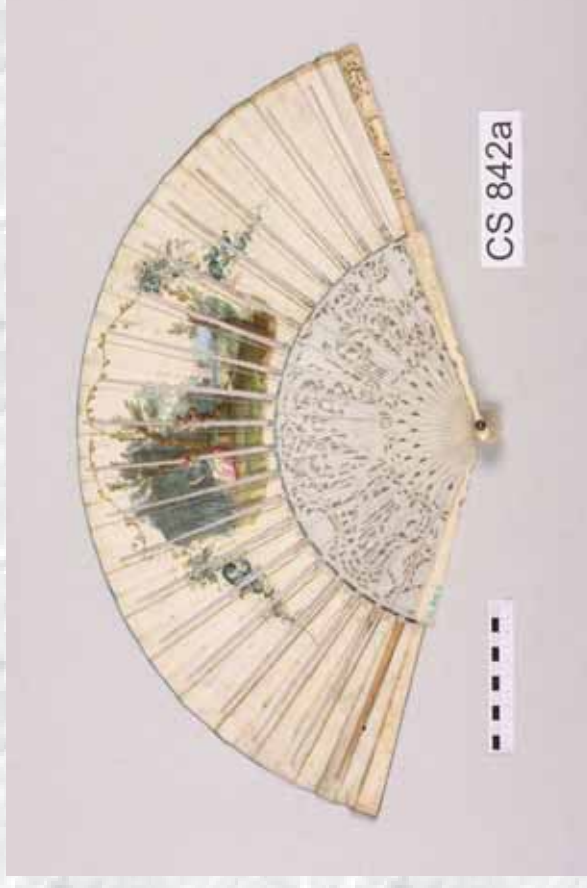

detail výzdoby zadní strany listu.

CS 842a

přední strana vějíře

CS 842a

zadní strana vějíře

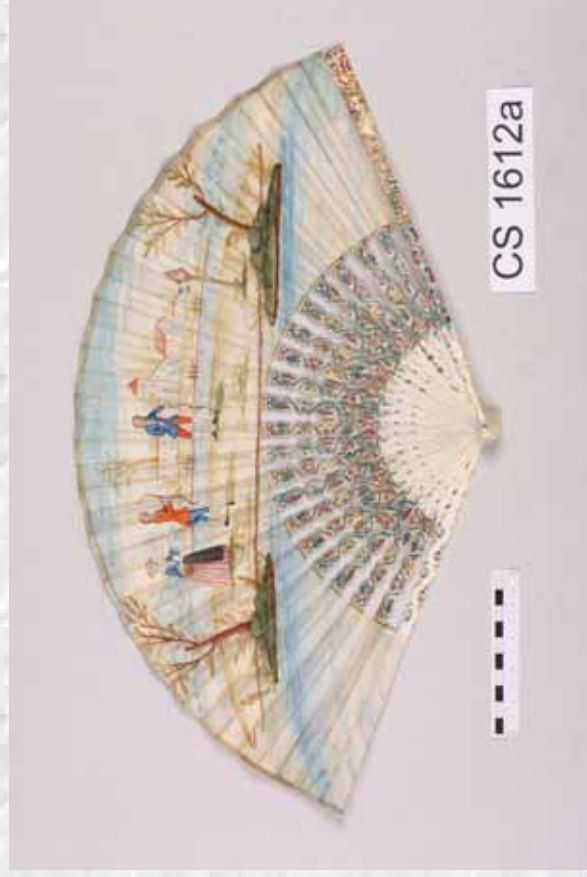
CS 1612

Čechy, přelom 18. a 19. století, výška vějíře 26,5 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem upevněným na 21 žeber z kosti či slonoviny. Žebra jsou prořezávaná a malovaná olejovými barvami. Mezi viníci se barevnými pentlemi zde nalezneme motivy květin a hmyzu. Krycí žebra jsou ozdobena řezbou ve vyšším reliéfu s figurálními a vegetabilními motivy. Přední strana listu je celoplošně ozdobena akvarelovou malbou s výjevem dvou mužů trénujících lukostřelbu na malém ostrůvku. Přišla za nimi žena s košíkem. V pozadí je namalován zámek. Zadní strana listu je ozdobena monochromní malbou stromku mezi ploty. Vějíř je uložen v dřevěném zlaceném rámu na sametovém lůžku.

vějíř v dřevěném rámu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

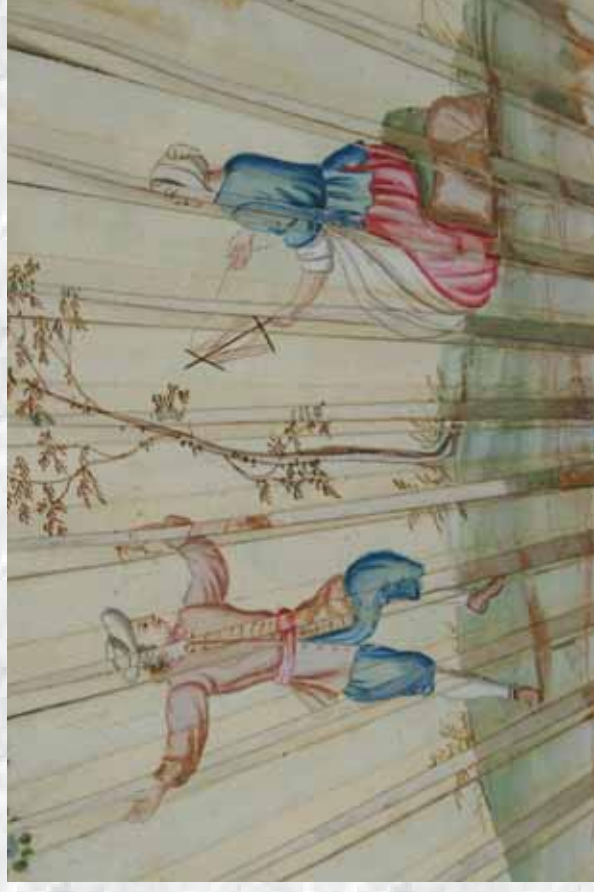
Skládací vějíř s listem

DK 7424

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Francie, 2. pol. 18. století, výška vějíře 28,5 cm.

Skládací vějíř s bílým papírovým jednolistem ozdobeným kvašovou malbou. Na přední straně listu je zobrazen mladý pár v přírodě, dívka sedí nad notami. Další žena s psíkem ukazuje směrem k domu. Druhá strana je také ozdobena malbou, přestože zdobení zadní strany jednolistého vějíře je neobvyklé. Scéna s mužem a ženou hrajícími hru v přírodě je namalována i přes dřevěné jazýčky žeber. Okraje obou stran listu jsou ozdobeny vegetabilními motivy. Čepele žeber jsou zhotoveny z vyřezávaných kostí či slonoviny. Mezi motivy akantových listů vymalovaných zlatou a červenou barvou nalezneme průsvitná pole.

detail malby na zadní straně listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 8799

Čechy, 1860, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem upevněným na 18 dřevěných žeber zdobených inkrustací stříbrného kovu a prořezávanými motivy lístků. Krycí žebra jsou podložena zlatým metalickým papírem. Vějíř je uložen v originálním rámu s výstelkou ze zeleného sametu. Přední strana listu ozdobená akvarelovou malbou s výjevem šlechticů (rodu Clam gallasů a jejich přátel) na koních a v kočárech před Frýdlantským panstvím. V rozích rámu je situace načrtnuta ještě jednou na kusech papíru a osoby jsou označeny jmény. Zadní strana vějíře je tvořena červeným papírem. Na očku je zavěšen červený hedvábný střípce zdobený dracounovými nitěmi.

Literatura: [24]

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 104

Itálie, konec 19. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem oboustranně celoplošně pokryt kvašovou malbou. V obou případech se jedná o částečně idealizovanou krajinu italského rázu. Město na břehu moře a v pozadí hory. Podle evidence NPÚ se jedná o zobrazení sopky Vesuv. V předním plánu na obou stranách je krajina zakulacena podle tvaru listu vějíře. List je nesen 14 dřevěnými černě lakovanými žebry. Přední krycí žebro je ozdobeno stříbrnou plastickou iniciálou dvou propletených písmen „C“ a korunkou.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

JE 104

přední strana vějíře

JE 104

zadní strana vějíře

JE 262

Asie*, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem nasazeným na 16 slonovinových žeber. Přední strana je ozdobena technikou tisku kolorovanou a doplněnou pomocí kvašových barev. *Tematika je asijská, styl malby však napovídá spíše evropské provenienci. Centrální medailon nepravidelného tvaru zobrazuje Asiata chytajícího ryby na břehu jezera. V pozadí je ryze evropská chaloupka. Výjev je částečně zakryt levým medailonem, který představuje list papíru pověšený na stromě. Jsou v něm nakresleni 3 lidé v prostředí přírody. Pravý výjev není ohraničen žádnou bordurou, zobrazuje hrající si asijské děti (viz *detail malby*). Na zadní straně vějíře nalezneme lehkou malbu květiny. Krycí žebra jsou ozdobena detailní řezbou s postavou mezi jemnými architekturami. Je kolorována olejovými barvami. Na čepelích přední strany vějíře jsou namalovány kvetoucí větévky. Vějíř je po restaurátorském zásahu, při němž byl list celoplošně podlepen papírem a chybějící řezané detaily na krycích žebrech byly doplněny.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 61

Asie*, 2. pol. 19. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem oboustranně zdobeným kvašovými malbami. Na přední straně je zobrazen přístav se spoustou malých i velkých lodí a postav na břehu. Před budovami přístavu jsou vyvěšeny vlajky evropských států. Výjev je orámován květinovou bordúrou. Uvnitř něj se nachází vyobrazení nachází na druhé straně listu. Uvnitř něj se nachází vyobrazení pivoněk na lesknoucím se pozadí. List je upevněn na 23 perletových žeber zdobených prořezáváním i nízkou reliéfní řezbou. Uprostřed je takto vyobrazen muž v klobouku a žena, kolem nich jsou žebra zdobena vegetabilními motivy. Vějíř je uložen v etuji z hnědočerveného lakovaného dřeva se sametovým polstrováním smetanové barvy uvnitř a mosazným zámkem.

* dle stylu výzdoby se jedná spíše o evropskou provenienci

přední strana vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

otevřená etuje

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 110

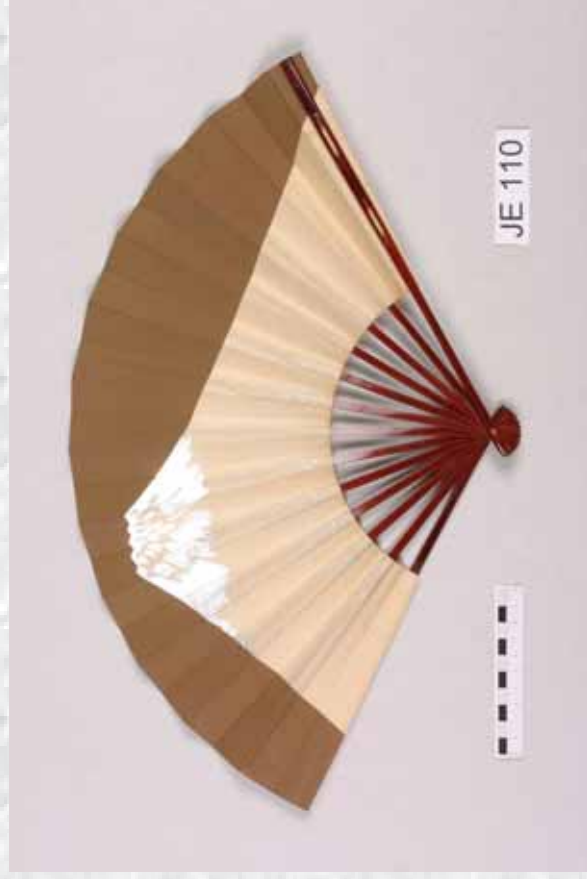
Japonsko, 20. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. List je z přední strany ozdoben jednoduchým tištěným motivem sopky. Sopka je tvořena základní barevností podkladového papíru, kolem ní je vytvořeno pozadí hnědé barvy. Špička sopky je doplněna stříbrnými aplikacemi, což působí jako zasněžený vrchol. Zadní strana listu je ozdobena pouze drobečky stříbrných aplikací a oválnou značkou autora. Vějíř je upevněn na 13 bambusových žeber opatřených červeným lakem s vysokým leskem. Krycí žebra jsou ozdobena prořezáváním jednoduchými geometrickými motivy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail sopky se stříbrným vrcholem

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 117

Asie, 1885, výška vějíře 46 cm

Skládací vějíř s papírovým listem. Přední strana vějíře je ozdobena kvašovou malbou ptáka (sedícího neobvykle zády k divákovi) na rozkvetlých větvích. Vlevo dole se nachází černý medailon hruškovitého tvaru s malbou žlutých a bílých květin. V pravém horním rohu je razítko černé barvy. Druhá strana listu je ozdobena malbou květin. Květy jsou namalovány na plátně, které vidíme v okénkách prořezaných v papírovém listu. Vlevo se nachází nápis „URAK BALJA 1885 X/9“. List je nasazen na 30 bambusových žeber, ale v mnoha místech se od nich odděluje. Krycí žebra jsou zdobena kulatými inkrustovanými skličky domalovanými pomocí tuše do motivů květin.

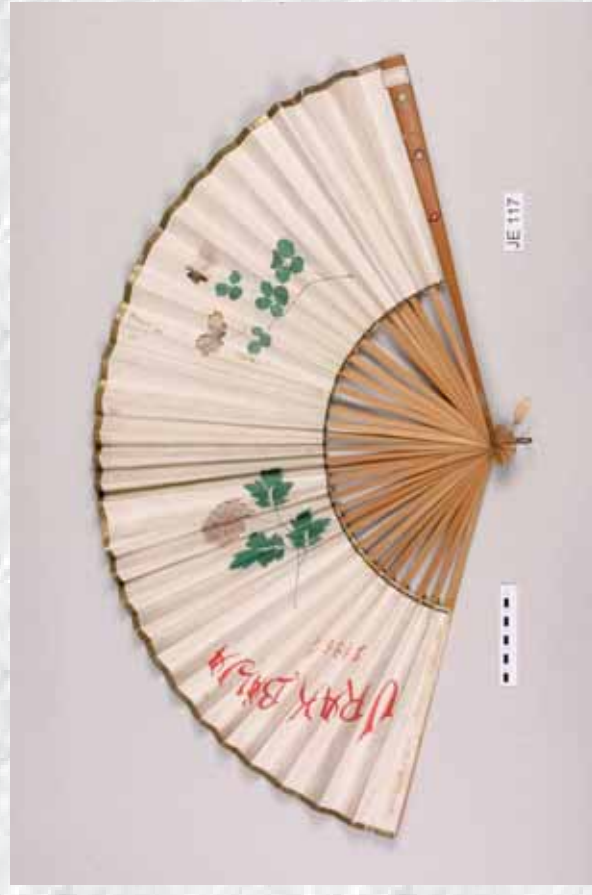

přední strana vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail zadní strany listu

zadní strana vějíře

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 29 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem zdobeným z přední strany figurální kresbou kolorovanou kvašovými barvami. Zobrazuje dvě Asiatky na procházce s malým chlapcem. Jedna z nich drží slunečník (viz obr. *detail malby*). Na druhé straně vějířového listu je výjev s pěti volavkami na břehu řeky či jezera. Vějířový list je nesen 28 bambusovými žebry, jejichž okraje jsou vyřezány do tvaru malých obloučků. Krycí žebra jsou opatřena černým lakem.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 50

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s oboustranně malovaným papírovým listem. Pro výzdobu byla použita technika akvarelu i kvaše. Na přední straně je zobrazena volavka v barvách bílé a černé s nazelenalým odstínem. Na zadní straně pestře malovaná kytice červených karafiátů a fialového kosatce. List je upevněn na 30 bambusových žeber, jejichž okraje jsou vyřezány do tvaru jemných obloučků. Krycí žebra jsou kostěná, zdobená zlatavou reliéfní malbou větvi kvetoucího stromu s ptáky. Nýt, jímž jsou žebra v hlavici sepnuta, je dutý, a prochází jím spletený provázek se dvěma tmavě modrými střípaci.

detail složeného vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 128

Japonsko, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 22 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem zdobeným technikou barevného tisku. Na přední straně je výjev skupinky čtyř Asiátů bavících se na pobřeží. Za nimi na vodě plují dvě lodky, každá má na palubě tři lidi, z nichž jeden odstrkuje loďku holí. Některé postavy drží skládací vějíře. Výjev je doplněn malými červeně kvetoucími keři. Na obloze najdeme výzdobu v podobě zlatých aplikací. Na zadní straně vějíře je v obrysech tisk keře pivoněk. List je připevněn na 30 bambusových žeber se zubatými okraji. Žebra jsou opatřena černým lakem, na krycích žebrech jsou v něm vyryty jednoduché motivy větviček.

Podobný vějíř najdeme pod signaturou: JE 7087

detail tisku

JE 128

přední strana vějíře

JE 128

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 210

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, konec 19. století, výška vějíře 21 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným barevným tiskem Asiátů u jezera, na němž se plaví loď. Je velmi podobný vějíři JE 128, ale není tištěn ze stejné matrice, rozmístění motivů není totožné. Vějíř JE 210 byl pravděpodobně v Evropě obohacen o několik prvků domalovaných akvarelovými barvami. Na přední straně vějíře to jsou architektury kolem jezera (viz srovnání detailu s vějířem JE 128), na zadní straně pak skupina 12 cyklistů. List je nasazen na 30 bambusových žeber pokrytých černým lakem.

detail JE 210

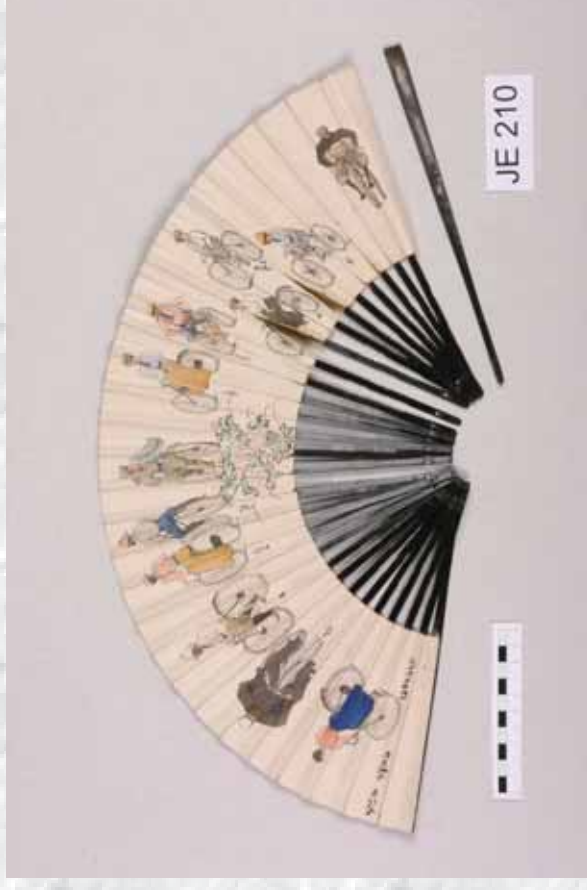

detail JE 128

JE 210

přední strana vějíře

JE 210

zadní strana vějíře

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 91 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. Přední stranu listu zdobí kvašová malba v pastelových odstínech na hnědém pozadí. Zobrazuje volavku a malého ptáka mezi pivoňkami a keři kvetoucími drobnými bílými kvítky. Zadní strana listu má světle červenou barvu a není jinak zdobena. List je upevněn na 24 bambusových žeber pokrytých černým lakem. Krycí žebra jsou ozdobena zoomorfními a vegetabilními motivy namalovanými zlatou barvou (viz detail předního krycího žebra). Vějíř se rozevírá zleva doprava, tedy naopak než je běžné.

detail předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 218

Asie, konec 19. století, výška vějíře 59,5 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. Přední strana listu je hnědá opatřená vrstvou zlatavého filmu. Na něm jsou technikou kvaše zobrazeny květiny a rozkvetlé větve. Zadní strana vějíře je modrá, ozdobená lehkou malbou květin v černé a bílé barvě. List je upevněn na 23 bambusových žeber opatřených černým lakem a jednoduchými zlatými malbami květin a motýlů na krycích žebrech.

detail přední strany listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 221

Asie, konec 19. století, výška vějíře 45 cm.

Skládací vějíř s červeným papírovým listem ozdobeným oboustranně technikou kvaše. Jedná se o lehkou asijskou malbu květin, ptáka, žáby a motýla. List je upevněný na 30 bambusových žeber. Na každém z krycích žeber jsou tuší nakresleny 3 jednoduché květy, v jejichž středech jsou inkrustována oblá barevná sklička.

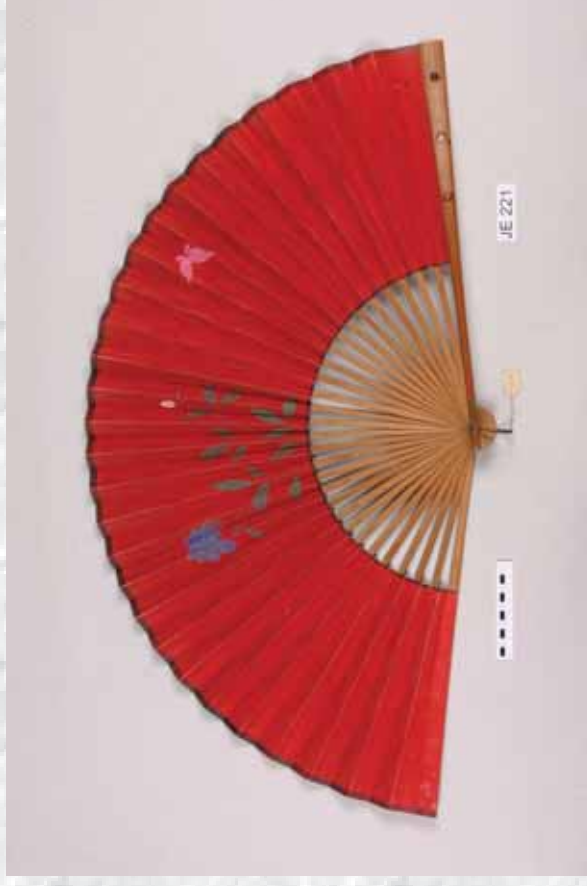
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail zadního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 45 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem modré barvy ozdobeným oboustranně pestrou asijskou malbou. Na přední straně jsou zobrazeny květiny žluté, modré a růžové barvy, mezi nimiž letí pták. Na zadní straně je namalován keř, který jakoby vyrůstá z žebroví, s nímž má podobnou barevnost. Žebra jsou bambusová, lakovaná tmavě červeným lakem. Krycí žebra jsou ozdobena zlatou malbou větviček.

detail přední strany listu

JE 222

přední strana vějíře

JE 222

zadní strana vějíře

Asie*, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 44 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobený z obou stran kvašovou malbou. Na přední straně je zobrazen výjev dvou samurajů hádajících se se dvěma ženami. Tři z nich drží v ruce vějíř. Asiatka vpravo sedí na lavičce zhotovené z bambusu. Na zadní straně je namalován orl číhající na skále mezi rozbouřenými vlnami. List je upevněn na 25 bambusových žeber. Krycí žebra jsou opatřena černým lakem stříkaným zlatou barvou.

*dle odění postav by se mohlo jednat o Japonskou provenienci.

detail výzdoby přední strany vějíře

JE 225

přední strana vějíře

JE 225

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 230

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 44 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem ozdobeným lehkou tušovou malbou kolorovanou pomocí kvaše. Na přední straně listu se nachází krajinomalba s asijským domečkem na kraji jezera, v pozadí jsou vysoké hory. Na zadní straně jsou vyobrazeny dvě volavky vzletající z rozkvetlého břehu (viz detail malby). List je upevněn na 25 bambusových žeber. Okraje jejich čepelí jsou vyřezány do vlnovky. Krycí žebra jsou opatřena černým lakem.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Asie, výška vějíře 45, 5 cm.

Skládací vějíř s červeným papírovým listem upevněným na 30 bambusových žebra. List je ozdoben motivy ptáků a pivoněk. Pravidelně se jedná o techniku tušové malby nebo tisku a kvaše. Krycí žebra jsou ozdobena kovovými reliéfními aplikacemi s motivy bonsajů (viz detail krycího žebra).

detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 275

Asie, 19. století, výška vějíře 81,5 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem upevněným na 26 dřevěných žeber. Žebra jsou opatřena černým lakem, krycí žebra zdobí zlatá malba vegetabilních motivů. Na přední straně vějíře nalezneme kvašovou výzdobu kombinovanou s barevným tiskem (viz detail přední strany vějíře). Uprostřed je zobrazena asijská dáma v krásných šatech s vějířem. Nalevo od ní jsou dvě ženy zpracovávající jakousi rostlinu, kterou nasbíraly do proutěných košů. Vpravo je zobrazena ještě jedna postava nesoucí kulatý předmět. Okolí figur je dozdobeno ptáky, květinami a kvetoucími keři vůči postavám nepoměrně velkými. Na zadní straně vějíře je namalována pouze jedna květina v barvách černé a bílé.

detail přední strany vějíře

JE 257

přední strana vějíře

JE 257

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 260

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 39 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem upevněným na 30 bambusových žeber opatřených černým lakem. Krycí žebra zdobí jednoduché motivy větviček a asijské nápisy. Také list je černý se stříbrně malovanými motivy květin a ptáka a s nápisy. Zadní strana listu je nezdobená.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

JE 260

přední strana vějíře

JE 260

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 48

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem černé barvy. Na přední straně je technikou kvaše vyobrazena scéna s šesti Asiaty v přírodě. Zadní strana je ozdobena motivy ptáků a květin. Vějířový list je upevněn na 23 bambusových žeber. Krycí žebra jsou opatřena černým lakem, v němž jsou vyřezány vegetabilní motivy. Někteří vyhloubená místa jsou bíle kolorována. Na skladech papírového listu můžeme zahlédnout lesknoucí se černý lak, jímž byla opatřena „ořízka“ složeného vějíře.

detail malby

JE 48

přední strana vějíře

JE 48

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 150

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 21 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem rozčleněným na tři části. Nad čepelí je nejširší pruh papíru zdobený z přední strany celoplošně proužky stříbrné barvy, na nichž jsou technikou kvaše vymalovány vegetabilní motivy. Druhá strana listu je ozdobena stříbrnými aplikacemi tvořícími jakési mramorování. Nad hlavním listem jsou umístěny ještě dva úzké proužky metalického papíru. Listy jsou nasazeny na 30 bambusových žebér zdobených kresbou geometrických motivů. Žebra jsou vyřezána každá trochu do jiného tvaru, což má za důsledek zajímavý motiv, jenž vytváří žebrovní složeného vějíře (viz obr. *detail motivu...*)

detail motivu, jenž vytváří žebra složeného vějíře

JE 150

přední strana vějíře

JE 150

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 4

Asie, počátek 20. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem, na němž je technikou tuše a kvašové malby zobrazen motiv ptáků letících mezi kvetoucími větvemi. Místy je výjev doplněn metalickými aplikacemi. Na zadní straně je nápis „Letowitz 1901“

Žebrovní vějíře je tvořeno černě lakovaným bambusem. Krycí žebra zdobí navíc stříkaný dekor červené a zelené barvy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Asie, přelom 18. a 19. století, výška vějíře 29 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem. Výzdoba je provedena technikou kvaše. Na přední straně se nachází figurální výjev Asijské rodiny na hnědošedém podkladě. V obrovských nádobách jsou vzrostlé kvetoucí sakury. Kvaš je doplněn zlatými liniemi, pravděpodobně se jedná o mušlové či plátkové zlato. Zadní strana listu je ozdobena motivem kvetoucích rostlin na růžovém podkladě. List je nasazen na 20 hnědě lakovaných kostěných žeber, která na první pohled působí jako dřevěná. Jsou zdobena reliéfní malbou s figurálními, vegetabilními i zoomorfními motivy. I zde se nacházejí zlaté prvky. V hlavici a nad ní jsou krycí žebra zpevněna kusem rohoviny.

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

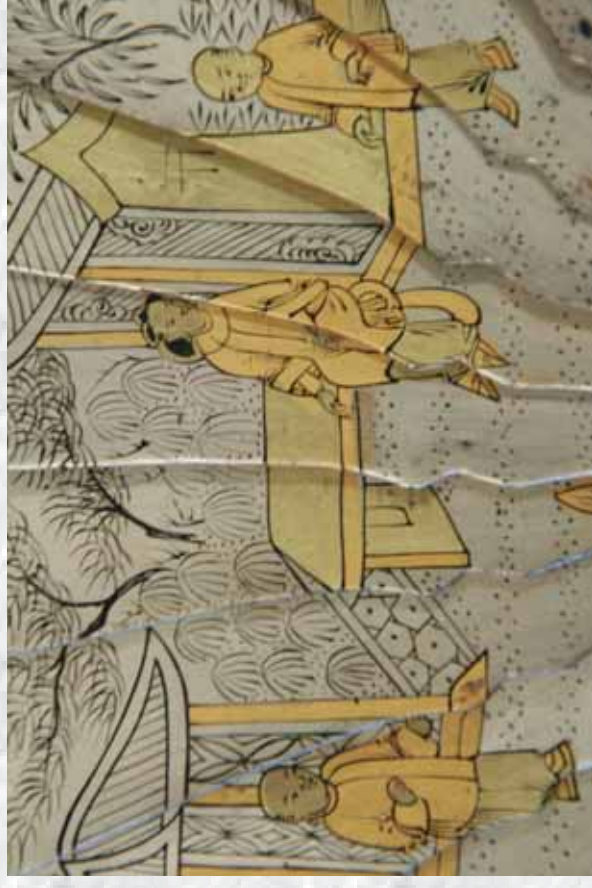

zadní strana vějíře

Asie, 19. století, výška vějíře 26 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem, který se rozevívá téměř do 180°. List je oboustranně orámován bordurou s geometrickým dekorem, motivy květin a mořských živočichů. Bordura je velmi podobná s orámováním listu vějíře JE 39. Přední strana listu je ozdobena kvašovou malbou Asiátů stojících a sedících v hloučcích v prostředí tradičních asijských staveb. Povídají si, mnoho z nich drží pevný nebo skládací vějíř. Postavy mají aplikované hlavičky ze slonoviny s jemně malovanými obličejí. Na zadní straně listu nalezneme černobílý motiv ptáka s dlouhým ocasem sedícího mezi rozkvetlými větvemi. List je nasazen na 16 dřevěných žeber pokrytých stříbrným lakem s figurální stafáží malovanou černou a zlatou barvou (viz detail výzdoby žeber). Čepele žeber jsou na obou stranách vějíře ozdobeny stejným motivem.

detail výzdoby žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 39

Asie, konec 19. století, výška vějíře 29 cm.

Vějíř s papírovým listem oboustranně zdobeným technikou kvaše a koláže. Výjev zobrazuje Asiaty, shromažďující se při výjimečné události. Jejich hlavičky jsou z malované kosti a šaty z hedvábí. Někteří z nich drží v rukou vějíře. List orámován bordurou s motivy mořských živočichů a geometrickými ornamenty. Vějíř je upevněn na 16 dřevěných žeber. Krycí žebra jsou prořezávána figurálním a vegetabilním dekorem, který tvoří reliéf. Horní část těchto žeber je podlepena stříbrným metalickým papírem. Ostatní žebra jsou prořezávána jemnými abstraktními motivy. K vějíři patří lepenková etuje pokrytá žlutým hedvábím. Z pěti stran je zdobena kvašovými malbami mořských živočichů, stejnými jako se nacházejí na borduře vějířového listu.

etuje

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

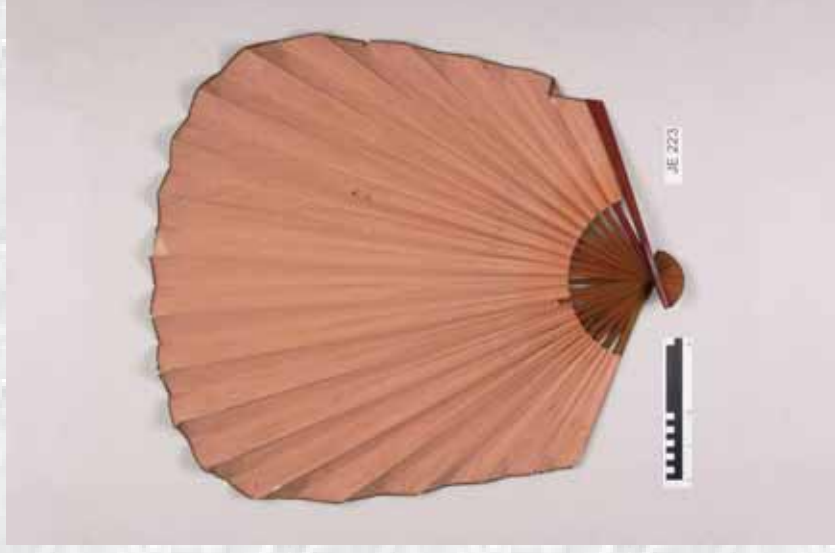

Japonsko, konec 19. století, výška vějíře 76 cm.

Velký skládací vějíř s papírovým listem nasazeným na 22 bambusových žeber. Vějíř má nepravidelný tvar, krycí žebra jsou nejkratší a neposkytují zavřenému listu ochranu (viz složený vějíř). Vzniká tak charakteristické ušpinění vrcholů některých skládů. List má růžovou barvu. Z přední strany je ozdoben kvašovou malbou ptáka letícího nad keřem pivoněk. Na levém boku přední strany vějíře jsou dva pásy lemující okraj listu, jakoby se někdo rozhodl dodatečně vějíř rozšířit. Část takto vzniklá má stejnou barvu jako zadní strana vějíře a jsou na ní namalovány rozkvetlé větve.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail malby

složený vějíř

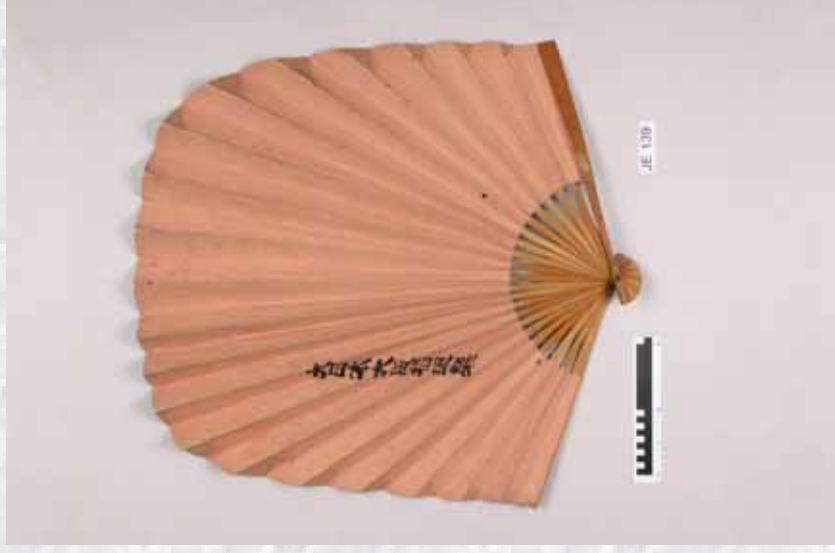
JE 139

Asie, konec 19. století, výška vějíře 75 cm.

Obrovský skládací vějíř s papírovým listem, určený pravděpodobně pouze k dekoraci. Přední strana vějíře je opticky i materiálově rozdělena na dvě poloviny. Na levé straně je značně poškozená malba letícího ptáka a pestrých květin. Pravá strana je vytvořená technikou koláže; červených a hnědých proužků papíru. Na zadní straně listu nalezneme černý Asijský nápis na růžovém pozadí. List je nasazen na bambusová žebra. Vějíř má nepravidelný tvar, krycí žebra jsou dlouhá pouze 41 cm. Při složení vějíře není část listu krytá, vytváří tvar „cik-cak“ (viz obr. *detail složeného vějíře*), na základě toho vzniká také charakteristické ušpinění vějířového listu.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail složeného vějíře

detail zdobení přední
strany listu

Skládací vějíře s listem

JE 8

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

Itálie, 2. polovina 18. století, výška vějíře 30 cm.

Zrestaurovaný skládací vějíř s pergamenovým listem, jenž je z přední strany celoplošně ozdoben kvašovou malbou vedoucí italského přímořského města. V centru výjevu je pohled do přístavní kolonády, v níž se procházejí malé skupinky lidí. Druhá strana vějíře doplňuje hlavní výjev miniaturou groty v obdélníkovém poli. List je upevněn na bambusová hnědě lakovaná žebra ozdobená geometrickými a vegetabilními ornamenty malovanými různými odstíny zlaté barvy.

JE 8

přední strana vějíře

JE 8

zadní strana vějíře

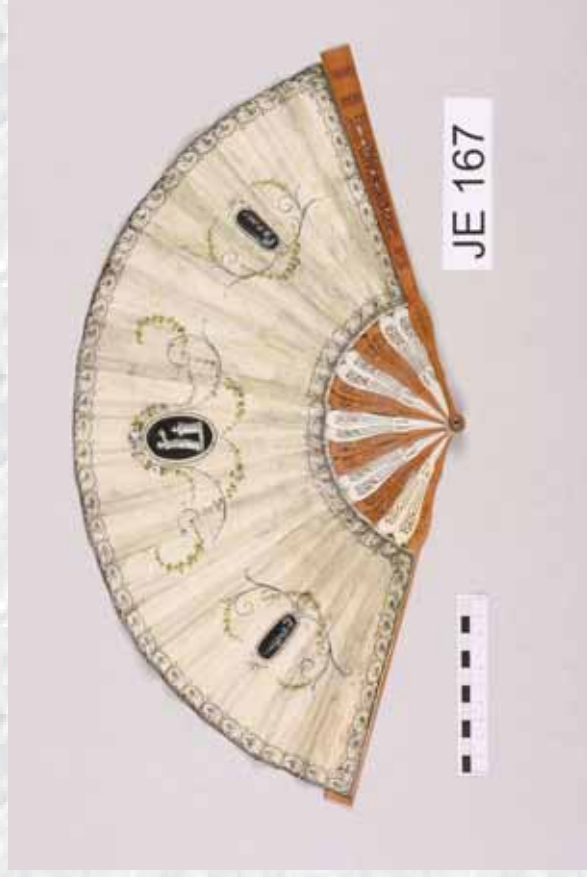
JE 167

Rakousko, počátek 19. století, výška vějíře 24 cm.

Skládací vějíř s pergamenovým listem. List ozdoben pouze z přední strany kvašovou malbou. Nalezneme zde 3 malé oválné medailonky černé barvy, v nichž jsou bílou barvou namalované jednoduché miniatury. V prostředním medailonu je zobrazena žena v antickém stylu stojící se džbánem před nádobou, v níž hoří oheň. V každém z bočních medailonů je strom a dvě maličké postavy. Kolem medailonů je zdobení z úponků rostlin. Celá přední strana vějíře je dokola orámována bordurou z vegetabilních motivů. Vějíř je nasazen na 20 žeber zdobených prořezávanými vegetabilními a geometrickými motivy. Krycí žebra jsou dřevěná, podložena stříbrným metalickým papírem, který prosvítá skrz prořezávané ornamenty. Ostatní žebra se po dvou střídají kostěná a dřevěná, což je zajímavé a poněkud neobvyklé. Od restaurátorského zásahu je vějíř uchovávaný v rozevřeném poloze.

detail krycího žebra

JE 167

přední strana vějíře

JE 167

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 9485

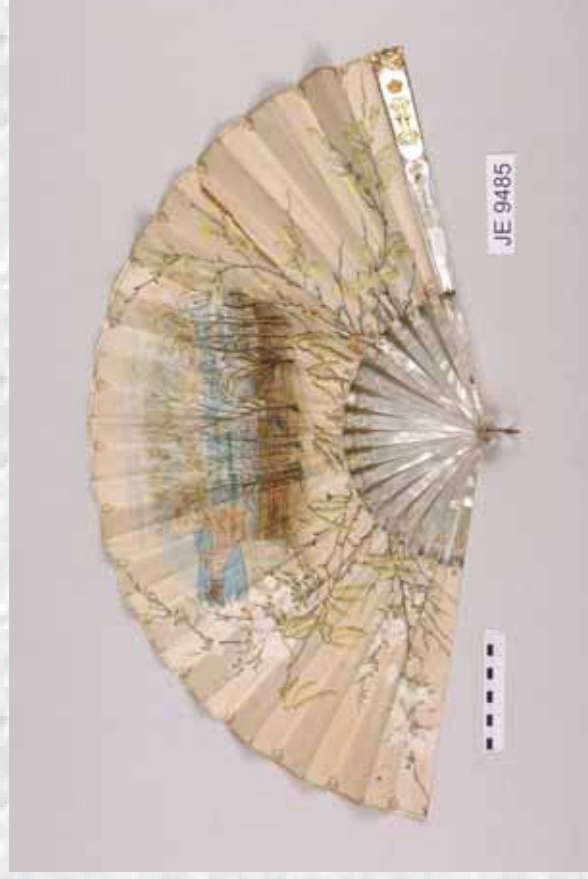
Francie, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s pergamenovým listem ozdobeným z přední strany kvašovou malbou. V okénku orámovaném rozkvetlými větvičkami je namalován pohled na přímořské město. Zadní strana listu je nezdobená. List je upevněn na 18 perleťových žebřer ozdobených řezbou a rytinou v nízkém reliéfu doplněnou odstíny zlaté barvy. Na předním krycím žebřeru nalezneme zlatou iniciálu s korunkou (viz detail...), čepice žebřer jsou ztvárněny do podoby sloupů s hlavicemi zdobenými vegetabilními motivy.

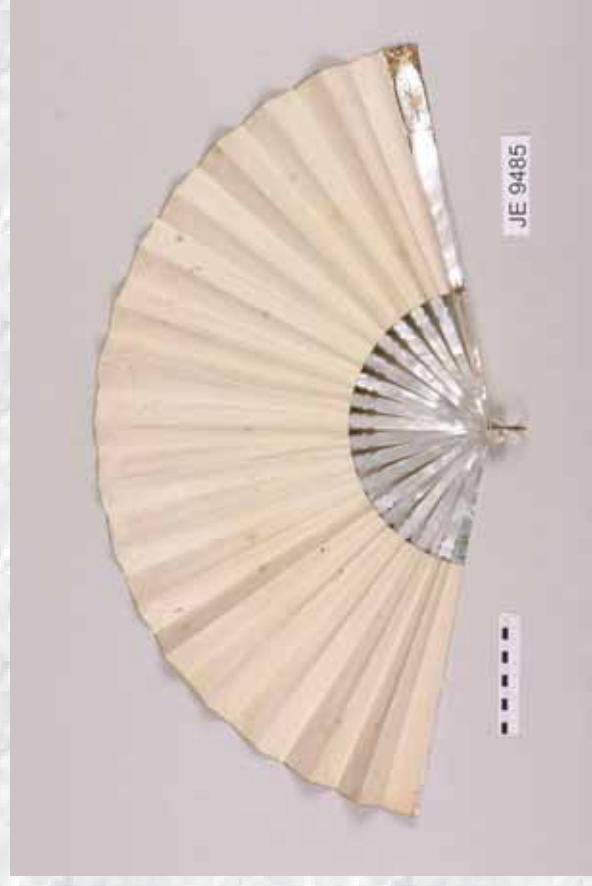
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail předního krycího žebřera s iniciálou

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 145

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 36 cm.

Skládací vějíř s pergamenovým listem oboustranně celoplošně zdobeným romantickým motivem v jemných pastelových barvách kvaše. Na obou stranách listu je namalován podobný výjev na stejném místě; odehrává se patrně na schodišti před nějakým zámečkem. Na přední straně listu sedí nad schody šlechtična obstarávaná dvěma dámmi. Přichází k ní skupina lidí, dva z nich jsou muzikanti hrající na housle a tamburínu. Na druhé straně vějíře sedí na lavičce dvě dámy, k nimž přichází třetí dáma nesoucí v zástěře květiny. Na obou stranách je výjev orámován jemnou zlatou bordurou s vegetabilními motivy a rokajemi. Na obou stranách nalezneme signaturu „I. GATZERY“. Vějíř je upevněn na 16 žeber z kostí či slonoviny. Jsou do nich vyřezány vegetabilní motivy s lokálními zlacením. Skrz prořezané části se leskne perleť, již bylo každé žebro podloženo. Vějíři schází nýt, žebra nejsou v hlavě spojena.

detail žebrovní

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 276

Evropa, konec 18.. století, výška vějíře 26 cm.

Skládací vějíř s pergamenovým jednolistem podepřeným 20 slonovinovými žebry. List pergamenu je olemován zlatou barvou. Nacházejí se na něm těžko rozeznatelné náznaky někdejší malby s motivem figurální stafáže, malba byla odstraněna. Čepele žeber jsou z přední strany ozdobeny krásnou olejomalbou s motivy malých postavíček mezi starými kamennými architekturami. Vpravo a vlevo se nachází zlatými akantovými listy orámované medailony. V levém z nich jsou namalovány lodě, v pravém rodina na výletě (viz *detail výzdoby žeber*). Tvar žeber je vyřezán do speciálních tvarů, které po složení vějíře vytváří zajímavý reliéf připomínající sloupoví (viz *detail složeného vějíře*). Na zadní straně čepelí je jemná malba květin ve zlaté barvě. Krycí žebra jsou ozdobena vegetabilní řezbou a vyložena drobnými barevnými kamínky.

detail výzdoby žeber

detail složeného vějíře

JE 276

přední strana vějíře

JE 276

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 237

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Rakousko, konec 80. léta 19. století, výška vějíře 31 cm.

Skládací vějíř s dvouvrstvým světle hnědým usňovým listem upevněným na 13 dřevěných žeber. List je nezdobený, ve spodní části je přišit k jazýčkům žeber (viz detail). Na krycím žebru se nachází stříbrná kovová iniciála „Nh“. Na zadní straně předního žebra je vyražena zlatá značka výrobce Gebr. Rodeck Wien.

Podobný vějíř najdeme pod signaturou: JE 155

detail přišití listu k žebrům

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 239

Čechy nebo Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s usňovým jednolistem, který má z přední strany béžové zbarvení a ze zadní strany tmavší červenohnědé. Přední strana listu je ozdobena kvašovou malbou psů různých ras. Je zde zobrazeno pět psů a jeden psí portrét. List je upevněn na 16 dřevěných žeber namořených do tmavě hnědého odstínu. Jejich jazýčky sahají až k hornímu okraji listu. V krycích žebrech jsou prořezána velká okénka, skrze něž prosvítá usňový list. Na čepeli předního krycího žebra nalezneme zezadu stříbrnou značku výrobce „GEBR. RODECK WIEN“.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 291

Čechy (?), konec 19. století, výška vějíře 33 cm.

Skládací vějíř, snad svatební, tvořený hedvábným listem smetanové barvy, lesklým z přední strany, upevněným na 16 kostěných žeber. Na mosazném očku je zavěšen bílý hedvábný štrapec s pleteným textilním očkem pro upevnění zavřeného vějíře.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

hlava vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 290

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací vějíř se zlatým listem z hedvábného damašku s motivy šípkových růží. Zadní strana listu je z hladkého hedvábí. List je upevněn na 16 žeber z pravé či umělé kosti zdobených vyřezávanými motivy lístků a prořezávaným dekorem v podobě svazků tyčinek. Nýt je nahrazen provázkem. Na očku je zavěšen hedvábný sřtapec smetanové barvy omotaný dracounovými nitěmi.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby žebroví

JE 290

přední strana vějíře

JE 290

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 305

Rakousko, 1890, výška vějíře 26 cm.

Skládací vějíř s bílým hedvábným listem upevněným na 14 hladkých dřevěných žeber opatřených bílým lakem. Na přední straně listu je zlatou barvou vymalován stínovaný letopočet „1890“, zadní strana je ozdobena toutéž technikou iniciálou „AH“ a císařskou korunkou. Na očku je zavěšen bílý hedvábný střepec.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail iniciály

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Čechy, 2. polovina 19. století, výška listu 25 cm.

Hedvábný list smetanové barvy. Jedná se o fragment skládacího vějíře, který pravděpodobně býval dříve nasazen na 16 žeber, která nejsou dochována. Ve středu přední strany listu je technikou kvaše zhotovená krajinoobalba. Uprostřed přírody je zde zasazen klasicistní zámeček se sloupovou lodžii. Zadní strana listu je nezdobená.

detail krajinoobalby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 82

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy. Na přední straně je technikou kvaše zobrazen zámek, snad se jedná o některé se sídel Valdštejnů. Na zadní straně je stejnou technikou namalován pohled na lodžii ve Valdštejnské zahradě v Praze. List je nasazen na 16 dřevěných žeber. Každé z nich má hlavici ve tvaru palmety.

detail malby - zámek

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 121

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy ozdobeným technikou kvašové malby. Z přední strany je vymalována girlanda lučních květin a obilí. Na zadní straně se nachází iniciála písmene „W“ s korunkou. List je nasazen na 15 žeber z černé rohoviny, které jsou zdobené inkrustací žlutého kovu v podobě linek a vegetabilních motivů (viz detail)

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail čepelí žeber

JE 121

přední strana vějíře

JE 121

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 131

Konec 19. století, výška vějíře 36 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy. Přední strana je ozdobena kvašovou malbou kytičky naturalisticky pojatých růží a bílého šerťáku. Druhá strana listu je nezdobená. List je nasazen na 20 kostěných žeber s prohýbaným profilem.

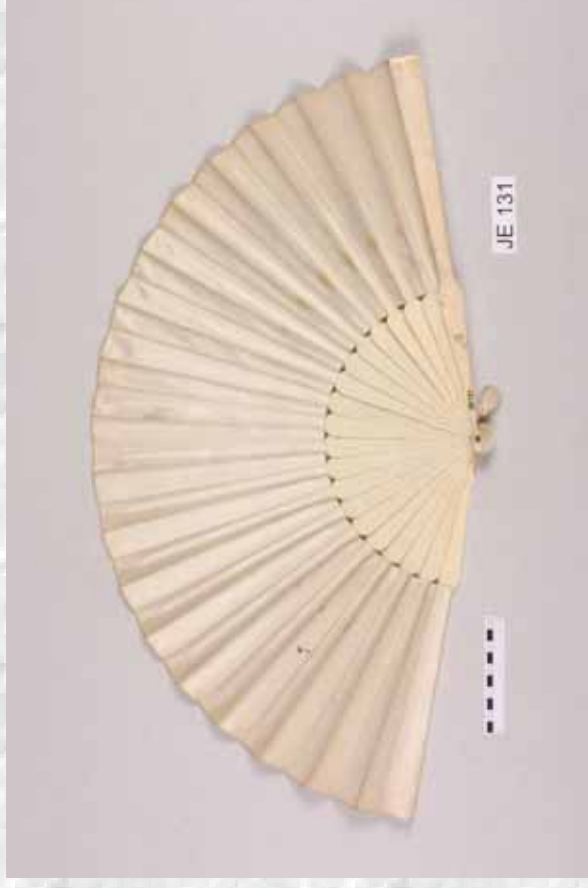
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 178

Německo, konec 19. století, výška listu 19 cm.

List skládacího vějíře, jehož žebrovisí se nedochovalo. Zbytky lepidla na listu nasvědčují tomu že dřívě list býval připevněn na žebra. List je zhotovený z hedvábí smetanové barvy a ozdoben z přední strany kvašovou malbou růžových růží. Je uložen v lepenkové etuji pokryté mramorovaným papírem hnědé barvy (viz obr. *etuje*). Etuje byla vystlaná hedvábím smetanové barvy, které se dochovalo pouze uvnitř víka. Je na něm zlatou barvou vytištěna signatura výrobce: "H.N.v.SANTEN HOFLIEFERANT REPLIN".

etuje se složeným listem

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 211

Přelom 19. a 20. století, výška vějíře 35, 5 cm.

Skládací vějíř ve světle zeleném odstínu. List je hedvábný, jednovrstvý, takže vějíř je pohledový pouze z přední strany. Technikou kvaše je na něm namalován motiv žlutých a modrých květin. List je nasazen na 18 dřevěných žeber lakovaných světle zeleně. Ve vertikálních pruzích je zde vyražen zlatý vegetabilní ornament. K vějíři je přiložen motouz, který mohl být dříve součástí jeho sřapce.

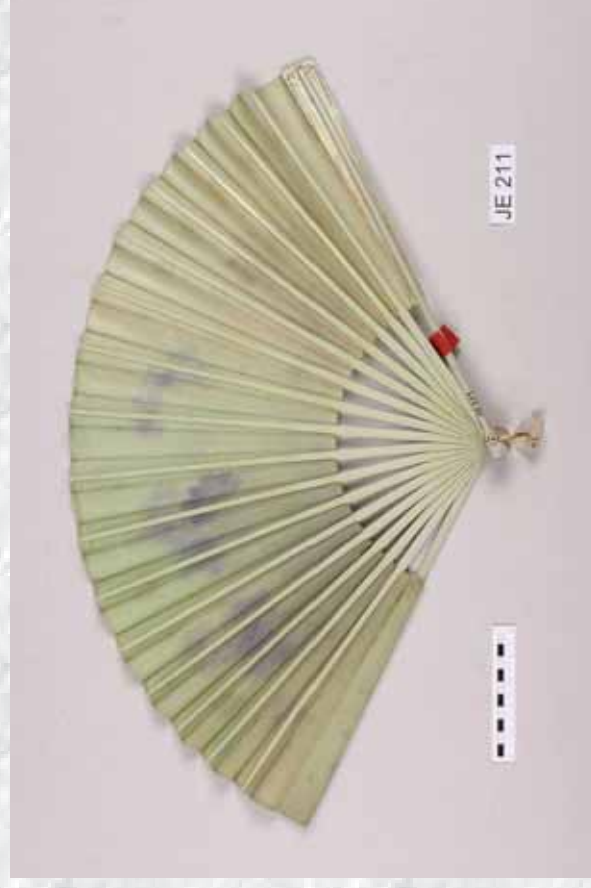

detail

JE 211

přední strana vějíře

JE 211

zadní strana vějíře

JE 214

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem upevněným na 18 dřevěných žeber. Přední strana listu je odstínována do tmavě modré barvy pozadí jemných žlutých růží malovaných technikou kvaše. Zadní strana listu je tvořena tenkým hedvábím, skrze něž prosvítají jazýčky žeber, takže list na první pohled působí jako jednovrstvý. Žebra jsou prořezávaná do ornamentu proplétajících se rozkvetlých větví. Přední krycí žebro je navíc pokryto tenkou vrstvou umělé hmoty, která domodelovává jeho povrch. Zadní krycí žebro tuto úpravu nemá a je méně zdobné. Některé části žeber jsou dobarveny zlatými odstíny. Na očku je zavěšena široká stuha světle modré a hnědé barvy.

detail předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 232

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 23,5 cm.

Skládací vějíř s průsvitným hedvábným jednolistem bílé barvy, který je upevněn na 22 dřevěných bíle lakovaných žeber. List je od vrcholu odstínován do zelené barvy a ozdoben motivem konvalinek a drobných modrých kvítků zhotovených technikou kvašové malby. Ta plynuje přechází na plochu čepelí žeber. List vějíře je velmi poškozen.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail přední strany listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 13182

Čechy, konec 19. století, výška listu 20 cm.

Hedvábný list skládacího vějíře smetanové barvy. Z přední strany listu nalezneme kvašovou malbu bílé kvetoucích větví. Vpravo na přední straně listu nalezneme vepsaných 6 jmen a další dvě na zadní (jinak nezdobené) straně listu. Některá jména lze snadno přečíst "Marie Mittrowsky, Clotilde Bensdorf, Therese ?, Mary Tauffe, Julie, ..."

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

složený list

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

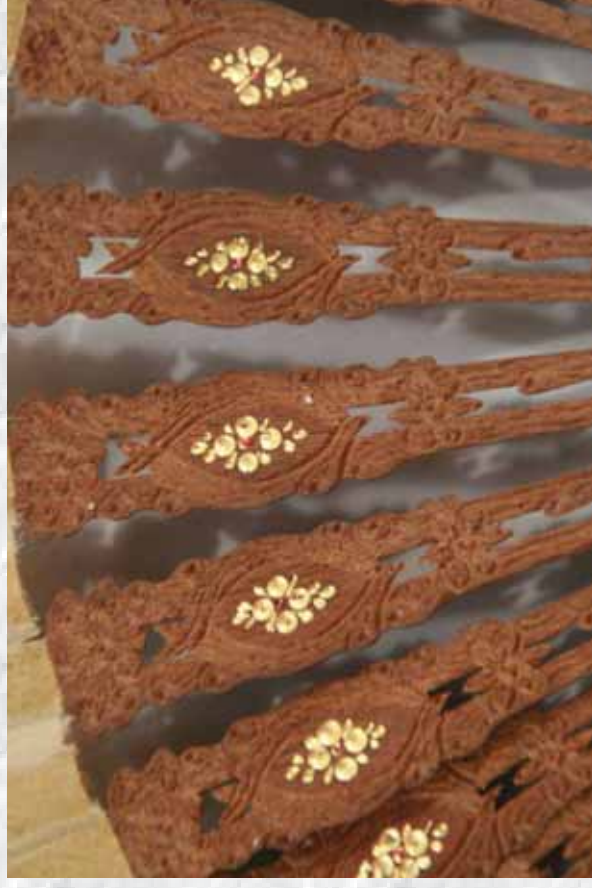
Skládací vějíře s listem

JE 241

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 1893, výška vějíře 38 cm.

Skládací vějíř s transparentním hedvábným listem smetanové barvy. Přední strana listu je ozdobena motivem šeríku zhotoveným technikou kvaše. Vpravo pod malbou nalezneme signaturu „ZM 93“. List je usazen na 18 dřevěných žeber s prořezávanými a vyřezávanými vegetabilními motivy. Centrální ornament v horní části čepele je navíc zvýrazněn zlacením. Skrz prořezávání krycích žeber prosvítá list.

detail výzdoby žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 255

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 38 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem zlatavé barvy. List je tvořen pouze jednou vrstvou hedvábí. Je ozdoben kvašovou malbou zobrazující kvetoucí větvíčku jabloně. List je nasazen na 18 dřevěných žeber mořených na tmavě hnědou. Jazýčky žeber jsou zúženy pouze minimálně a dosahují až k vrcholu listu. Čepele žeber jsou ozdobeny vyřezávanými vegetabilními motivy zvýrazněnými zlatou a černou barvou. Na krycích žebrech kromě těchto motivů nalezneme také vyřezávané linky opisující tvar žebra. Na očku je zavěšen hedvábný štrapec vínově červené barvy.

detail malby

JE 255

přední strana vějíře

JE 255

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 318

Čechy, počátek 19. století, výška vějíře 25 cm.

Skládací vějíř s bílým hedvábným listem upevněným na 18 žeber z pravé či umělé rohoviny. Čepele žeber vytvářejí souvislou tmavou plochu. Přední strana vějíře je ozdobena kvašovou malbou zobrazující kytici konvalinek na pozadí stínovaném do modré barvy. Zadní strana listu je nezdobená. Vrchol vějíře je zpevněn zlatým metalickým papírem.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 320

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 33 cm.

Skládací vějíř s lesklým hedvábným listem smetanové barvy upevněným na 16 perleťových žeber. Přední strana vějíře je ozdobena kvašovou malbou zobrazující kytici macešek s větvičkami smrku a břechťanu. Kolem poletuje motýl. Zadní strana listu je nezdobená.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 233

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 30 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy ozdobeným technikou kvaše. Uprostřed přední strany listu je namalovaný medailon se dvěma andělky na obláčku. Okolí medailonu je ozdoben dekorací v podobě úponků vyvedených zlatou barvou a ozdobenou zlatými filitry. Zadní strana listu je nezdobená. List je upevněn na 18 kostěných žeber. Na jejich čepelích se nachází řezba svinutých akantových listů, květinek a vlnovek zvýrazněná zlatou a stříbrnou barvou. Kolem nich jsou drobné inkrustované puntíky stříbrného kovu.

detail výzdoby čepelí žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 292

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 38 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem hnědé barvy nasazeným na 18 dřevěných lakovaných žeber. Žebra jsou ozdobena zlacenou ražbou květinového motivu. Na přední straně listu se nachází kvašová malba tří pěnkav sedících na ostružinovém keři. Zadní strana listu je nezdobená. Na očku je zavěšen hnědý hedvábný střípec.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř se světle žlutým hedvábným listem ozdobeným kvašovou malbou. Zleva je list odstínovaný do šedé barvy. Z tohoto jakoby mížného prostředí vystupuje malba kachny dosedající na vodní hladinu a za ní v pozadí siluety vrb. Nad vodou poletují vážky a motýli. Vpravo je namalována velká kytičce macešek. Malba je signována „F. Šila“. List je pouze jednovrstvý, jazýčky žeber jsou ze zadní strany opatřeny vrstvou nažloutlého papíru a dosahují až k vrcholu listu. Žeber je 18, jsou dřevěná a černé lakovaná, zdobená řezanými a olejovými barvami vymalovanými motivy macešek a úponků. Na očku je zavěšen žlutý hedvábný střípec ozdobený dracounovými nitěmi.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

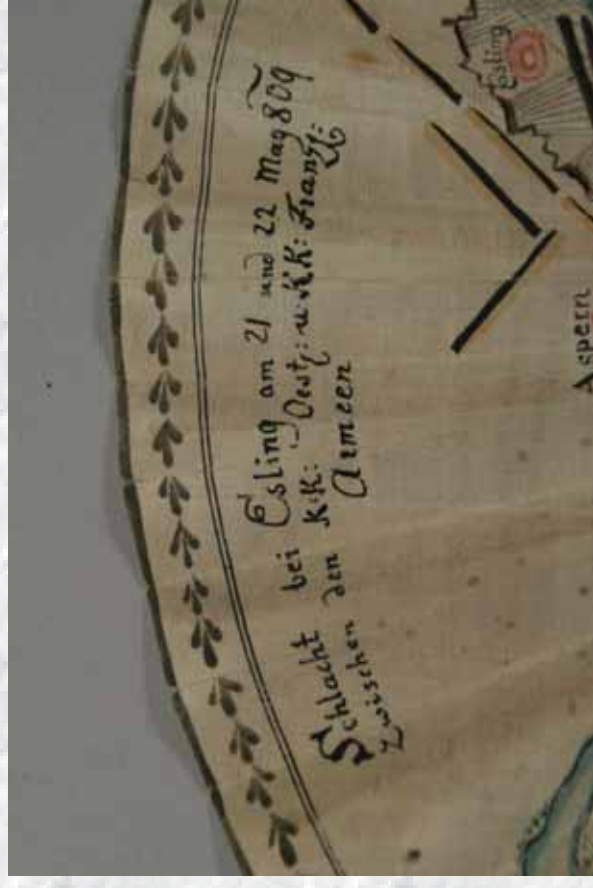
Skládací vějíře s listem

DK 19330

Střední Evropa, 1809, výška vějíře 19 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem bílé barvy upevněným na 18 kostěných žeber. Na přední straně listu je perkem a akvarelovými barvami nakreslen plán bitevního pole. V horní části listu je vepsán text. „Schlacht bei Esling am 21 und 22 May 809 zwischen den K:K: Oest: u. KK: Franz: Armen“ (něm. „Bitva u Eslingu 21 a 22 května 809 mezi armádami rakouskou a francouzskou“). Zadní strana listu je nezdobená.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby přední strany listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 244

Vídeň 1890, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s textilním listem smetanové barvy. Přední strana listu je hedvábná a zdobí ji jemná malba sedmi žen v rokokovém interiéru, obdivujících malého andílka sedícího před krbem a zkoušejícího si dámské střevíce. Vlevo pod malbou je signatura „Schniek 1890“. Zadní strana listu je vyrobena z jiného textilu podobné barvy, je nezdobená. List je nasazen na 18 dřevěných žeber s řezanými vegetabilními a geometrickými motivy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

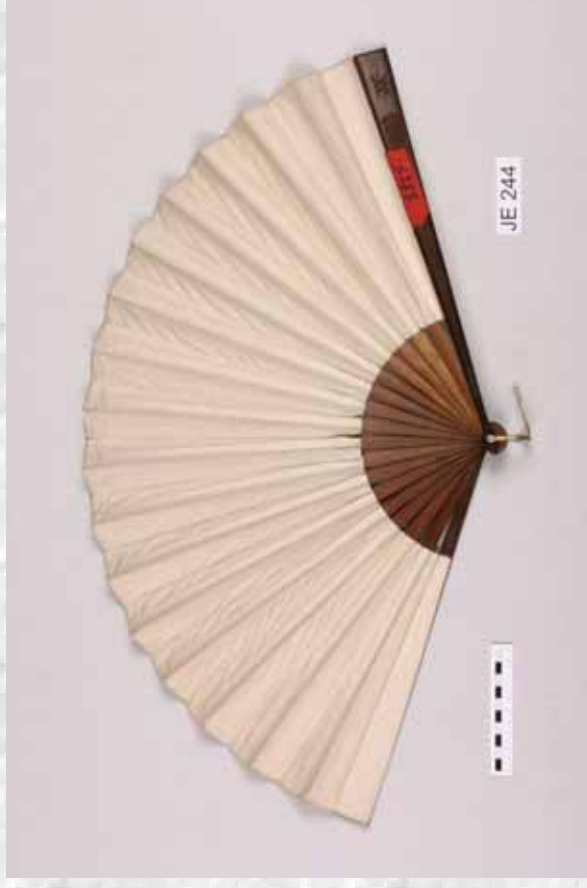
detail malby

JE 244

JE 244

přední strana vějíře

JE 244

JE 244

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 140

Střední Evropa, výška vějíře 27 cm

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy. Na přední straně je výjev zhotovený kvašovými barvami. Zobrazuje dětské pasáčky ovcí, kterým pomáhají malí andělci. Vějíř je upevněn na 16 kostěných žeber.

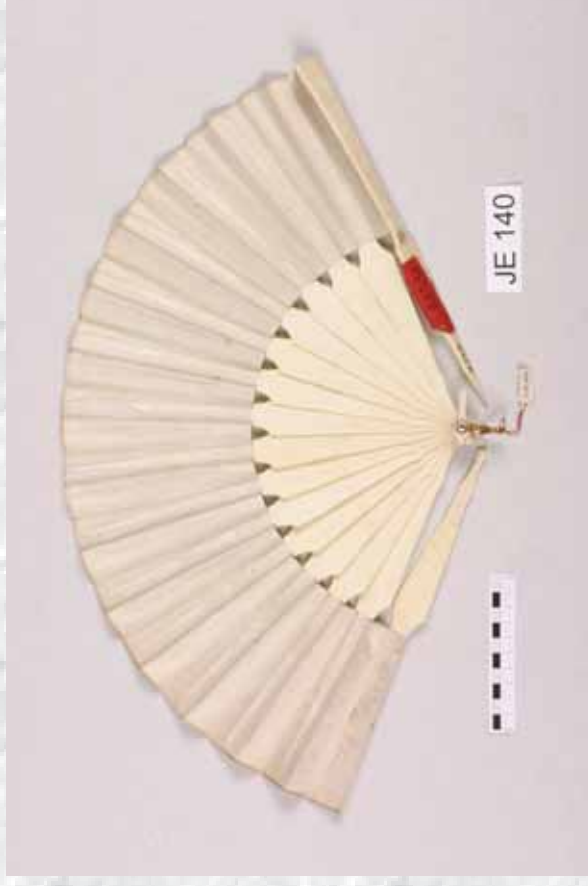
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 308

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 1892, výška vějíře 35 cm.

Svatební skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy upevněným na 18 perleťových žeber. Přední strana listu je ozdobena kvašovou malbou s výjevem svatebního průvodu. Zúčastnění jsou vyobrazeni jako děti. V čele průvodu jde houslista, za ním poskakují dva hudebníci hrající na flétničky. Následuje ženich s nevěstou a dva další páry urozených svatebčanů. V levém rohu listu je signatura „Schnick 1892“. Zadní strana listu je nezdobená. Na očku jsou připevněny dva hedvábné štrapse s pevnými částmi omotanými drátkem.

detail malby

JE 308

přední strana vějíře

JE 308

zadní strana vějíře

JE 281

Evropa, konec 18. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem nasazeným na 14 kostěných žeber. Žebra jsou prořezána stylizovaným vegetabilním ornamentem. Obě krycí žebra chybí. List je bílé barvy, ozdoben z přední strany technikou čárového leptu kolorovaného kvašovými barvami. Uprostřed výjevu se nachází skupinka čtyř žen. Jedna drží nad hlavou stuhu s nápisem „VIVAT ANNA“, další dvě pokládají věnec na hlavu čtvrté ženě sedící uprostřed. Ze dvou stran se k nim slétají andělci, kteří nesou další věnce. Na okrajích listu jsou zobrazeny i další postavy a pásky s německými nápisy, vějíř však v těchto místech utrpěl poměrně velké ztráty. Výjev je dozdoben filtry stříbrné barvy.

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

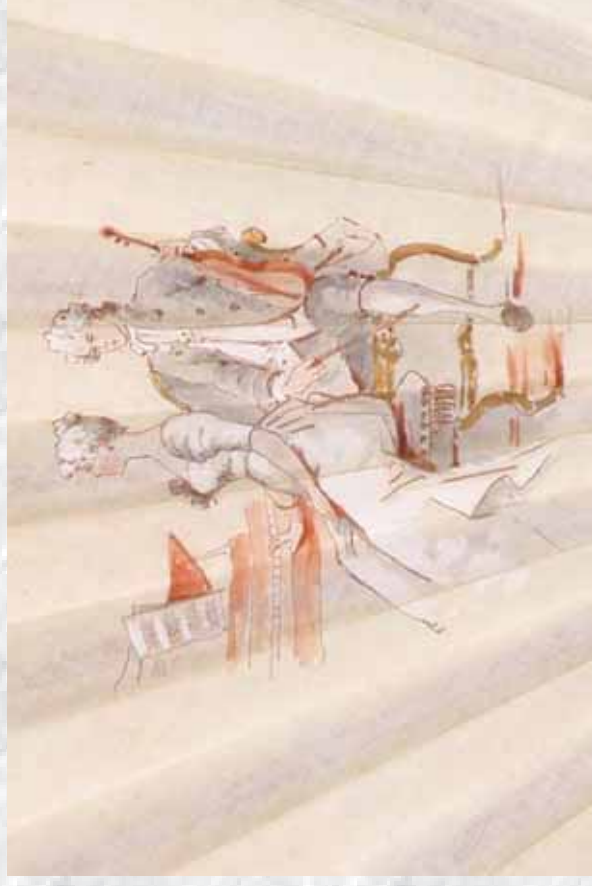
Skládací vějíř s listem

JE 106

Rakousko, 1893, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s listem z bílého textilu ozdobeným kvašovou malbou. Na levé straně předního listu se nachází jemná malba páru hudebníků. Dáma sedí u piana s mladým mužem držícím housle. Vedle výjevu je zlatou barvou napsaný verš z Maupassanta „Et moi tout hereux Du retour du printemps Je me mis à chanter Comme on chante à vingt ans!“ (fr. „A měl jsem takovou radost z příchodu jara, že jsem začal zpívat jako bych zpíval dvacet let!“) V místě listu, které podpírá zadní krycí žebro je signatura s datací „Schnick 1893“. Zadní strana vějíře je nezdobená. Vějíř je nasazen na 18 dřevěných žeber opatřených červeným lakem.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

JE 106

přední strana vějíře

JE 106

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 316

Evropa, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy. Přední strana listu je ozdobena motivem andílka a ptáků sedících na stromě. Andílek se opírá o loutnu. Zadní strana listu je nezdobená. List je upevněn na 18 dřevěných žeber. Čepele žeber mají tvar vlnovky a jsou ozdobeny řezanými vegetabilními motivy zvýrazněnými zlatou barvou. Podobně i zadní krycí žebro. Přední krycí žebro je pokryto vrstvičkou plastu s reliéfem rozkvetlé větve vymalované odstíny zlaté barvy.

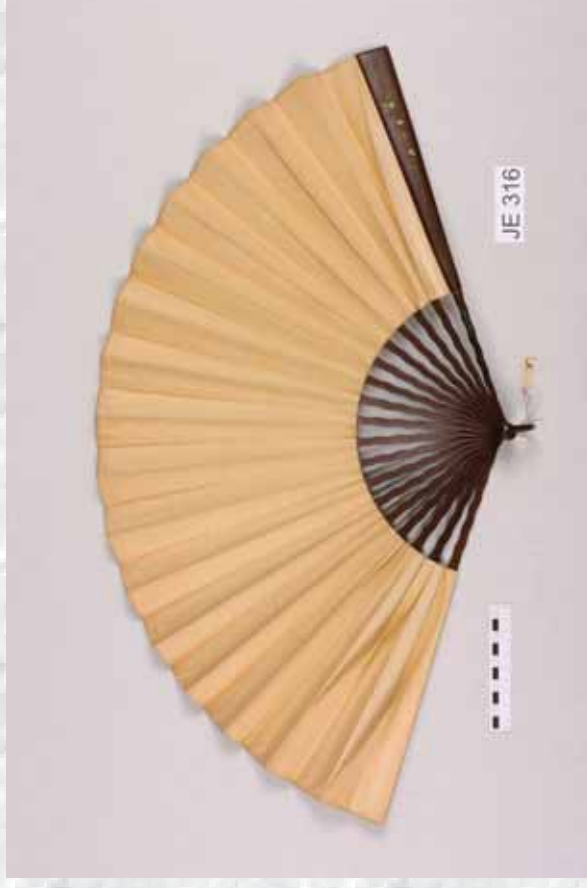
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Střední Evropa, počátek 19. století, výška listu 14 cm.

List skládacího vějíře s dochovanými fragmenty 16 žeber připevněných k listu. Žebra byla perleťová, dochovala se však pouze horní část krycích žeber a dřevěné jazýčky žeber ostatních. List je hedvábný, béžový, z přední strany zdobený figurálním rokokovým výjevem se signaturou „Alexandre“. Zobrazuje pár, sedící mladou ženu a muže klečícího před ní, který je obklopen skupinou 7 přihlížejících dívek. Zadní strana listu je nezdobená.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 319

Vídeň, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem béžové barvy. Přední strana listu je ozdobena kvašovou malbou mladé ženy v kloubku a s holí, stojící na schodech. Na jednom ze schodů nalezneme signaturu dvou písmen „C“ otočených vůči sobě zrcadlově. V předním plánu je namalována popínavá rostlina s bílými květy. List je upevněn na 18 dřevěných žeber zdobených řezbou květin zvýrazněnou odstíny zlaté barvy. Na očku je zavěšen béžový střípec s pleteným textilním očkem pro upevnění zavřeného vějíře.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 63

Přelom 19. a 20. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy zdobeným kvašovými barvami. Uprostřed přední strany je vyobrazen zamilovaný pár v lese. Dáma drží v jedné ruce zvednutou sítku na motýly a ve druhé květy nasbírané v čepci. Mladík drží papír, pravděpodobně s milostnou básní, a něco dříve šeptá. Z lesa na pár nakukují tři malí andílci. Na zadní straně listu je namalován monogram „AVA“ tvořený z květů a nad ním zlatá korunka. List je upevněn na 16 perleťových žeber zdobených z přední strany inkrustací s motivem mašle a snítku květů.

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Počátek 19. století, výška vějíře 27,5 cm.

Vějíř upomínající patrně na zásnuby mladého šlechtického páru. Hedvábný list je ozdoben kvašovou malbou. V centrálním medailonu nalezneme výjev šlechtického páru sedícího u stolu v luxusním pokoji. Mladý muž podává ruku slečně, která mu vkládá do dlaně svou. Scéně přihlíží vzácná společnost. (viz *detail centrálního medailonu*) Po stranách přední strany listu nalezneme ještě 4 menší medailony. Ve dvou z nich jsou vyobrazeny postavy muže a ženy, v dalších jejich busty. Medailony jsou orámovány kulatými filitry zlaté barvy a doplněny malbami pentlí a růží. Růže zdobí také zadní stranu listu. List je nasazen na 15 kostěných či slonovinových žeber ozdobených motivy květin, ptáků, proužků aj. Krycí žebra jsou podložena červeným metalickým papírem.

detail centrálního medailonu

VE 451a

přední strana vějíře

VE 451a

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

CS 828

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Francie, 18. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem ozdobený několika technikami. Uprostřed přední strany listu nalezneme medailon s malovaným pastorálním výjevem. Mladý muž přiběhl za dvěma dívkami sedícími pod stromem a něco jim ukazuje. Bordura výjevu i motivy na dalších částech listu (květiny a ptáci) jsou vytvořené aplikací jemných řetízků a filitrů v kombinaci s malbou. Na zadní straně listu je jemně načrtnuto podobné rozmístění motivů jako je na straně přední, náčrtek však pravděpodobně vznikl později. List je nasazen na 16 kostěných žeber zdobených prořezáváním a aplikací kovových folií. V krycích žebrech jsou prořezána okénka podložená slídou s malbou malých portrétů dívek (*viz detail výzdoby krycího žebra*). Vějíř je uložen v dřevěném zlaceném rámu vyloženém červeným textilem.

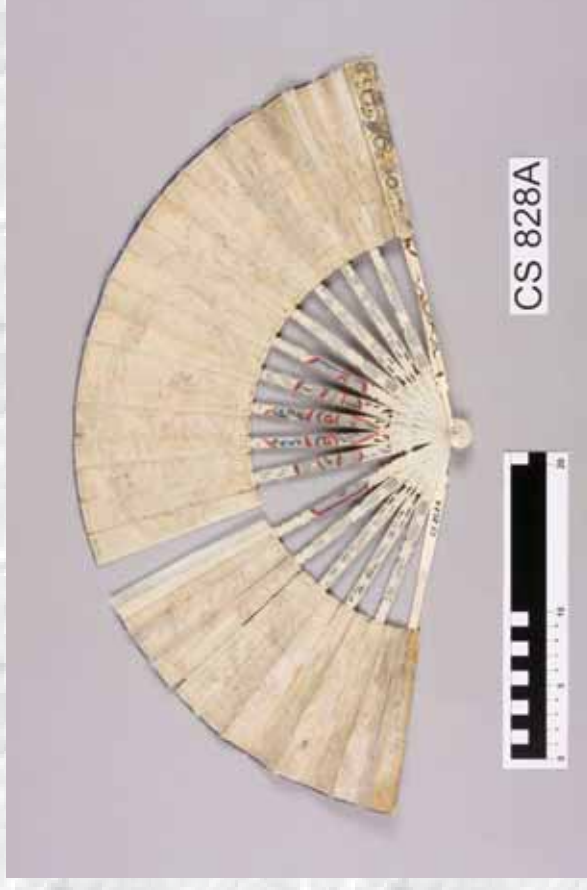

detail výzdoby předního krycího žebra

CS 828A

přední strana vějíře

CS 828A

zadní strana vějíře

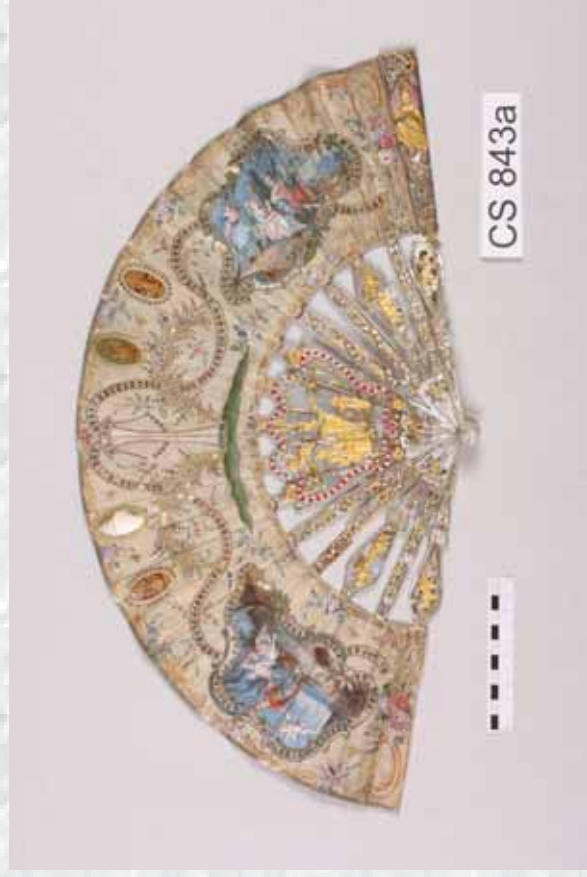
CS 843

Francie, 18. století, výška vějíře 27,5 cm.

Skládací vějíř s bílým hedvábným listem ozdobeným kombinovanou technikou. Základ výzdoby přední strany listu tvoří dva malované medailony s mytologickými výjevy umístěné na bocích listu. Jejich bordury i další části listu jsou vyzdobeny filtry, kovovými řetízky a malbou s vegetabilními motivy. U vrcholu vějíře nalezneme čtyři malé oválné medailonky s malovanými motivy váz překryté průhlednou folií. Zadní strana listu je ozdobena malbou vegetabilních motivů. List je nasazen na 15 perletových žeber ozdobených prořezáváním a řezbou v nízkém reliéfu. Žebra svým tvarem vytvářejí několik medailonů s mytologickými výjevy a malými andělíčky. Reliéf je ozdoben kovovými foliemi a všechna žebra jsou podložena tenkými plátky perleti. Vějíř je uložen v dřevěném zlaceném rámu.

detail

CS 843a

přední strana vějíře

CS 843a

zadní strana vějíře

JE 263

19. století, výška vějíře 20 cm.

Skládací vějíř s úzkým hedvábným listem bílé barvy. List je pouze jednovrstvý a je podepřen zezadu 24 kostěnými žebry. Je celoplošně ozdoben kvašovou malbou v rokokovém stylu se signaturou „Tulírek“. Centrální výjev zobrazuje mladou dívku, která je předvedena před šlechtičnu sedící v zahradě (viz detail centrálního výjevu). Celý list je ozdoben silnou bordurou zlaté barvy. Vpravo a vlevo jsou namalovány dekorace v podobě svíjejících se akantových listů, květů pomněnek a ptáků. Žebra jsou ozdobena řezbou rokají s jemnými vypichovanými květy a křížky. Některé její části jsou ozdobeny pomocí zlaté barvy.

detail centrálního výjevu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 169

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 39 cm.

Skládací vějíř s textilním listem nasazeným na 18 žebrech z lakovaného dřeva. Přední list je ze smetanově bílého hedvábí potištěného motivem červeně kvetoucích květin a větviček v modrých odstínech. Zadní strana listu je vyrobena z textilu černé barvy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail potištěného textilu a ramen žeber

JE 169

přední strana vějíře

JE 169

zadní strana vějíře

Čechy nebo Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 29 cm.

Skládací vějíř s textilním listem ozdobeným oboustranně stejným motivem. Jedná se o jednobarevný tisk malých hlaviček koní. Jsou zde zobrazeny ve čtyřech různých polohách, které se stále opakují. List je nasazen na 16 dřevěných žeber. Krycí žebra jsou bambusová, s přirozeným povrchem a půlkulatým povrchem bambusu. Na vrcholu jsou okována mosaznou čepičkou. Na očku je zavěšen béžový textilní štrapec s pleteným textilním kroužkem pro upevnění zavřeného vějíře.

detail tisku a předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 164

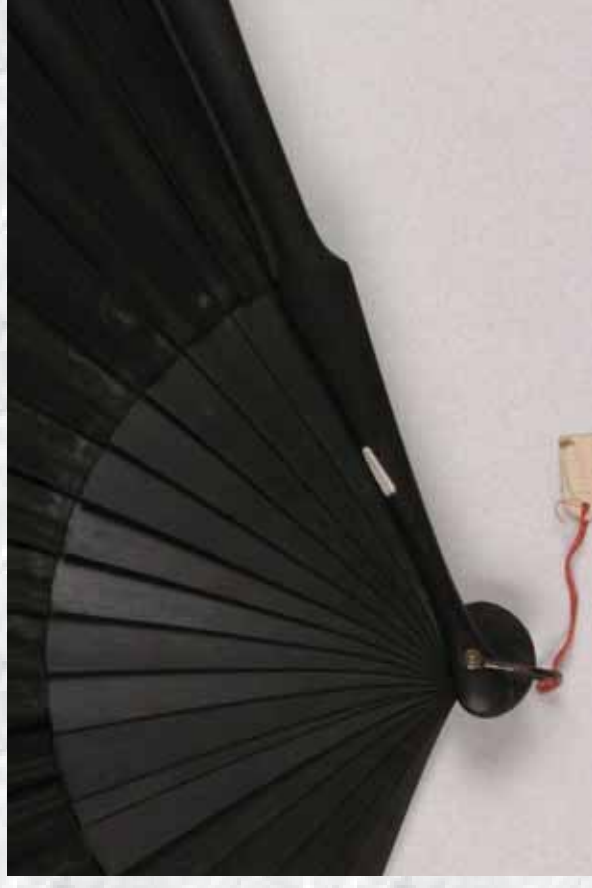
Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Smuteční skládací vějíř s černým hedvábným listem bez ozdob. List je nasazen na 18 dřevěných žeber opatřených černým lakem.

Podobné vějíře nalezneme pod signaturami:

JE 168, JE 229, JE 257, JE 8224, JE 13812, JE 13813,

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail čepelí žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 295

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy (?), konec 19. století, výška vějíře 36 cm.

Smuteční skládací vějíř tvořený černým listem zdobeným na vrcholu a lokálně i uprostřed přední strany krajkou s květinovým dekorem (viz *detail krajkové výzdoby*). List je nesen 18 dřevěnými žebry opatřenými černým lakem. Mosazné zakončení nýtu má tvar květinčky.

detail krajkové výzdoby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 256

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa 1888, výška vějíře 45 cm.

Skládací vějíř s textilním listem upevněným na 18 dřevěných žeber hustě ozdobených vyřezávanými vegetabilními a geometrickými ornamenty. Žebra jsou opatřena matným černým lakem. Jazýčky žeber jsou perforovány a dosahují až k vrcholu listu. List je jednovrstvý, černý. Zdobí jej olejomalba kytice cizokrajných rostlin se signaturou „Mary 1888“.

detail krycího žebra

JE 256

přední strana vějíře

JE 256

zadní strana vějíře

Čechy*, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř se žlutým listem vytvořeným z širokých stužek upevněných horizontálně na žebra. Žeber je 10, jsou dřevěná a jejich čepele mají tvar vlnovek. Krycí žebra jsou ozdobena řezbou vegetabilních motivů v podobě kroučících se úponků. Na očku jsou zavěšeny stuhy vyrobené ze stejného materiálu jako list.

*Na posledním krycím žeburu je zlatě vyražen nápis „PATENT“. Je tedy možné, že se jedná o vídeňského výrobce vějířů s názvem „Gebr. Rodeck Patent.“

detail zdobení předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 248

Rakousko, počátek 20. století, výška vějíře 16,2 cm.

Skládací vějíř se silným brokátovým listem růžové barvy prošitým zlatými nitkami. List je tvořen pouze jednou vrstvou materiálu, jen jedna strana vějíře je pohledová. Kostru tvoří 10 plastových žeber v odstínu jantaru. Na očku je zavěšen růžový hedvábný střapec, s podobnou délkou jako je výška vějíře.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail líce textile

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 301

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy nebo Rakousko, konec 19. stol., výška vějíře 38,5 cm

Skládací vějíř s textilním listem tmavě modré barvy. Na přední straně je vrchol listu ozdoben bílou paličkovanou krajkou s opakujícím se motivem květin (viz *detail krajky*). List je nasazen na 19 hladkých dřevěných lakovaných žeber. Čepele žeber mají zajímavý tvar, ve spodní části jsou ozdobeny vystupujícím hrotem a mají kulatá ramena.

detail krajky

JE 301

přední strana vějíře

JE 301

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 183

Vídeň, přelom 18. a 19. století, výška vějíře 34,5 cm.

Skládací vějíř s tmavě modrým textilním listem. Z přední strany je vějíř ozdoben papírovými aplikacemi znázorňujícími emblémy šestí. Konkrétně se jedná o motivy podkovy, čtyřlístku, vlašovky, prasátka, penízku a medvíčka, vylišované do nízkého reliéfu a opatřené zlatou nebo stříbrnou barvou. List je nasazen na 16 dřevěných žeber ozdobených zlatými linkami ve vertikálním směru. Do předního krycího žebra je vsazen malý teplotěr. Ze zadní strany krycího žebra najdeme vyčištěnou signaturu „Gebr. Rodeck Wien“.

Podobný vějíř najdeme pod signaturou: JE 12967

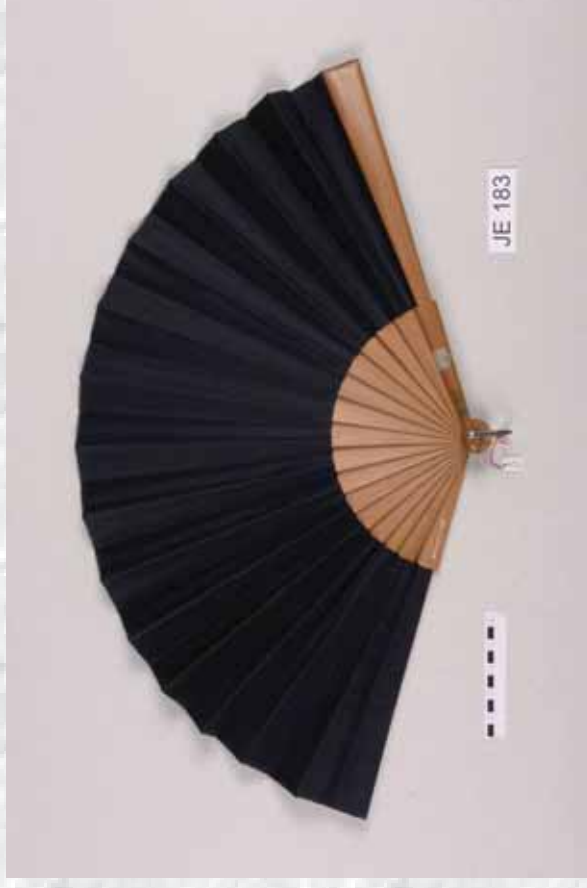
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 219

Vídeň, konec 19. století, výška vějíře 36,6 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem tmavě modré barvy ozdobeným z přední strany kvašovou malbou fialek a iniciálou "AO" tvořenou také z květů fialek, nad níž je namalovaná zlatá koruna. Zadní strana listu je nezdobená. List je upevněn na 13 dřevěných žeber ozdobených řezbou zvýrazněnou zlatou a modrou barvou. Čepel každého druhého žebra je taktó ozdobena květy fialek (viz detail zdobení žeber). Na krycích žebrech vyřezány motivy skřížených stužek, v jejichž středu je modrý květ fialky. Krycí žebra jsou po celé délce kanelována a nahoře a dole opatřena kováním stříbrné barvy. Jsou poměrně úzká a nekryjí list zavřeného vějíře v celé šíři. Na zadní straně listu nalezneme značku výrobce „Gebr. Rodeck Wien“.

detail zdobení žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 94

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s hnědým hedvábným listem. Přední strana listu je z textilu světlejšího odstínu než zadní. V její levé části je kvašovými barvami namalován dalekohled s nápisem „Jy pense“ (fr. „Myslím si“). Zadní strana listu je nezdobená. List je upevněn na 17 dřevěných žebra. Krycí žebra jsou vytvořena z půlkulaté části dřeva s kůrou. Na předním krycím žebru je vytvořena stříbrná reliéfní iniciála „CW“ s korunkou. Na očku je zavěšen hnědý střepec s pleteným textilním kroužkem pro obepnutí zavřeného vějíře.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 181

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy (?), 80. léta 19. století, výška vějíře 39 cm.

Skládací vějíř s textilním listem zlatavé barvy. Z přední strany je technikou kvašové malby vyhotoven motiv kylice červených karafiátů. Zadní strana listu je nezdobena. List je nasazen na 18 dřevěných žeber. Žebra se navzájem dotýkají, krycí žebra jsou lakována. Na očku je zavěšena široká stuha hnědé barvy.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 30

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Konec 19. století, výška vějíře 45 cm.

Skládací vějíř s červeným textilním listem zdobeným kvašovou malbou konvalinek. Zadní strana vějíře zdobená není. List je upevněn na 18 dřevěných žeber. Krycí žebra mají půlkulatý profil a přirozeným tvar povrchu bambusu.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 41

Čechy nebo Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 34cm.

Skládací vějíř s tmavě červeným textilním listem ozdobeným kvašovou malbou rozkvetlé větévky. Vějíř má pouze jeden list. Je připevněn na dvacet dva dřevěných zlatě lakovaných žeber. Jazýčky žeber sahají až k vrcholu listu, jak bývá u jednolistových vějířů časté.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

156

Skládací vějíř s listem

JE 151

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 36 cm.

Skládací vějíř s textilním listem olivově zelené barvy. Přední strana listu je zdobena kvašovou malbou. Směrem k levé straně je pozadí vystínováno bílou barvou. Na něm je vyvedena malba rozkvetlých jabloňových větví. Zadní strana listu je nezdobena. List je nasazen na 18 žeber z umělé či pravé rohoviny.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

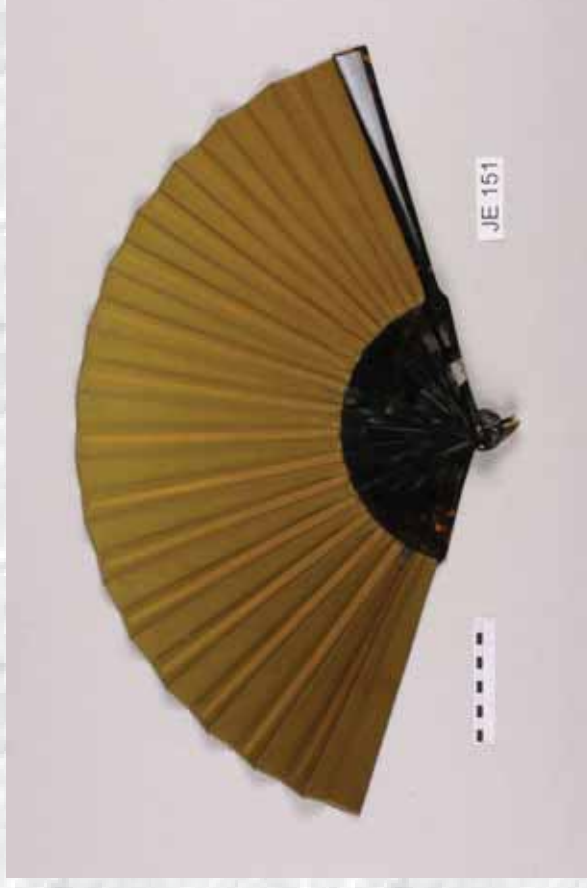

detail malby

JE 151

přední strana vějíře

JE 151

zadní strana vějíře

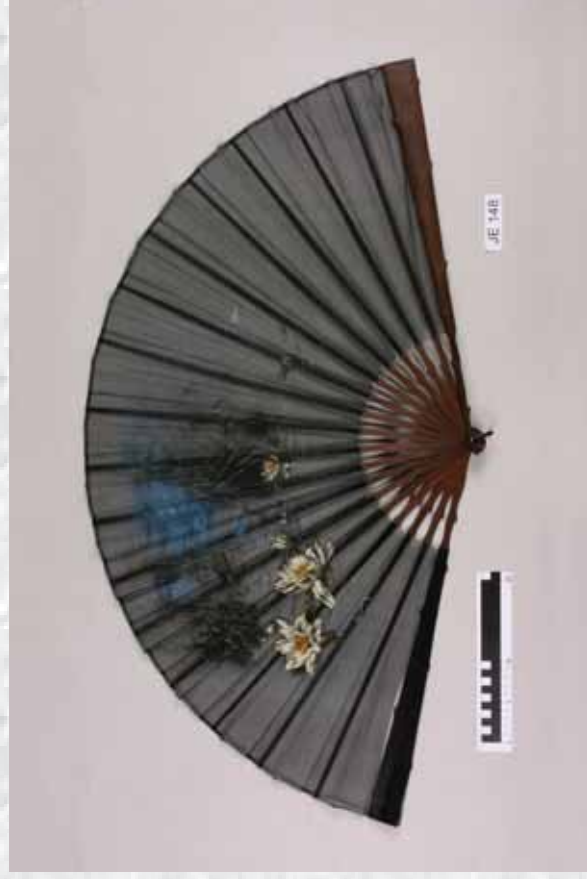

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 50 cm.

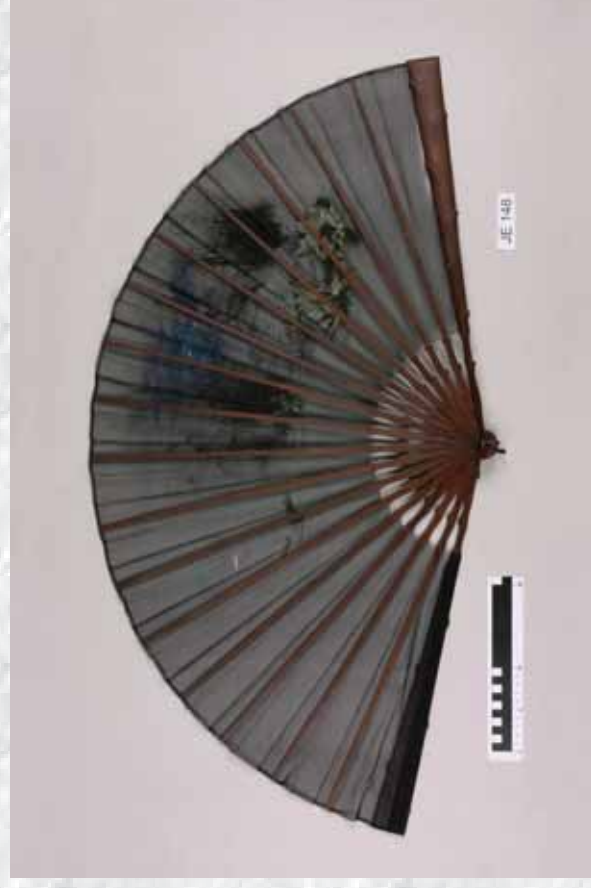
Skládací vějíř s černým organitiovým listem, který pokrývá žebra pouze z jedné strany. Jen ta je určena jako pohledová. Na průsvitném listu je kvašovými barvami vyhotovena malba leknínů. Pod malbou nalezneme signaturu „Mimý“. List je upevněn na 18 úzkých dřevěných žeber, jejichž jazýčky sahají až k vrcholu listu, jak bývá u jedholistých vějířů zvykem. Čepele žeber a krycí žebra jsou ozdobena vyřezanými výčnělky, které tvoří zdobení obvodu žeber. Pravděpodobně mají vzbuzovat dojem suků větve.

detail malby se signaturou

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 227

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s textilním listem bílé barvy. Přední strana listu je ozdobena technikou kvašové malby. Jsou zde zobrazeny tři různě velké medailony orámované vegetabilním ornamentem připomínajícím rokokaj. Uprostřed nich jsou namalovány rozličné evropské květiny. List je upevněn na 17 dřevěných žeber opatřených zlatým lakem. Přední strana žeber a obě krycí žebra jsou ozdobena zlatým ražením s motivy kvetoucích větví a ptáků.

detail zdobení krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 234

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 48 cm.

Skládací vějíř s textilním listem smetanové barvy upevněným na 18 dřevěných lakovaných žeber. List je z přední strany ozdoben kvašovou malbou kvetoucích a zralých jahod. Vpravo od nich létají dva modří motýli. Zadní strana listu je nezdobená.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 238

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 30 cm.

Skládací vějíř s textilním listem šedé barvy upevněným na 16 kostěných žeber. List je z přední strany tmavší a je na něm technikou kvaše vymalována iniciála "E3". Iluzivně vypadá, jakoby byla vyřezána z kosti a ladila tak k žebroví (viz detail). Kolem iniciály je pestrá malba různobarevných lučních a zahradních květin. Zadní strana listu je světle šedá a je nezdobená. Pouze na levém okraji listu je tužkou zhotoven špatně čitelný nápis "2 fr. Rudolf Bleyteba" (?). Na očku je upevněna široká stuha světle šedé barvy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby přední strany listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 243

Francie 1892, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s textilním listem smetanové barvy upevněným na 18 dřevěných lakovaných žebřích. Přední strana listu je ozdobena kvašovou malbou s motivy malířského náčiní – palety a štětců – s květinami. Pod malbou nalezneme signaturu „H. Davnant 1892“. Svrny na listu jsou pravděpodobně způsobeny mikrobiologickým napadením. Krycí žebra jsou úzká a nekryjí zcela list zavřeného vějíře.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby se signaturou

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 293

Skládací vějíř s organýnovým jedholistem olivově zelené barvy. Na listu se nachází kvašová malba růží. Ze zadní strany je list podepřen 18 dřevěnými lakovanými žebry. Jsou ozdobena prořezávanými okénky s motivy stylizovaných akantových listů a vyřezávaným květinovým dekorem zvýrazněným zlatou barvou. Na krycích žebrech kromě tohoto květinového dekoru nalezneme také motiv malých spirálek. Na očku je zavěšen hnědý střápec ozdobený dracounovými nitěmi.

Podobný vějíř nalezneme pod signaturou: JE 195

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby žeber

JE 293

přední strana vějíře

JE 293

zadní strana vějíře

JE 134

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 29 cm.

Skládací vějíř s textilním listem béžové barvy. Obě strany listu jsou zdobeny perokresbou a kvašovou malbou. Jsou zde krátké vzkazy v anglickém, německém a francouzském jazyce, s podpisy a datací, uzavřené v obdélných rámečcích stínovaných tak aby vypadaly jako útržky papíru. Mezi nimi je na přední straně pozadí dozdobeno kvašovou malbou šípkových růží. List je upevněn na 13 dřevěných žeber. Krycí žebra mají půlkulatý profil s povrchem přírodní bambusové větvičky. V kolénkách bambusu jsou ozdobena kováním v podobě malých proužků připomínajících obruče. Na zadní straně předního krycího žebra je vyražena značka „GEBR RODECK PATENT“.

detail zdobení přední strany listu.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 103

Rakousko, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 30 cm.

Skládací vějíř s bílým textilním listem zdobeným námořnickými barvami; modrou a červenou. Na přední straně listu je u vrcholu našit lem z modrého textilu a pod ním jsou dvě řady prošití červenou a modrou nití. Zadní strana listu je ozdobena pouze třemi řadami stehu nití. Na přední straně je technikou kvaše vyhotovena iniciála „AO“ s korunkou, opět v námořnických barvách. List je nasazen na 16 dřevěných žebér. Krycí žebra jsou půlkulatá, ozdobená propleteným proutím a obepnuta čtyřmi kovovými obručemi. Na druhém žebru se nachází drobným písmem ražená značka „GEBR RODECK PATENT“

Podobný vějíř najdeme pod signaturou:
JE 200 a JE 4628 (iniciála „CC“),

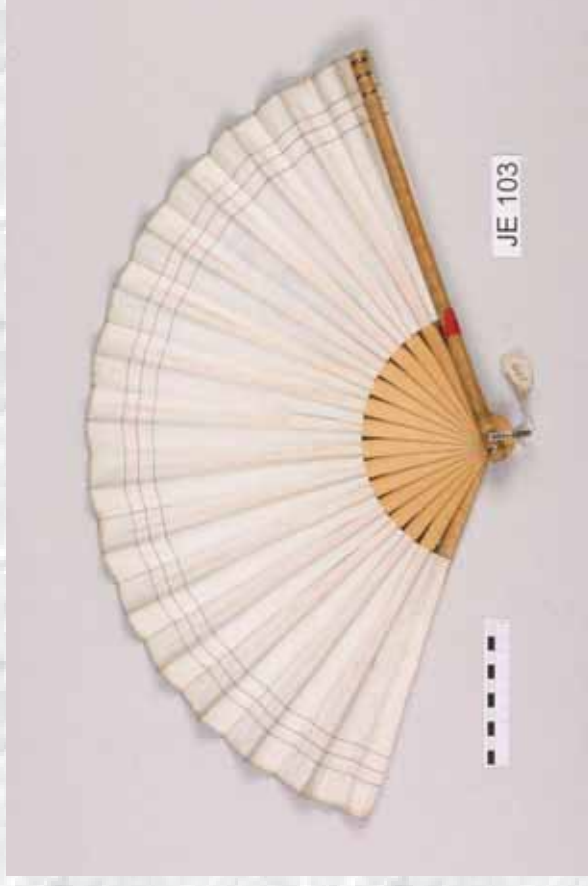
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 325

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 35 cm.

Skládací vějíř s listem z transparentního černého mušelínu. Přední strana listu je ozdobena kvašovou malbou v černé a bílé barvě. Zobrazuje 9 letících vlaštovek. Druhá strana listu je nezdobená. List je upevněn na 18 dřevěných černě lakovaných žeber. Jejich jazýčky jsou perforovány jednoduchými geometrickými motivy. Na očku je zavěšen černý hedvábný střípec.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 5

Anglie, konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s černým textilním listem. Přední stranu vějíře zdobí tři výjevy s dětmi. Centrální výjev zobrazuje chlapce sedícího na školní lavici. V rukou drží tabulku s výpočty, které patrně vzdal. Levý výjev ukazuje dvě děti, které perou a větší prádlo. Vpravo je obrázek tří dětí, kteří fascinovaně hledí na hodiny s kukačkou. Zadní strana vějířového listu je bez zdobení. List je upevněn na dřevěná černě lakovaná žebra, zdobená řezanými a prořezávanými vegetabilními motivy. Na očku v hlavici vějíře je zavěšen černý střípec s pleteným kroužkem pro držení vějíře v zavřené poloze.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 89

Vídeň, konec 19. století, výška vějíře 31 cm.

Skládací vějíř s textilním listem smetanové barvy. Mohli bychom jej nazvat „cestovním“ vějířem. Přední strana listu je ozdobena třemi výjevy vyhotovenými tušovou malbou (s doplňky bílou kvašovou barvou) zobrazujícími dámu na cestách. Na prvním obrázku je vyobrazena před vlakem a sluha jí nese kufr, na druhém jede na parníku, na třetím nasedá do drožky. Nachází se zde také nápis „bon voyage!“ (fr. „hezký výlet!“). Na zadní straně je natištěna mapa střední a západní Evropy s důležitými cestami. List je nasazen na 13 dřevěných lakovaných žeber.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 85

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 1894, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s textilním listem hnědé barvy. Přední strana listu je papírová a je ozdobena perokresbou pasoucích se jelenů s podpisem Sternberg 1894 a kvašovou malbou vojáka na koni (viz. obr.). Zadní strana vějíře je textilní a nezdobená. List je nasazen na 14 dřevěných lakovaných žeber. Krycí žebra jsou navíc po celé délce ozdobena částí dřevěné větvičky z kůrou.

kvašová malba vojáka

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 124

Čechy, Rakousko, Německo, konec 19. století, výška vějíře 38 cm.

Skládací vějíř s textilním listem hnědé barvy upevněným na 18 dřevěných lakovaných žeber. Na přední straně listu je v odstínech bílé a hnědé vymalována pláž technikou kvašové malby. Vidíme zde moře a spoustu stanů, kolem nichž se pohybují malé skupinky lidí, kteří se procházejí, baví se s ostatními nebo si hrají. V dálce na moři jsou náznaky plachetnic.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 126

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 37 cm.

Skládací vějíř s textilním listem. Přední strana listu je z bílého hedvábí s výjevem koňských dostihů vytvořeným technikou barevného tisku kombinovaného s kvašovou malbou. Je zde zobrazeno 7 jezdců na koních skákajících přes překážky. Druhá strana listu je tvořena plátnem přírodní barvy. List je nasazen na 16 dřevěných lakovaných žeber.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

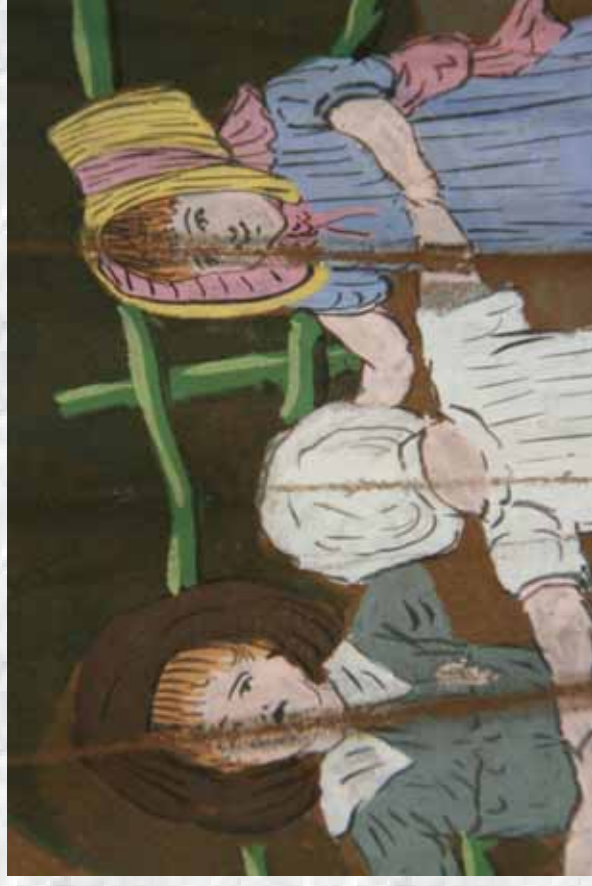
Skládací vějíř s listem

JE 127

Konec 19. století, výška vějíře 44 cm.

Skládací vějíř s hnědým textilním listem. Na jeho přední straně je technikou kvaše namalován výjev, na němž 6. dětí hraje „Kolo mlýnský“. Za nimi je zelený plot. Barevná vrstva je ve skladech listu výrazně rozpraskaná (viz *detail malby*). Zadní strana vějíře je bez výzdoby. List je nasazen na 18 dřevěných lakovaných žeber.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

JE 127

přední strana vějíře

JE 127

zadní strana vějíře

JE 101

Čechy nebo Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 33 cm.

Skládací vějíř s textilním listem. Přední strana listu je bílá a zdobí ji vícebarevný tisk (v odstínech modré a hnědé) s motivem pastorální scény. Pasáček drží u úst flétničku a naslouchá mladé pastýřce kráčející po jeho boku. Zpoza plotu je pozorují dvě mladé ženy a z druhé strany pasačka koz sedící na svahu. S malými kozami si hrají tři děti. Druhá strana listu je vyrobena z černého textilu. List je nasazen na 16 dřevěných žeber pokrytých černým lakem a ozdobených zlacenou ražbou. Najdeme zde motivy propletených akantových listů a na horní části krycích žeber kvetoucí větvičky. Na mosazném očku je zavěšen zbytek kvetoucí střípce a pleteného textilního kroužku pro upevnění zavřeného vějíře.

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 92

konec 19. století, výška vějíře 38 cm.

Skládací vějíř s černým textilním listem ozdobeným z přední strany kvašovou malbou s motivy býčích zápasů. Uprostřed se nachází medailon v podobě tamburíny, v jejímž středu je vymalována šlechtična ovívající se skládacím vějířem a pozorující zápas. Na levém výjevu je znázorněn zápas býka se dvěma toreadory. Jeden z nich sedí na koni, který má zavázané oči a býk na něj právě útočí. Druhý muž je za býkem a drží v ruce červenou muletu. Na pravém výjevu je zobrazen jiný zápas; toreador sedí na židli a dráždí býka dvěma banderillami. Zadní strana listu je nezdobená. List je nasazen na 16 dřevěných žeber s vyřezávaným písmem, vegetabilními motivy a prořezávanými motivy mřížek. V místě mřížek jsou žebra polámana a jejich části chybí. Na očku je zavěšen černý hedvábný střepec.

Literatura: [53]

přední strana vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby a poškození žeber

zadní strana vějíře

JE 135

Španělsko, konec 19. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem červené barvy. Přední strana listu je ozdobena kvašovou malbou s výjevem býčích zápasů. Čtyři muži v areně zápásí s býkem, jeden z nich je na koni, na něhož býk právě útočí. Jezdec se snaží býka zabít bodnutím. Ostatní tři muži pobíhají kolem, v rukou mají barevné mulety. Publikum je jen jemně naznačeno na červeném pozadí. Druhá strana listu je ozdobena malou kompozicí připomínající zápas; hlava koně s muletou, banderillami a kloboukem dozdobená podlouhlými listy. List vějíře je nasazen na 16 dřevěných žeber s vyřezávanými motivy míříček lakovaných černým lakem. Na očku je zavěšen vínově červený střípavec z hedvábných nití a dracounů.

Literatura: [53]

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 152

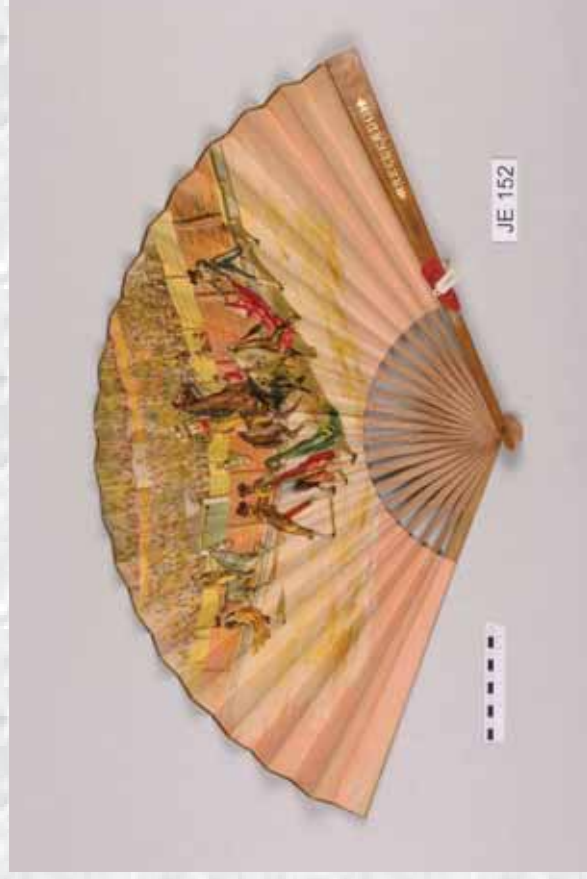
Španělsko, konec 19. století, výška vějíře 38 cm.

Skládací vějíř s papírovým listem růžové barvy. Přední strana vějíře je ozdobena barevným tiskem se scénou býčích zápasů. V aréně je zobrazen býk, kterého dráždí čtyři toreadoři. Jeden z nich sedí na koni a bodá do býka kopím (vara). Ostatní drží barevné mulety. Zezadu spěchají na pomoc další dva toreadoři. Scénu pozoruje obecnstvo v pozadí. List je nasazen na 20 prostých dřevěných žeber. Původ vějíře udávají vytlačené zlatené nápisy na krycích žebrech "RECUERDO" a "DE ESPAÑA".

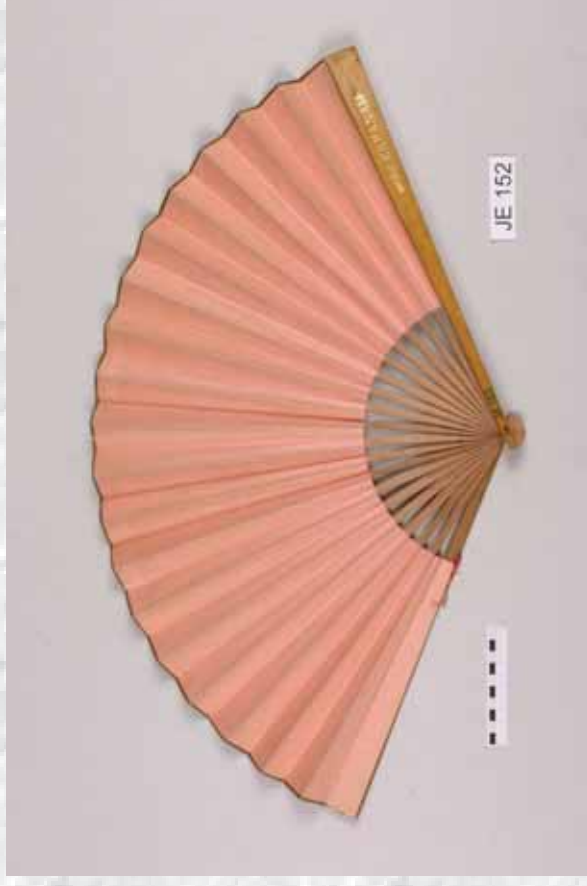
Literatura: [53]

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 182

Rakousko, 1881, výška vějíře 27,5 cm

Skládací vějíř s textilním listem smetanové barvy. Z přední strany listu jsou monochromně hnědou barvou natištěny 3 medailony nepravidelného tvaru s bordurami ve tvaru rokajů a vegetabilních motivů. Uvnitř prostředního medailonu je vyobrazena část jakéhosi zámečku se zahradou. V krajních medailonech pak pohledy do interiéru. Vějíř je nasazen na 13 dřevěných žeber. Přední krycí žebro je ozdobeno vypáleným špatně čitelným nápisem s datací. Na zadním krycím žeburu je natištěna značka výrobce „Gebr. Rodeck Patent“.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail centrálního medailonu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

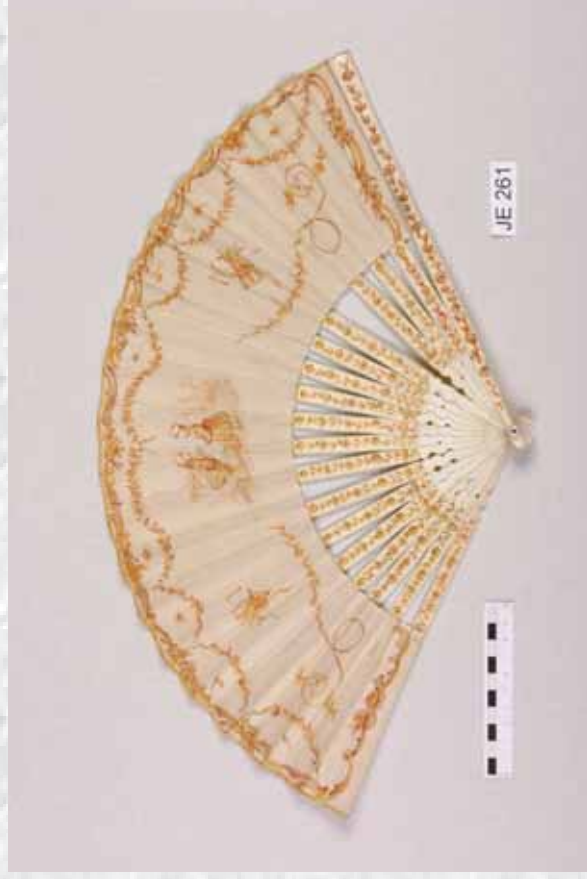
JE 261

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 26 cm.

Skládací vějíř s textilním listem smetanové barvy. Je nasazen na 20 kostěných žeber. List je oboustranně ozdoben kvašovou malbou v odstínech hnědé a okrové barvy. Centrální výjev na přední straně listu zobrazuje mladý pár v podobě dětí. Jejich oděny připomíná rokokový sloh. Mladý pán se dvoří slečně (viz. detail malby). Vpravo a vlevo od výjevu jsou zobrazeny snopy obilí s cepy. Okraje listu jsou ozdobeny girlandami květin. Podobný motiv je namalován také na čepelích přední strany žeber a na krycích žebrech. Zadní strana listu je ozdobena jednoduchými vegetabilními motivy v lineárním stylu.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 4604

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 19. století, výška vějíře 30 cm.

Skládací vějíř s bílým textilním listem upevněným na 16 dřevěných žebřer. Krycí žebra jsou lakovaná. List je z přední strany ozdoben monochromním tiskem s motivem lovecké scény (viz *detail tisku*). Výjev je zobrazen v pásu prohnutém kupodivu v opačném směru než je tvar listu vějíře. Zadní strana vějíře je nezdobená. List je u vrcholu prošit modrou nití. Na druhém žebřeru nalezneme raženou značku výrobce Gebr. Rodeck Patent.

detail tisku

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 54

Asie, konec 18. století, výška vějíře 24 cm.

Skládací vějíř s textilním listem, jehož přední strana je bohatě zdobena technikou koláže papírových a textilních prvků domalovaných kvašovými barvami. Některé vegetabilní prvky jsou drobně vykrojeny z papíru, takže připomínají krajku. Výjev zobrazuje jakousi asijskou oslavu. Uprostřed se nachází vyvýšené pódium se sochou, kterou přítomní zdobí květinovou girlandou. Také mnoho postav okolo připravuje květinovou výzdobu, někteří lidé hrají na hudební nástroje. Dle těžkého stylu malby a poevropštěných tváří lze soudit, že autorem malby je Evropan. List je zrestaurován, vyrovnán a celoplošně podlepen. Žebra jsou bambusová, černě lakovaná, se zlatě malovanými motivy květin, ryb, ptáků a hmyzu.

detail

JE 54

přední strana vějíře

JE 54

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 34

Belgie, výška vějíře 34 cm.

Skládací vějíř s textilním listem smetanové barvy. Základní zdobný prvek tvoří krajka s vegetabilními a zoomorfními motivy podšitá tylem a jemným hedvábím, které je však značně popraskané. List je nasazen na 16 perleťových žeber ozdobených jemnými rytými motivy vinoucích se úponků. Jazýčky žeber jsou kostěné, s dírkami pro uchycení textilního listu.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail krajky

JE 34

přední strana vějíře

JE 34

zadní strana vějíře

JE 6

Stř. Evropa, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 32 cm.

Skládací vějíř s organitovým listem zdobeným strojovou krajkou a kvašovými malbami modrých a bílých květin.. List je nasazen na perleťová žebra s jazýčky obalenými papírem. Čepule žeber jsou v poměru s vějířovým listem velmi krátké. Na krycích žebrech můžeme v místech zlomů pozorovat ozdobné historické vysprávky v podobě kovových štítků různých tvarů, připevněných skrz žebra pomocí nýtků. Na očku je zavěšen hedvábný střepec smetanové barvy.

detail vyspravení žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Belgie, 2. pol 19. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací vějíř s textilním listem. Základ listu tvoří hedvábní smetanové barvy. Z přední strany je ozdobeno černou paličkovanou krajkou s vegetabilními a geometrickými motivy. Zadní strana vějíře je nezdobená, ale je ozvláštněná vlnitým okrajem krajky z přední strany, který přesahuje přes okraj hedvábní. List je nasazen na 16 žeber z umělé či pravé rohoviny. Žebra jsou v hlavici spojena nýtem, v jehož zakončeních je vložen skleněný kámen.

detail krajky

JE 98

přední strana vějíře

JE 98

zadní strana vějíře

Belgie, konec 19. století, výška torza 24 cm.

Torzo vějíře se smetanovým tylovým listem. Na něm je upevněna paličkovaná krajka s vegetabilními motivy. List je nasazen na perleťová žebra ozdobená technikou prořezávání a rytí opět vegetabilním dekorem zobrazujícím úponky a jemné květy. Jazýčky žeber jsou kostěné s dírkami pro uchycení textilu. Žebra jsou polámaná a jejich části chybí. Přední krycí žebro schází zcela. Nedochovala se také hlavice vějíře, k vějíři je přiřazována nějaká hlavice perleťových žeber s nýtem, očkem a střapcem, která však k vějíři nepatří. K odlomení došlo v místech napojování perleti. Vějíř je uložen v lepenkové etuji s hedvábným povlakem. Je opatřena berlínským razítkem. Celý vějíř i s hlavicí by se do ní patrně nevešel, nejedná se tedy o pouzdro originální.

vějíř v etuji

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 125

Belgie, konec 19. století, výška vějíře 29 cm.

Skládací vějíř s listem z bílé krajky podložené tylem. Jedná se o jednolist, vějíř je tedy pohledový pouze z jedné strany. Krajka je ozdobena motivy květin svázanými stuhou, ptáků předmětů připomínajících hodiny s kukačkou. List je nasazen na žebra s perleťovými čepelkami. Původně jich bylo 14, nyní některá z žeber nebo jejich částí chybí.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail krajky

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 159

Belgie, 2. pol. 19. století, výška vějíře 33 cm.

Skládací vějíř s krajkovým listem. List je pouze jeden a je celoplošně hustě vyzdoben vegetabilními motivy technikou paličkování. Je nasazen na 18 žeber s perleťovými čepelkami a kostěnými jazýčky, které dosahují až k vrcholu listu, jak bývá u jednolistových vějířů obvyklé. V jazýčcích jsou vyvrtnány drobné otvory, skrze které je připevněn list k žebroví.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

JE 159

přední strana vějíře

JE 159

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 203

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Konec 19. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací vějíř s textilním jednolistem upevněným na 21 žeber z kosti či slonoviny. List je krajkový s vegetabilními motivy a jsou v něm prořezány dva medailony vyplněné mušelinem. Jsou ozdobeny akvarelovou malbou andlíků sedících na větvičkách růže. Vlevo jeden andlík nasazuje druhému věnec (viz detail), vpravo si pár andlíků hraje s motýlem. Žebra jsou zdobena řezbou v nízkém reliéfu, nejhlubší linie a tečky procházejí skrz žebra. Reliéf zobrazuje popíjející pár, vpravo a vlevo jsou architektury, které přecházejí do úzkého motivu na krycích žebrech. Spodní část krycích žeber je zpevněna perletí s vroubkovaným povrchem.

detail levého medailonu

JE 203

přední strana vějíře

JE 203

zadní strana vějíře

JE 207

Belgie (?), 18. léta 19. století, výška vějíře 25,5 cm.

Skládací vějíř s krajkovým jednolistem nasazeným na perleťová žebra. Zvláštností je to, že z perleti jsou vyrobeny i jazýčky žeber, které sahají až k vrcholu krajkového listu. Krajka je vytvořena z motivů květin, na místech s řidším dekorem (tři trojúhelníkové medailony) je podložena tylem. Na očku je zavěšen hedvábný štrapec smetanové barvy s textilním pleteným kroužkem pro uzavření vějíře (viz obr. zavřený vějíř).

zavřený vějíř

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 269

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 22 cm.

Skládací vějíř s textilním jednolistem nasazeným na 18 plastových žeber napodobujících barevností jantar. Základ listu je vytvořen z paličkované krajky s poměrně hrubým vegetabilním motivem. Uprostřed krajky je vynechán otvor, v němž je vložen hedvábný medailon. Je v něm technikou kvaše namalován výjev mladých milenců na procházce v přírodě. Ona hraje na flétnu. Malba je již značně poškozena, především v ohybech nalezneme ztráty.

detail malby v medailonu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 302

Belgie (?), konec 19. století, výška vějíře 26 cm.

Skládací vějíř s bílým krajkovým jednolistem podloženým 15 perleťovými žebry. Krajku tvoří paličkovaný motiv květů a lístků. 5 žeber je zlomených, vrchol zadního krycího žebra tvoří oddělený fragment s vyřezávaným perleťovým motivem erbu s korunovanou helmou ozdobenou dvěma koňskými hlavami (viz detail zadního krycího žebra). Přední žebro je toutéž technikou ozdobeno iniciálou „K“ vytvořenou z akantových listů a korunkou. Jazyčky žeber jsou kostěné, jemně prořezávané stylizovanými vegetabilními motivy. Zakončení nýtu je ozdobeno perličkou. Na očku je zavěšen bílý hedvábný štrapec.

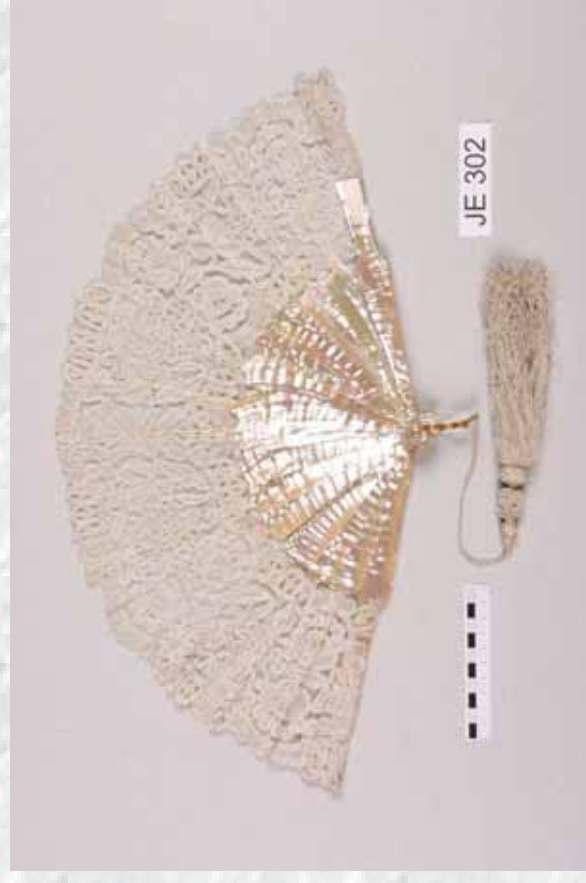
detail předního krycího žebra

detail zadního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 278

Čechy, počátek 20. století, výška vějíře 21 cm.

Skládací vějíř s textilním jednolistem podepřeným zezadu 16 kostěnými žebry. List je tvořen smetanovou krajkou s motivy listů podloženu tylem. Žebra jsou ozdobena zlacenou řezbou akantových listů a inkrustovanými puntíky zlatého kovu (viz detail krycího žebra). Na očku je zavěšen hedvábný střepec smetanové barvy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 67

Střední Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 22 cm.

Skládací vějíř s textilním listem. Základ listu tvoří zlatá síťka připomínající materiálem kov. Je ozdobena kovovými flitry zlaté barvy ve tvarech kroužků, osmiček, lístků a kytiček. V centrální části je z nich utvořen motiv ratolestí a nad nimi draperie jakoby uchycená k vrcholu vějíře. Motiv draperie je podložen bílým hedvábím. Vějíř je tvořen jen jedním listem a jedna strana je určena jako pohledová. List je nasazen na 18 kostěných žeber, v nichž jsou vyryty a zlatou barvou zvýrazněny rokokové motivy. Mezi nimi se nacházejí inkrustované puntíky stříbrného kovu.

detail

JE 67

přední strana vějíře

JE 67

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 10

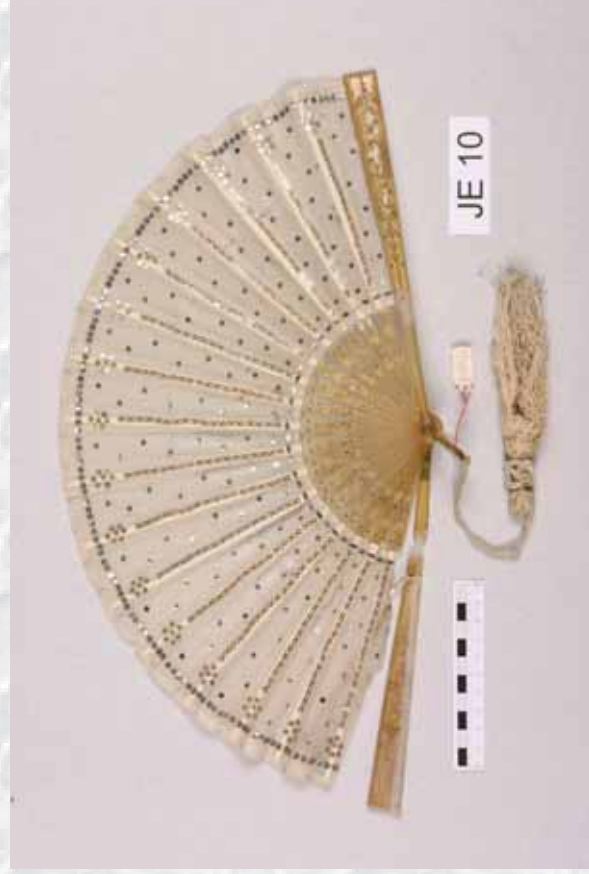
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy nebo Rakousko, počátek 20. stol., výška vějíře 21 cm.

Skládací vějíř s organýnovým listem smetanové barvy ozdobeným filtry zlaté a stříbrné barvy ve tvaru puntíků, kytiček, hvězd a trojčlenných řetízků. List je upevněn na žebra z umělé kostice. Na žebrech jsou vyhloubeny ornamenty ve tvaru kytiček, lístků a rokokových uch a zvrázněně dvěma odstíny zlaté barvy. Mezi nimi se nachází inkrustované puntíky z kovu stříbrné barvy. Na mosazném očku je zavěšen hedvábný smetanový střepec.

detail výzdoby a poškození vějířového listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 138

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Vídeň, 1906, výška vějíře 27 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy tvořeným pouze jednou vrstvou materiálu. List je nepravidelného tvaru, ozdobený z přední strany kovovými filtry stříbrné barvy ve tvarech kroužků a lístků. List je nasazen na 16 kostěných žeber, která jsou zdobená prořezáváním a řezbou květín v nízkém reliéfu. Prořezávání je ve tvaru svazků tyčinek. Na čepelích žeber najdeme také inkrustované puntíky stříbrného kovu. Přední krycí žebro je ozdobeno rytým nápisem „Herren-Ball. 1906“ zvýrazněným černou barvou. Na očku jsou zavěšeny dva hedvábné štrápe smetanové barvy.

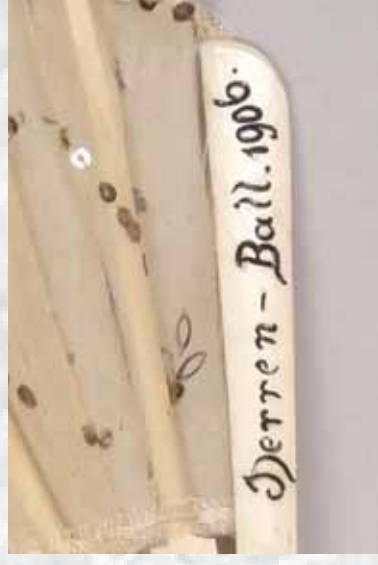
přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail rukojeti

detail kokardy

Skládací vějíře s listem

JE 144

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 16 cm.

Skládací vějíř s textilním listem. List pokrývá žebra pouze z jedné strany, je tvořen hedvábným smetanové barvy, v jehož středu po celé šířce listu jsou vyřezána okénka vyplněná sítkou stříbrné barvy. List je ozdoben zlatými a stříbrnými filitry ve tvaru koleček, květin a lístků. Žebra jsou kostěná, ozdobená vyhloubeným vegetabilním motivem zvýrazněným zlatou barvou. Krycí žebra jsou zdobena stejným způsobem. Přední krycí žebro je daleko zdobnější než zadní a má trochu jiný tvar. Hedvábní je ztřeřelá a žebrovní polámané.

detail zdobení listu a žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 194

Počátek 20. století, výška vějíře 19 cm.

Skládací vějíř s hedvábným jednolistem smetanové barvy, který je na některých místech zdvojen a vytváří tak více a méně průsvitné plochy. Je ozdoben geometrickými a vegetabilními motivy vytvořenými ze stříbrných a zlatých flitřů. List je nasazen na 16 kostěných žeber, která sahají až k vrcholu listu. Jsou ozdobena řezbou lístků a květin zvýrazněnou zlatou barvou a inkrustovanými puntíky stříbrného kovu. Na předním krycím žeburu je těchto motivů více než na zadním. Vějíř je uložen v dřevěně lakované etuji s výklopovým víkem usazeným na dvou mosazných pantech. Vnitřní část etuje i víka je vystlána sametem smetanové barvy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

etuje

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 201

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, počátek 20. století, výška vějíře 21 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem smetanové barvy upevněným na 17 žeber z umělé hmoty. Žebra jsou ozdobena inkrustovanými puntíky stříbrného kovu a rytými linkami zvýrazněnými stříbrnou barvou. List je pouze jednovrstvý, z přední strany je ozdoben žlutou stužkou aplikovanou do tvaru mašle. Kolem ní jsou z flitřů stříbrné a hnědé barvy vyšity květiny a ratolesti. Na očko vějíře jsou připevněny dva hedvábné střípce smetanové barvy.

detail výzdoby přední strany listu

JE 201

přední strana vějíře

JE 201

zadní strana vějíře

JE 209

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 37,5 cm.

Skládací vějíř s textilním listem. Vějíř má nepravidelný tvar, prostřední žebra jsou delší než krajní. List je pouze jeden. Je utvořen z velkých paličkovaných motýlů ozdobených hnědými flitry. Jejich okolí je vyrobeno z tylu posázeného velkým množstvím pravidelně rozmístěných flitrů. Žebra jsou plastová, zdobená tečkami stříbrného inkrustovaného kovu opět s pravidelnými rozestupy, takže vytváří dojem, že dekor plynule přechází v list.

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 264

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 2. polovina 19. století, výška vějíře 20 cm.

Skládací vějíř s bílým hedvábným jednolistem. Jeho výzdoba je kombinuje techniku kvašové malby a výšivky. Horní část listu je ozdobena 7 medailonky ve tvaru kosočtverce. Na růžovém, černém a žlutém pozadí jsou zde zobrazeny maličké siluety stromů, architektur a figurek (viz detail největšího medailonu). Medailony jsou ořamovány zlatými kulatými filitry, podobně jako linie nad a pod nimi. Filitry zdobí rovněž girlandy s modrými květy „zavěšené“ na spodní linii.

detail největšího medailonu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 270

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy (?), počátek 19. století, výška vějíře 21 cm.

Skládací vějíř s hedvábným listem nasazeným na 18 kostěných žeber. List je zdoben pouze z přední strany. Nalezneme zde motivy košíků s květinami (viz detail výzdoby) a ovocem vyhotovené technikou kvašové malby. U vrcholu vějíře je namalován žlutý proužek a na něm květinové girlandy. Volná místa jsou ozdobena našitými flitry zlaté barvy. Žebra vějíře mají krátké čepele prořezávané vegetabilními motivy. Uprostřed se nachází výjev ptáků sedících na větvích.

detail výzdoby přední strany listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 279

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 21,5 cm.

Skládací vějíř s textilním jednolistem upevněným na 18 plastových žebřích. Žebra jsou ozdobena reliéfem květin z výraznějších zlatou barvou a inkrustovaných puntíky zlatého kovu. List už drží na žebřích pouze zčásti. Základ listu tvoří síťka podepřená ve třech horizontálních pruzích bílým hedvábím. List je v celé ploše ozdoben geometrickými a vegetabilními motivy poskládanými ze zlatých a stříbrných flitřů rozličných tvarů.

detail flitrové výzdoby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Vídeň, počátek 19. století, výška vějíře 24,5 cm.

Skládací vějíř s hedvábným jednolistem smetanové barvy. List je ozdoben vegetabilními ornamenty poskládanými ze zlatých a stříbrných flitrů různých tvarů. Na vrcholu listu tvoří flitry ozdobný pás, z něhož visí girlandy květin. Podobný motiv nalezneme také na čepelích žeber, ale zhotovený technikou řezby. Je doplněna inkrustovanými mosaznými puntíky. Žeber je 18, jejich jazýčky jsou pokryty papírem v barvě hedvábného listu.

detail výzdoby žebroví

JE 313

přední strana vějíře

JE 313

zadní strana vějíře

Skládací vějíře s listem

JE 315

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 21,5 cm.

Skládací vějíř s jedním listem vyrobeným z černého organýnu. List je ozdoben pravidelně rozmístěnými filitry stříbrné barvy, z velké části již zkorodovanými. Motiv těchto puntíků přechází taky na 18 dřevěných černě lakovaných žeber v podobě inkrustace stříbrného kovu. Žebra jsou kromě toho ozdobena také řezbou s motivem květin. Vějíř již nemá nýt, žebra jsou navzájem spojena provázkem.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

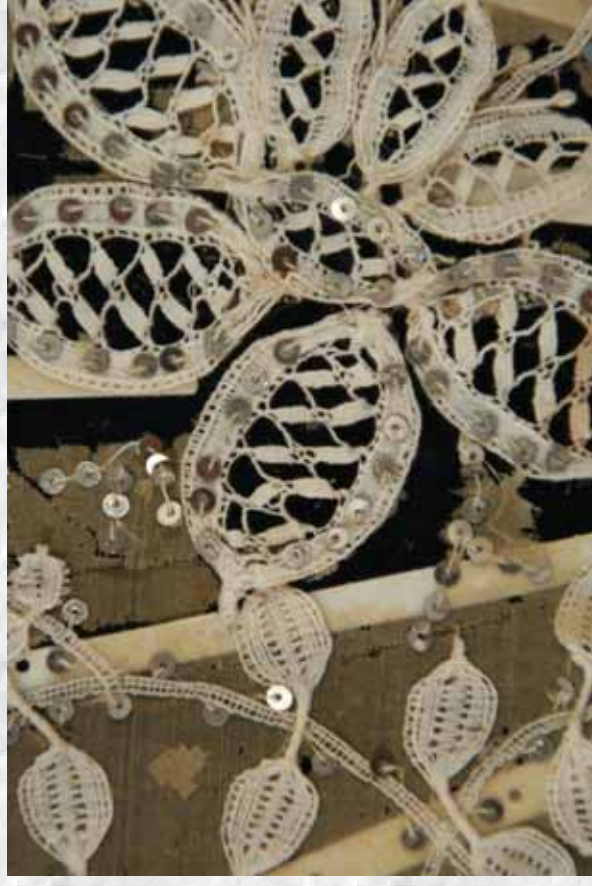
Skládací vějíř s listem

JE 8075

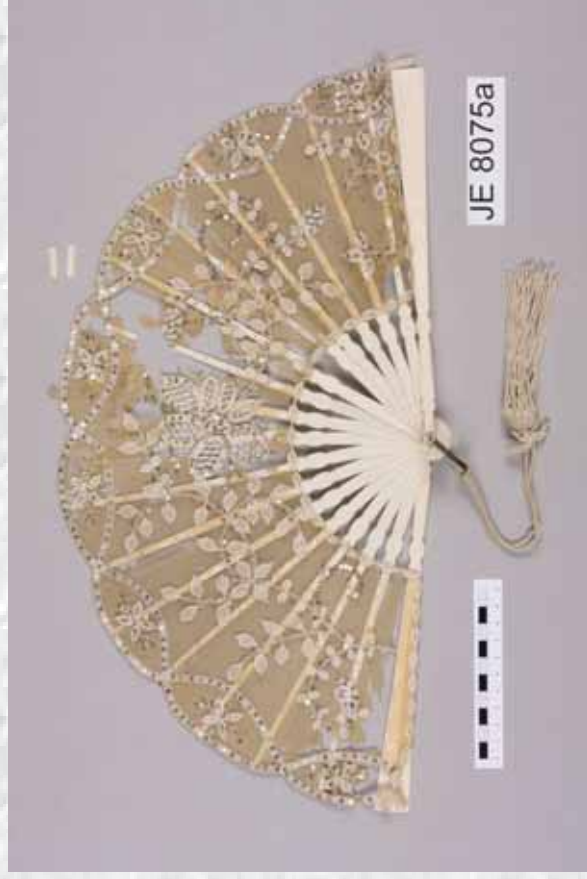
Střední Evropa, přelom 19. a 20. stol., výška vějíře 23,5 cm.

Skládací vějíř s textilním listem upevněným na 17 kostěných žeber. List je pouze jeden. Na hedvábí jsou aplikovány motivy květin, větviček a proplétajících se stuh z paličkované krajky. Krajka je dozdobena kulatými stříbrnými filitry. Hedvábí podstupuje vysoký stupeň degradace a rozpadá se. Na očku je zavěšen hedvábný štrapec. Vějíř je uložen do dřevěného zlaceného rámu.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výšivky

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací vějíř s listem

JE 12898

Střední Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 17,5 cm.

Skládací vějíř se zdegradovaným hedvábným jednolistem ozdobeným pomocí flitrů. V horní části vějíře jsou vyšity dva pásy, vyšší z nich je ozdoben stříbrnými flitry ve tvaru hvězd. Druhý pás je vyplněn motivem vinoucí se větvíčky tvořené stříbrnými a hnědými flitry. Ve středu listu je vyšita mašle ze stříbrných flitrů kulatého tvaru. Na zadní straně vějíře jsou nápadné rubové stehy černou nití. List je nasazen na 17 žeber s kostěnými čepelemi a dřevěnými jazýčky. Čepele a krycí žebra zdobí vegetabilní a geometrické motivy vyhotovené technikou inkrustace, řezby a zlaté malby.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby přední strany listu

JE 12898

přední strana vějíře

JE 12898

zadní strana vějíře

JE 12968

2. pol. 19. století, výška vějíře 35,5 cm.

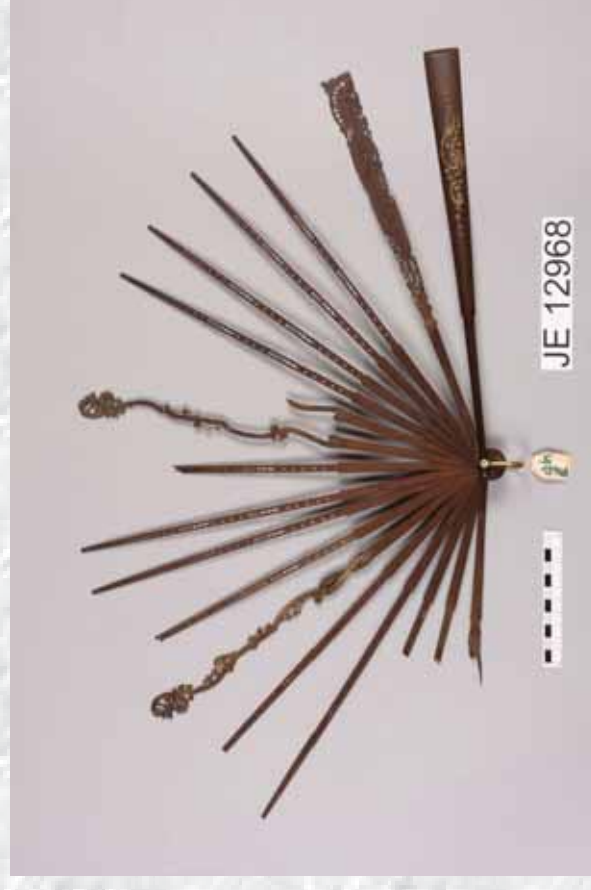
Žebroví skládacího vějíře tvořené 19 dřevěnými žebry. List se nedochoval, v evidenci z r. 92 je zmiňováno, že byl béžový textilní. Žebra jsou zdobena řezbou, prořezáváním a zlacením s motivy akantových listů a drobných květin. Jsou velice zajímavá. Nejen, že je každé jiné, ale neobvyklé je také to, že například 2. žebro je daleko zdobnější než žebra krycí (viz *detail*), navíc je nejzdobnější ve vrcholu jazýčku, kde žebra zpravidla slouží pouze k držení listu. Některá z žeber jsou v místě jazýčku kroucená a bohatě vyřezávaná.

detail 2. žebra

přední strana vějíře

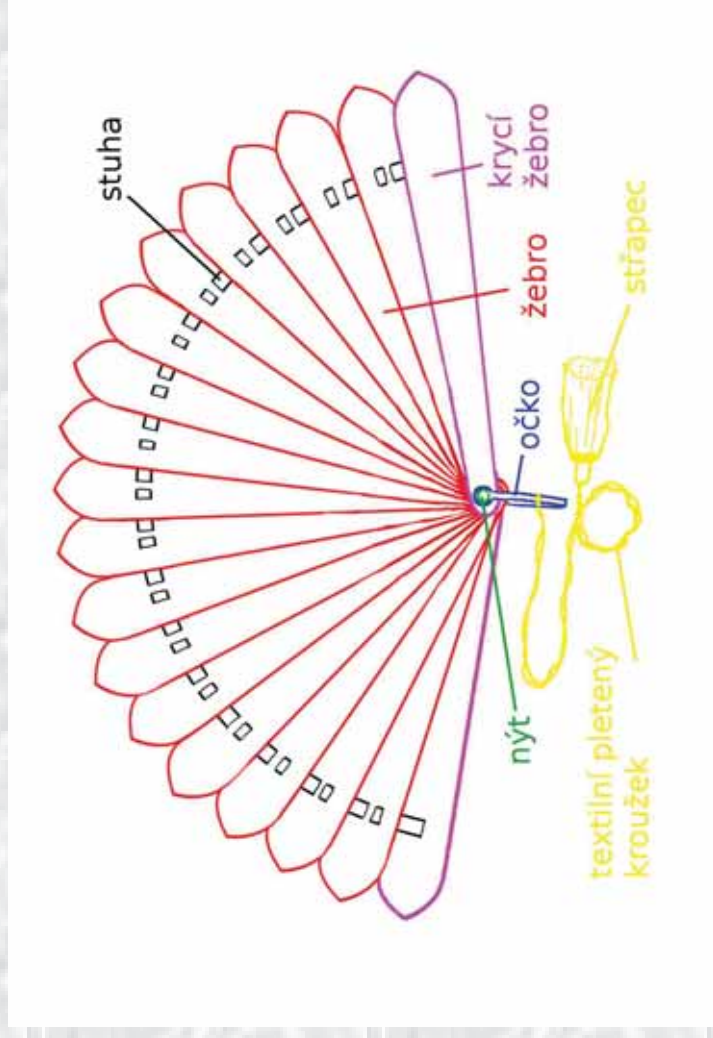

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

Brisé je typ skládacího vějíře vytvořený ze zdobených žeber bez skládaného listu. [7, s. 12] Namísto listu bývají žebra v horní části spojena stuhou provlečenou vyřezanými šterbinami. Ke každému žebru je stuha na správném místě přilepena, tak, aby umožnila přesné rozmístění žeber při otevření i zavření vějíře. Žebra bývají zdobena nejčastěji technikou malby, inkrustace, řezby v nízkém reliéfu nebo prořezávání. Některá žebra jsou prořezána do tak jemného „krajkového“ dekoru, že se zdá zázrakem, že přezívají i několik staletí. V Evropě byl tento typ vějíře vyráběn již v sedmnáctém století, ale jen málo exemplářů je starších než ze druhé poloviny osmnáctého století. [16] Termín „brisé“ je používán pro tento typ vějíře až od raného dvacátého století. [7, s. 12]

nákres brisé vějíře

Brisé vějíře

JE 23

Čechy nebo Rakousko, přelom 19. a 20. století,
výška vějíře 26 cm.

Dřevěný brisé vějíř s krycími žebry půlkulatého profilu s přirozeným korovým povrchem. Vrchol krycích žeber je opatřen mosazným kováním. Nýt a očko jsou rovněž mosazi, nýt má zakončení ve tvaru mosazné kytičky. Žebra jsou spojena světle hnědou stuhou.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail mosazného nýtu a očka

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 26

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy nebo Rakousko, počátek 20. století,
výška vějíře 33 cm.

Brisé vějíř s dřevěnými žebry s výraznou přirozenou kresbou materiálu dřeva (pravděpodobně kořenice). Krycí žebra jsou opatřena transparentním lakem. V horní části vějíře jsou žebra spojena bílou hedvábnou stuhou.

Podobný vějíř nalezneme pod signaturou: JE 191

detail žeber a stuhy

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 212

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 2. polovina 19. století, výška vějíře 26 cm.

Brisé vějíř utvořený z 19 dřevěných žeber. Žebra mají zajímavý asymetrický tvar využívající přirozenou stavbu dřeva. Jejich vrcholy jsou zdobeny suky. Krycí žebra jsou vyrobena z jiného dřeva, tmavšího a lakovaného, v jejich vrcholech nejsou suky. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stužkou.

detail vrcholu žeber

JE 212

přední strana vějíře

JE 212

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 35

Čechy nebo Rakousko, 1887, výška vějíře 32 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 dřevěnými žebry. Vějíř pravděpodobně plnil funkci tanečního pořádku. Na každém žebru jsou ve sloupci pod sebou vepsána jména tanečníků. Žebra jsou navzájem propojena hnědou stuhou. Na očku je zavěšena hnědá šňůrka, na níž byl pravděpodobně v minulosti střepec.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 208

Konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

Dřevěný brisé vějíř tvořený 21 žebry spojenými bílou hedvábnou stuhou. Žebra jsou na obou stranách vějíře ozdobena krátkými texty s podpisy a daty z let 1887-1891. Texty jsou převážně v německém jazyce.

Podobné vějíře nalezneme pod signaturami

JE 309, JE 12895, JE 12896, JE 13821

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 40

Čechy, 1. polovina 20. století, výška vějíře 18 cm.

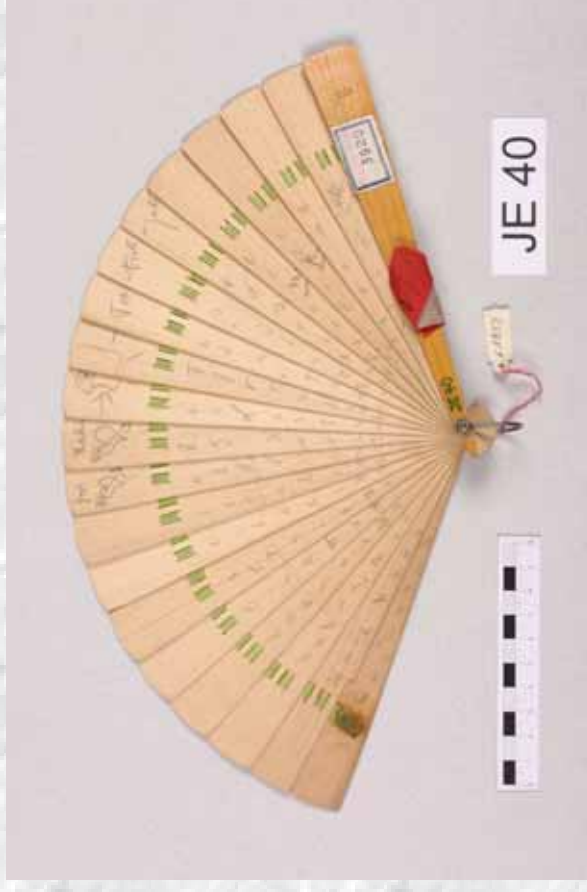
Brisé vějíř s 20 prostými dřevěnými žebry, popsanými tužkou milostnými vzkazy. Na první straně vějíře se nacházejí vzkazy: „Die gemüthlichen Foxtrott Abende in Tarnowitz werden hoffentlich noch nicht beendet sein! Hubert.“ (překl: „Doufejme, že útulné večery v Tarnowitz nejsou ještě u konce! Hubert“). Na druhé straně je jiný vzkaz roztažený tak, aby v každém řádku bylo na žebru jedno písmenko. Nad ním se nachází ještě vzkaz z piktoqramů. Žebra jsou navzájem spojena zelenou hedvábnou stuhou.

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 4605

Německo, konec 19. století, výška vějíře 25,5 cm.

Brisé vějíř tvořený 29 dřevěnými žebry ručně popsanými názvy, jmény a daty. Často se objevuje text "Kissingen" "1878" nebo "1879". Krycí žebra mají půlkulatý průřez a přirozený povrch dřeva s kůrou. Na obou krycích žebrech nalezneme zdobení v podobě inkrustovaných skliček a perleti do tvarů hmyzu (viz obr. *detail výzdoby krycích žeber*). Krycí žebra jsou na vrcholu opatřena mosazným kováním.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 22

Čechy nebo Rakousko, přelom 19. a 20. století,
výška vějíře 32 cm.

Brisé vějíř s žebry ze světlého dřeva. Každé z žeber je z přední i zadní strany ozdobeno šesti papírovými aplikacemi. Jedná se o tištěné a kolorované výstřižky s figurální a zoomorfní tematikou. Krycí žebra jsou opatřena transparentním lakem. Žebra jsou navzájem spojena bílou stuhou.

detail koláže

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 9

Čechy nebo Rakousko, počátek 20. století,
výška vějíře 24 cm.

Dřevěný brisé vějíř s černě lakovanými žebry. Jejich vrcholy jsou ozdobeny prořezávanými ornamenty geometrického a vegetabilního charakteru. Na přední i zadní straně vějíře se přes šest žeber rozprostírá medailon zhotovený technikou kvašové malby. Na přední straně je výjev části zámku a zámecké zahrady se zlatou bordurou ozdobenou břechtanovými lístky. Na zadní straně je vyobrazen erb se zlatou iniciálou „CCS“ a korunkou v modrém poli. Žebra jsou spojena černou stuhou umístěnou mezi pole s prořezávanými ornamenty.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 20, JE 27, JE 43, JE 129

Rakousko, 1915, výška vějíře 17 cm.

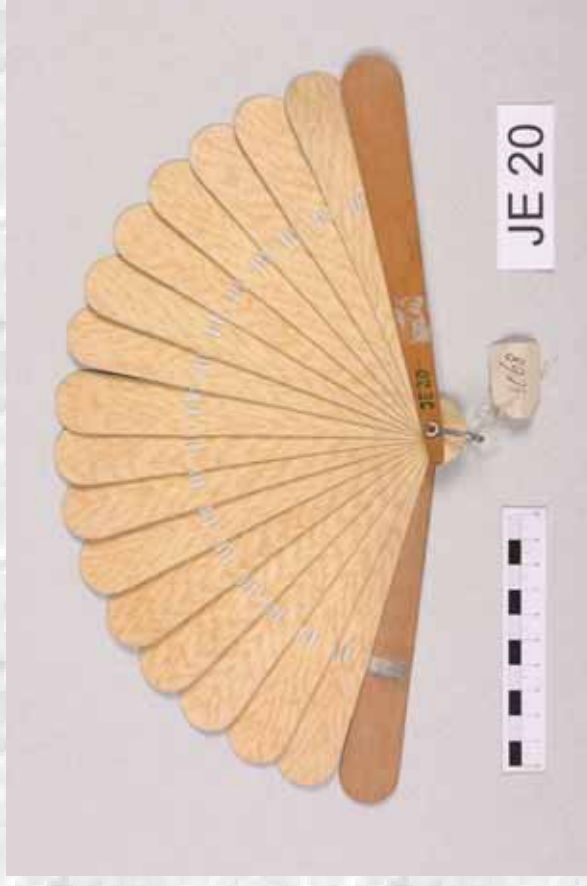
Brisé vějíř s papírovými žebry a dřevěnými krycími žebry. Papírová žebra jsou ze zadní strany ozdobena tiskem připomínajícím strukturu dřeva. Na přední straně vějíře se nachází barevně tištěné portréty osob z politického a vojenského života Rakouska-Uherska. Na každém žebru je jeden portrét s podpisem. Na předním krycím žebru se nachází štítek z nápisem "Welt-Krieg 1914-1915". Žebra jsou navzájem spojena bílou hedvábnou stuhou.

detail tisku

JE 20 přední strana vějíře

JE 20 zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 21

Neznámá provenience*, 1895, výška vějíře 37 cm.

Brisé vějíř s dřevěnými lakovanými žebry. Žebra jsou ozdobena olejomalbou žlutých a růžových karafiátů a zlatým nápisem „Faschank 1895“. Přes pět žeber, v místě písmena „F“, se je nalepena černobílá fotografie se skupinovým portrétem tří žen v noblesních šatech. Žebra jsou navzájem propojena bílou stuhou. Na očku je zavěšen poškozený střípcec smetanové barvy.

* mohlo by se jednat o Čechy nebo Rakousko

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail fotografie

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 32

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 1868, výška vějíře 24 cm.

Brisé vějíř s 18 dřevěnými žebry. Vrcholy žeber jsou prořezávány jemnými geometrickými ornamenty. Na obou stranách vějíře se nachází malba zhotovená technikou kvaše. Na přední straně jsou zobrazeny dva páry závodníků na regatách, na zadní straně kotva, o niž jsou opřena dvě pádla. Obrázek na zadní straně je doplněn nápisem „Regatta 1868“. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou.

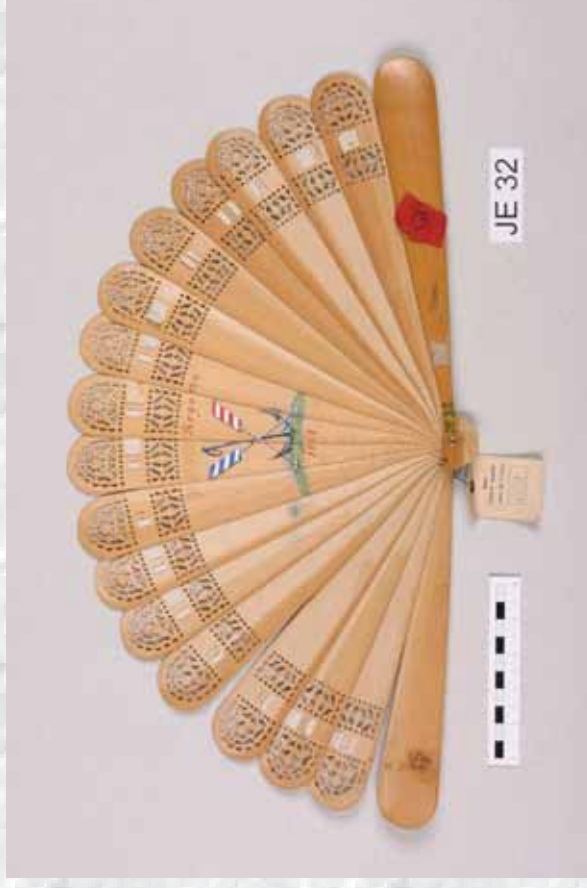

detail malby

JE 32

přední strana vějíře

JE 32

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 36

Rakousko, 1897, výška vějíře 26 cm.

Dřevěný brisé vějíř s 18 žebry spojenými bílou hedvábnou stuhou. Přední strana vějíře je ozdobena olejomalbou tančícího venkovského páru. Pod nimi se nachází bílé kvetoucí květina v nadměrné velikosti. Určení vějíře popisuje text „Ein Andenken aus Hallstatt“ a podpis s letopočtem „1897“. Pro výzdobu vrcholů žeber jsou využity přirozené suky v dřevní tkáni.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 38

Čechy, 1869, výška vějíře 23 cm.

Dřevěný brisé vějíř tvořený 19 žebry. Na přední straně vějíře se přes osm žeber rozprostírá olejomalba růže a text „1869, 1869 6. Feber“. Žebra jsou navzájem spojena bílou hedvábnou stuhou.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 42

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy nebo Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 34 cm.

Brisé vějíř tvořený 24 dřevěnými žebry, spojenými navzájem růžovou stuhou. Z přední strany je vějíř ozdobený pestrou kvašovou malbou jiiin. Zadní strana vějíře je nezdobená. Krycí žebro je opatřeno transparentním lakem. Na mosazném očku je zavěšen hedvábný štrapec okrové barvy.

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 52

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 1887, výška vějíře 24 cm.

Brisé vějíř tvořený 18 červeně mořenými dřevěnými žebry spojenými červenou stuhou. Přední stranu vějíře zdobí tušová malba zobrazující siluetu stojící ženy, architekturu v pozadí a nápisu „Blumen Corso 1887“. Zadní strana vějíře je nezdobená.

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 57

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

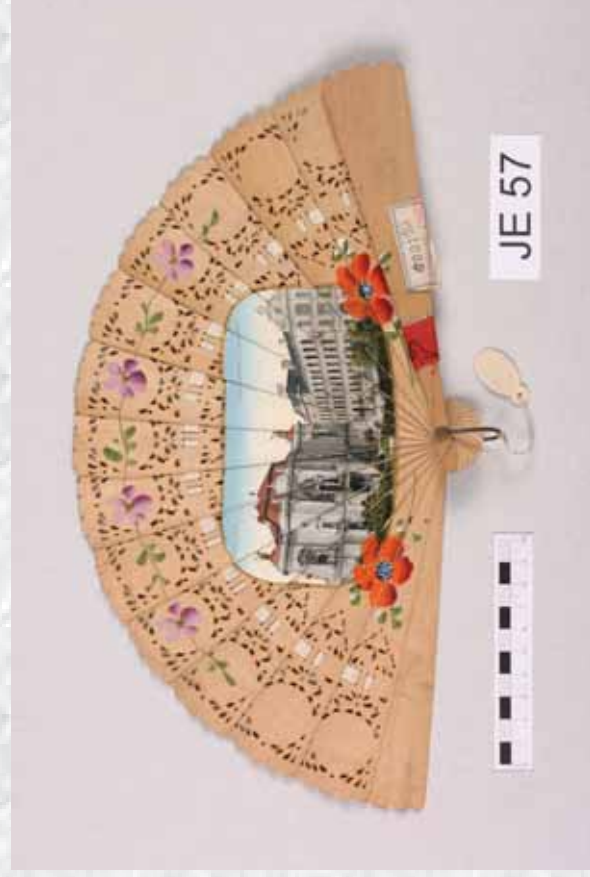

Čechy, počátek 20. století, výška vějíře 19 cm.

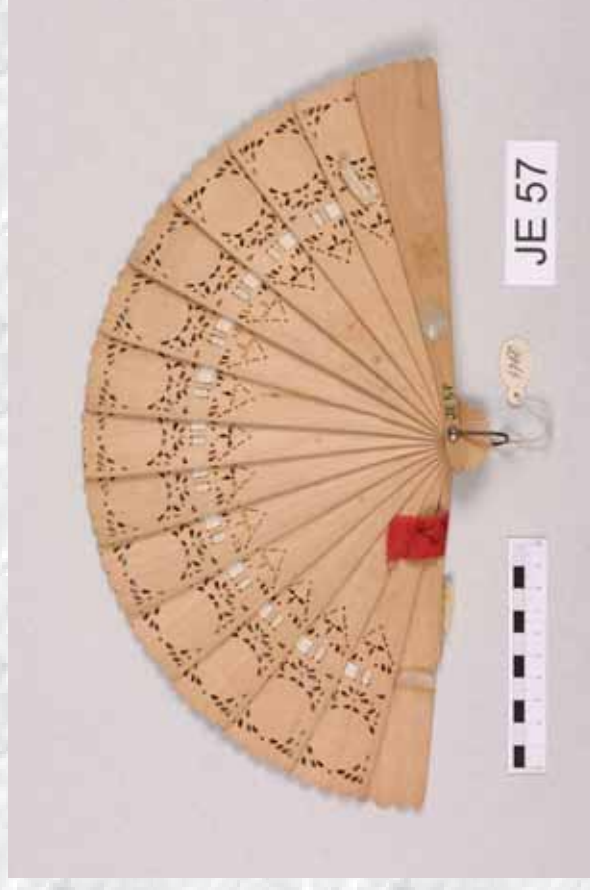
Brisé vějíř tvořený 15 dřevěnými žebry prořezávanými vzorem vegetabilního charakteru. V centrální části vějíře se přes 11 žeber rozprostírá barevná pohlednice budov z Ústí nad Labem. Nachází se zde nápis „Aussig a. E.“ a „Neues Stadttheater und Bürgerschule“ (překl. „Ústí nad Labem“ a „Nové městské divadlo a veřejná škola“) Pohlednice je zaříznutá do tvaru obdélníku s oblými rohy. U spodních rohů pohlednice jsou technikou kvaše vypracovány květy vlčích máků. U vrcholu je několik žeber ozdobeno fialkami. Žebra jsou navzájem spojena bílou stuhou.

Podobný vějíř najdeme pod signaturou JE 190 (je na něm pohlednice hradu Sřtřekova)

detail pohlednice

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 84

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

Čechy nebo Rakousko, poč. 20. století, výška vějíře 25 cm.

Dřevěný brisé vějíř tvořený 25 žebry spojenými světle hnědou stuhou. Přední strana je ozdobena kvašovou malbou rozkvetlé jabloňové větve, k níž přilétá včela. Krycí žebra jsou pokryta přírodní kůrou a na vrcholu ozdobena mosazným kováním. Dřevo s kůrou na krycím žebru tvoří dojem kmenu, z něhož namalovaná jabloňová větévka vyrůstá. Zadní strana vějíře je nezdobená. Na očku vějíře je zavěšena točená šňůrka hnědé barvy, k níž byl pravděpodobně v minulosti připevněn střepec.

Téměř totožný vějíř najdeme pod signaturou:

JE 231 (tmavě hnědá stuha, na krycím žebru iniciála „ER“)

JE 84

přední strana vějíře

JE 84

zadní strana vějíře

225

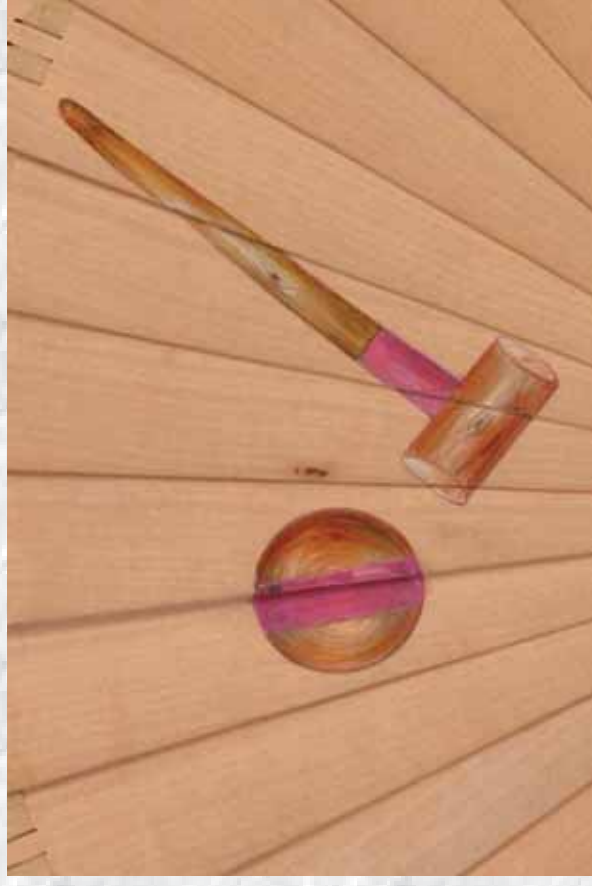
Brisé vějíře

JE 86

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, počátek 20. století, výška vějíře 23 cm.

Brisé vějíř tvořený 18 dřevěnými žebry. Na přední straně vějíře je olejovými barvami vyobrazena krocketová koule a palice. Na zadní straně je toutéž technikou doplněnou zlatou barvou namalována iniciála „TFF“ a nad ní korunka. Krycí žebra jsou opatřena transparentním lakem.

detail malby

JE 86

přední strana vějíře

JE 86

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 91

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 1. polovina 19. století, výška vějíře 26 cm.

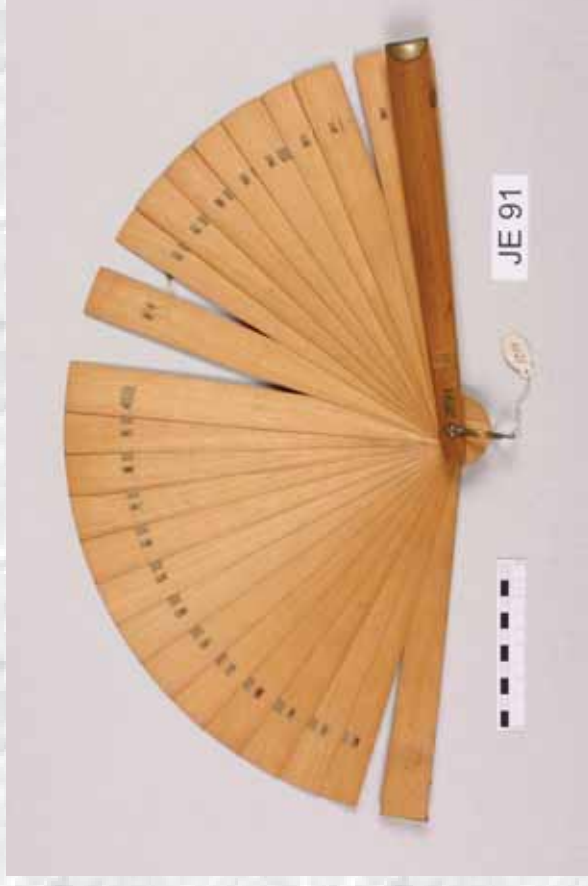
Dřevěný brisé vějíř tvořený 25 žebry spojenými zelenou stuhou. Na přední straně vějíře jsou natisknuty dvakrát dva řádky notové osnovy pro klavírní interpretaci. Krycí žebra jsou oblého tvaru, bambusová, jejich vrcholy jsou opatřeny mosazným kováním. Přední krycí žebro je ozdobeno mosazným plíškem s nápisem „SOUVENIR“. Nápis má podobu notového zápisu. Žebra jsou v hlavici spojena mosazným nýtem s hlavičkou ve tvaru květiny.

detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

227

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 193

Rakousko nebo Maďarsko, 1890, výška vějíře 34 cm.

Dřevěný brisé vějíř tvořený 21 žebry. Přední strana vějíře je ozdobena kvašovou malbou kytičky růžových růží a drobných fialových kvítků. Pod malbou je signatura „Urak Bálja 1890 Febr. 16“. Na vrcholu předního žebra nalezneme stříbrnou reliéfní iniciálu "SR" s korunkou. Žebra jsou spojena stuhou bílé barvy.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

228

Brisé vějíře

JE 206

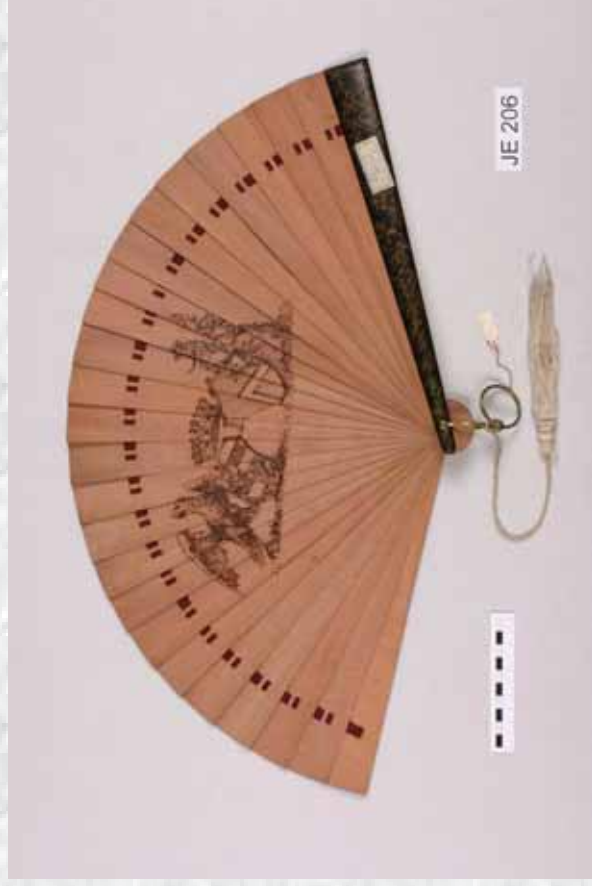
1888, výška vějíře 31 cm.

Brisé vějíř tvořený 25 dřevěnými žebry spojenými hnědou stuhou. Uprostřed přední strany se nachází vypálený motiv orlice a dvouocasého lva, z nichž každý drží jeden erb. Zadní strana je ozdobena podpisy okolo vypáleného textu „Your fixe Bozen 1888“. Krycí žebra jsou pokryta černým lakem a ozdobena mramorováním zlatou barvou.

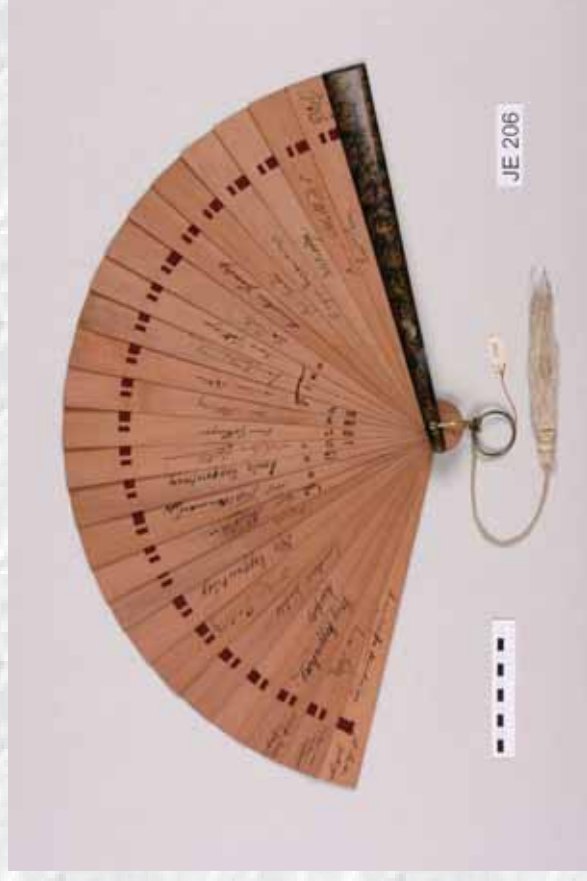
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 213

Čechy, 70. léta 19. století, výška vějíře 24 cm.

Brisé vějíř tvořený 18 dřevěnými žebry. Jejich horní část je zdobena geometrickým ornamentem prořezávaným ve dvou pásech, skrze něž vede bílá hedvábný stuha spojující žebra. Na přední straně vějíře nalezneme červenomodrou iniciálu „MH“ s korunkou zhotovenou technikou kvaše. Na zadní straně jsou francouzské rukou psané texty s daty 1871-1872. Krycí žebra jsou opatřena transparentním lakem.

detail zadní strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 215

Čechy, počátek 20. století, výška vějíře 21 cm.

Brisé vějíř tvořený 18 dřevěnými žebry spojenými hnědou hedvábnou stuhou. Dle evidenční karty vějíř „patří M. Clam-Gallasové“. Z obou stran je popsán tužkou. Na každém žebru mají popisky podobný charakter. Na vrcholu žebra je jméno šlechtického rodu a konkrétní datum. Pod ním je vypsáno několik jmen. Pod stuhou nalezneme většinou nápis „Cotillon“ (fr. „ples“) a nejvýrazněji napsané jméno konkrétního šlechtice. Je tedy pravděpodobné, že jde o vějíř upomínající na zvláštní příležitosti pořádané v nejvyšších šlechtických kruzích. U některých z nich je přípisek „nicht stattgefunden“ (něm. nekonalo se).

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail zadní strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 111

1879, výška vějíře 26 cm.

Brisé vějíř tvořený 18 dřevěnými žebry spojenými zlatou hedvábnou stuhou. Přední strana vějíře je ozdobena technikou koláže kombinované s olejomalbou. Jedná se o motiv dítěte Mojžíše plujícího v košíku po řece mezi proutím. Hlava dítěte a část tělíčka jsou z nalepené kolorované fotografie. Další části jsou domalované. Dolní část výjevu je přizdobena malbou lučního kvítí. Na předním krycím žebro se nachází malovaná miniatura ptáku sedícího na zasněženém stromě. Zadní krycí žebro je označeno signaturou „Nandine 6/1 1876“. Na mosazném očku je zavěšen hedvábný střípce zlaté barvy s pleteným textilním očkem pro upevnění zavřeného vějíře (viz detail).

detail, složený vějíř

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 163

Rakousko, 70. léta 19. století, výška vějíře 28 cm

Brisé vějíř tvořený 20 dřevěnými žebry spojenými stuhou hnědé barvy. Přední strana vějíře je ozdobena olejomalbou kvetoucího záhonu s maceškami, fialkami, konvalinkami a kopretinami, nad nimiž poletuje motýl a včela. Vějíř je uložen v dřevěné etuji zdobené maceškami malovanými stejným stylem jako na vějíři. Vnitřek etuje i s víkem je vystlán hedvábním modré barvy. Uvnitř víka nalezneme vytlačenou zlatou signaturu výrobce vějířů "GEBR, RODECK WIEN, K.K.HOFLIEFERANTEN".

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

etuje

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 156

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy nebo Rakousko, 1. polovina 19. století, výška vějíře 24 cm.

Brisé vějíř tvořený 18 dřevěnými žebry spojenými navzájem textilní stuhou hnědé barvy. Ve středu přední strany jsou zobrazeny dvě děti mezi fialkami. Velikost květin je vůči dětem silně předimenzována. Obličje dětí jsou z nalepených kolorovaných fotografií, jejich těla a fialky jsou vytvořeny technikou olejomalby. Na zadním žebru je dvouřádkový přípisek tužkou v německém jazyce. V horní části jsou všechna žebra ozdobena dvěma pásy prořezávaných geometrických motivů. Na druhé straně vějíře je ozdobný nápis bílou olejovou barvou „MARIE“. Na této straně vějíře jsou místa kolem prořezávaného motivu dozdobena bílou barvou. Vějíř je uložen ve dvoudílné lepenkové etuji pokryté hedvábním smetanové barvy. Uvnitř krabičky i víka je hedvábné polstrování ozdobené vsíťými perličkami.

etuje

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 93

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 22 cm.

Brisé vějíř tvořený 15 dřevěnými žebry. Žebra jsou vytvořena technikou intarzie z různých odstínů hnědých a jednoho šedomodrého dřeva. Vzor na každém žebru tvoří šípku, žebra se však ve vějíři překrývají, proto vidíme z každé strany vějíře pouze jednu její polovinu. Žebra jsou spojena stuhou hnědé barvy a na očku je zavěšen světle hnědý střapec.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail intarzie

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 9410

Čechy, 1866, výška vějíře 25 cm.

Dřevěný brisé vějíř tvořený 20 žebry ozdobenými kvašovou malbou. Ve středu přední strany jsou vyobrazeny dva štíty s erby a císařskou korunou. Nad nimi je na každém žebru (kromě krajních tří) vyobrazen erb. Nad erby se vine stuha se jmény k nim patřícími. Na zadní straně vějíře je vymalována iniciála „TSA“. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail centrálního erbu

JE 9410a

přední strana vějíře

JE 9410a

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 28

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Švýcarsko, konec 19. století, výška vějíře 23 cm.

Brisé vějíř s dřevěnými žebry zdobenými prořezávanými motivy akantových listů. V centrální části každého žebra se nachází tištěná figura dívky v kroji některého ze švýcarských měst. Na vrcholu každého žebra je vyobrazen erb příslušného města, barvy erbů jsou doplněny zlatým a stříbrným plátkovým kovem. Na zadní straně jednotlivých žeber jsou inkoustem vepsány názvy příslušných měst a datace, pravděpodobně se jedná o rok založení města. Žebra jsou v horní části spojena světle hnědou stuhou.

detail výzdoby žeber

JE 28

přední strana vějíře

JE 28

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 59

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy nebo Rakousko, počátek 20. století,
výška vějíře 27 cm.

Brisé vějíř tvořený 23 dřevěnými žebry prořezávanými vegetabilními motivy. Plné (neprořezávané) části vějíře tvoří tři medailony ozdobené malbou květin olejovými barvami. Malby se nacházejí na obou stranách vějíře. Žebra jsou navzájem spojena stuhou červené barvy. Žebra jsou polámana a některé jejich části scházejí. Vějíř je uložen složený v podlouhlé etuji obdélného tvaru. Je lepenková a pokrytá umělou usní bílé barvy.

detail výzdoby žeber

JE 59a

přední strana vějíře

JE 59a

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 192

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 70. léta 19. století, výška vějíře 24 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 dřevěnými žebry. Žebra jsou celoplošně ozdobena prořezávanými vegetabilními motivy. Na prostředních dvou žebrech jsou plné oválné medailony, na nichž je olejomalba alpských květin. Větvičky s růžovými květy zkombinované z květy protřeže a hoře. Stuha tohoto vějíře se nedochovala.

detail malby

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 245

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy (?), 1868, výška vějíře 32 cm.

Dřevěný brisé vějíř tvořený 18 žebry spojenými hnědou stuhou. Horní část žeber je zdobena prořezávanými geometrickými motivy v podobě křížků. Na ploše žeber je nápis "UOFI" (?) zhotovený zlatou barvou. Jeho okolí je dozdobeno malbou pomněnek. Na zadní straně posledního krycího žebra nalezneme dataci "18 7/12 68". Krycí žebra jsou ozdobena řezbou akantových listů a holubiček (na vrcholu). V polích, které vytváří křížící se listy jsou vytvořeny barevné skleněné ozdoby s motivy pomněnek a konvalinek. Na očku je připevněn světle modrý štrapec.

detail výzdoby krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 329

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 70. léta 19. století, výška vějíře 24,5 cm.

Svatební brisé vějíř vytvořený z 18 dřevěných žeber. Jsou prořezána stylizovanými vegetabilními motivy. Uprostřed vějíře jsou žebra plná. V horní části je zdobí fotografie v oválném medailonu. Na přední straně zobrazuje portrét mladého muže orámovaný malbou vinné révy, pod ním je malba ptáků sedících na větvičce růží. Na zadní straně vějíře je portrét mladé ženy v malovaném rámečku připomínajícím vyřezávané dřevo. Pod portrétem je namalován svatební věneček a uprostřed něj iniciály „GZ“. Krycí žebra jsou z tmavšího lakovaného dřeva. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou.

detail medailonu na přední straně vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

241

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 216

Čechy, 2. pol. 19. stol., výška vějíře 23, 5 cm.

Dřevěný brisé vějíř tvořený 20 žebry. Vrchol vějíře je zdoben jemnými prořezávanými vegetabilními ornamenty. Pod stuhou je opět větší plocha prořezávaná do ornamentů ve tvaru rokají. Řezby jsou z na obou stranách vějíře vymalovány do iluze plastického tvaru. Plochy, které nejsou vyřezané, tvoří 3 medailony. Na přední straně vějíře jsou na nich namalovány portréty dětí mezi fialkami, na zadní straně jsou pak iniciály "P", "K" a "CA". Prostřední iniciála je ozdobena korunkou (viz detail...)

detail centrálního medailonu na zadní straně vějíře

JE 216

přední strana vějíře

JE 216

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 153

Rakousko, výška vějíře 26 cm.

Brisé vějíř tvořený 16 žebry spojenými hedvábnou stuhou smetanové barvy. Vějíř je z obou stran celoplošně ozdoben olejomalbou s výjevy koňských dostihů. Na každé straně je namalován výjev o trochu jiný. V obou případech jezdcí skáču přes překážku, na přední straně jeden jezdec s koněm za překážkou upadl (viz. *detail malby*). V pozadí výjevu je namalován les. Prostory mezi stromy jsou prořezány. Kmeny některých stromů přecházejí v borduru jednotlivých žeber. Také v místech, kde stromy v pozadí nejsou, je kolem žeber bordura s motivem kmene stromu. Krycí žebra jsou ozdobena řezbami dostihových bičníků a třmenů v nízkém reliéfu.

detail malby

JE 153

přední strana vějíře

JE 153

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 4603

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 19. století, výška vějíře 29 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 dřevěnými žebry zdobenými jemně prořezávaným geometrickým ornamentem. U větší části žeber došlo v místech prořezů k polámání a ztrátám. Žebra jsou spojena tenkou bílou hedvábnou stuhou.

detail výzdoby žebroví

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 188

Japonsko, počátek 20. století, výška vějíře 19,7 cm.

Brisé vějíř tvořený 19 dřevěnými žebry. Jsou celoplošně ozdobena vyřezávanými scénériemi z života Asiatů. Jedná se tedy o figurální stafáž tvořenou asijskými domky, stromy a figurami, které často mají v rukou vějíře z listů. Pozadí je tvořeno vertikální šrafurou prořezanou naskrz žebry. Krycí žebra jsou ozdobena motivy podobného charakteru. Jsou však vyhotovena ve vyšším reliéfu a nenachází se zde prořezávání naskrz. Žebra jsou navzájem spojena stuhou modré barvy.

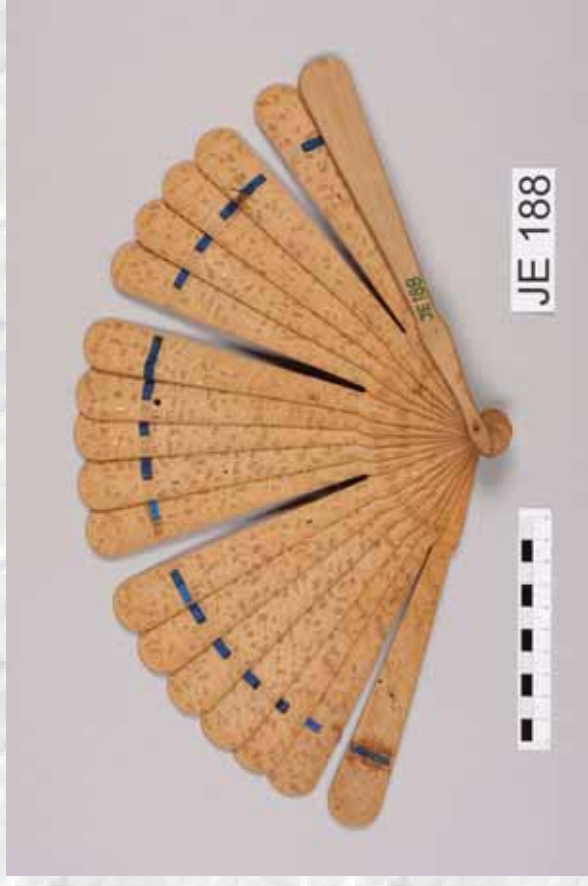
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 259

Asie, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 24,5 cm.

Brisé vějíř tvořený 17 dřevěnými žebry spojenými zelenou hedvábnou stuhou. Žebra jsou ozdobena prořezávaním a z přední strany i reliéfní řezbou s motivy asijských staveb a palm. Motivy jsou na žebra poskládány podle dvou vzorů, které se opakují v této a zrcadlově převrácené verzi. Stuha je provlečena horní částí řezby a zapojuje se tak do výjevu.

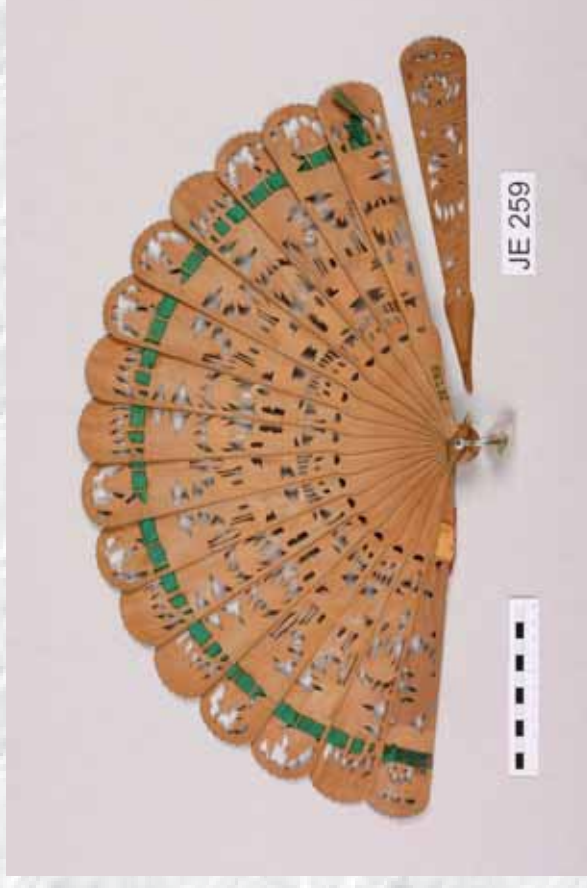
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail provlečení stuhou řezbou

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

246

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

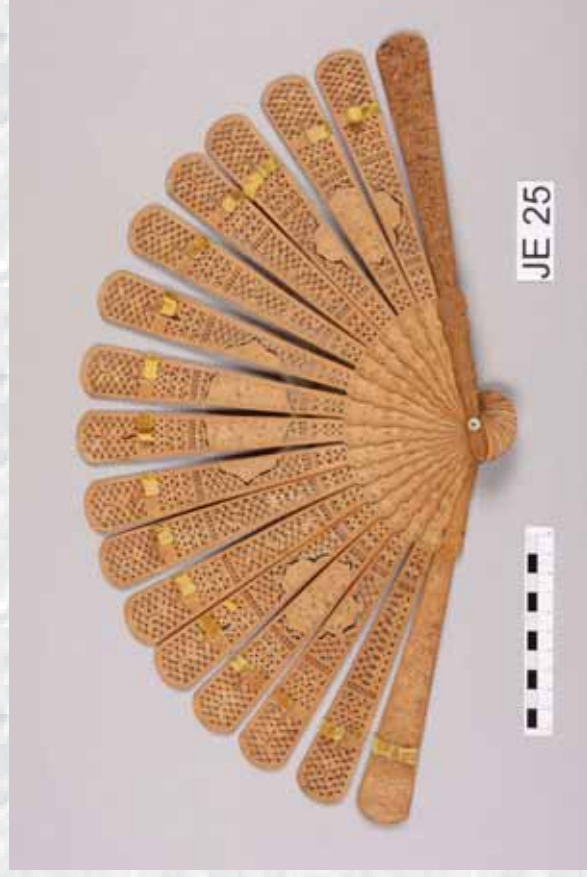
JE 25

Asie, 19. století, výška vějíře 23 cm.

Brisé vějíř s dřevěnými žebry. Základní motivy jsou vyobrazeny ve třech medailonech metodou prořezávání a nízkého reliéfu. Velký centrální medailon se rozprostírá přes čtyři žebra, dva boční přes tři. Zobrazují Asiaty v prostředí přírody. Zbytek plochy žeber je prořezáván jemnými motivy vegetabilního a geometrického charakteru. Krycí žebra jsou ozdobena vyšším reliéfem, který taktéž zobrazuje asijskou vesnici se spoustou figur, některé z nich drží v ruce vějíř. Žebra jsou spojena žlutou hedvábnou stuhou.

detail výzdoby žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 252

Asie, počátek 19. století, výška vějíře 19 cm.

Brisé vějíř tvořený 24 dřevěnými žebry opatřenými černým lakem. Přední strana vějíře je zcela zaplněna figurální stafáží malovanou zlatou barvou s doplňky pastelových odstínů kvašových barev. Vidíme zde 5 veselých asijských mužů u řeky. Někteří z nich loví ryby, jiní jen sedí a popíjejí (viz detail). Vrcholy žeber jsou ozdobeny vegetabilním dekorem. Druhá strana vějíře není takto malbou zaplněna až do krajů. Je zde vyobrazen dům stojící ve vodě na kulech, do něhož po žebříku někdo vystupuje. Žebra jsou navzájem spojena pestrou modrou stuhou.

detail malby na přední straně vějíře

JE 252

přední strana vějíře

JE 252

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 247

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, 70. léta 19. století, výška vějíře 22,5 cm.

Brisé vějíř skládající se ze 17 žeber vytvořených (nebo pokrytých) z usně červené barvy. Žebra jsou propojena červenou stuhou. Krycí žebra jsou ozdobena zlaceným slepotiskem v podobě linky kopírující tvar žebra. Na očku je zavěšen tmavě červený štrapec s pleteným kroužkem pro upevnění zavřeného vějíře (viz obr. složený vějíř).

složený vějíř

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 133

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, 1871, výška vějíře 24 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 kostěnými žebry. Oboustranně je ozdoben olejomalbou. Na přední straně je zobrazena malba plachetnice na moři. Na druhé straně jsou zkrížené vlajky CG" s korunkou. Vlajky s textem "Scheu ngue", v jednotlivých vlajkách pak nápisy "Lori Therese" a "Aline Johanna", pod nimi přípisek "Aut 1871". Na horní části předního krycího žebra je reliéfní iniciála „CG“ s korunkou, zdobená zlatým a smaltovaným povrchem. Na očku je zavěšen velký střapec smetanové barvy a pletené očko pro upevnění zavřeného vějíře (viz obr. zavřený vějíř).

zavřený vějíř

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 202

Čechy, 70. léta 19. století, výška vějíře 23,5 cm.

Kostěný brisé vějíř. Skládá se ze 20 žeber spojených bílou hedvábnou stuhou. Přední strana je ozdobena kolorovanou fotografií mladého páru obklopenou olejomalbou horských květin. Na zadní straně nalezneme malbu řeky a města v bordúře z pomněnek. Vrchol předního žebra je ozdoben iniciálou „CC“ ze stříbrného kovu. Na očku je zavěšen bílý střípavec s pleteným textilním kroužkem pro uzavření vějíře.

detail malby

JE 202

přední strana vějíře

JE 202

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

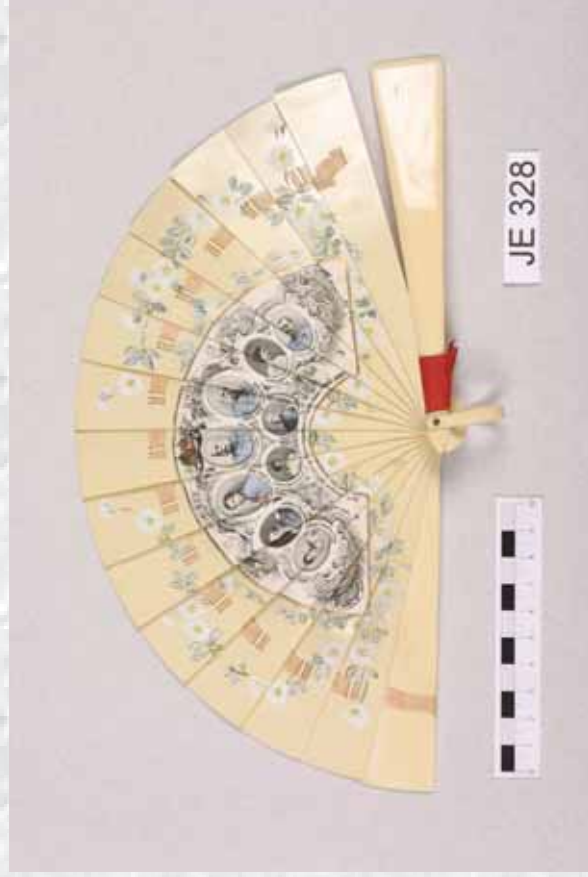
JE 328

Vídeň, 1908, výška vějíře 15 cm.

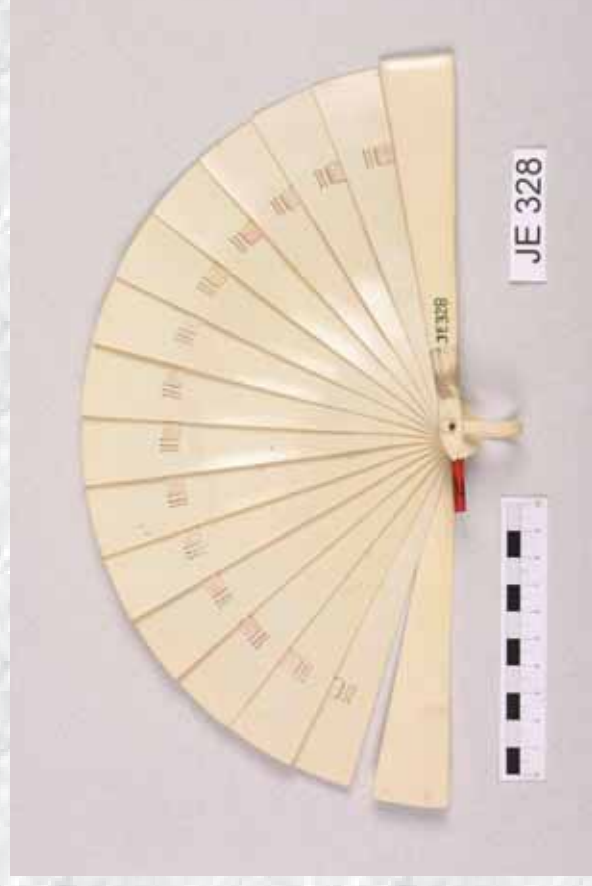
Malý brisé vějíř s 16 plastovými žebry spojenými žlutou stuhou. Žebra vějíře mají konvexní tvar směrem k pohledové straně vějíře. Přední strana vějíře je ozdobena aplikací papíru ve tvaru vějířového listu. Tisk s upomínkou na 60. výročí vlády Franze Josefa I. je téměř totožný s listem vějíře JE 123. Liší se pouze nápisy. V horní části papírové aplikace uvádí vějíř stuha s nápisem „VIRBIUS UNITIS“, dole se dočteme "Zum Erinnerung an das 60 jährige Regierungsjubiläum Sr. Majestät Keiser FRANZ JOSEF I." Je zde vyobrazeno 9 portrétů v oválných medailonech. Ve třech největších nahoře je Franz Josef I. v letech 1848, 1898 a uprostřed pravděpodobně na soudobé fotografii z roku 1908. V dalších medailonech jsou portréty Gisely a Leopolda; princezny a prince von Baiern, arcivévodkyně Elisabeth s knížetem z Windisch-Grätz a arcivévodkyně Marie Valerie s arcivévodou Franzem Salvatorem. Tisk je lokálně kolorován modrou a červenou barvou. Kolem papírové aplikace jsou na žebrech namalovány bílé květiny.

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 299

Střední Evropa, 70. léta 19. století, výška vějíře 20 cm.

Kostěný brisé vějíř tvořený 18 hladkými žebry. Pouze na vrcholu předního krycího žebra je vyrytá iniciála „W“ s korunkou zvýrazněná černou barvou. Žebra jsou navzájem spojena bílou hedvábnou stuhou.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

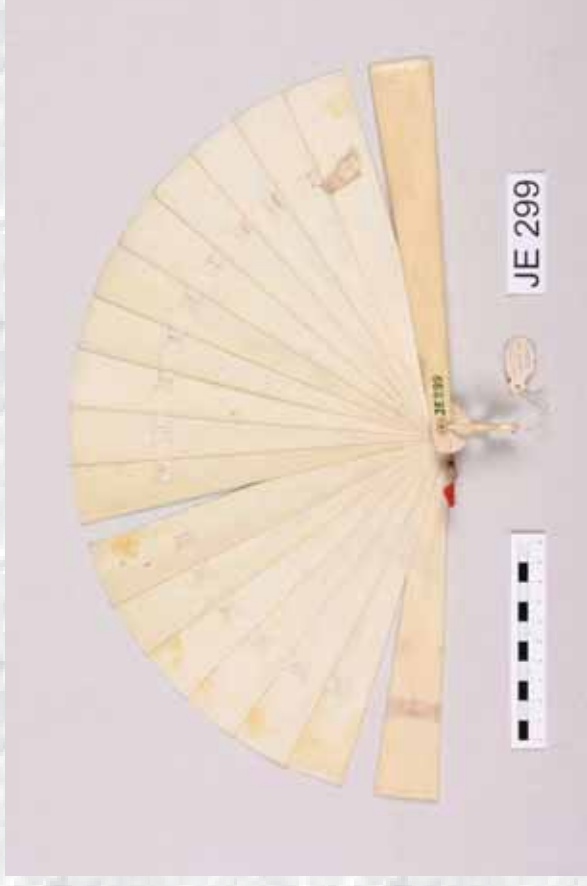

iniciála na předním krycím žebru

JE 299

přední strana vějíře

JE 299

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 322

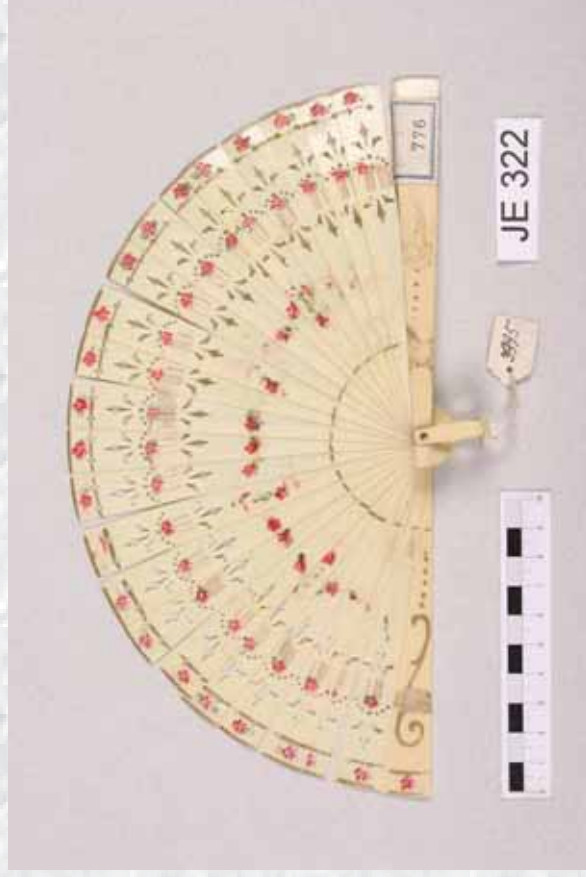
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

poč. 20. století, výška vějíře 13 cm.

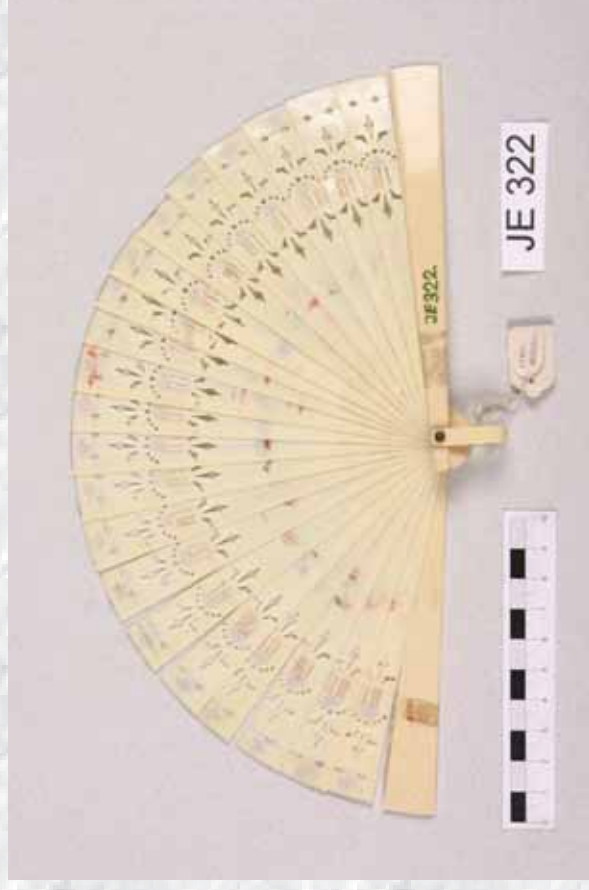
Malý plastový brisé vějíř tvořený 24 žebry. Každé žebro je ozdobeno stejným způsobem. Nacházejíc se zde perforace ve tvaru křížků, puntíků a stylizovaných listů. Mezi nimi jsou žebra dozdobena motivy růžových růží a linkami zlaté barvy. Krycí žebra jsou zkrášlena pouze zlatou barvou. Neobvyklé je, že zadní krycí žebro je ozdobeno z vnitřní strany, takže jeho výzdobu vidíme z přední strany vějíře, nikoli ze zadní. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou.

detail výzdoby žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

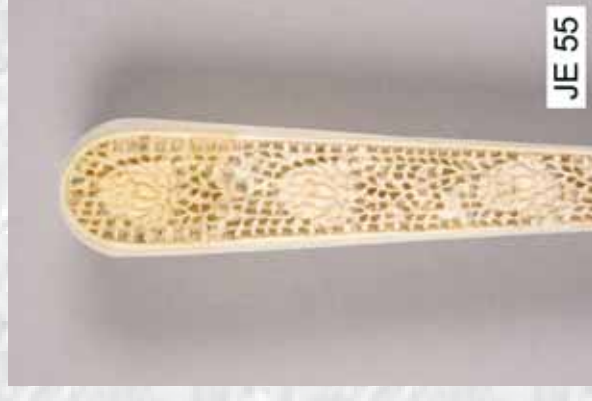
JE 55

Asie, přelom 18. a 19. století, výška vějíře 26 cm.

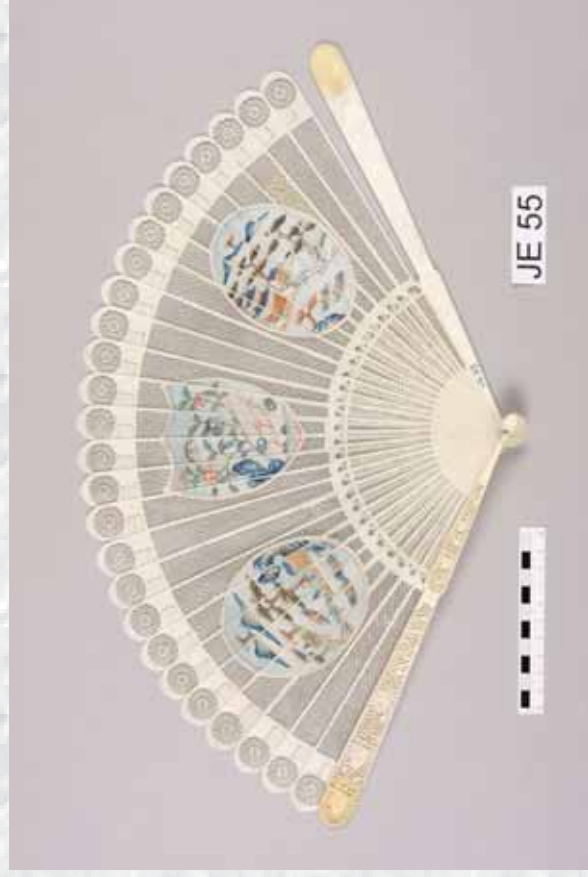
Brisé vějíř s 28 kostěnými žebry jemně prořezávanými vegetabilními a geometrickými motivy do stylu krajky. Na vrcholu každého žebra tvoří toto prořezávání malou rosetu. Krycí žebra nejsou prořezávána naskrz, ale jsou na nich vyřezány květy v reliéfu. Po rozložení vytvoří žebra tři plné medailony. Prostřední je ve tvaru štítu a je ozdoben vegetabilní malbou, krajní medailony jsou oválné s malovanými krajinkami. Na břehu moře či jezera jsou zobrazena asijská obydlí s malými postavami. Několik figur můžeme pozorovat také v loďkách na vodě. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou. Vějíř byl v restaurován, chybějící části žeber byly doplněny umělou hmotou.

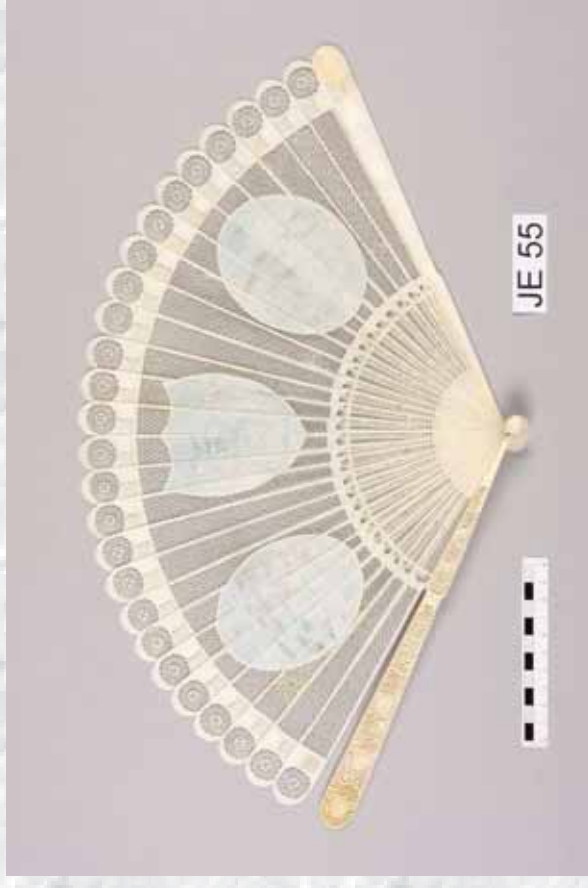
detail žeber

Detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 58

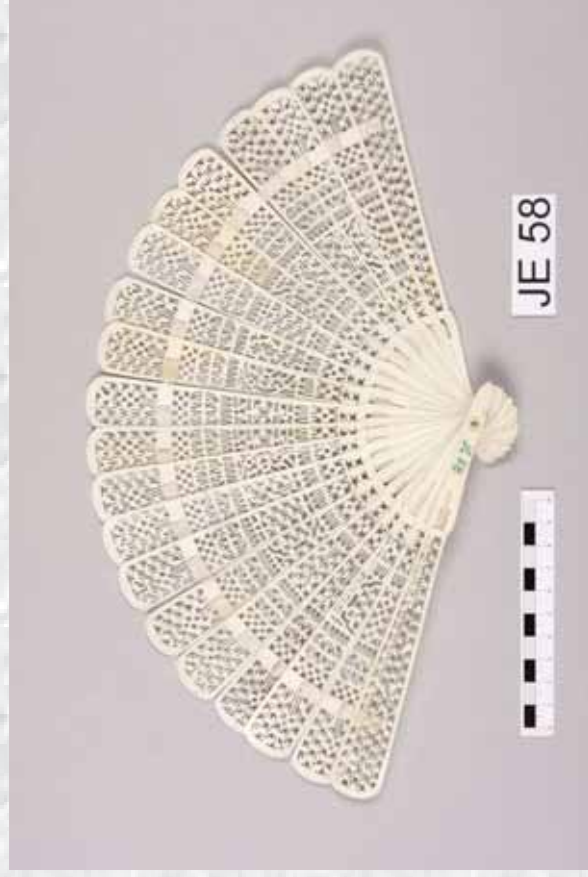
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Asie, počátek 19. století, výška vějíře 14 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 kostěnými žebry zdobenými v celé ploše vějíře abstraktními motivy technikou prořezávání. Žebra jsou navzájem spojena bílou hedvábnou stuhou. Vějíř byl restaurován, drobné defekty na žebrech byly doplněny pravděpodobně umělou hmotou. Okraje žeber na vrcholu vějíře jsou zdobeny drobným ozubením, které je již zčásti obroušené.

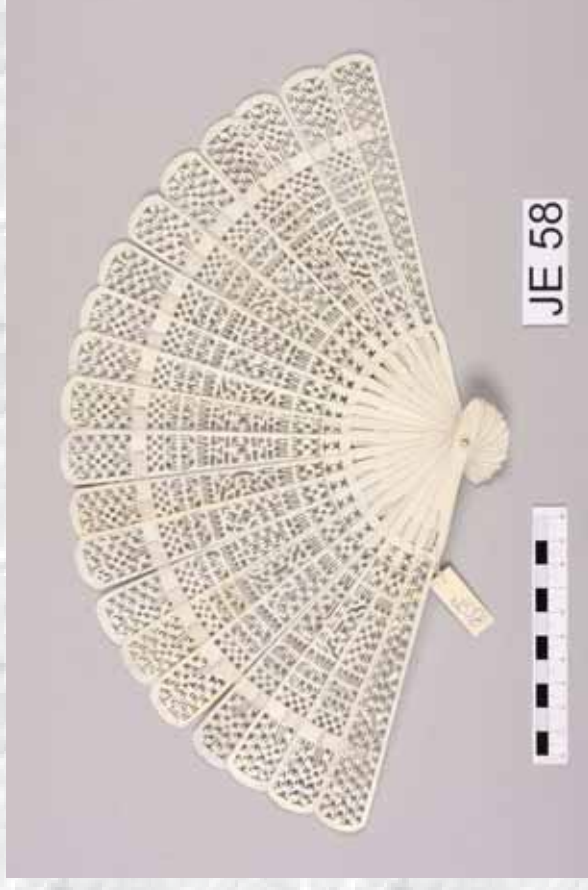

detail prořezávání žeber

JE 58

přední strana vějíře

JE 58

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 266

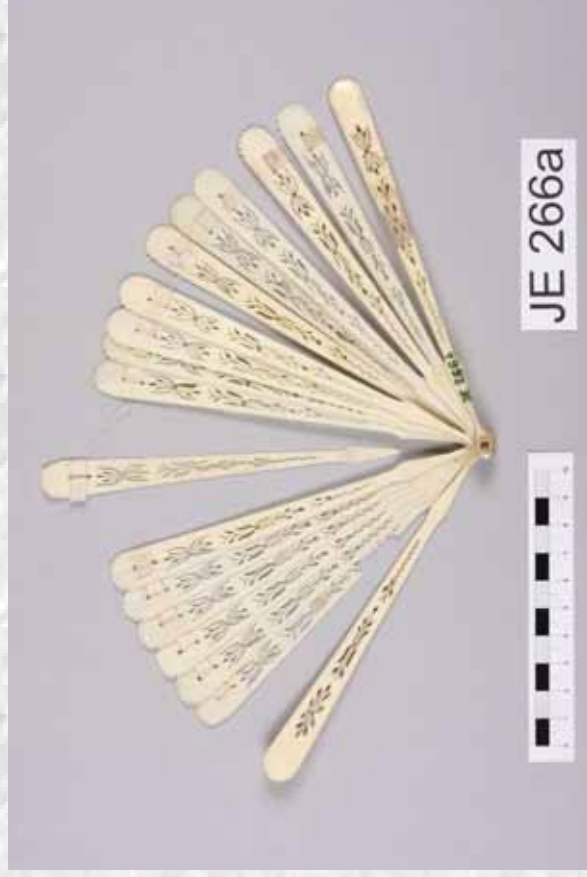
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Čechy, počátek 19. století, výška vějíře 15 cm.

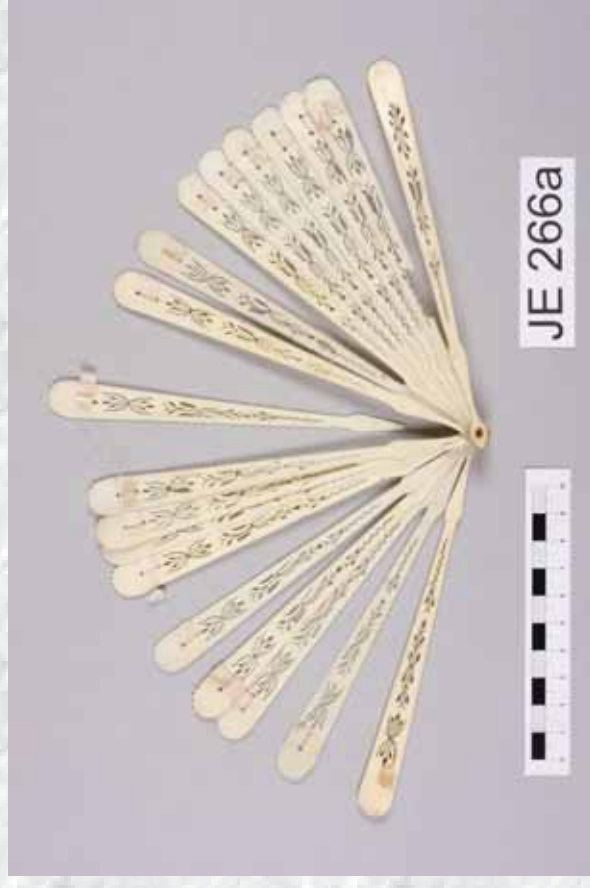
Velice jemný brisé vějíř tvořený 23 kostěnými žebry spojenými bílou hedvábnou stuhou. Díky své jemnosti je poměrně výrazně poškozen. Každé žebro je ozdobeno stejným motivem technikou prořezávání. Jedná se o stylizované vegetabilní dekorace, vždy souměrné dle podélné osy žebra. Vějíř je uložen v lepenkovém pouzdru s nasouvacím víkem. (viz *zavřený vějíř s pouzdrém*). Pouzdro je pokryto bleděmodrým papírem.

zavřený vějíř s pouzdrém

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 285

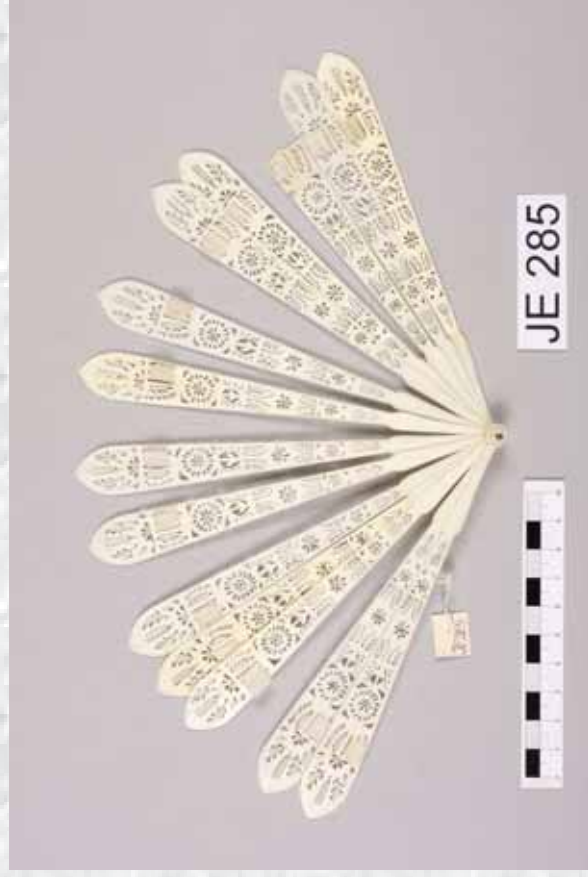
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 15,5 cm.

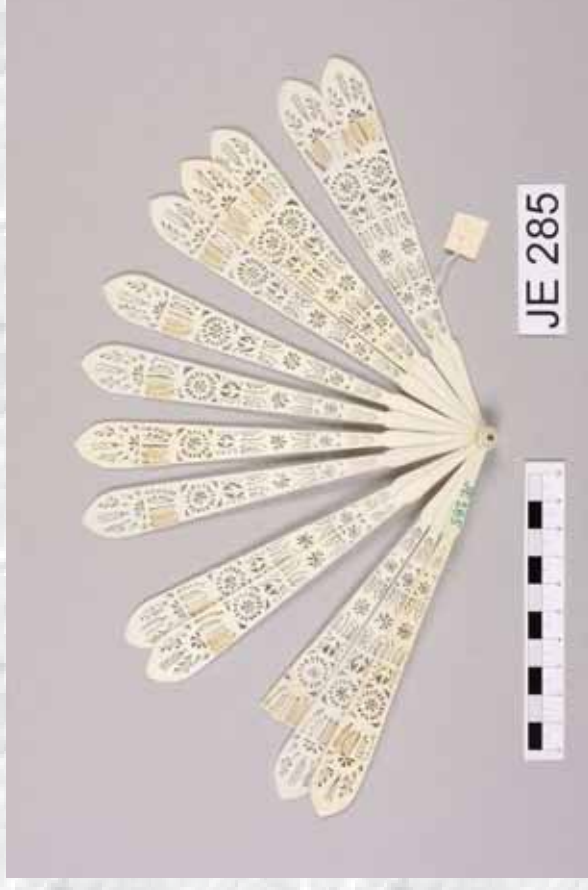
Jemný brisé vějíř tvořený 14 kostěnými žebry prořezávanými do stylu krajky stylizovanými vegetabilními ornamenty. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou. Vějíř byl v minulosti restaurován a ztráty na žebrech byly doplněny umělou hmotou, která je daleko ohebnější než originální materiál. Vějíř je uložen v dřevěné etuji s odklápacím víkem. Výstelka etuje pokrytá smetanovým sametem je tvarována přesně dle jeho proporcí (viz *vějíř uložený v etuji*). Etuje je pokryta usní červené barvy zdobenou zlatým slepotiskem. Uzavírá se pomocí dvou měděných háčků.

vějíř uložený v etuji

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

VE 452

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Konec 19. století, výška vějíře 16 cm.

Brisé vějíř tvořený 19 kostěnými žebry prořezávanými jemným vegetabilním ornamentem. Z přední strany jsou na každém druhém žebru namalovány pomněnky. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou.

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 277

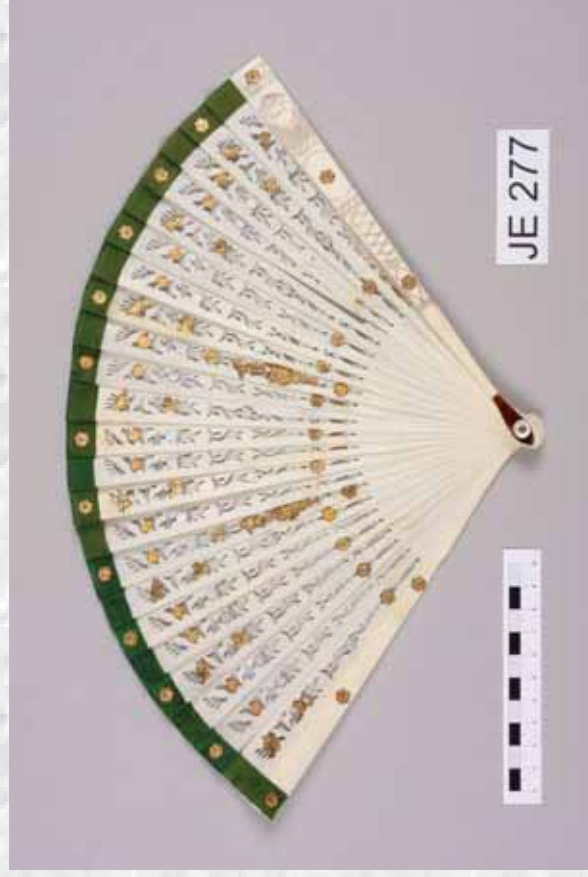
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Střední Evropa, přelom 18. a 19. století, výška vějíře 21 cm.

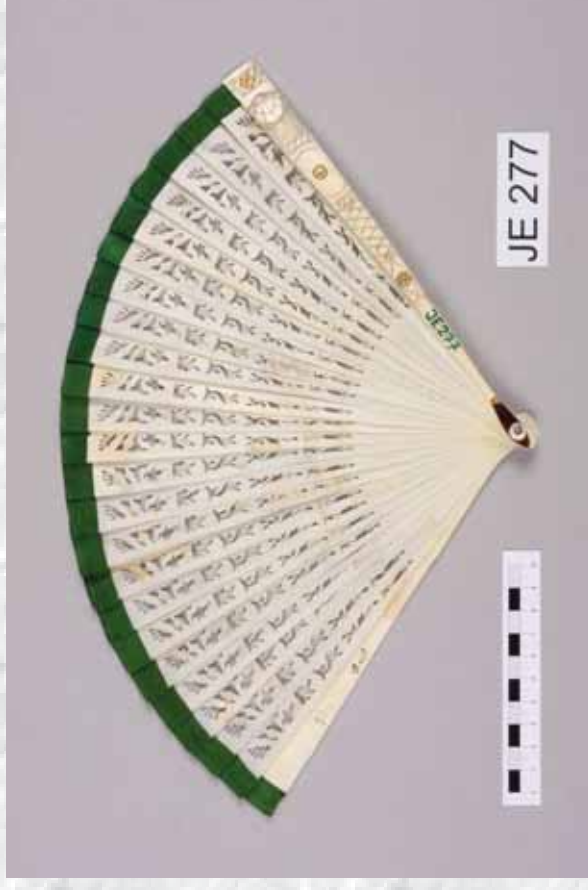
Brisé vějíř tvořený 25 kostěnými žebry prořezávanými jemnými stylizovanými motivy rostlin. Spodní část krycích žeber je zpevněna kouskem želoviny či rohoviny. Krycí žebra jsou ozdobena rytými geometrickými motivy zvýrazněnými tmavou barvou. Lokálně jsou na žebra aplikovány drobné papírové motivy květin, ptáků a figur vytvořené technikou papiermaché se zlatým nebo stříbrným povrchem. Žebra nejsou spojena stuhou na obvyklém místě, ale až na vrcholu. Stuha má zelenou barvu a je také ozdobena zlatými aplikacemi. Vějíř je uložen na sametovém lůžku v dřevěném zlaceném rámu.

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíř

JE 56

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Konec 19. století, výška vějíře 23 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 mramorovanými žebry z umělé či pravé rohoviny. Přední krycí žebro zdobí zlatá iničiála „ST“ s korunkou. Žebra jsou navzájem spojena hnědou textilní stuhou.

detail žeber s monogramem

JE 56

přední strana vějíře

JE 56

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 114

Čechy, 2. polovina 19. století, výška vějíře 23 cm.

Brisé vějíř z umělé nebo pravé rohoviny tvořený 20 žebry spojenými hnědou stuhou. Na předním krycím žebru je reliéfní signatura zlaté barvy „SE“ s císařskou korunkou.

Podobné vějíře najdeme pod signaturami:

JE 143 (iniciála „AT“), JE 324,

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 109

Rakousko, 2. pol. 19. století, výška vějíře 23 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 žebry z umělé či pravé rohoviny. Přední krycí žebro je označeno iniciálou „PA“. Žebra jsou navzájem spojena zelenou stuhou. Vějíř se do své plné šíře otevírá na opačnou stranu než je obvyklé (tj. zprava doleva). Možná jde o důsledek restaurátorského zásahu, v němž byla stužka provlečena žebry špatným způsobem. Proto má na uvedených fotografiích tak úzké rozpětí, neboť zde je otevřen zleva doprava.

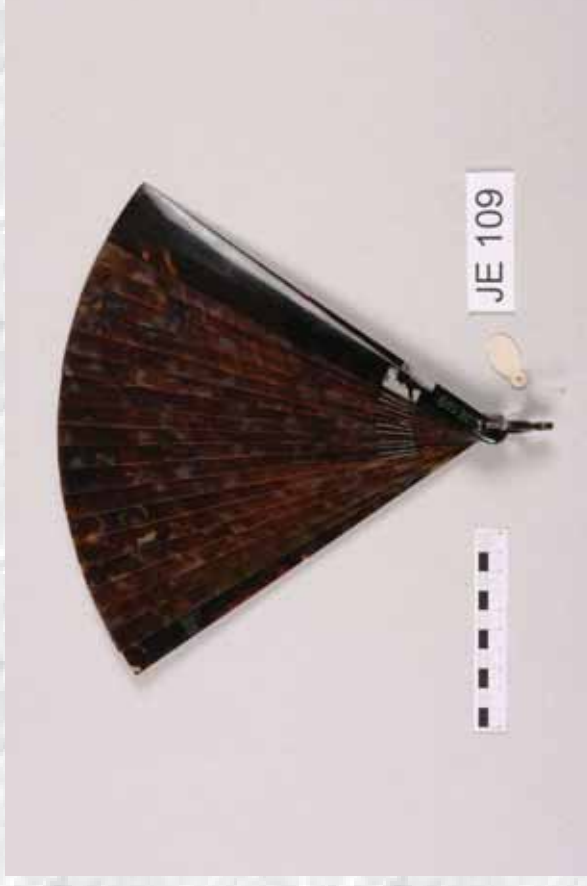
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail iniciály

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 289

Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 21,5 cm.

Brisé vějíř tvořený 24 žebry z umělé či pravé kostice. Žebra jsou ozdobena ornamenty s motivy listů a květinových girland. Žebra jsou spojena žlutou stuhou. V místě, kde je stuha schována za žebrem je domalována křížovými šrafy (viz detail výzdoby žeber). Žebra jsou průsvitná, na zadní straně vějíře proto vidím pouze nahnědlou zadní stranu malovaných motivů.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby žeber

JE 289

přední strana vějíře

JE 289

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 95

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 16 cm.

Malý brisé vějíř tvořený 22 žebry, pravděpodobně z velrybí kostice. Žebra jsou prořezána jemnými vegetabilními motivy, z nichž některé jsou zvýrazněny zlatou barvou. Plné části žeber vytváří na každé straně vějíře plochu pro 3 medailony. Dříve byly pravděpodobně všechny ozdobené motivy ve stylu asijské figurální stafáže. Dodnes se dochovala pouze jedna centrální malba s Asiátem nesoucím vějíř na dlouhé rukojeti. Centrální medailon na druhé straně je zamalován modrou barvou. Z bočních medailonů byla malba pravděpodobně odstraněna, ale můžeme vidět její náznaky (viz detail). Žebra jsou spojena světle modrou hedvábnou stuhou.

detail medailonku s odstraněnou malbou

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 274

Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 17 cm.

Brisé vějíř tvořený 20 žebry vyrobenými pravděpodobně z velrybí kostice. Žebra jsou jemně prořezána vegetabilními motivy a inkrustována puntíky stříbrného kovu, které však z valné většiny odpadaly. Žebra jsou spojena modrou hedvábnou stuhou.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail výzdoby žebroví

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Brisé vějíře

JE 300

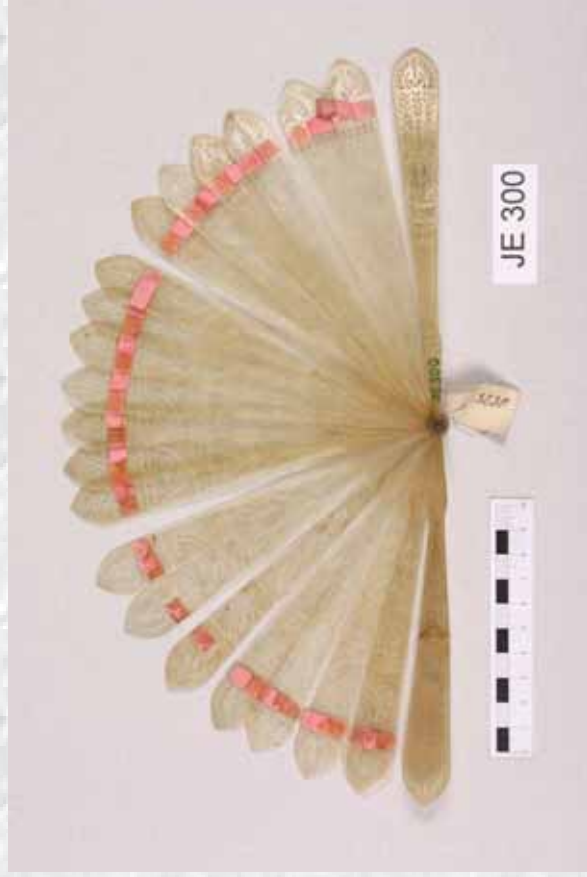
Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 16 cm.

Brisé vějíř složený ze 23 žeber z pravé či umělé kostice. Žebra jsou spojena hedvábnou růžovou stuhou. Jejich výzdobu tvoří jemné prořezávání stylizovaným vegetabilním ornamentem.

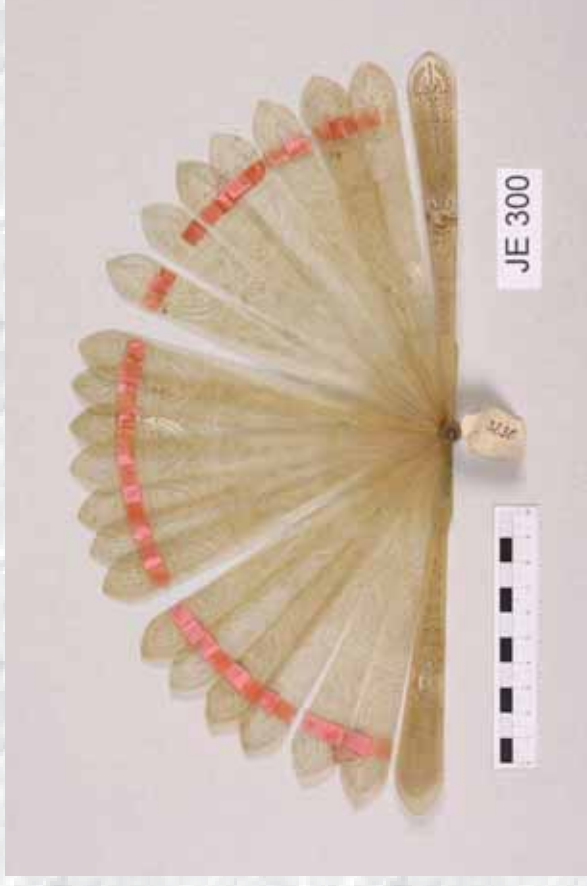
Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

stuhy a prořezávání žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 165

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 9 cm.

Maličký brisé vějíř tvořený 10 umělohmotnými žebry ve tvaru vlnovky (viz obr. *složený vějíř*). Horní polovina žeber je vyzdobena perforacemi ve tvaru křížků, koleček a ledvinek. Žebra jsou spojena bílou hedvábnou stuhou, která byla z přední strany vějíře obtažena černou olejovou barvou. Na krycích žebrech jsou vytlačené zlatené německé texty „Corps Borussia 100 Jahre“ a „Europäischer Hof Königswinter“. (překl. „100 let sboru Borussia“ a „Evropský dvůr Königswinter“).

složený vějíř

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 19

Čechy, počátek 20. století, výška vějíře 30 cm.

Skládací vějíř s žebry z pravé či umělé rohoviny. Jazýčky žeber jsou dřevěné, bíle lakované. Jsou na ně nasazena pštrosí pera bílé barvy, spojená navzájem bílými nitěmi.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail peří a předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 172

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 27 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož základ tvoří 22 žeber z umělé hmoty připomínající svou barevností slonovinu. Na žebra jsou nasazena bílá pštrosí pera. Žebra jsou proložena pásem papíru.

Podobné vějíře najdeme pod signaturami:

JE 13729 (žebra z umělého jantaru), JE 13745

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 286

Střední Evropa, počátek 20. Století, výška vějíře 35 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož základ je tvořen 18 perleťovými žebry s dřevěnými bíle lakovanými jazýčky. Na nich jsou upevněna bílá pštrosí pera. Žebra jsou navzájem propojena pomocí nitě. Na očku je zavěšena smetanová stuha.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 60

Rakousko, 1905, výška vějíře 34 cm.

Skládací péřový vějíř tvořený 22 žebry z umělé napodobeniny jantaru. Na jazýčky žeber jsou nasazena šedobílá pštrosí pera a jsou upevněna pomocí bílé nitě. Na zadním krycím žeburu vějíře se nachází reliéfní nápis "Cotillon 18.1.1905" působící dojmem kovového povrchu.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

Detail peří

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 287

Počátek 20. století, výška vějíře 36 cm.

Skládací péřový vějíř s 20 žebry z umělé či pravé rohoviny. Na vrcholu čepele jsou žebra spojena hnědou hedvábnou stuhou. Přední krycí žebro je ozdobeno kovovou iniciálou „AK“ s korunkou. Na žebrech jsou nasazena pštrosí pera obarvena na hnědou a oranžovou barvu. Na očku je zavěšen hnědý hedvábný střepec.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

JE 112

Čechy, počátek 20. století, výška vějíře 26 cm.

Skládací péřový vějíř tvořený pštrosími pery (nejedná se o načepýřená ocasní pera, jsou spíše z těla ptáka). Pera jsou nasazena na 22 žeber z umělé či pravé rohoviny a spojená pomocí nitě.

Podobný vějíř najdeme pod signaturou:

JE 12966 (špatný stav)

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 304

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 37 cm.

Skládací péřový vějíř s 18 hladkými žebry z umělé či pravé rohoviny. Žebra jsou ozdobena černými pštrosími pery. Na očku je zavěšen černý hedvábný střípavec s pleteným textilním očkem pro upevnění složeného vějíře.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 45

Čechy nebo Rakousko, přelom 19. a 20. století,
výška vějíře 30 cm.

Skládací vějíř s 19 žebry z umělé či pravé rohoviny. Na vrcholu čepele jsou žebra navzájem spojena fialovou stuhou. Nad ní začíná zdobení peřím. Nachází se zde velké množství malých peříček černé barvy s perletovými odlesky. Na očku je zavěšen hedvábný střípec fialové barvy.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 141

Rakousko, 1883, výška vějíře 37 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož základ tvoří 20 žeber z umělé či pravé rohoviny, které jsou na vrcholu čepele spojeny hnědou stuhou. Nad ní jsou na žebra připojena hnědá pera, pravděpodobně se jedná o letky nějakého dravce. Přední krycí žebro je zdobeno reliéfní stříbrnou iniciálou "ET" s císařskou korunkou. Na zadním žebru je stejnou technikou vyhotoven nápis "Lenzkirch 18 Maj 1883"

Podobné vějíře najdeme pod signaturami:

JE 173, JE 251, JE 280, JE 306, JE 13708, JE 13709,

detail vějíře s předním krycím žebrem.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 392

Počátek 20. století, výška vějíře 37,5 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož základ tvoří 22 dřevěných žeber spojených hnědou hedvábnou stuhou. Na každé z žeber je upevněno hnědé pero (pravděpodobně letka). Přední krycí žebro je ozdobeno kovovou iniciálou „N“ na modrém poli.

Podobné vějíře najdeme pod signaturami:

JE 12969, JE 13811

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 13732

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 36 cm.

Skládací péřový vějíř tvořený dlouhými hnědými pery nasazenými na 20 žeber z umělého jantaru. Žebra jsou spojena hedvábnou béžovou stuhou. Na plastové očko je nasazen hedvábný střípce zlatě okrové barvy (viz detail střípce).

Podobný vějíř najdeme pod signaturou:

JE 13733

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail střípce

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 13730

Střední Evropa, konec 19. století, výška vějíře 32 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož žebrovní tvoří 18 dřevěných žeber spojených hnědou hedvábnou stuhou. Nad stuhou jsou na žebra upevněna dlouhá černá pera. Na přední straně listu nalezneme neobvyklý prvek, kvašovou malbu na peří. Zobrazuje rozkvetlou větev, na níž sedí vlaštovka. Zadní strana péřového listu je nezdobená.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail malby na přední straně listu

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřový vějíř

JE 170

Střední Evropa, přelom 19. a 20. století, výška vějíře 50 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož základ je tvořen 22 žebry z umělé či pravé rohoviny, spojenými na vrcholu čepelí stuhou hnědé barvy. Nad stuhou je na každé žebro nasazeno pero. Jedná se o letky bílo-hnědé barvy. Vějíř má nepravidelný tvar, na levé straně vějíře jsou pera o poznání delší.

Podobné vějíře najdeme pod signaturami:

JE 171, JE 179, JE 189, JE 13727

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail čepelí žeber

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 176

Čechy, 1877, výška vějíře 28 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož kostru tvoří 12 dřevěných žeber opatřených matným černým lakem. Vrcholy všech žeber jsou zakulacené, krycí žebra mají i půlkulatý profil. Na předním krycím žebru je vyražena datace vějíře "10t November 1877". Žebra jsou spojena černou stuhou, nad níž je ke každému žebru připojeno 1 obrysové pero. Pigmentace per tvoří bílo-hnědý proužkovaný vzor.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail předního krycího žebra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 96

Čechy, konec 19. století, výška vějíře 30 cm.

Skládací péřový vějíř tvořený 19 žebry z umělé či pravé rohoviny hnědé barvy. Žebra jsou v horní části čepele spojena hnědou hedvábnou stuhou. Nad ní začíná list tvořený černomodrým sojícím peřím upevněným na jazýčky žeber. Jazýčky nejsou u vrcholu čepele zúžené, jak bývá obvyklé, žebra nemají ramena, ale dále se směrem nahoru rozšiřují. U vrcholu vějíře jsou ukončena oblým tvarem. Uprostřed vějíře jsou žebra nejdelší, krycí žebra jsou nejkratší. Barevná sojčí pířka jsou pohledová pouze z přední strany vějíře.

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail peří a žebroví

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 307

Evropa, 1902, výška vějíře 20 cm.

Skládací péřový vějíř s 12 žebry z umělé či pravé slonoviny. Na předním krycím žebru je ražený zlatý nápis "Derby Pic-nic 1902". Na žebrech jsou upevněna dlouhá hnědá pera se špicí zařezanou do roviny. Z přední strany vějíře jsou přizdobena drobnými pírky modré perličky a lesklými zelenými. Pírka se z velké části od podkladu oddělují (viz *odpadlá perlička*). Na očku je upevněn černý střepec s pleteným textilním očkem pro upevnění zavřeného vějíře.

perlička odpadlá z přední strany vějíře

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 136

Střední Evropa, konec 20. století, výška vějíře 28 cm.

Skládací péřový vějíř tvořený pery dvou druhů ptáků upevněných na 18 žebrech z umělé či pravé rohoviny. Žebra jsou na vrcholu čepole spojená fialovou stuhou. Nad ní jsou na žebra připojena pera. Základ je tvořen hnědými letkami se zastříženými špičkami. Z přední strany jsou napojena drobná krycí pírka satyra himalájského, bažanta žijícího v jihovýchodní Asii. Na očku vějíře je zavěšen štrapec fialové barvy s pleteným textilním kroužkem pro upevnění vějíře v zavřené poloze.

Pramen: [54]

detail peří satyra

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 177

Střední Evropa, počátek 20. století, výška vějíře 23 cm.

Skládací péřový vějíř, jehož základ tvoří 16 žeber z umělé rohoviny. Žebra jsou navzájem spojena hnědou stuhou. Na žebrech jsou jako základ připevněna dlouhá obrysová pera, patrná ze zadní strany vějíře. Z přední strany jsou na tato pera připevněna drobná pírka v duhových hnědých odstínech (viz detail péřového listu)

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

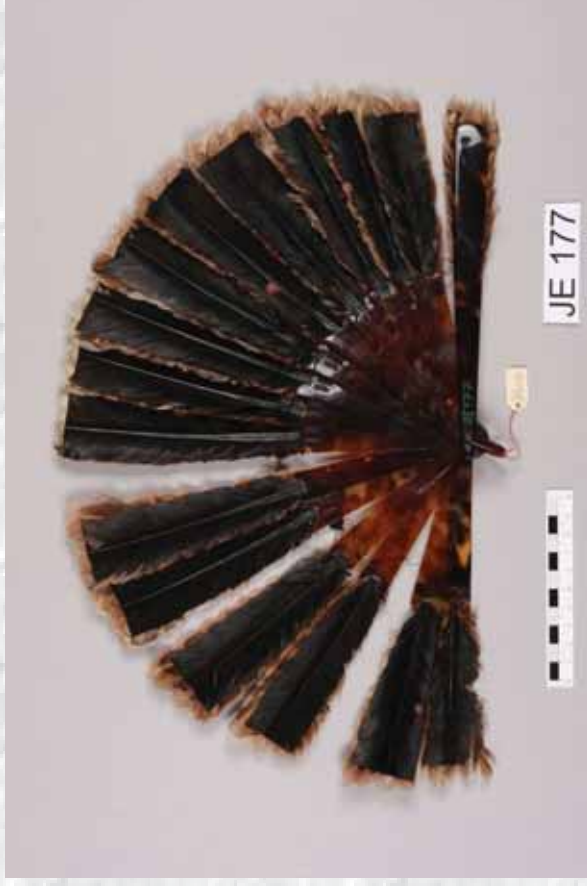

detail péřového listu

JE 177

přední strana vějíře

JE 177

zadní strana vějíře

Skládací péřové vějíře

JE 174

Evropa, konec 19. století, výška vějíře 43 cm.

Skládací péřový vějíř. Kostru tvoří 23 lakovaných dřevěných žeber s výraznou přírodní kresbou. Žebra jsou na vrcholu čepele spojena stuhou hnědé barvy. Nad ní je na každé žebro nasazeno 1 pero. Prapory per jsou na dotyk hedvábné, krásně zbarvené od hnědé do okrového odstínu. V dolní části praporu jsou jemné bílé větve připomínající prachové peří. Na mosazném očku vějíře je připevněna široká stuha s podélnými pruhy hnědé barvy.

Podobný vějíř najdeme pod signaturou:

JE 13726 (plastová žebra)

Centrální depozitář NPÚ v Kutné Hoře

detail peří

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

JE 282

Přelom 19. a 20. století, výška vějíře 25 cm.

Skládací péřový vějíř s 16 plastovými žebry v barvě umělého jantaru. Žebra jsou na vrcholu čepě spojena žlutou stuhou. Nad ní jsou nasazena dlouhá hnědobílá pera, která tvoří základ pro aplikování malých kropaťných peříček na přední stranu vějíře. Na vrcholu vějíře se nacházejí pírka s namodralým perleťovým leskem (viz *detail vrcholu vějíře*).

detail vrcholu vějíře

přední strana vějíře

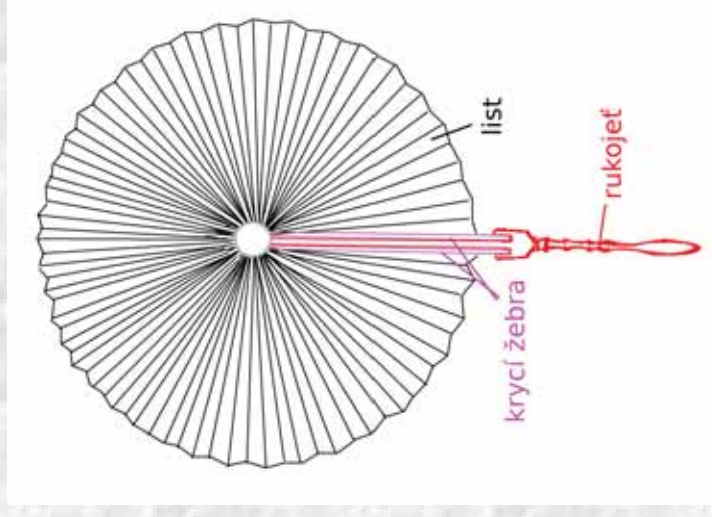

zadní strana vějíře

Kokardové vějíře

Kokardové vějíře jsou speciálním typem skládacích vějířů, neboť se otevírají vždy do plného kruhu (360°). Můžou být typu brisé nebo se skládacím listem. Jejich základ tvoří rukojeť, v jejímž vrcholu jsou pomocí nýtu připevněna žebra. Pokud se jedná o kokardové vějíře s listem, bývá skládaný list vyztužen pouze dvěma žebry umístěnými na jeho začátku a konci. Jedno z žeber bývá připevněno k rukojeti. Když chceme vějíř otevřít, obtočíme druhé žebro o 360° a upevníme je na druhou stranu rukojetí, čímž se roztáhne list. Kokardové vějíře typu brisé fungují na podobném principu, je to však soustava žeber spojených na vrcholu stuhou. Rukojeť kokardového vějíře slouží někdy zároveň jako pouzdro, do něhož můžeme složený vějíř uschovat.

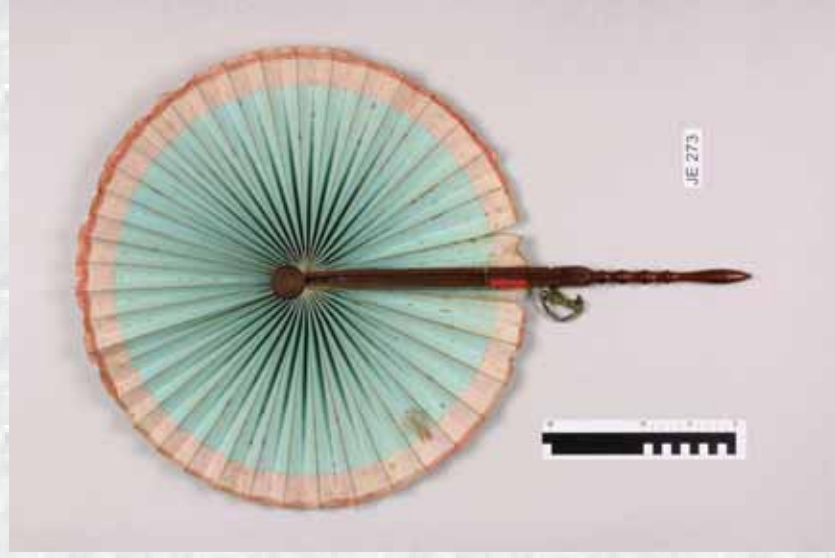
nákres kokardového vějíře s listem

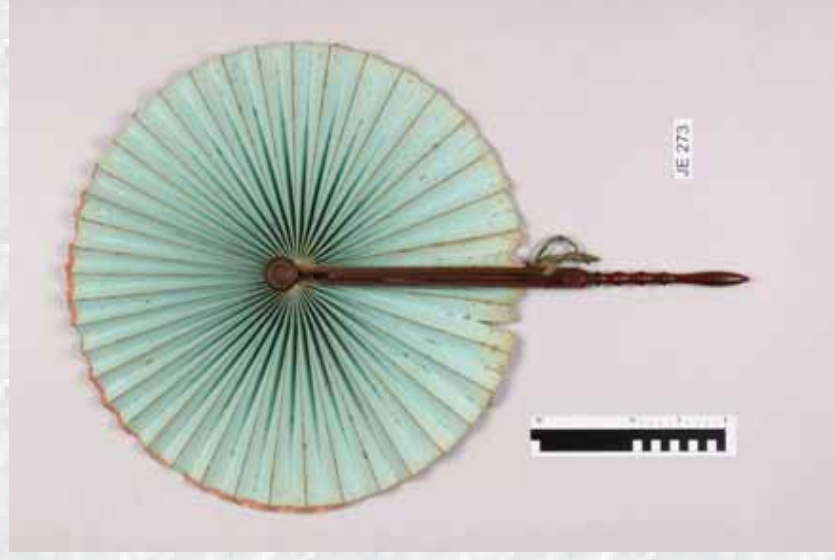
JE 273

Střední Evropa, 2. polovina 19. století, výška vějíře 47 cm.

Kokardový skládací vějíř s papírovým listem zelené barvy. Vrchol listu je lemován růžovým hedvábím. List je nasazen na soustruženou dřevěnou rukojeť opatřenou čirým lakem. V místě přípevnění listu na rukojeť je dřevěný kloubek, kolem něhož se obtáčí jedno ze dvou dřevěných žeber, která jsou na začátku a na konci listu. Po obtočení se žebro zasune do drážky na druhé straně rukojeti a uzamkne tak vějíř v otevřené poloze.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

složený vějíř

Střední Evropa, počátek 19. století, výška vějíře 22,5 cm.

Kokardový vějíř se skládáním textilním listem zelené barvy. List je připevněn k dřevěné rukojeti, která zároveň tvoří jeho pouzdro. Na přední straně pouzdra je podélná drážka, ve které pomocí nýtu s kuličkou pohybuje s vějířovým listem. Při pohybu kuličkou směrem dolů se vějíř skládá mezi dvě dřevěná žebra a uzavírá se do pouzdra (viz *částečně rozevřený vějíř a zavřený vějíř*). Pohybem nahoru se rozevírá do rozpětí 360°. Rukojeť je vyřezávaná do tvaru rohu opatřená transparentním lakem.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

částečně rozevřený vějíř

zavřený vějíř

JE 303

2. polovina 19. století, výška vějíře 32,5 cm.

Kokardový vějíř se skládá z papírovým listem. Plocha listu je z obou stran zdobena vegetabilními motivy v pestrých barvách. Na vrcholu listu se nachází dva pruhy zlaté barvy a mezi nimi zlaté motivy větviček. List je z každé strany zakončen dřevěným černě lakovaným žebrem. Jedno z nich je pevně připojeno k rukojeti, druhé se po otevření vějíře zasadí do drážky na druhé straně rukojeti. Rukojeť je soustružená, kostěná, zdobená soustruženými proužky.

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

polootvřený vějíř

detail malby

JE 253

Rakousko, konec 19. století, výška vějíře 35,5 cm.

Kokardový brisé vějíř, který se skládá z 18 slaměných žeber, v nichž je v reliéfu vytačen motiv růží. Jsou spojena bílou hedvábnou stuhou, na prvním a posledním žebře jsou zavěšeny štrápe. Po rozevření vějíře lze první a poslední žebro spojit pomocí kovového patentku (viz obr. *detail zavíracího patentku*). Žebra jsou nasazena na dřevěnou rukojeť, jejíž spodní část je ozdobena řezbou dokola omotaného listu. Jsou připravena na mosazné zakončení rukojeti s kloubem, díky němuž lze žebra rozevřeného vějíře zvednout do kolmé polohy vůči rukojeti a vytvořit tak z vějíře jakýsi deštníček (viz obr. *rozevření vějíře do tvaru deštníku*).

přední strana vějíře

zadní strana vějíře

detail zavíracího patentku

rozevření vějíře do
tvaru deštníku

Použitá literatura

- [2] BURT, Yuki. *Fan Care. A guide to good handling, storage and display*. London: The Fan Museum Greenwich, 2012.
- [7] HART, Avril a Emma TAYLOR. Fans. London: V1998, 126 p. ISBN 18-517-7213-8.
- [12] *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: Paseka, 1996-2003, 28 sv. ISBN 80-7203-007-8.
- [13] MAYOR, Susan. *A Collector's Guide To Fans*. New Jersey: Studio Editions, 1990. ISBN 1-55521-546-7.
- [18] ROSENBERG, Marc. *Alte und neue Fächer aus der Wettbewerbung und Ausstellung zu Karlsruhe 1891 / Badischer Kunstgewerbe-Verein*. Wien : Gerlach & Schenk, 1891.
- [24] SVOBODA, Milan. Vějíř z Kutné Hory: (Clam-Gallasové a jejich přítel z roku 1860). In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy 2001/11: regionální historický sborník*. Liberec: Technická univerzita, 2000. ISBN 8070835451ISSN 1213-5097. s. 145-155.
- [50] KOVÁŘ, Emanuel. *Národopisná výstava Československá v Praze 1895*. Praha: Otto, 1895.
- [51] KRISTAN, Markus, Samuel D'ALBERT a Oskar MARMOREK. *Oskar Marmorek: Architekt und Zionist, 1863-1909*. Wien: Böhlau, 1996. ISBN 32-059-8475-7.
- [52] Němečková, Zuzana. *Restaurování vějíře z ptačích per*. Praha, 2012/2013. Restaurátorská zpráva. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Fakulta chemické technologie konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z textilních materiálů a vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel.
- [53] ZAJACOVÁ, Jana. *Býčí zápasy a výklad taumachických pojmů*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta.
- [54] Ptačí ráj. In: [online]. [cit. 2014-08-24]. Dostupné z: <http://www.ptaci-raj.cz>

Textová příloha II: Průzkumový list

Vějíře NPÚ uložené v Ústředním depozitáři Voršilky v Kutné Hoře

PRŮZKUMOVÝ FORMULÁŘ

Inventární číslo

Základní informace

Typ	<input type="text"/>	Oboustranný	☐	Datace	<input type="text"/>
Provenience	<input type="text"/>			Původní uložení	<input type="text"/>
Signatura/Značka	<input type="text"/>			Původní čísla IČ	<input type="text"/> PČ <input type="text"/>

ROZMĚRY A TVAR

Výška vějíře	<input type="text"/>	mm	Síla žebra	<input type="text"/>	mm
Síla vějíře	<input type="text"/>	mm	Síla krycího žebra	<input type="text"/>	mm
Výška listu	<input type="text"/>	mm	Šířka krycího žebra	<input type="text"/>	mm
Výška čepele	<input type="text"/>	mm	Úhel rozevření	<input type="text"/>	°

Typologický popis

RUKOJEŤ / ŽEBRA Původní počet žebor Mezery mezi žebry Souvislý motiv

Materiál	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
VÝZDOBA	<input type="text"/>		
Technika	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Typ dekoru	<input type="text"/>	Barevnost	<input type="text"/>
Motiv	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

LIST / STUHA

Materiál	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Barva	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
VÝZDOBA	<input type="text"/>		
Technika	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Typ dekoru	<input type="text"/>	Barevnost	<input type="text"/>
Motiv	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

NÝT Materiál

STRÁPEČ Materiál Barva

OČKO Materiál

ÚLOŽNÉ POUZDRO / RÁM k vějíři patřící / nepatřící pro vějíř rozložený / složený

Materiál	<input type="text"/>	Výstelka	<input type="text"/>	Barva	<input type="text"/>
Pokryv	<input type="text"/>	Barva	<input type="text"/>	Technika	<input type="text"/>
Motiv	<input type="text"/>				

POZNÁMKY

Popis poškození

POŠKOZENÍ RUKOJETI / ŽEBER

Mechanické			
Biologické			
Chemické			
Která žebra jsou poškozena			

POŠKOZENÍ LISTU / STUHY

Mechanické			
Biologické			
Chemické			

POŠKOZENÍ BAREVNÝCH VRSTEV

POŠK. NÝTU	Mech		Chem	
POŠK. STŘAPCE	Mech		Chem	Bio
POŠK. OČKA	Mech		Chem	
POŠK. POUZDRA / RÁMU	Mech		Chem	
	Bio			

SEKUNDÁRNÍ OPRAVY

POZNÁMKY

KOMPLEXNÍ ZHODNOCENÍ STAVU

1. *výborný stav – stabilní, pouze znečištění nebo dobré oděrký*
2. *dobry stav – kompaktní, pouze drobná poškození nenarušující výrazně funkční ani estetickou stránku, vhodně malé vysprávký*
3. *špatný stav – rozsáhlejší poškození, nutná opatrnější manipulace, nutný částečný restaurátorský zásah*
4. *velmi špatný – nekompaktní, velké ztráty a degradace materiálu, pro záchranu je potřeba komplexní restaurátorský zásah*
5. *alarmující stav – je ohrožena existence objektu*

Péče o objekt

NÁVRH RESTAURÁTORSKO-KONZERVAČNÍHO ZÁSAHU

--	--	--

DOPORUČENÝ ZPŮSOB ULOŽENÍ

--

POZNÁMKY

zpracovala BcA. Zuzana Kaštovská
Kutná Hora 2014

Poznámky

--

Textová příloha III: Stanovení vlákninového složení

Oddělení péče o fyzický stav archiválií Národního archivu, Archivní 4, 149 00 Praha 4
Analýza vlákninového složení papíru

Stanovení vlákninového složení vzorků papíru z vějíře JE 53 ze sbírek NPÚ Kutná Hora

Popis vzorků:

Miniaturní vzorek papíru byl odebrán zadavatelem. Velikost vzorku je cca 1x2 mm.

Použitá metodika:

K mikroskopickému stanovení vlákninového složení papírového fragmentu byla použita norma ČSN ISO 9184 a to, část 1 : Obecná metoda, část 2 : Návod k vybarvování. Vlákna byla prohlédnuta pod mikroskopem Nikon Eclipse E 400 při zvětšení 100x až 200x a určena podle charakteristických morfologických znaků. Vlákninové složení bylo blíže specifikováno pomocí vybarvovacích roztoků podle ČSN ISO 9184 - Část 3 : Herzbergova vybarvovací zkouška (zvětšení 100x) a Část 4: Graffova C vybarvovací zkouška.

Výsledky:

Vzhledem k velikosti vzorku není možné dle nalezených vláken objektivně stanovit složení papíru vějíře.

Výsledek je pouze orientační.

Vzorek obsahuje silně namletá a nakrácená pouze lýková vlákna. Naštípané vinově zbarvené částice jsou fragmenty buněčných stěn (obr.1).

Obr.1 - vybarvení vlákniny Herzbergovým činidlem

Oddělení péče o fyzický stav archiválií Národního archivu, Archivní 4, 149 00 Praha 4
Analýza vlákninového složení papíru

Na obr.2 je u zbytku vlákna dobře pozorovatelné výrazné podélné štěpení.

Obr.2 - vybarvení vláken Graffovým „C“ činidlem

Na obr.3 je lýkové vlákno s pravidelnými kolínky a vnitřní fibrilací.

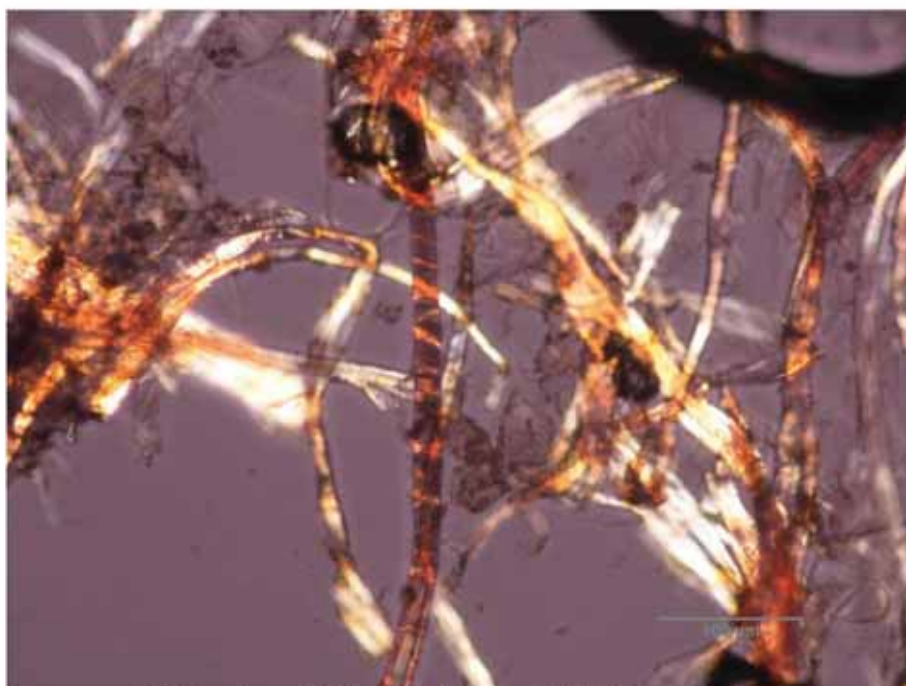

Obr.3 - vybarvení vláken Graffovým „C“ činidlem

Oddělení péče o fyzický stav archiválií Národního archivu, Archivní 4, 149 00 Praha 4
Analýza vlákninového složení papíru

Obr.4 - vybarvení vláken Graffovým „C“ činidlem

Obr.5- vybarvení vláken Graffovým „C“ činidlem v polarizaci

Ve vzorku jsou obsažena lýková vlákna, dobře rozlišitelná jsou kolínka, příčné rýhování a podélné štěpení. V preparátu je vidět spousta fragmentů buněčných stěn. Z vláken připadá v úvahu především len.

V Praze dne 16.7.2014

Ing. Hana Paulusová

Textová příloha IV: Stanovení prvkového složení

Chemicko-technologický průzkum

Zadavatel průzkumu:

- Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů – BcA. Zuzana Kaštovská

Zadání průzkumu:

- *Stanovení prvkového složení*
- *Identifikace držadla*

Metody průzkumu:

- *Mobilní XRF analýza* – provedeno mobilní XRF TRACER III SD (Bruker)
- *Infračervená spektroskopie* – provedeno na infračerveném spektrofotometru s Fourierovou transformací (FTIR) Nicolet 380 s ATR krystalem

Popis metodiky:

- *Mobilní XRF analýza* – objekt byl přímo přikládán k přístroji
- *Infračervená spektroskopie* – měření bylo provedeno přímo na vzorcích bez jakékoli úpravy

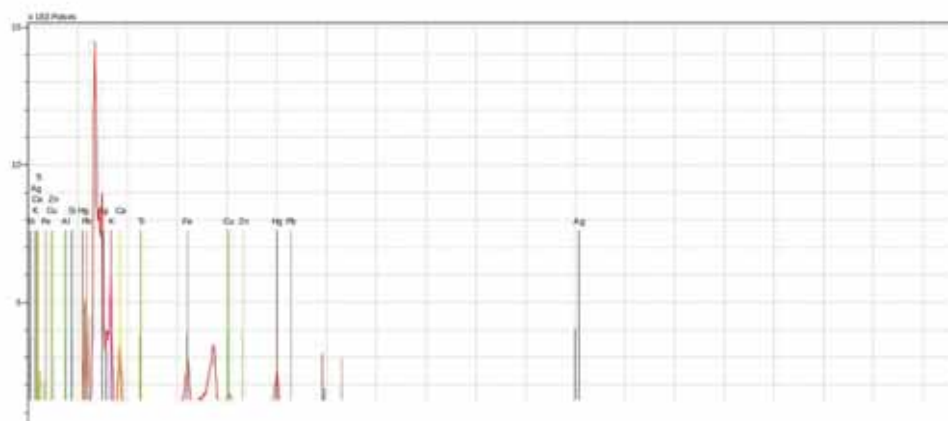
Počet vzorků k analýze: 1

Vzorky byly odebrány zadavatelem

vzorek	Identifikační č.	popis
Vz. č. 1		zdobení žebra

Mobilní XRF analýza

- Pozadí

XRF – prvkové složení**Pravděpodobné složení**

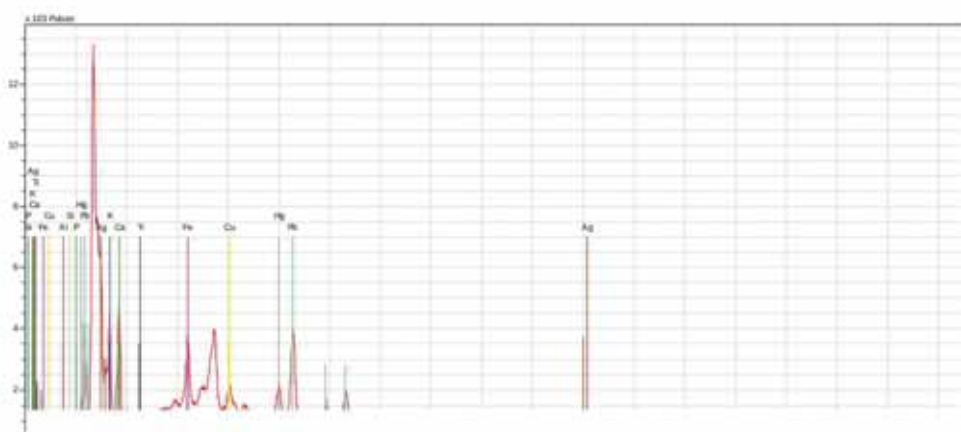
Prvky pocházejí z celé tloušťky vzorku Ag, Al, Ca, Cu, Fe, Hg, K, Pb, Si, Ti, Zn

Pozadí obsahovalo nejspíše práškové stříbro, hlinitokřemičitany, rumělkou, mědnatý zelený pigment (mohlo by se například jednat o malachit nebo měděnku) a olovnatý pigment (mohlo by se jednat o olovnatou bělobu nebo červené minium).

Titan by mohl být součástí hlinitokřemičitanů.

Zinek má nejspíše původ v zinkové bělobě. Nejspíše se však jedná o velmi malé množství.

- Pozadí ze zelené stany

XRF – prvkové složení

Pravděpodobné složení

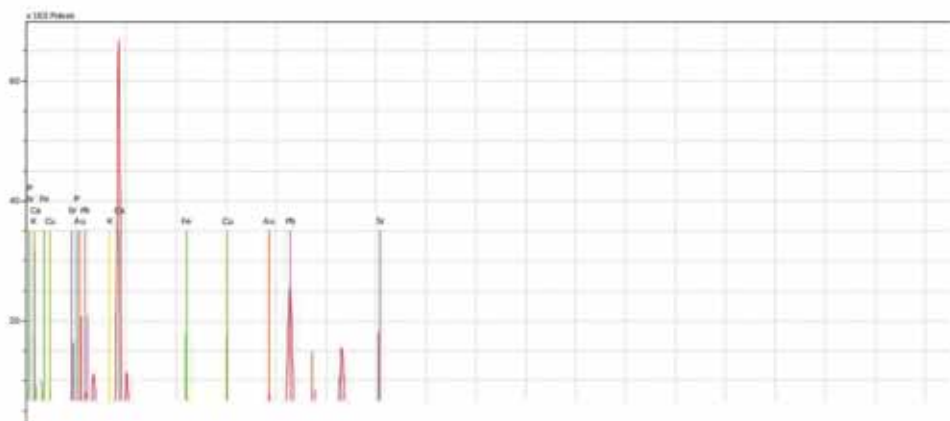
Prvky pocházejí z celé tloušťky vzorku Ag, Al, Ca, Cu, Fe, Hg, K, Pb, Si, Ti, Zn

Pozadí obsahovalo nejspíše práškové stříbro, hlinitokřemičitan, rumělku, mědnatý zelený pigment (mohlo by se například jednat o malachit nebo mēděnku) a olovnatý pigment (mohlo by se jednat o olovnatou bělobu nebo červené minium).

Titan by mohl být součástí hlinitokřemičitanů.

Zinek má nejspíše původ v zinkové bělobě. Nejspíše se však jedná o velmi malé množství.

- Zlacení žebra

XRF – prvkové složení

Složení

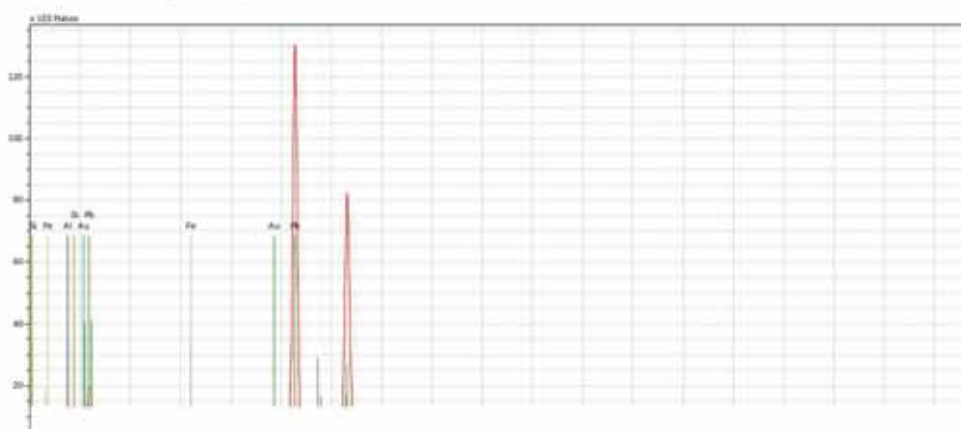
Au, Ca, Cu, Fe, K, P, Pb, Sr

Zlacení bylo provedeno zlatem, bylo zde přítomné malé množství mědi, mohlo se tedy jednat o přídavek ke zlatu.

Vápník, železo, draslík, fosfor a stroncium byly naměřeny i na čistém žeburu, nejspíše pocházejí z něho.

Olovů mohlo pocházet z olovnatého pigmentu (olovnaté běloby nebo červeného minia).

▪ Váza s proužky

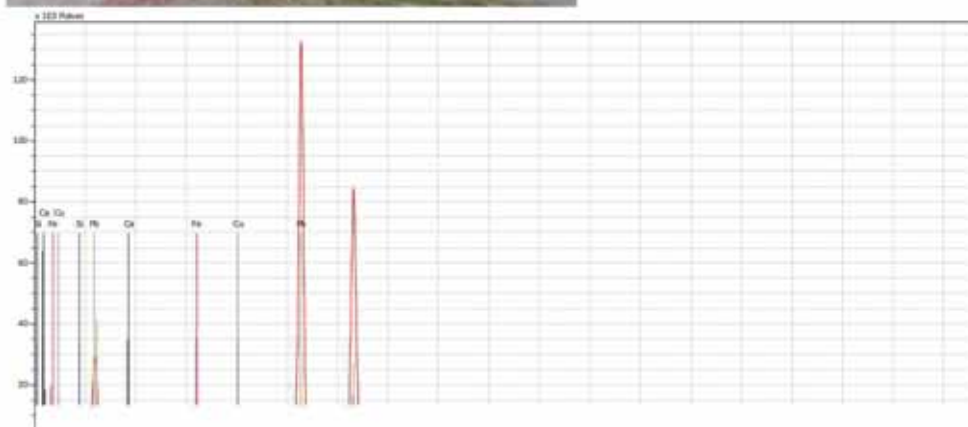
XRF – prvkové složení**Složení**

Al, Au, Fe, Pb, Si

Zlacení na váze bylo provedeno čistým zlatem.

Dále zde mohly být přítomny pigmenty na bázi hlinitokřemičitanů a olova (olovnatá běloba nebo masikot).

- Šat starce

XRF – prvkové složení

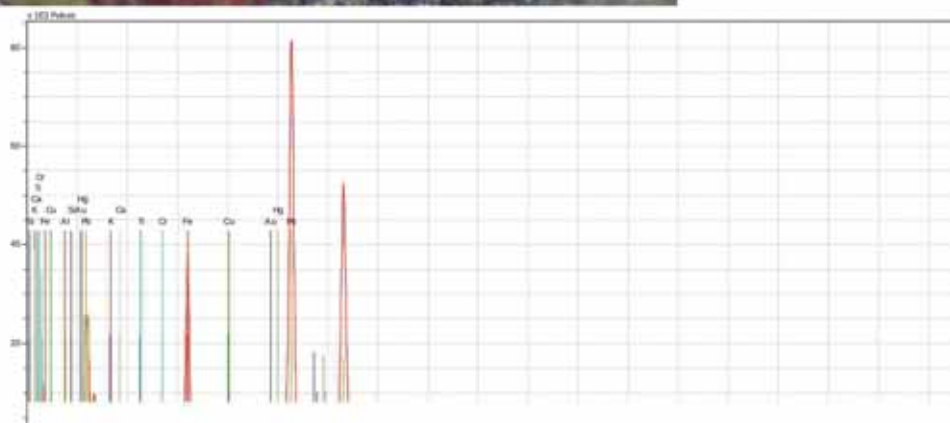
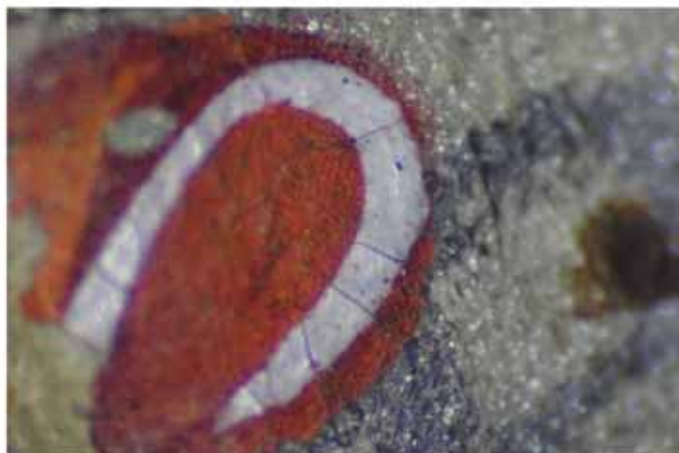
Složení

Ca, Cu, Fe, Pb, Si

Šat starce nejspíše obsahoval převážně olovnatý pigment (olovnatou bělobu nebo minium). Malé množství mědi mohlo pocházet z měděného pigmentu (nejspíše zeleného malachytu nebo měděnky).

Další prvky mohly pocházet z hlinitokřemičitanů.

- Červená bota – leva postava

XRF – prvkové složení

Složení

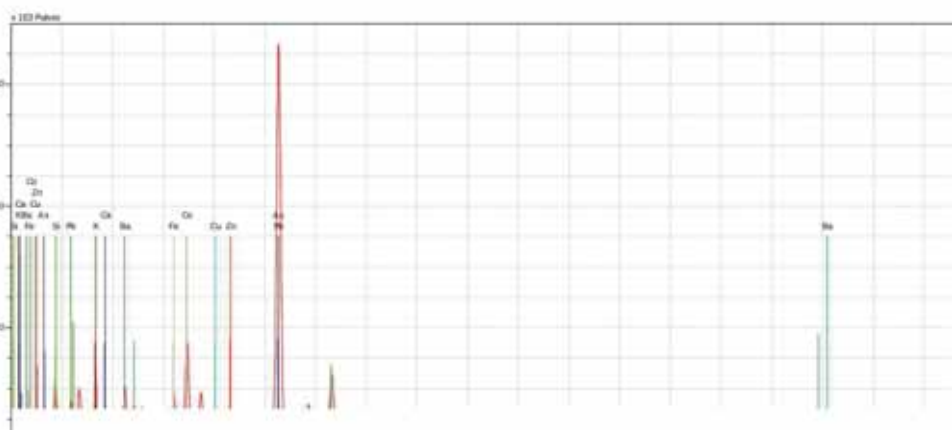
Al, Au, Ca, Cu, Fe, Hg, K, Pb, Si, Ti

Ve vzorku bylo naměřeno velké množství olova, mohlo by se jednat o minium nebo olovnatou bělobu.

Dále bylo naměřeno velké množství železa, se mohlo by se jednat o červený železitý pigment a součást hlinitokřemičitanů. Dále zde byla nejspíše i červená rumělka.

Další možné pigmenty, které vrstva obsahovala, jsou hlinitokřemičitana, měďňatý pigment. Původ zlata nelze určit.

- **Modrá váza menší**

XRF – prvkové složení

Složení

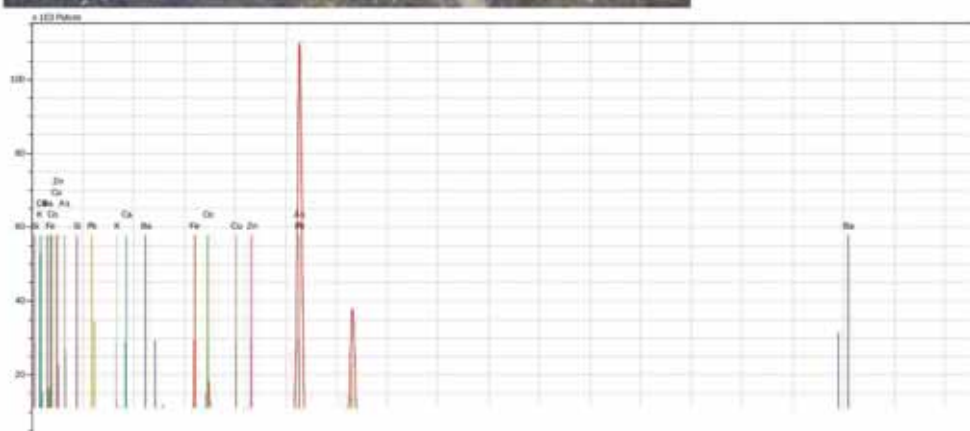
As, Ba, Ca, Co, Cu, Fe, K, Pb, Si, Zn

Modrý pigment vázy byl nejspíše smalt. Dále zde mohl být přítomen olovnatý pigment nejspíše běloba.

Dále zde mohly být přítomny další pigmenty zelený měďnatý pigment, malé množství zinkové běloby.

Otázkou je přítomnost železa, zda je součástí hlinitokřemičitanů ze spodnějších vrstev. Nebo by se také mohlo v případě modrého pigmentu jednat o pruskou modř.

- Modrá váza větší

XRF – prvkové složení

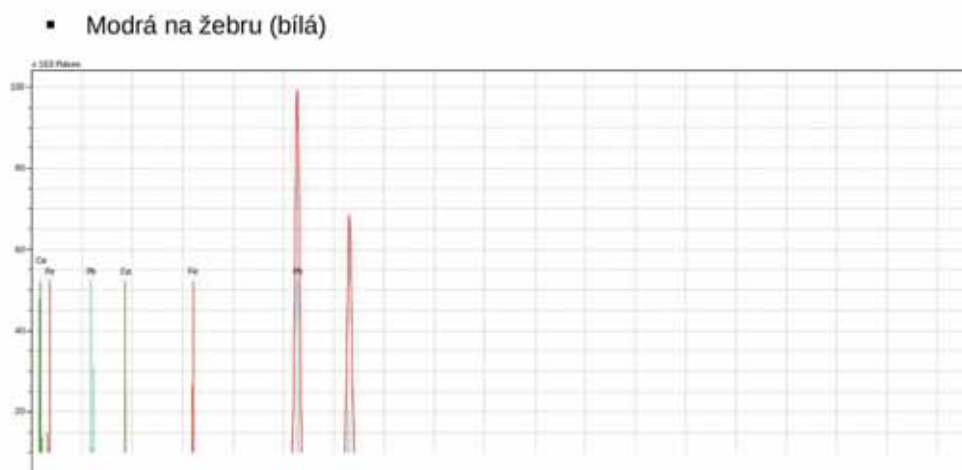
Složení

As, Ba, Ca, Co, Cu, Fe, K, Pb, Si, Zn

Modrý pigment vázy byl nejspíše smalt. Dále zde mohl být přítomen olovnatý pigment nejspíše běloba.

Dále zde mohly být přítomny další pigmenty zelený měďnatý pigment, malé množství zinkové běloby.

Otázkou je přítomnost železa, zda je součástí hlinitokřemičitanů ze spodnějších vrstev. Nebo by se také mohlo v případě modrého pigmentu jednat o pruskou modř

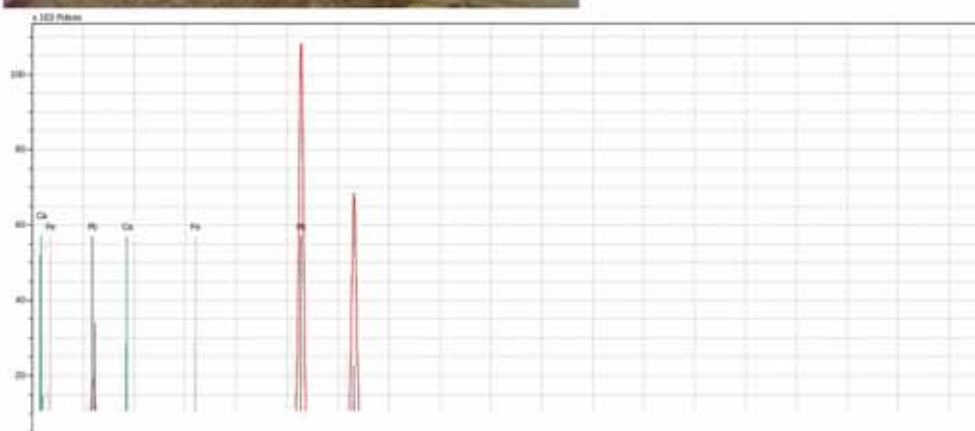
XRF – prvkové složení

Složení

Ca, Fe, Pb,

Mohla být naměřena i bílá vedlejší barva. Jednalo se nejspíše převážně o olovnatou bělobu. Vápník a železo pocházeli nejspíše z podkladu – žebra, nebo byly přimíchány k olovnaté bělobě v podobě pigmentů

- Stařec obličej

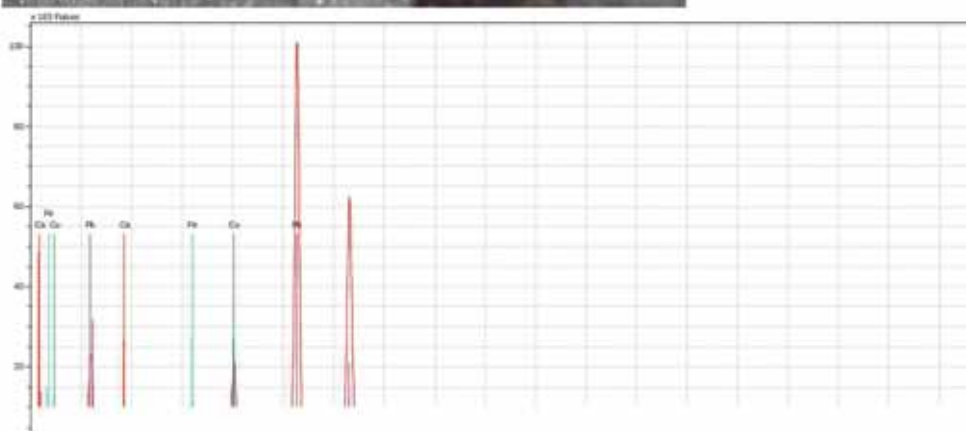
XRF – prvkové složení

Složení

Ca, Fe, Pb.

Bílá obličej nejspíše tvořila olovnatá běloba, dále mohl být přítomen vápenatý pigment (uhličitan nebo síran), železo popřípadě také vápník mohly pocházet z podkladové vrstvy. Železo (železitá červeň) také mohlo pocházet z červeného pigmentu ůst

- Hory

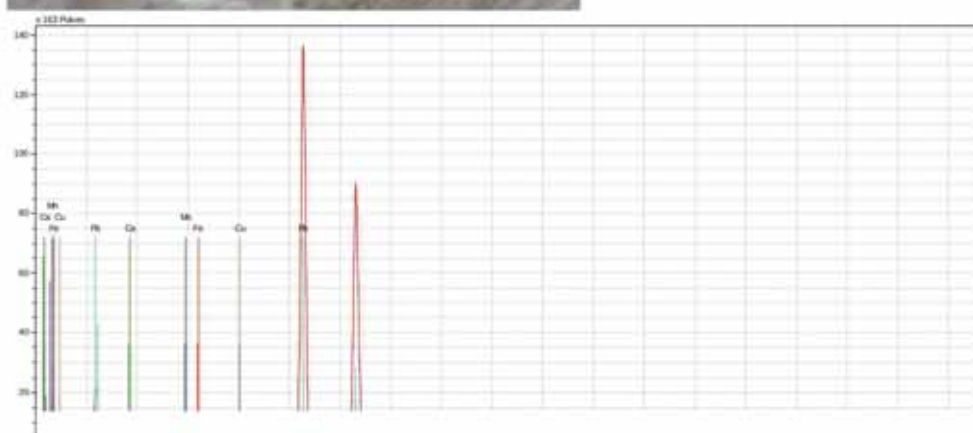
XRF – prvkové složení

Složení

Ca, Cu, Fe, Pb

Hory byly nejspíše tvořeny olovnatým pigmentem (olovnatou bělobou) zeleným měďnatým pigmentem (například malachyt nebo měděnka). Železo a vápník mohly pocházet ze spodních vrstve, nebo mohly tvořit pigmenty ve vrstvě (železo – pruská modř)

- **Strom**

XRF – prvkové složení

Složení

Ca, Cu, Fe, Mn, Pb

Strom byl nejspíše tvořen olovnatou bělobou a hnědými hlinitokřemičitany obsahujícími mangan.

Měď mohla pocházet z přítomných měďnatých pigmentů

▪ **Krycí žebro nahoře**

XRF – prvkové složení

Složení

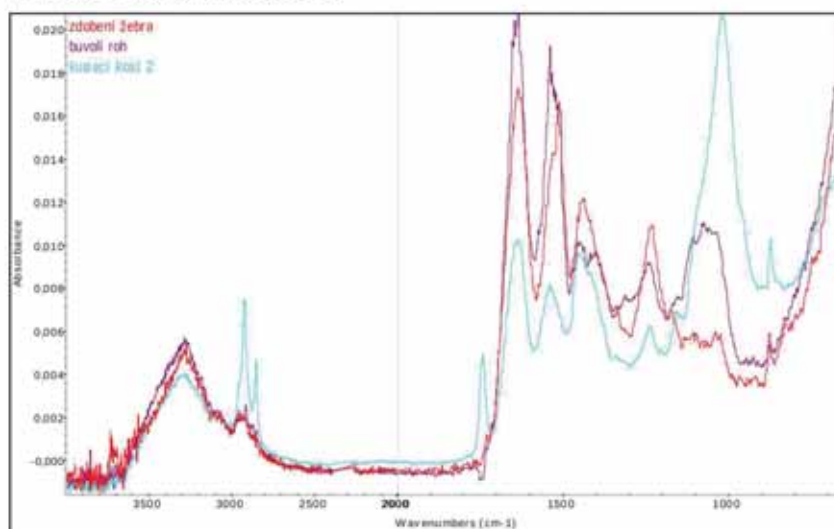
Ca, Fe, K, P, S, Sr

Mělo by se jednat o kost, to potvrzuje přítomnost prvku vápníku, draslíku fosforu a popřípadě síry.

Původ prvků železa, stroncia nelze vysvětlit

Identifikace organických látek

Infračervená spektroskopie

Spektrum vzorku č. 1 (zdobení žebra) bylo porovnáno se spektry standardů. Nejspíše by se mohlo jednat o rohovinu nebo materiál na stejné bázi.

Závěr

Analýza pomocí mobilního XRF analyzátoru je nedestruktivní metoda, kdy se přístroj přikládá ke zkoumanému objektu. Výsledkem je prvkové složení měřeného místa, rozměr je dán šířkou měřicího otvoru a hloubka závisí na složení měřeného místa. Těžké prvky jako je například olovo pohlcují záření a dojde k proměření jen povrchu. Lehké prvky propouští záření lépe a dochází k měření do velké hloubky, může tak dojít k proměření celého objektu. Pokud je přítomné olovo, může dojít k zastínění píku prvku síry. Tato metoda přesně udává, jaké prvky jsou v měřeném místě přítomny, ale jde o směsné spektrum všech přítomných látek, a proto je určení těchto látek pouze orientační. Výsledné prvkové složení a hypotetické látkové složení bylo uvedeno u jednotlivých měřených míst.

V objektu se vyskytovalo v hojné míře olovo nejspíše v podobě olovnaté běloby, minia a nebo masikotu.

Dále zde byly naměřeny prvky tvořící nejspíše hlinítkřemičitany a sloučeniny vápníku (mohlo by se jednat o uhličitany nebo sírany).

Pro zlacení bylo použito čisté zlato nebo zlato s malým množstvím mědi. V pozadí bylo přítomné stříbro, nejspíše se jednalo o prášek tvořící lesk.

Měď kromě přítomnosti ve zlacení mohla tvořit většinou zelené pigmenty (malachit, měděnku...)

Rtuť byla nejspíše součástí rumělky

Kobalt, baryum a arsen byly nejspíš součástí smaltu.

Prvek železo mohl tvořit železité červeně, být součástí hlinítkřemičanů a v případě modrých částí by mohl také tvořit pruskou modř, která se používala od poloviny 18. století – její přítomnost nelze potvrdit, jde jen o možnou přítomnost.

Zvláště v pozadí byl naměřen Zn. Mohlo by se jednat o zinkovou bělobu, ta se začala používat na konci 18. století. Nelze určit, v jaké podobě se v objektu vyskytovala. Lze tedy předpokládat, že objekt byl vytvořen nejdříve na konci 18. století, ale potvrdit to s určitostí nelze.

Žebro vějíře mělo prvkové složení odpovídající kosti, dále zde bylo naměřeno železo a stroncium, jejichž původ nelze určit

Zdobení žebra bylo provedeno nejspíše z rohoviny nebo materiálu na stejné bázi dle výsledků z FTIR.

Zpracovala:

V Litomyšli 1. 8. 2014

Ing. Alena Hurtová
Fakulta restaurování Univerzita Pardubice